NEDERLANDSCHE

GESCHIEDZANGEN.

II.

1572–1609.

Geschiedzangen

NEDERLANDSCHE

GESCHIEDZANGEN.

NEDERLANDSCHE

GESCHIEDZANGEN,

NAAR TIJDSORDE GERANGSCHIKT

EN

TOEGELICHT.

TWEEDE BUNDEL.

1572—1609.

AMSTERDAM,
FREDERIK MULLER.

1852.

Gedrukt bij H. R. de Breuk te Leyden.

VRIENDELIJKE LEZER!

Getrouw aan de belofte, u bij de uitgave van den eersten bundel dezer Zangen gedaan, stellen wij u thans den tweeden ter hand. Met haar loopt de eerste hoofd-afdeeling onzer geschiedenis af, die de eerste wording, afscheiding, en ontwikkeling dezer nederduitsche landen, hunne daarop gevolgde splitsing, met de eerste grondlegging van ons huidige Nederland, omvat. Met het Bestand eindt de veertigjarige worstelstrijd op leven en dood tegen het machtige Spanje, die zoo roemrijk gevoerd en zoo zegenrijk besloten werd. Wel werd ook na die twaalfjarige tusschenpoos de krijg tegen Spanje hervat, maar deze droeg van toen af een geheel ander karakter. De vrijheid, het onafhankelijk bestaan, het zelfstandige leven was verkregen, Nederland was dáár, en het gold thans slechts de vraag zijner verdere ontwikkeling op eigen hand. — Wij sluiten daarom voorloopig ook hier onze

verzameling. Voorloopig zeggen wij, en wij hopen zelfs dat het uitstel kort zal zijn; want voor zoo verre ons zelf betreft zou ons niets beletten, onmiddelijk het vervolg ter perse te leggen. Wij mogen echter van onzen uitgever, die, met zijn warmen vaderlandschen zin, bij de uitgave en ruime oplage dezer beide bundels geene kosten gespaard heeft, niet vergen, dat hij, zonder van eene genoegzame deelneming verzekerd te zijn, zich aan nog meerdere kosten wage. Wij wachten daarom geduldig het eerstvolgende halfjaar af, om, beandwoordt de aftrek daarin slechts eenigermate aan hetgeen billijk vereischt wordt, ook de tweede helft onzer geschiedenis, die der beide volgende eeuwen, in de zangen van den tijdgenoot voor u op te voeren. Wie bij de kennis, die hij dragen mag van de velerlei burgerlijke en kerkelijke dichten en rijmen, de lof- en zege-zangen, hekel-, schimp-, en spot-verzen der 17de en 18de eeuw, zich verwonderen mocht, dat wij dat alles in eene betrekkelijk beknopte ruimte willen samendringen, dien melden wij hier bij voorraad, dat wij, bij het samenstellen daarvan, op eenigzins andere wijze dan in het thans verschenene zullen moeten te werk gaan. Tot dusver gaven wij alles, genoegzaam alles althans, wat er voor ons bewaard is gebleven, voor zoo ver dit ten minste binnen ons bereik was; — eene latere nalezing moge het ontbrekende aanvullen. Tot die volledigheid gaf ons zoowel, voor de eerste 7 eeuwen, het geringe aantal der overgebleven dichten aanleiding, als, voor de tweede helft der 16de eeuw, die alleen meer dan een geheelen bundel inneemt, de belangrijkheid van den tijd niet minder, dan de, spijt al de leemten in beschaving of kunst, toch zoo krachtig en treffende, dikwijls zoo roerende, steeds hun tijd zoo geheel waardige geest zijner dichten. In

de beide volgende eeuwen echter wordt dat allengs anders. Zoo als het *odium theologicum* met recht eene spreekwoordelijke vermaardheid verkregen heeft, is er, wat het kerkelijk gebied aangaat, meestal geen jammerlijker schimpgeschrijf te bedenken, dan hetgeen daar, ook in rijm, gewisseld is, en slechts in enkele staaltjens mogen wij dat, om den loop der geschiedenis zoo veel mogelijk gestaâg in het oog te houden, opnemen. En was het op burgerlijk gebied wel beter? — Ieder, dien het gebeuren mocht de eene of andere verzameling van Nederlandsche vlugschriften te doorloopen, zal die vraag ontkennend moeten beandwoorden. Ook hier kunnen wij ons dus bij de keuze der Geschiedzangen dezelfde wet stellen. Daarenboven, ook voor de waardiger geschiedpoëzy, voor alles wat in gepasten — al is het luimigen of boertenden — vorm bezongen en berijmd is, is hier, juist naarmate het aantal der stukken toegenomen is, het gehalte doorgaans minder; wij mogen ons des, voor zoo verre ons niet deze of gene voor de geschiedenis belangrijke mededeeling verlokken moet, bij het weinige verdienstelijke bepalen. — Ziedaar dus, waarom wij later zooveel minder uitvoerig zullen kunnen zijn. Mogen wij slechts er weldra in de gelegenheid toe gesteld worden! En waarom zouden wij daaraan twijfelen? — Een schrander vaderlandsch geschiedvorscher, heeft onlangs „de geschiedenis des vaderlands" als „een kostbaar erfgoed" aan ons voorgesteld en warm bij ons aangedrongen. „Als eene natie," zegt hij terecht, „waarlijk dien naam verdient, dan kunnen hare nationale overleveringen haar zijn, wat voor elk mensch de herinneringen uit zijn leven zijn, een deel van zijn wezen" (*). Heeft dan deze

(*) Aanspraak geh. bij de alg. verg. der Maatschappij tot Nut van 't Alg., den 10 Aug. 1852, door Mr. Hugo Beyerman, bl. 8.

verzameling nog wel eene verdere aanbeveling noodig, dan die van, uit haren aard zelf, die overlevering in haar sprekendst beeld, met haar levendigsten indruk weêr te geven? De uitkomst moge ons in onze meening bevestigen.

Leiden Ontzet, 1852. V.

Onder het afdrukken dezes komt ons, in het November-nommer der *Vaderl. Letteroefeningen*, eene aankondiging van den eersten Bundel onder het oog; de geachte steller, die met recht den historischen aard der verzameling erkent, welke den dichtvruchten aller partijen een gelijken toegang verleenen moet, wordt, uit gemoedelijke vrees voor vernieuwde partijschap, dier juiste stelling echter weder ontrouw, wanneer hij, zoowel in den Spaanschen tijd als de volgende eeuwen, gemeden wenscht wat van de hevigheid dier vroegere geschillen blijken doet. Daar zijne bedenkingen misschien door meerderen gedeeld worden, leggen wij hier met een enkel woord onze, met zijn eigen beter weten strokende, meening bloot. Wij zouden namelijk, sedert de nieuwe vestiging en herstelling van den Staat in de huidige eeuw, al die vroegere Kerk- en Staats-geschillen, door ieder onzer medeburgers als geheel verouderd wenschen beschouwd te zien, waar boven hun eigen beter inzicht hen verheft, en die zij dus, wel met levendige belangstelling, maar zonder de minste bitterheid of harstocht tevens, kunnen gadeslaan en voor zijn oogen zich zien uiten. Wat bepaaldelijk den inhoud van dezen tweeden en de tweede helft

des eersten bundels betreft, verwijzen wij op de laatste woorden der Voorrede voor *de Nederlanden onder Filips II:* „thans, nu ieder onzer, welker godsdienstige richting hij moge toegedaan zijn, het zedelijke recht op vrije belijdenis en ontwikkeling van godsdienst erkent of erkennen moet; thans kunnen wij op dien vroegeren strijd, met achting wel van den lofwaardigen ijver, van waar hij uitging, met dankbaarheid voor de vrijheidszuchten, die hij droeg, maar met erkenning en verwerping tevens der bekrompenheid van zin, die alleen hem mogelijk maakte, èn die hem steeds kenteekende, terugzien." Wie zich zulken standpunt niet mocht durven toekennen, houde zich te voren gewaarschuwd, en leze deze *Geschiedzangen* niet.

INHOUD.

AANTEEKENINGEN.

EERSTEN BUNDEL.

1. Het *Ludungnum* in de lat. brief van blz. 175 schijnt eene fout van den afschrijver, die *Ludi-magistrum* (nam. Willem de Volder (*Gnapheus*)) had moeten lezen.

2. De beide tot de *Ballingen* betrekkelijke Stukken blz. 227—232, en het daarop volgende *Geuzenloon*, zijn ten onrechte op het jaar 1567 geraakt; men verplaatse ze op bladz. 354 en verv., na de liederen over Egmont en Hoorne en vóor het *Klaaglied der verdreven Kristenen.*

3. Het onderschrift *Weest die gij zijt* (blz. 348) is de zinspreuk van den Schrijver des Belegs van Leiden, J. Fruitiers.

4. Het *Krijgslied* van A. Dz. Vos op blz. 356 brengt men wellicht beter reeds tot de laatste helft van het jaar 1566. Wij lezen althans in het vonnis van den ongelukkigen dichter, dat hij in dien tijd „met zijn eygen handt geschreven ende by hem gehadt heeft een oprocrich refercin ofte rondeel." Zie de *Sententiën van Alba*, blz. 387.

TWEEDEN BUNDEL.

De Heer C. W. Bruinvis te Alkmaar heeft de vriendelijkheid mij te berichten, dat een onder hem berustend Afschrift van het vierde der liederen op het beleg van Alkmaar (blz. 57) het volgende tot opschrift voert:

Een nieu liedt van 't Beleg, wel naeu ende swaer,
Der welgebouwde stadt van Alcmaer,
Hoe ze door Gods hulp behielt de victori,
Ons, burgers tot een eeuwige memori.

Wij zijn hem erkentelijk voor zijne voorkomende mededeeling, en nemen tevens gaarne deze gelegenheid waar, hem zoowel als andere belangstellende lezers dezer *Geschiedzangen* uit te noodigen, om wat zij verder daartoe betrekkelijk belangrijks mochten hebben mee te deelen, ons niet te willen onthouden, zullende wij niet verzuimen daar, bij eene latere Nalezing, dankbaar gebruik van te maken.

V.

1572.

Vos en Gans.

[In zinnebeeldige voorstelling wordt in dit liedjen de blijde ommekeer van zaken van het jaar 72 bezongen. Met de Gans zijn de Geuzen, met Vos en Wolf schijnen Alva en Bossu bedoeld.]

Ghy hoenderen, eenden, en duyven,
Wilt u verblijen al,
Den Vos, die op u plach te kluyven,
Die leyt nu in een dal;
Opten wech derf hijt niet houwen,
Dat heeft de Gans gedaen,
Die brengt hem int benouwen,
Met haer jongen, sonder waen,
Die nu dapper broeden aen.

De Vos, subtijl van listen,
Altijt hy practiseert,
tWas wonder dat zijt niet en gisten,
Dat de Gans so zwemmen leert;
Hoe wijt dat zijn de stromen,
So weet de Gans wel raet,
Om daer over te comen,
Daer den Vos vore staet;
Daerom heeft hijt nu so quaet.

Wat machet den Vos baten,
Dat hy kan loopen snel,
Can de Gans wter maten,
Oock vliegen also wel,
Over hecken, bosschen, en tuynen,
tIs haer niet in den weech,
Al loopt de Vos veel struynen,
Zijn hol wort nu te leech,
Met hem ist daerom geen deech.

De Vos leyt vele lagen,
Metten Wolf, op dit pas;
Om de Gansen te verjagen,
Zij loopen daerom so ras;
tEn mach niet profiteren,
Achter is den Wolf lam,
Sy connen de Gans niet leeren,
Dus worden sy so gram,
Omdat de Gans thol innam.
De Vos, die heeft so langen
Gebruyct alle zijn macht,
De Gansen opghehangen,
Al door des Wolves cracht,
Maer nu comt de Gans met hoopen,
Die dus lang heeft gebroet,
Nu moet de Vos verloopen,
Metten Wolf seer verwoet,
Van de Gans al metter spoet.
Had de Vos moghen gebruycken
Zijn wil, ende zijn lust,
De Gans had moeten duycken,
Want de Vos doch niet en rust;
Hy meende onder hem te vercrijgen
Alle macht ende ghewelt,
Maer nu moet de Vos zwijgen,
Ende wijcken wt dat velt,
Want de Gans is seer ontstelt.
De Ganse heeft vernomen,
Met so menich cleene dier,
Hoe de Vos, sonder schromen,
Den Wolf wil senden hier,
Om haer jongen te berooven,
Nemen de thienden wt den nest,
En ooc van alle schooven
Te plucken, daeraen haer best
Souden sy hebben gemest.
Dese mare is vertoghen
Onder menich voghel cleyn,
Byeen zijn die nu gevlogen,

En comen alghemeyn,
Om den Vos te verdrijven,
Te smijten den Wolf doot,
En noch comen sy stijven,
Met eene gansche vloot;
Nu is den Vos in grooter noot.
Het is doch eene wijse,
Dat elck heeft zijne beurt,
Als d'een daelt moet d'ander rijsen,
Na blijschap comt lijden veurt,
Na lijden en bitter tranen,
Comt blijschap sonder getal;
Elck, die moet ontfaën
Loon na zijn wercken al,
Eer dat eynde comen sal.
Prince der creatueren,
Exempel op dit termijn:
Een yegelijc moet besueren
Na blijschap groote pijn;
Die daer sat in weelden,
Met vreuchden, ongefaelt,
tWas droefheydt dat hy teelden,
Als hij zijn vrucht inhaelt,
Dat wort hem al betaelt.

Den Briel.

[„ Als nu dese commotie van den 10^{en} penning was geduerende, ende het volck in Brabant en Vlaenderen seer oproerich sijnde, zoo begosten die van Hollant ende Zeelant oock wakende te worden; soo hebben de ballingen, die wten lande waren, gearbeyt om weder in 't lant te comen, dewijl dat de inwoeners van de Nederlanden oock begosten teghen den Tyran op te staen. — De eerste invasie ofte inval geschiede te Briel in Hollant, van den grave van der Marcke, Here van Lumey, diewelcke onbedacht wt Engelant gecomen is, ende heeft onversiens de

de stadt van den Briel ingenomen, op den eersten dach van April des jaars 72. De grave voorsz. liet eerst zijn soldaten de Zuydtpoorte in brandt steken, en de borgers hebben haer verborgen gehouden, een yegelyck in haer huizen, ende aen de Noordpoort klommen de soldaten over de mueren, ende alsoo hebben sy de stad ingenomen en voorts so hebben sy de beelden ende altaren in den tempel omgestooten ende nedergeworpen." (*Cronyc, hist. der Nederl. oorlogen, troublen, ende oproeren* enz. van Adam Henr. Petri 1579)].

I.

Wie wil hooren een nieuw ghesanck? —
Wat nieuws sal ick aenheven,
Hoe dat de Geusen namen haren ghanck,
Wt Enghelandt, niet t'haeren danck,
En hadden, in haer bevanck,
Haren admirael verheven.
Dat was den hoochloffelijcke heer,
Van Lume ghehieten [1],
Met hem dat hij hadde noch meer,
Torlon [2], vernamet veer;
Nae de Hollanders haer voechden seer,
Zy dapper daer nae stieten.
Het gheschiede op eenen Palmendach [3],
sMorghens ontrent acht uren,
Dat sy aenvielen, met groot ghewach,
Die vloot [4] al sonder verdrach,
tGheschut, als een donderslach,
Men aen beyde zijden mocht hooren.
Daer quam wt Spaengiën, met de vloot,
Een Buys, daer sy nae loerden;
Die zy, met soo menighen schoot,
Innamen, met harden stoot,

1 Admiraal was eigenlijk de heer van Lumbres, Guislain de Fiennes, 10 Aug. 1570 door den prins daartoe aangesteld, en Lumey (Willem, graaf van der Mark) slechts zijn onderbevelhebber. Zie v. Groningen, *Gesch. der Watergeuzen* bl. 57 en 91.
2 Willem van Blois-Treslong.
3 Palmzondag 30 Maart.
4 Een spaansche koopvaardijvloot.

Twee kisten met ghelde groot,
En specery zy daer wt voerden.
  Op eenen dyncxdach traden aent lant
Al die soldaten en capiteynen,
Daer sach men menighen fraeyen quant;
Wt den Briel zy schoten te hant,
Sy meendense te keeren, want
Met vliegende vaendels zy aenquamen.
  Met eenen trompet al sonder ghetreur,
Sach men Torlon gaen terden [1],
Ende hy quam ten Briele veur,
Hy seyde: open doet de deur —
Want alle u vesten ende muer
Cont ghy voor ons niet herden —
  Van weghen den hoochgheboren heer
Van Oraengiën ghepresen. —
Hy ghaff heur beraet een ure oft meer,
Zy en ghaven gheen antwoort weer,
Lume, die haesten hem seer,
Met zijn troepen wtghelesen.
  Twee tonnen, vol met boscruyt ghelaen,
Voor die poort ghinck men legghen,
Die sach men hen daer steken aen,
Die poorte branden saen,
Goedtwillich de borghers opdaen
D'ander poort, sonder weersegghen.
  Als men schreef tweentseventich jaer,
Den eersten Aprilis tot desen,
Soo naemen sy in, en dat is waer,
Den Briel al sonder vaer;
Terstont ghinghense maken klaer
Melis' [2] Tempel ghepresen.
  Ghelijck men leest in Samuel,
Door d'arcke zijn ghebroken
Al die affgoden alsoo snel,

[1] De eerste opeisching geschiedde door den veerman Jan Pietersz. Koppelstok met Treslongs zegelring naar de stad gezonden; toen er na den gestelden tijd van beraad geen andwoord kwam, trokken de Geuzen er tegen op.

[2] Zie I. bladz. 296.

Die schaecker ende zijn ghesel,
End oock den grooten Bel,
Een vyer ghinghen sy stoken.
  Duck dAlve mocht verdraghen niet
Den *bril* op zijnder neusen,
Wt Utrecht hy doen trecken liet,
Hoort al naer mijn bediet,
Thien vaendels Spaengiaerts, siet [1],
Om te verstooren die Geusen.
  Niet wel waeren de Spaengiaerts ghemoet,
En Bossu bloedtgierich bevonden,
Sy traden in sommighe schepen onsoet,
Ende meenden heel verwoet,
Te wasschen haer handen int bloet,
Dat sy in den Briele vonden.
  Seer dapper jaechden die Geusen haer,
Aenden grondt die Spaengiaerts setten
Haer schepen [2], dat is openbaer;
Door die kley, met grooter vaer,
Heur vaendels sy sleepten naer,
Nae Dort, wilt hierop letten.
  Die Spaengiaerts, begaet, met dreck belaen,
Voor Dort sy deerlick stonden,
En meenden in raecken alsoo saen,
Maer sy moesten buyten staen,
De borghers lietense niet ingaen,
Hoort al naer mijn vermonden.
  De Spaengiaert quam voor Rotterdam [3],
Zy vonden de poorten ghesloten;
Met verraderye, alsoo gram,
Die Spaengiaert die poort inne nam,
Met ghedruys daer inne quam,
Dat den borgher heeft verdroten.
  Wel tweehonderdt daer bleven doot,
Die de Spaengiaerts doorstaken,

1 Volgens Alva's brief aan Filips van 26 April 1572, was Ferdinand van Toledo gelast, Bossu, 's konings stadhouder van Holland, met zes kompanjiën onder zijn eigen bevel en twee van het napelsche regiment, in Utrecht gelegerd, te hulp te trekken. (*Corr. de Phil.* II. 245).
2 Zie lager bl. 9 aant. 3 Zie lager bl. 10.

Noyt burgher was in meerder noot,
Het ghekrijsch was daer seer groot,
En oock de straeten van bloede root;
Als harinck sachmense kaken.
  Alle ghy steden, cleyn en groot,
Wilt hier doch wel opmercken,
Laet u dit wesen inder noot,
Een exempel end spieghel bloot,
Houdt u vast tot der doot,
Voor die sulcke boosheyt werken.
  Die van Vlissinghen alghemeyn,
En gheheel Walcheren machtich,
Met haer soo trocken eene lijn,
Die van der Veere fijn,
Met de boeren zy eens zijn,
Middelborgh sy dwinghen crachtich.
  Duc dAlvens rijcke heeft een ent,
In dat Zeelandt vercoren,
Zijne zeeveerdt die is gheschent,
Want die Wielinghe, alsoo jent,
En die Maze excellent,
Die heeft hy nu verloren.
  Loff prince onsen Godt altijdt,
Wilt verlossen, tot desen,
Die om de waerheydt zijn benijt,
End u soecken met herten blijt,
Oock die voor den uwen strijdt,
Wilt die tsaem behulpich wesen.

II.

  Wy Geuskens willen nu singhen,
In desen Meyes tijt,
En van vreugde opspringen,
Dat ons God-gebenedijt
Nu heeft gegeven reyn
Zijnen zegen machtich,
Wy sullen daerom, eendrachtich,

God geven den lof certeyn.
  Den Briele wy inne cregen,
In April den eersten dach,
Als mannen sachmen ons plegen;
Die Zuytpoort, sonder verdrag,
In brant wy staken aen,
De borgers zijn geweken,
Een yder om hen te versteken;
tGing al buyten haer waen.
  Den edelen heer verheven
Van Lume, seer wijs,
Met krijchshandel weet hy te leven;
Dry honderd, sonder gekrijs,
Aende Noortpoort hy sant;
Over de muren sy clommen,
Die poorte ingenommen,
Daerna quam menige quant.
  Hoort eens wat en cluchten!
Doe den gantschen hoop,
Niet sonder groote geruchten,
Inquamen met soeten loop,
Terstont most loopen aen
Baäls tempel ghepresen,
Melis most verlost wesen,
Al inde halve maen.
  Den voerder van Melis' bende,
De groote Christoffel waer,
Die Geuse, als de behende,
Hem deden duycken daer;
En al dander over hoop
Zy daer gingen leggen,
Sonder haer wederseggen,
Met eenen haesten loop.
  Al op de Mase gelegen,
Den Briele geheeten werdt,
Een nieu Rochel te degen,
Om, met moet ende hert,
Te houden voort gewelt
Van Duc dAlve crachtig,

Sy daeromme, eendrachtich,
Hebben de bolwercken gestelt.
Wt Utrecht die catijven
Trocken na den Bril,
Om de Geusen te verdrijven;
tGinck wel na haren wil,
Te schepe trocken sy ras,
Tusschen wege sy vernamen,
Hoe der Geusen schepen quamen,
Dat haer geen blijschap was.
De Geusen dapper schoten,
De Spaengiaers namen de wijck,
Aen lant, sy onverdroten,
Liepen door het slijck 1,
Te Dordrecht, al voor de steê,
Zy sagen als Moorianen,
Alsse wt den dreck quamen,
Haer vaenkens sleepten sy meê.
Doe sy te Rotterdam binnen
Quamen al met gewelt,
Een ieder cant wel versinnen,
Hoe dattet er was ghestelt;
Men sachse groote moordt beghaen.
Steden dus, houdt u vasten,
Neemt niet in sulcke gasten,
En spiegelt u daer aen.
O princen, die wt u landen,
Al om de waerheyt claer,
Verlost wt Herodes handen,
Gevluchtet zijt voorwaer;
Valt God den Heere te voet,
Dat hy victorie wil gheven,
En wy so mogen leven,
Om te be-erven 't eeuwige goet.

1 De Geuzen hadden namelijk hunne schepen, die zij, volgens Mendoça, op den verraderlijken raad van den schout van Vlaardingen, ongewapend hadden achtergelaten, in den brand gestoken.

Moord te Rotterdam.

(9 April.)

[„De graaf (Bossu) kwam met de burgers overeen, dat zij de (troepen) door de stad zouden laten trekken, bij 25 man, met doove lonten; om dat ten uitvoer te brengen werd een smid, die hopman der oproerlingen was, met vele soldaten gesteld om de poort, waar de voetknechten voor stonden, te openen. De Spanjaarts hielden hunne brandende lonten verborgen, en daar het den smid voorkwam dat er meer dan de 25 soldaten binnen kwamen, zocht hij de poort te sluiten; dan de graaf van Bossu zijn degen trekkende, dreef hem dien door 't lijf, zoodat hij er op dood bleef, en maakte het daardoor den soldaten gemakkelijk de poort te bemachtigen, en de stad binnen te trekken." (Mendoça, *Comment.* p. 163).]

O broeders hoort een claechelijcke sanghe,
Een wreede moort, geschiet nu seer onlange,
In Hollant schoon, te Rotterdam bedreven,
Waer menich persoon onnoosel liet het leven;
Den neghenden April,
Hoord' men een groot gheschil,
sMorghens ontrent ses uren,
Al vande Spaengiaerts wreet,
Die welcke daer, seer heet,
Veel borghers ghinghen verscheuren.
Bossu, den heer, woude daer binnen wesen,
Tot zijn vermeer, om de Spaengiaerts mispresen,
tForieren daer wou den burger niet lyden,
dWelck hy nam zwaer, weynich tot haer verblijden;
Hy maeckte een verbont,
Alsoo, dat hy terstondt
Met zijn volck sou door trekken;
De borghers, seer verdooft,
Die hebben hem ghelooft,
Zijn valscheydt ginck ontdecken.

Als hy in was met zijn spaensche lantsknechten,
Begonnen ras te schieten en te vechten;
Een wreede daet, die liet hy daer gedoogen,
Mits hy, tot smaet, de Spaengiaerts moort liet pogen,
Zy bruyckten daer ghewelt,
Teghen menich arm helt,
Die zy dooden fellick;
Dus vele daer, beducht,
Deerlick namen de vlucht,
Vreesende de doot snellick.

Men heeft geraemt by hondert vijftich dooden,
Die sy, versaemt, begroeven als de snooden,
In putten wijt wierpen zij se als beesten;
Dus wie ghy zijt, wilt volstandich volleesten!
Och, denckt, wat een gheclach
Was daer op desen dach,
Wat pen sout moghen schrijven?
Van vrouwen en kinders,
Die lieten haer winders,
En moesten, onnoosel, blijven.

Ghy, princen fier, Bossu die macht bedencken!
Al meend' hy hier d'onnooselen te krencken,
Hy sal voor goet rekeningh moeten wijsen,
Mits hy 't ghebodt veracht en gaet misprijsen;
Daerom, ghy broeders vroet,
Wilt Godt nu bidden goet,
Op dat hy ons wilt sparen,
Nu oock niet en bezwijck,
En van des duyvels rijck
Voorsichtelijk wilt bewaren.

Den grave van Bossu, met de Spanjaerts bloetgierich,
Int iaer 70 twee, April den negenden dach,
Landen hier als vrient, quam maer schoffierich,
Vermoorde veel borgers met jammerlijck geclach.

Pacheco gehangen.

(29 April.)

[Hernando Pacheco, hopman der spaansche voetknechten te Deventer, was door Alva ter verkenning naar Zeeland gezonden. Hij werd in Vlissingen (8 Apr.) gevangen genomen, en opgehangen; volgens den hertog om hem te straffen voor den dood van eenige wederdoopers, die hij op genes bevel in Deventer had doen verbranden. (*Corr. de Ph. II.* II. p. 257).]

Hoort toe, ghy mannen ende wyven,
Vaet den gheest na mijn verstant;
Desen druck soumen niet connen beschryven,
Diemen nu siet in Nederlant;
Daer en mach nergheus gheen goet passeren,
tSy te Vlissinghen of ter Veren,
Dat heeft den tienden penninck ghedaen,
Datmer soo vele siet spelen gaen.
Gheestelick ende wereltlick saen,
Als sy dit hebben vernomen,
Zijn daerom te hove ghegaen
En wederghestaen als vromen;
Al wat zy seyden, hy zweech al stil,
Hy seyde: ick sal hebben mijnen wil,
Den tienden penninck sal wesen mijn,
Soo daer een God in hemel sal zijn.
Och broeders, wilt doch wel overdencken:
tGhebeurde op eenen paeschdach,
Datmen Vlissingen sou beschencken
Met een paeschlam, dat niemant en mach;
tWas een paeschlam van grooter moorden,
tWaren al basten van kempen-koorden,
Om te gaen rechten d'overicheyt saen,
tGhemeente en had niet vry gegaen.
Maer als de burghers dat vernamen,
Hoe men ghemeent en d'overheytsampt,
Woude ombrenghen al te samen
En helpen die borghers van kant, —

tGhemeente en beyde niet langhe,
Zy namen den capiteyn ghevanghen,
Maer die soldaten, cleyn en groot,
Schoten zy met kruyt en loot.
Die capiteyn, met moede fier,
Sprack tot die ghesellen fijn:
Laet ons doch niet treuren hier,
Maer liever vrolicken zijn;
Hy clam averecht opter leeren,
Hy riep: isser gheen gracy, Heeren? —
Hier is gracie op dit pas,
Als voor onse Graven [1] was.

[1] Egmont en Hoorne

Bergen verrast.

(24 Mei.)

[„Twaalf personen, zich aldaar voor Wijnkoopers uitgegeven hebbende, hadden onder voorwendsel van hunne wijnen, vóor zonnen-opgang, te moeten vervoeren om dezelve koel te houden, de poort bij nacht doen openen, toen de wagt omgebragt, en graaf Lodewijk (van Nassau) binnen gelaten." (Wagenaar, VI. bl. 36.). De hoofdbeleider van den welgelukten aanslag was een schilder, Ant. Olivier [1], die zich ook later nog onderscheidde, en den 7den Mei 1573, bij Amsterdam, sneuvelde.]

Comt, al gy Geuskens hier omtrent,
En laet ons singen pertinent,
En met vreugt jubileren,
Van Bergh' in Henegouwe, hoort,
Singen wy nu met blij accoort,
Om vreugde te vermeeren:
Twaelff hooflinghen, coopmansche wijs,

[1] Zie Mendoça (*Comm.* pag, 120) en Gachard (*Corr. de Phil. II* II. p. 260, 286, 356.)

Trocken daerin, hoort mijn advijs,
sAvondts in haer logysen;
Haer sinckroers leyden sy van haer,
En spraken met den waert aldaer,
Zy moesten vroegh oprysen.
  Seght ons doch nu, heer waert seer koen,
Wat uyr men smorghens gaet op doen
De poort van deser steden;
Twee waghens met wijnen seer goet,
Sullen daer staen, nae mijn ghemoet,
Voor die poort al ghereden,
Voor den opganck der sonnen klaer,
Wild' ick wel, dat men mocht voorwaer
De poort vroegher opsluyten,
Eer haer de cracht des sons beschijnt,
Opdatse niet, gantschlijck verdwijnt,
Mochte comen van buyten.
  Die waert antwoord' in corter stont,
Meynde dat hy Wijncoopers vont:
sMorghens, omtrent vier uren,
Die poortier gaet, ende ontsluyt
De poorten, als de clocke luyt,
Sonder eenich getrueren.
Wilt ghy, dat hy vroegher opdoet,
Een gheschenck gheeft wt uwe goet,
Hy sal hem laten vinden,
En zal u wijnen-excellent
Inlaten, seer by u bekent,
Soo goet als eenen kinde.
  Des morghens vroech zijn sy ontwaeckt,
End by de poort vlijtlick ghenaeckt,
Een gheschenck sy hem schenckten;
Dc poort worde daer opghedaen;
Met een sinckroer seer wel ghelaen,
Daermede sy hem krenckten,
De sleutelen al vande poort,
Namens' hem aff' — gaet, singht het voort —
End sy die wel bewaerden;
Graeff Lodewijck met veertich man,

Kennis hebbende, reedt hy an,
Wel toegherust met zwaerden.
  Graeff Lodewijck, kloeck int verstandt,
Een wysen vorst, end oock vaillant,
Quam daerin met zijn knapen;
De straeten heeft hy soo beset,
Niemant en heeft daer op ghelet,
Soo dat hy haer ginck drapen,
Rennende door de gantsche stadt,
End wie buyten der deure tradt,
Een loot ghinck hy haer gheven;
Vryheydt, riep hy, is u ghegunst.
Was dat niet een aerdighe kunst,
Van sulcken vorst bedreven? —
  Van vier uren, jae vijff, end meer,
Van ses en seven, hoort dees leer,
Rende hy door de straeten;
„De prince van Oraengiën-bout,
Met een ghedruys soo coemt hy stout",
Riep hy, „coemt u te baeten;
Vryheydt, vryheydt sal met u zijn,
Ghy wordt verlost op dit termijn,
Den thienden pennick klachtich
Wil hy affkeeren nu ter tijt,
End u bevryden in dit krijt,
Van 's Conincks weghen machtich."
  Dat maeckten een soo groot gheschal,
Recht off daer was een groot ghetal
Van ruyters ende paerden,
Wie zijn deur op deed' off ghelas,
Daer schoten sy een loot in ras,
Soo dat sy haer vervaerden;
Vyff uren langh reden sy seer,
Gheen ontset en quam daer noch meer,
Den graeff die ghingh wt rijden,
Naer 't bosch, daer zy waeren verdwaelt,
Graeff Lod'wyck keerden onghefaelt,
Om d'ander te verblijden.
  Vijff hondert ruyters, jent en reyn,

Quamen daer aenspringhen certeyn,
Met een haecken-schut achter; [1]
Zy reden, met vlieghende macht,
Al naer de stadt, neemt hierop acht,
Om t' ontsetten den wachter;
Ghevloghen zijn sij door en weer,
Wat seltsaem wonder ghaff de Heer!
Het raedthuys zij aenvinghen,
En stelden haer in een slachoort,
En mochtent hebben al vermoort,
Maer ginghen hun bedwinghen.
Gods wonderwerck wordt hier verklaert,
Door d' edel grave wel vermaert,
Met veertich ruyters vloghen,
Sy renden soo de streete door,
Dat niemant dorste comen voor,
Want zy waeren bedroghen;
Men vandt aldaer den Alf zijn schat,
Zijn leyren schuyten [2], ist niet wat?
Zijn brugghen oock daer neven;
Oock Noircarmens vergadert ghelt
Wierde daer oock, al onghetelt,
Den ruyters omghegheven.
De bisschops staven, mijters mee,
Vantmen aldaer oock ontrent ree,
Melis' huysen [3] by hoopen,
Wt goudt en silver welghemaeckt,
Kelcken, en pullen wel gheraeckt,
Daer sachmen papen loopen,
Arcken van goudt ende silver fray,
Zijn daer ghebracht [4] al inden May,
Met cruycifixen mede,
En Mariëns-beelden meer, met
Anderen oock aldaer int net,
Van silver groot en breede.

1 Achter ieder ruiter zette zich namelijk een voetknecht te paard.
2 Alva's ponton-trein, waarover men verg. Bosscha's *Nederl. Heldendaden te land*, I. 160.
3 Hosty-kastjens.
4 Uit alle omliggende plaatsen had men de kerkelijke kostbaarheden naar Bergen in veiligheid gebracht.

Hierom, o Godt! U moghentheyt
Wordt ons vertoont in een klaerheydt,
Voor alder menschen ooghen;
Ghelovet zijt ghy t'alder stont,
Dat wy u, reyn wt tshartsen gront,
Loven en prijsen moghen:
Ghy zijt alleyn victorieus,
Waghen noch ros en helpt den Geus,
Noch kan niet wt gaen rechten,
Maer ghy hebt ons vyandt seer snel
Ghestouwet, als den Pharo fel,
Die niet dan moord en plechten.
Prince, dit is ons aenghedient
Van eenen goeden vromen vrient,
Vanden graeff affghesonden,
Aen zijn broeder Oraengiën fier,
Die al vertrocken is van hier,
En was hier niet ghebonden;
Neemt dit doch op in danckbaerheyt,
Hierin hebt ghy nu al 't bescheydt,
En gaet het overlegghen:
De Heer heeft 't rat al omghewent,
Hy treedt met ons nu inde tent,
Meer kan ick u niet segghen.

Alva's tweede boetpsalm.

Waerom rasen die Geusen met hoochmoet?
Waerom comen sy inden Briel te samen?
Wat ist datmen te Vlissingen nu doet,
En tEnchuysen [1], om my te gaen beschamen?
Met coningen [2] sy hen conden verbinden,
Vorsten, die ooc daer toe zijn bedacht

[1] Enkhuizen was 10 Juny Geus geworden.
[2] Frankrijk en Engeland namelijk.

My te bestrijden, ende gantsch te verslinden,
En mijnen God, den paus, met gantscher macht.
  Zij spreken: laet ons werpen vanden hals
Den thienden pennink, met al haer bezwaren,
Duc dAlves commissy, want sy is vals,
En willen my voor vyant gaen verclaren,
Met al mijn Spaengiaerden hooch ghepresen,
Willen my gantschelijck te land' wt slaen;
Den paus willen sy niet ghehoorsaem wesen,
Noch dienen Melis in de halve maen.
  Maer ick sal noch dapper comen te velt,
Om haer te dwinghen dat sy mijn beelt eeren,
Dat tAntwerpen opt casteel is ghestelt,
Daeraen sy mijn commissy sullen leeren;
Maer sy comen tsamen met groote hoopen,
Daer voor ick my niet eenmael had ontset,
Den tienden penninck sal ick dier becoopen,
En dat ick den adel heb gantsch verplet.
  En ben ick niet Stadthouder, toebereyt
Van mijnen coninck, en d'inquisicy mede?
En heeft die paus my niet claer toegeseyt,
Dat ick het land besitten sal in vrede? —
Maer sal ick dus mijn loon van haer verwachten?
Dat ick haer alder beudel ben geweest,
Datmen my sonder hulpe laet versmachten?
Is dit het loon van dat ghekroonde beest?
  Princelijcke catholijcken, vaillant,
Raept, schraept u gelt, en wilt my bystant senden,
Want verliesen wy nu dat Nederlandt,
In Vranckrijck sal onse rijck ganschlijck enden,
In Spaengiën salt oock niet al te lang dueren,
Italiën heeft die paus aengehest,
De Duytschen willen zijn Byekorf noch schueren,
Wy moghen singhen: *Ite missa est.*

Alva's derde boetpsalm.

Hoe veel volcks, o paus heer,
Dat my benijdt soo seer!
Dees Luthrianen my quellen
Sy morren teghens mijn,
En sterck te velde zijn,
Als ketters sy haer stellen;
Ic hoor daer zijn voorwaer
Veel, die daer spreken klaer:
Vergaen zijn al zijn crachten,
Melis en helpt hem niet,
Paus laet hem int verdriet,
tPlaccaet sy niet en achten.
O inquisici jent,
Die my hier hebt ghesent,
En my de eer wout gheven,
Dat ick der ketters bloet
Sou brengen onder voet,
Waer is u hulp ghebleven? —
Ghy laet my inden noot,
Al sou ick blijven doot,
Want 't zijn al apostaten,
Vranckrijck is afghewent,
Englant, 't is u bekent,
Hebben sy gantz verlaten.
Comt paus, heylighen man,
En slaet, met uwen ban,
Dapper al mijn vyanden;
Sent my u hoeren-gheldt,
Oft ick sal moeten 't velt
Ruymen, met grooter schanden;
Ick volghde uwen raet;
Den tienden penninc quaet
Brengt mij tot een ruyne,
Want ick vind, dat ghewis
Den tienden penninck is
Der Geusen medecyne.

Prinslijcke Astaroth,
Sathan! comt wt het kot,
Met al u helsche benden;
Belzebub comt ooc voort,
Lucifer, doet de moort,
En wilt my hulpe senden;
Doet ghy nu geen bystant,
So raken wy vant lant,
Zy willen revolteeren,
Soecken een ander heer,
En volghen Christi leer; —
Dus sietmen 't rat verkeeren.

Opwekking.

I.

Den prince van Or. ten tweedemael wederom int land comende (*July*), werden die steden vermaent hem bystant te doen.

Ras, seventien provincen!
Stelt u nu op de voet,
Treckt de coemste des princen
Vriendelijck te ghemoet;
Stelt u met zijn banieren,
Elck als een trouwe man,
Doet helpen verlogieren
Duc dAlve, den tyran.
Hy comt u niet verderven,
Dit trouwlijcken gelooft,
Maer u weêrom te erven
In dat u is berooft;
Te goed' den coninck van Spaengiën
Doet vrymoedich bystant
Den prince van Oraengiën,
Als zijnen Luytenant.
Zijn trommels en trompetten

Brengen u geen dangier,
tEn is maer om verzetten
Duc dAlve den bloetgier;
Spijt ruyters en soldaten,
Die den prince benijt,
Hun schade sal u baten,
Hy moet ten lande uyt.
 Al hoort ghy veel allarmen
Hier ende daer geschiên,
Hy doetet wt een ontfarmen,
Over u lant, u liên;
U dient stercke purgacy,
En sulcken bitter cruyt,
Dat gy de Spaensche nacy
Wt uwen lande sluyt.
 Vlissingen heeft begonnen
Te spelen sulcken dans,
Daer met hevet gewonnen
Recht der laurieren crans;
Hollant wilder aen wagen
Alle zijn principael,
Laet u dit werck behagen,
Ghy landen generael!
 tEn is om gheen pillagie,
Van vrienden, landt, off ste;
Doch die groote couragie,
Des graven van Lume,
De grave van Nassouwen,
Dat reyn vroom edel bloet,
Wil niemant laten benouwen
Aen zijn eer, lijff, of goet.
 Schict u, boose rebellen,
Die slants welvaert benijt,
Des Antichrists gesellen,
Die de waerheyt bestrijt,
Gods woort- en wet-versmaders,
Ja zijnen heilgen throon,
Ghy sult, als landt-verraders,
Noch crijgen uwen loon.

Krijchslien, wilt u oprusten,
In God bestact u cracht,
Strijt ridderlijc met lusten,
Op storm, slacht, ende wacht,
Voor Gods woort en lants rechten,
Met een verbonden schilt,
Den solt der vromer lantsknechten
Ghylien ontfanghen sult.
Wilt zweert noch spiesse sparen;
Zo Babel heeft gedaen
Over Gods trou dienaren,
Laet haer den loon ontfaen;
Den vooglen wilt maeltijt coken
Al vander hoeren vleysch,
tBloet sal worden gewroken
Nae der schrifturen eisch.
Prinslijcken Godt ghepresen,
U volck victory gheeft,
Dat haer werde bewesen,
Dat ghy regeert en leeft;
Want sy na u woort haken,
Met harten seer benout,
Tot dat ghy in alle saken,
Den lof en prijs behout.

II.

(*Zie* I. *bl.* 378, *aant.*)

Wilt u nu ras ontlasten daeromme,
Den paus te zijn subject, al hout hy u suspect,
Hy soeckt niet dan der zielen verdomme,
En 't lichaem hy perfect tot alle boosheyt trect.
Daerom wilt hem nu helpen raseeren,
Want gy siet hoe God werct, die der vorsten hant sterckt,
Om d' affgodische natie te ruineeren,
Alsoomen nu aenmerct, ist nu niet wel geklerckt?
Waer wil den Alff nu henen draven?
Papou en Spaengiaert, met al haer volc vermaert?

De misse wordt nu int vagevyer begraven,
Lof, omganc, noch bevaert, niets en worter gespaert.
Den prins van Oraengien weest ghehoorzame,
Graeff Lodewijck, d'edel bloet, God geeft hem nu voorspoet,
Zy zijn tot den crijgh nu seer bequame,
Dien u so woeden doet d'Alfs tyranny verwoet.

III.

[Tot meerder geneuchte den bekenden ijveraar van Brugge, Broer Cornelis, in den mond gelegd.]

Ay, duc dAlfse giericheit wat hebdy ghebrouwen,
In dese Nederlantse landouwen, seer abondant? —
Ba! ja, heb ict niet wel geseyt, gy mannen en vrouwen,
Dat desen tienden penninc ons 't hooft sou doen clouwen,
En brengen ons alle de Geusen int lant? —
Ja, wat sullen wy doen goey lien? ic gerieke brant;
tIs best dat hem elck met de Geusen keere,
Wel is waer, zy zijn in een misverstant,
Maer wy sullen wel accordeeren inde leere,
Want zy houden den coninck voor haren heere,
Al ist dat sy verfoeyen de Babelsche bruyt; —
Roept: vive le Geus! en de Spaengiaerts wt!
Ey, Spaengiaerts, Spaengiaerts! ist nu niet wel gherooft,
Dat ons cappe wordt gelooft, en moeten Geusen bedijen,
Ja maer ba, wie sou dat hebben gelooft,
Dat de veranderinge sou u vallen over thooft,
En dat so veel steden souden voor de Geusen strijen!
Daerom ist sotheyt hem te verblijen,
Want die vore lacht, dickwil namaels schreyt.
Och, mogen ons baerden en cruynen groeyen in tijen,
Wat werdender cappen op de hage geleyt!
Gy heeren van Brugge, ick hebt al wel geseyt,
Dus siet nu wel toe, en, met 't meeste geluyt,
Roept: vive le Geus! en de Spaengiaerts wt!
Och, ist met my niet qualijck geluckt,
Dat ick so veel gepreect hebbe tegen de Geusen!
Ba, ja, sy hebben eenen boeck van mijn sermoonen ghedruckt,

Ick duchte het vel wert my noch afgepluckt!
Wy geestelicken verliesen al ooren en neusen,
Ons vette kaken en sullen niet meer bleusen,
Dit doet ghy, o Spaengiaerts, boose generatie!
Wy, die gherust waren als reusen,
Comen eylacen! in grooter desolatie,
Daerom, och ghy geestelicke, hebdy so veel statie,
Al moet ghy verliesen den besten buyt,
Roept: vive le Geus! en de Spaengiaerts wt!
Princelicke heeren van Brugge, niet om verelen,
So wy niet en spelen de Spangiaerts wter stadt,
Ba, zijt dat seker, men sal ons alle kelen;
De kinders gecken met ons, hoe can ickt helen?
Dat wy soo betoovert zijn geweest, en so madt,
Meenende dat den tienden penninck, sulck eenen schat,
tLant soude consenteeren sonder oproer groot,
Voorwaer tis de bede daer Midas om badt,
Daerdoor hy hem selven bracht inde dood.
Des rade ick voor tbeste in desen noot,
Tot welvaert des lants, voor een besluyt,
Roept: vive le Geus! en die Spaengiaerts wt!

Val Babylons.

I.

Hoort paus, ghy grooten Antichrist,
U helsche enghelen vol van twist,
Zy roepen sterck: vive papist!
Maer tmach haer al niet baten;
Want u rijck al crijcht eenen val,
tVolck maeckt gheschal, groot ende smal,
En noemen u papen sot en mal,
De kinders vander straten.
Ghy nonnen, bagijnen, maeckt eenen dans,
Neempt oorloff aen u heylighe mans,

Gekleet wit, zwart, grau, als een gans,
Met capproens sonder bellen
Zy decken 't hooft, haer kruynen groot;
Want kaes en broot is op, tis noot,
Zy vluchten wech, reyckt hun de poot,
Segget: Adieu, metghesellen.
Haer craem gechiert met goden schoon,
Van gout, silver, ghestelt ten thoon,
Veel offerghelts was haren loon,
Men sachse vry hoereeren;
Veel vorsten, hoort, droncken versmoort,
Haer zielen voort werden vermoort,
Hierom is God op hun verstoort,
En wiltse ruineeren.
Monick, prior, abt, en broer Lollaert,
tConcili van Trenten heeft noyt verklaert,
Dat ghy sout laten wassen den baert,
Maer yedereen bedwinghen
Tot hout en steen, het volck ghemeen,
Wie niet onreen u goykens kleen
En eerde boven God alleen,
Die soudy doen ombringhen.
Den adeldom van Nederlant
Wou meer gheen Christens hebben ghebrant,
tPlaccaet moest wech, dit was 't verstant,
Zou 't volck paeyslick leven;
Madamme loos dit oock verkoos,
Onvast altoos was haren voos,
Zy wilde, met die papen boes,
De Christenen hebben verdreven.
Men preecte Gods woort suyver en klaer,
dAffgoden vielen vanden altaer,
tDrencken, moorden, was gheen ghevaer,
Elck mocht leven int zijne;
Maer 't paeps ghesanck golt loon noch danck,
Want hen ontfanck, die was seer cranck,
tVolck was los wt haer bedwanck,
Dit dede hen groote pijne.
De Paus, Granvelle principael

Wou sulcks keeren als cardinael,
Ontboot duc dAlve, 's paus vassael,
Wevers waren zijn Elen,
Om 't lant ydoon te maken schoon,
Des conincx croon waer zijnen loon,
Want moordery was hy ghewoon,
Ja, rooven ende stelen.
tSint Truyen ende te Willebroeck,
Vergaerden veel lantsheeren cloeck,
Zy wisten wt des paeps versoeck,
Datmen hen woud' verjaghen;
„tWert onghemack", doe Egmont sprack;
tVerbondt dat brack, de prins vertrack,
tGhemeyn volck was doe veel te zwack
De Spaengiaerts wech te slagen.
De papen songhen: *gloria laus*,
Ter eeren die hulp al vanden paus,
dAlbanen deden tvolck veel raus,
tSpel hiet hun al ghewonnen;
Men sochter tgoet, men storter bloet,
Het paus-ghebroet creech eenen moet,
Veel duysent menschen, metter spoet,
Vluchten wech soo zy konnen.
Zy vinghen en dooden den Egmont,
Den graef van Hoorn in éender stont,
Oock veerthien eedlen vant verbont,
Ghevanckelijck behouwen,
Diemen oock sach geven den slach,
Met groot gheclach op éenen dach;
Den bloetraet dit gedencken mach,
tWert hun noch wel vergouwen.
Sy maecten weer nieu goden fris,
Koster, bagyne, elck luyde mis,
Veel huychelaers hielpen ghewis
dAltaren weer oprichten,
tVaghevyer heet wert weer verbreet,
Voor 't zielen-leet vontmen bereet
Zielmis, pardon, als paus bescheet,
Men gaf weer ghelt van bichten.

Mijnheer de prins, een vromer helt,
Quam by Maestricht met groot ghewelt,
Om slaen duc dAlf, die bloot int velt
Hem schandich had begraven;
Hy vreesde seer dees vromen heer [1],
Die doen d'afkeer nam veel te meer,
Door Brabant, Vranckrijck, want met eer
Wou hy zijn vyant straven.
De krijch was wt, elck paep sprong locht,
Duc dAlf heeft flucx zijn loon ghesocht,
Hy eyschte meer dan tvolck vermocht,
Paep had hem toegheschreven
Het thiende deel van elck juweel,
tWert al crackeel, tlant socht appeel,
In thien jaer creech hy 't restken heel,
Hadden zij 't willen gheven.
Maer lant en luyden wierden gram,
Zy riepen den prins, diet haest vernam,
Om hulp, die weer geweldich quam
Den lande assisteeren,
In Henegou, als crijchsman bou,
Voor tlant ghetrou hy vechten wou,
Duc dAlf dorst noyt voor zijn aanschou
Met macht hem rencontreeren.
Maer met verraet is hy te sterck,
De fanssche moort was wel zijn werck [2],
Zy meenden alsoo, int Brabants perck,
Die edel prince t' omringhen,
tFrans volck planteyt, hem toegheseyt,
Was neergheleyt, doe bleeck wel 't feit,
tEn docht de prins daer niet gebeyt,
God wout oock niet ghehinghen.
Na Hollant hy trock, zijn was den Briel,
Vlissingh, ter Veer hem oock toeviel,
Opdat elck stadt haer goet behiel,
Haer rechten en statuyten,
Zy kenden wel duc dAlfs opstel,

1 en 2 Op beide deze punten is de dichter, als bekend is, mis.

Als slaven snel, wou hyse fel
Met d' inquisicy doen ghequel,
tWas tijt hem houden buyten.
Hier viel voor 't pausdom groot abuys,
Claris noch nonne en bleeffer thuys,
Oock monick, canonick en wou confuys
Voor 't paus ghelooff niet hanghen,
Elck is ghewent wt zijn convent;
Den Graef-bekent met Bartellent [1]
Wouden nemen die papen blent,
In haer selfs strick, ghevanghen.
Ghy papen, u valt opten kop
Den steen, van u gheworpen op,
Men hangt u vrylick by den krop,
U en baet cruyt noch salve;
Want vive le Geus! is nu de leus,
Bercht uwen neus, 't heel aenschijn preus,
tVoorsitten is ghedaen pompeus; —
Gaet klaghet vry duc dAlve.
U quispel, u water wordt niet begeert,
U oly oock aen u lampen smeert,
Blijft vry al thuys met uwen weert
In die halve maene;
Want tvolck propijs ist worden wijs,
Dat al u spijs is groot affgrijs;
Dus schrijft altsaem voor een devijs:
Wech vuyl paep, ruymt de baene!

1 De graaf van Lumey, en Barthold Entens van Mentheda, de bekende stoute en woeste Watergeus.

II.

Aenhoort, ghy menschen seer vaillant,
Een nieu liedt sal ick u singhen, want
Al van den Christenen allen,
Die verstroyt zijn in alle landt,
Men gaet daer veel aff kallen.
De Christenen zijn soo wel ghemoet,
De inquisicy, al metter spoet,

tPlaccaet willen sy niet ghedooghen,
Maer om te beschermen 't onnoosel bloedt,
Daernae ist dat sy pooghen.
De inquisicy ende 't placcaet,
Die quam al wt den spaenschen raet,
De bisschop haddet ontboden,
Ter eeren den gheestelijcken staet,
Dit docht den Christnen niet van nooden.
De papen dochten op dat termijn,
Alle dinck sal nu ghewonnen zijn,
Wy sullen nu weder floreeren,
dInquisicy en 't placcaet seer fijn
Zal ons doen dominesren.
De Christenen, die verhoorden das,
Om 't ghelooff sy accordeerden ras,
Zy sloten oock, sonder verdrieten,
De officieren al op dat pas,
Gheen bloedt meer te verghieten.
Ten was niet wel der papen danck,
Zy creghen neusen een elle lanck:
In wat moeyte hebben wy ons ghesteken!
Teghen de Christenen vallen wy te cranck,
Het landt moet zijn gheweken.
Hadden wy het volck ghelaten met vree,
Dat ons doch niet met al misdee,
tWelck wy nu seere beclaghen,
Want sy zijn in alle landen ree,
Om ons al te verjaghen.
Onse valscheyt wordt nu heel ontdeckt,
Eenen slapenden hont hebben wy gheweckt,
Hadden wy dit te voren gaen dincken,
Ende ons nerghens in ghestreckt,
Dan met onsen wijn te gaen drincken.
Eylacen, 't is nu veel te laet,
tGhemeyne volck rieckt nu 't ghebraet,
Zy en willen nae ons niet hooren,
Adieu den paus met alle zijn staet,
tIs met ons gantsch verloren.

Adieu oock nu de roomsche kerck,
Adieu oock nu ons heerlick werck,
Adieu ons renten en cleynodyen,
Die Christnen vallen ons te sterck,
Godt comt ons nu castyen.

Och, vrienden! laet ons, groot en cleyn,
Godt bidden met vyericheyt reyn,
Dat hy de Christnen wil verstercken,
Dat sy met vreden, alleghemeyn,
Oprechten moghen Gods kercken.

Niet met haet ofte oock met twist,
Ofte met zweert, oft eenighe list,
Vrienden laet daer voor schromen,
Ghelijckt in Vranckrijck heeft ghewist,
Eert daer soo verre is comen.

Dan met vrede ende accoort,
Alle twist te schouwen voort,
Nu naer Gods wille te leven,
Hy heeft ons nu zijn godtlijck woort
Seer rijckelijck ghegheven.

Godt gheve den Christnen oock voorspoet,
End alle prinsen oock seer goet,
Die Gods woort willen beschermen,
Dat sy oock moghen, met ootmoet,
Helpen den noot der armen.

Nu laet ons doch, minst ende meest,
Tot deuchden spoeden onbevreest,
Pijnt u om goedt te doene,
Want dat Babylonische beest
Is nu al wt 't saysoene.

Oorloff, ghy Christnen onvertsaecht,
Voor Gods woort u lijff en leven waecht,
Wilt dronckenschap nu mijden,
End alle twist discoort verjaecht,
Wilt met Gods woort verblijden.

De Antikrist.

Nu heffen wy een nieuw liedt aen,
Vanden Antichrist wilt dit verstaen,
Het sal hem nu openbaeren,
Den rechten ghoest zijns monts verstaen,
Dat sal ick u verclaeren.
Een oprecht guyt is haeren naem,
Die altijdt teghen de waerheydt staen,
Met woorden en met wercken;
Dat heeft den paus soo langhe ghedaen,
Alsoomen nu mach mercken.
Christus ghinck predicken alle daghen,
Hy en reedt op rossen noch op waghen; —
Den paus heeft soe heylighe voeten,
Die aerde is hem niet weerdich te draghen,
Alle keysers zijn voeten kussen moeten.
Christus, die leefde in groot verdriet,
Alsoo veel eyghens en hadde hy niet,
Daer zijn hooft op rusten mochte,
Sinte Pieter hy selver vissen hiet,
Doe hy den cijns-penninck brochte; —
Hierteghen nu is den paus soo rijck,
Men vint ter wereldt niet zijns ghelijck,
Van steden ende van sloten,
Dat heeft hy vercreghen al met practijck,
Maer theeft Godt eens verdroten.
Siet aen Christum, Gods levende Soon,
Hy heeft ghedraghen een doornen-croon,
Men mocht niet by hem gheraken,
Want hy den berch is opghevloon,
Doemen hem coninck wilde maken; —
De paus hem-selven heeft ghestelt
Boven alle coninghen, met ghewelt,
Hy draecht dry croonen van gouden,
Veel christen-bloets stort hy int velt,
Dat moet men voor heylicheyt houden;

Zijn leere gelt meer dan Gods ghebodt,
Met Christus' woort hout hy zijnen spot,
Zijn doen en is niet dan lieghen,
Zijn jongeren gaen geschoren als een sot,
Om de armen te bedrieghen.
Christus heeft den doodt ghesmaeckt,
Hier wt heeft de paus een craem ghemaeckt,
En aflaet-brieven gheschreven,
Opdat daer niemant aen en gheraeckt,
Hy moeter veel ghelts om gheven.
Van de misse maeckt hy een offerant,
Hy seyt dat daer onse salicheydt aenhanght,
Is dat niet seer gheloghen? —
Die men doch alle door Christum ontfanght,
Dus heeft hy ons bedroghen.
Ja, Christus waere noch vermaledijt,
Hadden hem de missen niet bevrijt;
Want, als sy haer canon lesen,
Soo bidden sy den vader altijt,
Zijnen soon ghenadich te wesen.
Christum heeft hy oock vast gheleydt,
In ysere sloten, alsoo men seydt;
Alsmen hem ghelt gheeft bij hoopen,
Soo moet Christus dan zijn bereyt,
Om de zielen te laten loopen.
Hy heefter ghemaeckt dat vaghevuer,
Daerinne set hy de zielen puer,
Alsmen hem gheldt wil toegheven;
Dus heeft hy de heele werelt schier
Met valscheydt inghecreghen.
Hy zeyt: Godt heeft ghemaeckt d' oorbiecht,
Daer hy doch valschelijck aen liecht,
Hy heeftse selfs ghevonden,
Waer hy den menschen door bedriecht,
Om gheldt vergheeft hy haere sonden.
Hemselven heeft hy daertoe verknocht,
En menighe vrou ter schanden ghebrocht,
Als sy claeghden haere ghebreken:

Och, vrouken! ick heb my soo bedocht,
Alleen moet ick u wat spreecken.
Dees sonden, die acht den paus soo slecht,
Daerom ghebiet hy zijn gheschoren dreck,
Dat is den mensche der sonden;
Daer Sinte Paulus af heeft ghesecht,
Dat wort nu al bevonden.
Dit is den rechten Antikerst,
Die 't bloedich zweet den armen wtperst,
Met bannen ende met jaghen;
Nu is hy ghevallen dat hy barst,
Godt en wilt niet langher verdraghen.
Ick bidde u, vader ghebenedijt,
Dat ghy hem doch ghenadich zijt,
En wilt hem gracy gheven,
Dat hy zijn sonden noch eens belijt,
En eeuwich met u mach leven.

Papen-klacht.

Ofter yemant vraechde hoe ben ik befaemt,
Der papen clagher ben ik ghenaemt.

Hoe seer sietmen nu dalen
Ons pauslijck roomsche rijck!
Bisschoppen en cardinalen,
Papen en monnicken, alle ghelijck,
Wy vallen tot den ooren int slijck,
Wie sal ons weder oprechten,
Want onse knechten nemen de wijck.
Dies moghen wy wel krijten,
Suchten, ende claghen seer,
Ons kerck, met haer profijten,
Willen sy nu trecken ter neer;
Zy vallen vast aen, hoe langher hoe meer,
Die nu de nappen draghen,
Sonder vertraghen, trecken om veer.

Aan onse heylighe Santen
Zy alsnu de handen slaen,
En achtense als onnutte planten,
Die langh gheen mirakel en hebben ghedaen;
Dus moeten sy nu te water gaen;
Zy willense oock wel vieren
En vercieren, met roode tabbaerden aen.
Wonder sietmen bedrijven
Vande Geusen menichfout,
Zy willen ons verdrijven
Wt ons cloosters, heerlijck ghebout;
Och, als sy aldus hebben ghebrout,
Waer willen wy dan loopen?
Spanseren met hoopen int groene wout.
Die ghestichten ende wercken
Van onsen vader, den heylighen helt,
Zijn nu, in alle kercken,
Meest altesamen qualick ghestelt;
Ons misse heeft haer te bedde ghevelt,
Zy soeckt veel medecijnen,
Zy wil verdwijnen in ghebreck van ghelt.
Zy zijn in groot benouwen,
Ons aflaten al inder kist,
Omdatse niet moghen aenschouwen
Het vaghevyer, dat ons seer mist,
Rotten en muysen hebbent wtghepist;
Zijn dit niet groote plaghen,
By vlaghen bedrijvense sulcken list.
Hoe haest sietmen verkeeren,
In korten tijen, soomen mach sien,
Omdat men ons niet meer wil eeren,
Stuypen, nyghen, en buyghen de knièn,
De biechte is doof gheworden bydien,
Zij en kan niet meer gheweten
De secreten al van de lien.
Princelicke vader ghepresen,
Gheresen te Roomen groot,
Wilt onsen voorstander wesen

In desen, want nu wil treffen de cloot;
Uwen schat wilt nu ontdecken bloot,
Ende wilt hem lustich uyten
En ontsluyten, want het is noot!

Amsterdams trouw

[„Die van Amsterdam, niet jegenstaende de correspondentie, die met eenige daerbinnen gehouden werd, en hebben haer niet willen conform maken met de andere Hollandse steden." Bor.]

Wie wil hooren een nieu liet,
Wat int jaer twee en seventigh is geschiedt,
Hoort toe, ick salt u singen,
Al van tgraefschap, dat Hollandt hiet, —
Godt laet het zijn noodt verwinnen! —
Seven kleyn en vijf steden groot
Sijn ingenomen al sonder stoot,
De Geusen zijnder ingelaten,
Niemant heeft geschoten een loodt,
tLant of den coningh ter baten.
Acht hebben er menigh kerck geschendt,
Hoewel daer stonden veel omtrent,
Die 't aensagen met haer oogen;
Gij vromen, hoe waert gij zoo verblent,
Hoe kost gij dat stuck ghedoogen? —
Hollandt, vergeefs wordt gij beklaeght,
Gij hebt er soo menigh priester geplaeght,
En liet de vromen versuchten;
Goudt, silver, kelcken hebt ghy gejaecht,
Dat waren der Geusen vruchten.
Priesters gehangen, gebracht ter doodt,
Gods kerk gebracht in sware noodt,
De geestlijkheid mostet becoopen,
De schrik in alle kloosters was groot,
tMoster al vluchten en loopen.

Sij hebben de sacramenten onteert,
Autaeren verwoest en omgekeert,
Wie kan de ellende verclaren?
Sij hebben Gods maechden gevioleert,
Die Christus gehoorsaem waren.
Dort, boven andere steden schoon,
Gij spande bijcans alleen de croon,
Hoe vielt gij den coningh tegen!
Verloren, tot uwen rechten loon,
Saligheyt, neering, en segen.
Gou, gij waert er soo katholijck,
Nu sijt gij besmet met kettersslijck,
D'onnooslen moet ik beclagen,
Gij sijt gevallen door snoo praktijk,
En door qua schippers lagen.
Haerlem, gij waert een edele stad,
Nu hebt gij u soo lelijck becladt,
Justicie wechgenomen;
Geusen boeleerden u rijckdom en schat,
En sijn daerin gecomen.
Amsterdam, die 't al te boven gaet,
Als een lely onder de doornen staet,
Is zij onbesmet gebleeven;
Al lagh zij in haer vijanden quaedt,
De moedt heeft haer niet begeeven.
Verdreven priesters heeft zij ontfaen,
Haer poorten laet en vroegh opgedaen,
Om de vroomen te logeeren,
En haer van kruys en lijden t' ontslaen;
Daerom zal se bloeyen met eeren.
De koningh moet haer geeven prijs,
En Godt het hemelsche paradijs,
Om 't geloof dat sij heeft gehouwen;
Eendraghtigh haer borgers, haer raedt was wijs,
Dit deed de Geusen verflouwen.
't Was van Oeghst den seventhiensten dagh,
Dat graef van Lumee de stadt belagh,
Men hoorden daer schieten en graeyen,
De burgers men vromelijk vechten sagh,

De Geusen met schanden schaeyen. [1]
 Met goedt en bloedt, hoort mijn vermaen,
Heeft sij verraderij tegen gestaen,
Daerom salse werden verheven,
Als andere steden sullen vergaen,
Sal Amsterdam noch leven.
 Schoonhoven de stadt, al met *Edam* [2],
Behoort men prijsen nae Amsterdam,
Sij hebben haer vroom gedragen;
Edam van boven geen hulp vernam,
De goeden saghmen versagen.
 Delft, hoveerdigh al int gemoet,
Gij zijt gevallen in 's koninghs boet,
Door weelden saghmen u dalen,
Tot val brocht dy dijn groote goedt,
Na Geusen sachmen u talen.
 Leyden, waart gij noch niet geleerdt,
Dat gij tweemaal zijt omgekeert,
Die kercken en kloosters saeght breken?
Gij hebt uitheemschen gelogeert,
En gheesten, die oproer preeken.
 Twee gesusters, in boosheit klaer,
Waren *Enchuysen* en *Alckmaer*,
Dees heeft de broeders [3] gevangen,
En brocht se tsamen in groot gevaer,
tEnkhuysen sijn se gehangen.
 Den Haegh heeft gheen waerschouwing geacht,
Al hoorde sij der vromen klacht,
Van de wreedheydt der ketterijen,
Maer doen 't gevoelde der Geusen macht,
Geraecktet mede in lijen.
 Ik heb gheen andere steden gemeldt,
Die onder de Geusen zijn gesteld,
Een anderen prins geswooren;

1 Lumey had Amsterdam in Aug. te vergeefs belegerd.
2 Schoonhoven, door Lumey hevig beschoten, gaf zich 1 Oct. over. — Edam was van Hoorn uit, door Enkhuizer soldaten, in Juny overgebracht.
3 Vijf minderbroeders.

Sij hebben ons benauwt, gequelt,
En 's konings landen verlooren.
  Seght mij, Geusen, is dit het doen,
Dat gij gheeft u graeff voor sijn pardoen,
Privilegiën, die hij heeft gegeven? —
Hij is te goedt, dan dat, soo koen,
Gij hem dus soude begeeven.
  Prins des hemels, wij danken u seer,
De Geusen betrouwen wij niet meer,
Vranckrijck heeft d'oogen ontloken;
Wij waren verkocht, geleevert, dats meer,
Hadt verraedt niet uytgebroken.
  Die dit liedeken schreeff vol smert,
Beminde tgeloof met al sijn hert,
Amsterdam tot loff gesongen,
Van een, die anghstigh sat benert,
Maer is den dans ontsprongen.

Mechelen aan den Prins.

Trahison.

Av point dv iovr, date dv prédernier d'Aout,
Malines fvt par Dorpe et Brose [1] trahie,
Et rendve obéiissante av sang des Nassovs;
A grande trovpe reistres et infantrie,
Par vn effronté proditevr, seignevr de Warovs [2],
Assisté de Rvbbens et Porseav [3], ses espie,
A regret des prestres, seignevrs dv grand Sénat [4] tovs,
Et des bons bovrgeois estonés et effraiié.

Harangue.

O bons bovrgeois, ie svis dv roi envoiié,
Povr garder vostre bien, terre, et seignevrie,

1 Jhr. Arnout van den Dorpe, door wiens hulp de stad aan den prins in handen werd gespeeld; en Gregoire, George of Brose van Nuffel, hopman over driehonderd man mechelsche voetknechten.
2 Bernard de Merode, heer van Rumen en Waroux, bevelhebber van 's prinsen troepen.
3 Jan Rubbens, en Hendrik van Niehuyse, prinsgezinde burgers.

Et opposer a*v* d*ix*, *v*ingt et trente den*i*er,
Qu'on prétend des b*i*ens et terres a*v*o*i*r pa*y*er,
Et po*v*r a*i*der to*v*te personne o*v*trag*i*e,
*I*ad*i*s red*vi*s à po*v*reté et pén*v*r*i*e,
Par oppress*i*on et grande t*i*rann*i*e,
D'estrangers, gatans *v*ostre ent*i*ere patr*i*e.

Response.

A *v*ostre d*i*re, se*i*gne*v*r on ne se f*i*e,
*V*o*v*s estes adversa*i*re, et nostre part*i*e,
Per*iv*res et tra*i*stres, *v*o*v*s ont e*v*oq*v*é,
Sans po*v*o*i*r et adesse du ro*i* ottro*i*ié,
Par *v*o*v*s sera nostre honeste bo*v*rgeo*i*s*i*e,
R*v*inée et enaprès d'os en os rong*i*e,
P*vi*s en parf*i*n deshonorée et p*v*n*i*e,
De nostre ro*i* de progén*i*e en progén*i*e.

(*Conclusion.*)

Or af*i*n q*v*'à s*i* grand perte so*i*t ob*vi*é,
To*v*te honeste et bone persone *v*o*v*s pr*i*e,
De ret*i*rer et a*v*o*i*r d'e*v*s tô*v*s p*i*t*i*é;
S*i*nôn on *v*o*v*s pred*i*t en prophet*i*e:
De D*i*e*v* serez et to*v*te nat*i*on ren*i*e,
A*v*ss*i* Art*v*s, Ghen*v*ts, Do*v*blet et Pott*i*e, [5]
*VV*aghe*vvi*ns et Gra*v*e [6], q*vi*, par perf*i*d*i*e,
*V*o*v*s a*v*ront ad*vi*sé, addressé, et a*i*d*i*é.

4 Voorzitter en leden van den grooten raad.
5 Prokureurs bij den gr. raad, maar toen raadslieden van Waroux.
6 Grave, een burger, werkzaam bij de ontvangsten der stad, en daarop ontvanger-gen. der verbeurd-verklaarde goederen.

Mechelen hernomen en geplunderd.

MeChLen saL, ten eeVVIghen daghen,
den tVVeeden daCh oCtobrIs beCLaghen.

1 „Le sac a été tel qu'on peut dire qu'ils n'ont pas laissé un clou aux murailles." Toch meende Alva dat de stad een nog strenger straf verdiende dan zij gekregen had." (*Corr. de Phil. II.* II. p. 263.)

1573.

Kapitein Worst.

[„Daar was binnen Vlissingen een vroom, kloek burger en schipper, Ewout Pietersz. Worst genoemt; deze, alzoo hij te Antwerpen zeer bekend was, inzonderheid met een treflijken koopman, Gilles Hooftman genoemt, heeft, door middel van zijne onderregtinge, volk, voorraad van buskruid, gereedschap, wapenen, en derg. nooddruft gekregen en gehaeld.......... De Vlissingers door dezen Worst goeden voorraad en correspondentie binnen Antwerpen gekregen hebbende, hebben hem niet alleen kapitein, maar zelfs admiraal over alle hunne schepen gemaakt, wegens zijne kloekmoedigheid en ervarenheid; hij was van aanzien een zeer gering, doch opregt en eenvoudig man, die groot gezag en aanzien bij de zijnen en het scheepsvolk had, enkel zijn deugd, gelijk hij in korten tijd zijnen vijanden, de Spanjaarden, ook toonde, die hem als een Duivel vreesden en ontzagen." Van Meteren, *Ned. Hist.* II. bl. 30.

„Sanchio Davila, gouverneur van den kasteele van Antwerpen .... is met 56 schepen, omtrent den 19 of 20 Febr. 1573 na Zeeland toegevaren, maer zij werden van de Zeelanders soo onthaelt, dat meestendeel de kleine schepen daer bleven......... Den laetsten Febr. heeft S. Dav. meer schepen toegerust hebbende de sake nog eenmael willen wagen, om die van Middelburg te victualiëren en is met een N. O. wind tusschen Borselen en het aerden bolwerck van Walcheren gekomen, alwaer des Coninx ende Prinsen schepen dapperlijk tegen de andere schoten. Een van 's Coninx schepen, genoemt den Eliphant, werd vechtenderhant van de Vlissingers ingenomen, die dood sloegen al datter op was, en een ander schip, genaemd het land van Beloften, zeilde tegen 't aerden bolwerck, (en werd door) Joris de Moor (den vice-admiraal) vermeestert; noch vier andere schepen des Coninx geraekten op een plate, genaemt het Natgat, aen den grond, en werden alle vier van

des Princen volck verovert, sulx datter ses groote schepen verovert en naer Vlissingen gevoert werden; evenwel heeft Sanchio Davila de stede van Middelburg voor die reise eensdeels geproviandeerd, hoewel met seer groote schade en verlies." Bor, I. bl. 433.

Ewout Pz. werd niet lang daarna ziek en stierf naar 't schijnt op Pinksternacht (9-10 Mei) (*Corresp. de Phil. II.* II. 358 *aant.*); hij werd als amiraal van Zeeland opgevolgd door Bouwen Ewouts, in wiens plaats later Boisot kwam.]

Wie wil hooren een nieuw liedt,
Wat int jaer dryentseventich is geschiet,
Hoort toe ick salt u verclaren,
Van die Antwerpers, hoort mijn bediet,
Hoe dat sy zijn ghevaren.
Die Spaengjaerts hebben ghelt wtghesant,
Int Sticht van Bremen wel bekant,
Dit hebben die Bremers vernomen,
Twee croonen gaf men daer op de hant,
Al om tAntwerpen te comen.
Dit heeft verhoort een capiteyn vaillant,
In Zeelant is hy wel bekant,
Te Vlissinghen binnen der steden,
Hy is ghetoghen in Brabant,
Aldaer hy quam met vreden.
Hy quam tAntwerpen aen het lant,
Als bootsman, soo was hy onbekant,
Hy heeft maentgelt ghecreghen,
Al op den ammirael vaillant,
Hoort wat hy heeft bedreven.
Die Antwerpers waren wel bedacht,
Met de Spaengjaerts seer hooch van pracht,
Tsestich schepen sy daer toerusten,
Daermede te comen in Zeelant,
Het moest haer wel ghelusten.
De schepen, die waren nu toegherust,
Met vijfhondert metale stucken, met lust,
Alsoomen mochte aenschouwen,

Maer het gheschieden in corter stont,
Dat sy quamen int benouwen.
Zy bedreven daer soo grooten pracht,
Met vlaggen, topstanders wt aller macht,
Een kat was daerin ghesceten,
Tot spijt van de Vlissinghers veracht,
Dat sy de Worst souden eten.
Als dese schepen waeren bereyt,
Capiteyn Worst nam een afscheydt,
De katte woude hy verwachten,
Hy heeft tot die waerdinne ghescydt:
Nae den capiteyn mach ick niet wachten.
Capiteyn Worst was seer wel bedacht,
Hy heeft de waerdinne een brief ghebracht,
Dattet sou comen openbaeren,
Dat hem den ammirael had toegherust;
Nae Vlissinghen is hy ghevaeren.
Het gheschieden in eenen corten tijdt,
Dat tAntwerpen quam een groot ghecrijt
Van alsoo droever maeren,
Hoe dat capiteyn Worst, haeren vyandt,
Naer Vlissinghen was ghevaeren.
De Vlissinghers hebben haer toegherust,
De kat te verwachten met alder lust,
Op de Schelde zijn sy ghetoghen,
Oft de katte mocht zijn belust,
Want het was in haer vermoghen.
De katte tooch wt met alder pracht,
Om de Worst te krijghen al in haer macht,
Godt weet hoe sy zijn ghevaren,
Doen sy quamen ter halver Scheld,
Dat wierden sy wel gheware.
De Worst, die lach daer wel soo heet,
Tot vechten was sy wel bereet,
Met ketens end oock met clooten,
Soo dat de katte den brandt verdroot,
Dus heeft die Worst gheschoten.
De Worst daer brande met sulcken cracht,
Dat de katte was seer qualijck bedacht,

Haer halve jonghen zijn nae Berghen geweken
Daer is de Worst, met aller macht,
De jonghe katten naeghestreken.
Nu raede ick allen katten stout,
Dat sy niet meer en comen soo bout,
Om de worsten te verslinden,
Want sy zijn daer de katten te sout,
Dat sullen sy wel bevinden.

Haarlem.

I.

O God van hemelrijcke,
Siet doch neder int aertsche dal,
Op u kindren alghelijcke,
Die hier bedruckt zijn, overal,
Van den duc dAlve met wreeden geschal,
Hy vervolcht de Christnen groot en smal;
Voor Haerlem, buyten der stede,
Daer leyt hy met grooten onvrede.
Hy sant dry posten ghetrouwen
Voor Haerlem, die stede vaillant,
Of sy de stadt opgheven wouwen,
Van sconings weghen in zijner hant,
Of wy eysschen de stadt te zweert en te brant;
Soo wy die winnen met stormenderhant,
En salder niemant houden zijn leven,
Wilt u in onser ghenaden geven.
Doe sprack een borgher van waerden:
Wy hebben wel van zijn ghenade ghehoort,
Al aen die schamel borghers van Naerden,
Die alsoo deerlijk zijn vermoort:
Mans, vrouwen, kinders, men sloechse al dood,
De borgers van Zutphen deen open de poort,

Men wouse in ghenade ontfangen,
Maer zijn gheslaghen ende ghevanghen.
De stadt wy niet opgeven,
Sprack die overste luytenant 1,
Wy bewarense van 's coninx weghen,
En gheven ons in Godes hant;
Ghij wilt den coninc verderven zijn lant,
Vermoort de lieden aen elcken cant,
Met cruyt en loot wy u verwachten,
Van hongher suldy ons niet versmachten.
Zy schoten doen, wel seven daghen,
Op Haerlem, met groot ghewelt,
Met cartouwen en dobbelslanghen,
Hebben sy op de mueren ghestelt;
Maer die van Haerlem schoten lustich int velt,
Zy hebben soo menighen ruyter ghevelt,
En so menighen Spaengjaert gheschoten,
Dit heeft den Cornel verdroten.
Men sach Haerlem bestormen,
Met macht vielen de Spaengjaerts an;
Daer laghender soo veel int velt ghestorven,
Viermael zijnse gheslaghen daer van;
De vrouwen quamen soo stoutelick an,
Met steenen, peckreepen, vier en vlam,
Wierpense de Spaengjaerts van de mueren,
Zy creten als leelicke dieren.
Doen sy den lesten storm 2 verloren,
Bleeffer wel acht hondert doot en gewont,
De Spaengjaerden schudden haer ooren,
Ghelijck als eenen waterhont,
Zy traden haer geweyr met voeten terstont,
En riepen wt tyrannigher harten gront:
God was een Luthriaen geworden,

1 Wybout Ripperda.

2 De dichter bedoelt die van 31 Jan., waarover men verg. de levendige beschrijving in Bosscha's *Neerlands heldendaden te land*, I. 208 v. Het was na dezen storm, dat Alva aan den koning schreef, dat „zelfs door lieden die voor hun wettigen vorst vochten, hij nimmer eene stad zoo goed had zien verdedigen als deze door de oproerlingen." (*Corr. de Phil. II.* II. p. 310).

Doe sy d'onnoosel niet conden vermoorden.
Sestien vaendels knechten getrouwen
Zijn te Haerlem binnen gewent,
En twee vaendels ghemonsterde vrouwen,
Hebben so menighen Spaengjaert geschent,
Int stormen doen sy soo grooten gewelt,
En dragen dat vendelijn als een helt,
Zoo lustelijck in haer handen,
Duc dAlve tot zijnder schanden.
Die van Haerlem, wilt hooren,
Hebben twee poorten wijt opghedaen,
Als of zijt gaven verloren,
Dat hebben die Spaengjaerts verstaen,
Den cornel riep: loop aen, loop aen,
Nu slaet al dood, spaert vrou noch man,
Want sy hebbent verloren ghegeven,
En laet de kinders inder wieghe niet leven.
De Spaengjaerts zijn voort gheloopen,
Om te vermoorden dat Christen bloet,
Een loose brugghe [1] was binnen der poorten,
Die brack in met al dat spaensche ghebroet,
Daer bleefer wel ses hondert doot,
Misericordia riepen zy cleyn en groot,
Doen die achterste dat verstonden,
Daer en was geen kar aen haren eers gebonden.
Doen zijn die van Haerlem wt ghetoghen,
Met een alsoo oevelen moet,
Zy hebben soo fellick gheslaghen,
Dat sy ghinghen door haer bloet;
De spaensche cornel [2] die bleef daer doot,
Met veel soldaten en capiteynen groot,
God heeft haer victory ghegheven,
Noch hebbense 't gheschut na Haerlem gedreven.
Och, wy arme duc dAlvens knechten,
Sterven hier van armoede groot;

1 Dit heeft alles nog betrekking op den afgeslagen storm van 31 Jan.; de voorstelling is echter niet letterlijk; de „losse brug" was eene mijn, door de burgers onder de poort aangelegd.

2 Don Rodrigo de Toledo, zie Mendoça, *Comm.* p. 184. Verg. Alva's aangehaald schrijven, p. 312.

Hoe souden wy connen ghevechten,
Hier leyter wel alsoo veele dood;
tIs al, potz marter, potz lijden, aen allen oort,
Heeft ons de duyvel in Hollant ghevoert;
Och, ten helpet pijpen noch trommen,
Als die Hollanders beginnen te commen.
Een borgher van Haerlem ghepresen,
Heeft in duc dAlvens legher ghevoert
Vijfthien hollantsche ghevalste kesen,
Die daer af aten die bleven al doot;
Een Spaengjaert vraechde hem met der spoet,
Van waer brengdy dese kasen goet,
Van Amsterdam mijn goede seignoeren,
De Spaengjaert sprac: wilt ons t' Amsterdam voeren.
'tGhebeurde des avonds laeten,
Wolden die Spaengjaerts schampen daer van,
Daer quamen seven spaensche soldaten,
Zy dwonghen desen goeden man,
Dat hyse moest voeren nae Amsterdam,
Die twee hadden gulden ketens an,
Die voerman heeft een mijl of twee omgereden,
Hy brochtse te Haerlem binnen der steden.
Doe sy te Haerlem quamen,
Die vrouwen riepen al even dol:
Hier comen seven heylighe mannen,
Het isser effen een galghe vol;
Die Spaengiaerts cregen soo menighen sol,
Zy schudden haer eers, sy crauden haer bol,
sMorgens sach mense hanghen proncken,
De borgers den voerman een goude keten schoncken.
Oorlof, ghy Christenen verheven,
Bidt voor ons Hollanders cleyn en groot,
Dat ons Godt victory wil gheven,
Teghen onse vyanden verwoet;
Wy willen nu strijden tot in den doot,
Al sterven wy dan al om Gods woort,
Soo bidden wy Christum ghepresen,
Dat hy ons ziel wil ghenadich wesen.

II.

Den negenden Decembris 1572 men las,
Doe de schans t' Sparendam in werd genomen,
Den elfden daer na op dat selfde pas,
Es don Frederico voor Haerlem gekomen,
Met alle sijn magt, en sonder schromen,
Den achtienden beschoten sterk en krachtig,
Den twintigsten bestormd met stout beroemen,
Maer es afgeslagen wel hard en onsachtig.
Den laetsten Januario daerna, waerachtig,
Es die twede storm op die stad gedaen,
De vijand week weer onverdachtig,
En moste met schande ruymen de baen,
Al sijn aenslagen, om ons te verraen,
Sijn te niet gegaen, so men wel sach,
Al was sijn mening ons te belaen,
Met villen en braen sonder verdrach,
God beschermde ons wonderlijk op dien dach.
Dit swaer beleg, dit seer groot ontrieven,
Duerden eenendertig weken also ik schat,
Duyfkens waren de posten, die brochten ons brieven,
Want men doe seer qualijk kon komen in stad.
Een deerlijke honger die veel maekt mat,
Overviel den burger, en heeft veel volks versleten,
Paerden, moutkoeken, raepkoeken men hier at,
Ja honden en katten waren wildbraed geheten,
Kennipkoeken, soute huyden, ('t es niet vergeten),
Koolstruyken, wijngaerdblaen was een present,
En behalven dat men noch overal riepen en kreten,
Niet dan alarm, alarm, ver en ontrent,
Swaere schermutzingen, voor ons onbekent,
Mosten wy aengaen tegens ons harde vijant,
In dees groote nood, en ons uyterste ellent,
Gaven wy de stad op door hongers verbant,
Niet dat hyse inkreeg met stormender hant.

III.

Anno 1572 quam hier de Spaensche vijant,
Die met ons als met Naerden meenden te leven,
Wy weerstonden hem vroom vechtender hant,
Maer door hongers noot mosten wy 't opgeven.

Troost.

Gods woord, dat alle crachten te boven gaet,
Dat wilt ons helpen wt dit benouwen,
Laet ons aen hem roepen, wij crijghen sonder toeven baet,
Gods woord dat alle crachten te boven gaet;
Want het troost den mensche, als hij verschoven staet,
Men macher vast sonder waen op bouwen.
Gods woord dat alle crachten te boven gaet,
Dat wilt ons helpen wt dit benouwen;
Wij wenschen salicheyt het huis van Nassouwen! —

Alkmaar.

(21 Aug. — 8 Okt.)

I.

Met recht mach ick wel suchten,
Nederlant, aen elcken oort,
Van al de quade gheruchten,
Die men nu daghelijcx hoort,
Oorloghen, dieren tijd, watervloet,
Peste, tyrannen seer verwoet,
Regeeren in mijne daghen,
Sonde baert my dees plaghen.
Pharao is nu int leven,
Antiochus toont zijn quaet,

Nero heeft nu ghegheven
Zijn fel moordadich saet,
Duc dAlba is dit inghestort,
Mijnen Coninck doet hy te kort,
In zijnen schoonen landen,
Gantsch maeckt hy die ter schanden.
Men sach hem daer ombringhen
Den adel seer hoogh gheacht,
De Staten cost hy dwinghen,
Dat sy quijt zijn haer macht,
Haer privilegiën zijn te niet,
Menich vroom man lijdt groot verdriet,
Moet langhs den lande zwerven,
Of aen een galghe sterven.
Ick kan niet wijdt vertellen,
tWelck yeghelijck is bekent,
Hoemen mijn volck sach quellen,
Berghen [1] en Mechelen jent,
Zutphen d'welck oock veel was belooft,
Naerden [2] het welck gantsch wert berooft,
Moeder ende kint daer bleven,
Gheen Turck heeft sulcks bedreven.
Door Diricks Vries toeraden [3],
Met noch seer veele van Moordam [4],
Wou hy Haerlem ook schaden,
Dies hy daer vore quam,
Lucyen-avont, met ghewelt,
Menich scheut is daer op ghetelt,
Ende stormde seven male,
Liet doch zijn principale.
De borghers, sonder vertsaghen,
Waren daer seer wel ghemoet,

[1] Bergen was den 21 Sept. 1572 door Alva hernomen.
[2] Zutfen en Naarden zie bened. bl.
[3] Dirk Jacobsz. de Vries was met Jhr. Christoffel van Schagen en den pens. Adriaen van Assendelft in 't begin van Dec. 1572 uit Haarlem naar Amsterdam getogen om met de Spaanschen te onderhandelen.
[4] Moord-dam, Schimpnaam van Amsterdam: „Moordammers werden wij gehieten of menschenvilders, dat is best" heet het elders (zie lager).

Om voor Godts Woort te waghen
Lijf, wijf, kint, ende goet;
Hoewel de stadt was onversien,
Zy dachten: 't kan deur God gheschien,
Dat ons de prins sal helpen,
Noot ende hongher stelpen.
  De stadt sy vroom inhielen,
Tot op Margrieten-dach,
In kleynen moet sy vielen,
Alsmen daer commer sach
Van coren, bier, ander nootdruft,
Doch soo sachmen 's menschen vernuft,
Met list hun seer vercloecken,
Noot doet veel listen soecken.
  Macht, moet, is hun bezweken,
Als meerder wert heuren noot,
Dry daghen en ses weken,
En haddense bier noch broot;
De vroukens waeren in grooten last,
Veel kinderkens hebben daer ghevast,
Die inder wieghen laghen,
Men hoorden die seer claghen.
  Gheen spijs wert meer ghevonden,
Als sy niet werden verlost,
Dan katten ende honden,
Peerden was heuren kost,
Raep-koecken ende menighe huyt,
Oock veelderhande groene cruyt,
tWelk den mensch wel sou schaden,
Moest heuren buyck versaden.
  Als 's princen hulp faelgierde,
Die te seer heftich quam aen,
De tyran triumpheerde,
Met Haerlem wast ghedaen,
Een yder heeft sich reet ghemaeckt
Om wt te gaen, daer wert ghewaeckt
Aende fuyck [1] met veel schepen,

[1] Schans aan de Meer.

d'Wttocht was wel begrepen.
  Als dit niet wou ghelucken,
Door eenes verraders mondt,
Siende honghers verdrucken,
Zy maeckten doe een verbondt,
Men beloefde hun berghen van gout,
Dewelcke werden een crom hout,
Of zweert, voor den lantsknechten,
Die men soo vroomlijck sach vechten.
  Daer isser omghecomen
Twee duysent al int ghetal,
Ghenade soude hun vromen,
De vrome borghers over al,
tScheen seer groot te zijn voor de hant,
Dan 't was vol van dobbel verstant,
Als ghy hier naer sult mercken,
Aen des tyrans listighe wercken.
  Hy en woude niet ombringhen
Die borghers als noch soo haest,
Om dus beter te dwinghen,
Die steden hier aldernaest [1],
Hy sach wat zijn moort had ghewrocht
In Naerden, dus heeft hy 't besocht
Nu op een andere wijse,
Weynich tot zijnen prijse.
  Als hongher hadde ghewonnen
tVroom Haerlem, soo was den raet
Om 't Vlie, twelck wert begonnen,
Dan God versach de daet;
Daer nae soo trock hy na Alckmaer,
Dit heeft hy oock beleghert zwaer,
En in de laechte gheschoten,
Dat hem daernae heeft verdroten.
  Daer moesten doe pionieren
De Haerlemsche door ghewelt [2],

1 30 Aug echter schreef hij reeds aan den koning, dat „hij in Alkmaar geen levende ziel zou laten, daar het voorbeeld van Haarlem niets gebaat heeft." (*Corr. de Phil. II*, II. 402.)

2 Men dwong 300 Haarlemmers om in de loopgraven te werken.

Met schimp, dat haer manieren
Tot crijch waeren inghesteldt;
Hier toont hy zijn ghenade bloot:
Gheen borgher brenght hy self ter doot,
Dan vrient moet vrient vermoorden,
Siet hier 's tyrans accoorden.
Men sach Alckmaer bestormen,
Wel vijf uren langh met kracht [1],
Als vlieghen ende wórmen
Werden de menschen geacht;
Elck borgher heeft hem wel gheweert,
Niemant van hen en heeft begheert,
Zijn lansknechten te missen,
Nae des tyrannes gissen.
Dies is hy afgheslaghen,
Dry duysent mans hy daer liet,
Of hy 't niet meer derf waghen,
Gheen stormen men meer en siet;
O Heer! gheeft dat hy eer yet lanck,
Moet wijcken teghen zijnen danck,
Wilt de borghers bewaeren,
Ende voorspoedich spaeren!
Wilt oock volstandich stercken
Hollant, en Zeelandt altijt;
Dijn hulp op zee laet mercken,
Dat zy die niet gaen quijt;
Opent d' ooghen, ist uwen wil,
Van mijn landen die sitten stil,
Dat zy u woort inlaten,
En valsche leere haten!

1 18 Sept. (Zie de volg. bladz.).

II.

Wie wil hooren een goet nieu liet,
Hoort toe ick salt u singhen,
Al wat voor Alckmaer is gheschiet,
Ick en sal u lieghen niet,
Het zijn alsoo vreemde dinghen:

Don Frederick, die wreede tyran,
Met al zijn Spaengiaerts en gheschoren,
Zy quamen daer voor Alckmaer aen,
En meynden in te gaen,
Maer zy moesten buyten staen,
Haer meeningh was verloren.
De burgers van Haerlem hij meê brocht,
Moesten daer pionieren;
Zij zijn daer alsoo wel besocht,
Zij haddent niet ghedocht,
Met de doot elck meest becocht,
Het was quaet avontuere.
September achtien wilt verstaen,
Omtrent ten vier uren,
Met 24 metale stucken wel ghelaen,
Al om te schieten saen,
Alckmaer heeft haer ontfaen,
Dat zij 't moesten besueren.
Met tien duysent mannen quamen sy rat,
En meynden Alckmaer te beslechten,
Schoten haer soo dapper aen d' een zyde plat,
Zij maeckten aldaer een gat,
Menich Spaengiaert doen aentrat,
Om Alckmaer te bevechten [1].
Een brug hadden sy gemaect seer wel,
Om over de gracht te loopen,
Maer sy ghinck te gronde alsoo snel,
En was te cort, hoort mijn vertel:
De borghers als leeuwen fel,
Smeten haer doot met hoopen.
tKermen en krijten was soo groot,
Al vande papen-knechten,
Dry groote heeren daar bleven doot [2],

1 Een niet minder levendige beschrijving van dezen storm en zijne kloeke (*gallardamente*) afwering, te lang om hier over te nemen, vindt men bij Mendoça, *Comm.* p. 218. Verg. verder lager. — Hoe men in het spaansche leger daarbij met gebrek aan tucht te kampen had leert ons Alva, *Corr. de Phil. II.* II. p. 412.

2 Mendoça noemt de kapiteins Nunez de Caravagal, Diego Perez, en Diego Felizes, „en zoo vele officieren”, zegt hij, „dat ik ze kortheidshalve niet noem.” p. 219.

Bossu (?) dat seer verdroot,
Hy creech selfs ook eenen schoot [1],
Hy stond mee als den slechten.
  Wel achthien hondert sachmen daer bloên [2],
Die ghequetst en doot bleven,
De vroukens waren daer oock alsoo coen,
Van peck en teer maeckten sy hoên,
Al om der Spaengjaerts hals te doen,
Hoe waren sy doen verheven!
  Aldus worden sy voor Alckmaer gheloont,
Wilt dit doch wel onthouwen,
Met bernende hoepen werden sy ghecroont,
Denckt hoet haer heeft verschoont!
Ghij steden u macht meê toont,
Daer sy comen te benouwen.
  Zy waren metten buyt niet wel te vreên,
Die sy voor Alckmaer creghen,
Men sachse tot de billen doort water treên [3],
Seer diep wast tot allen steên,
Nochtans moesten sy gaen heen,
Met haer gheschut waren sy verleghen.
  Wy borghers van Alckmaer, jonck en out,
Willen Godt dancken en loven,
Dat hy ons heeft verlost van den vijant stout,
Die ons hadden seer benout,
Hy heeft haer soo verflout,
Dat zy wech zijn ghestoven.
  Lof prince, Godt, onsen Vader goet,
Door Christus uwen Sone ghepresen,
Wy bidden wilt ons noch bewaren soet;
Voor dit spaensche ghebroet
Neemt ons in u behoet;
Wilt ons beschermer toch wesen!

1 Bossu was niet voor Alkmaar, maar in Waterland.
2 Mendoça brengt ze op slechts 800.
3 „Het water tot aan de borst.” (Mend.)

III.

Wilt u verblyden allegaer
Gy vrome Christen-natie,
Want God de Heer in 't openbaer
Geschonken heeft zyn gratie,
Die stadt van Alkmaar wel behoudt,
Tegens haar vyanden stout,
In alzoo korte spatie.

Augustus den een-en-twintigsten dag
Zoo quamen zy daar voren,
Don Fredrick die stad zeer vast belag,
Hy meendeze te verstoren;
Maar God, door zyne groote macht,
Die heeft met hen wat anders bedacht,
Te beschermen zijn uitverkooren.

Den achtienden September, ik zeg 't u plat,
Doen hebben zy geschoten
Op Alkmaar, die vrome stadt,
Meer dan twee duizent klooten,
Den storm van vierdhalf uur gedaen,
Met schande moesten zy achterwaarts gaen,
Hun hoofd hebben zy gestooten.

De stad van Alkmaar behielt de kroon,
Zy gaven de Spanjaarts kransen,
Pypen en trommelen gingen daar schoon,
Men speelde daar vreemde dansen,
De Spanjaarts stonden daar vergaert,
Zy dansten een nieuwe spaansche galjaert,
Maar zy vergaten te komen in hun schansen.

De burgers en krygslui waren malkander getrouw,
Deeze dans hun wel behaagden,
Ter mure quam ook menig vrouw,
Veel knapen, jonge maagden;
Daar bleven veel Spanjaarts in dit gedruis,
Veel moesten te Haarlem in 't Gasthuis,
Die zich deeze storm beklaagden.

Den twintigsten dag derzelver maant,
Quamen zy weder aan de wallen,
Zy gingen in drie slagordren staan
Recht of zy wouden aanvallen;
Maar God maakte hun versaagt en bloodt,
Soo dat zy vreesden voor de doodt,
Hierom zoo weken zy allen.
Doen het Amsterdammer kermis was [1],
Zoo nooden die van binnen hen te gaste,
En spraken: wy kooken op dit pas
Dat gy op een vrydag braste;
Want pis en kalkwater stond daar heet,
De ziedende oly ter kermis gereedt,
Maar de Spanjaarts wouden liever vasten.
Daer was ook menig maagt en wyf
Van harten alzoo vroome,
Verwensten de kleederen van haar lyf,
Dat de Spanjaards zouden aankomen;
Zy waren daarop wel gemoedt
Haer herten verlangden na 't spaansche bloedt,
Maar de Spanjaarts begosten te schromen.
Zy noemden de stad een vuilnis-kuil,
Door schimpen en verachten,
Maar velen kregen dit stof in hun muil
Dat zy van de rook versmachten,
De anderen zijn met schande te rugge gekeert
Voor Alkmaer hebben zy stormen geleert,
Dat zijn hunne groote krachten.
Oorlof, die daar in Alkmaer sijn,
De Heer heeft synen segen
Gegeven nu op dit termijn,
Door sijnen grooten regen,

1 „20 Sept. als zij meenden amsterdamsche kermis binnen der stad te houden." (Aant. van een ooggetuige). — „Maar zij quamen niet aan, ende verwachten den storm van oogenblik tot oogenblik, zijnde de stedelingen zoo welgemoedt, dat eenige gezongen hebben den zesden en zes-en-dertigsten Psalm van David, en over de borstwering geroepen hebben: ja, komt aan, uw kermiskost is al gereed, en hebben hun vijanden ook dikmaals een half glas bier toegedronken, en riepen, zij zouden 't komen halen." (Aldaar).

Door 's menschen hulp nog door bystant,
Dan alleen door Gods machtige hant,
Hebt gy 't ontzet gekregen.

IV.

Als men schreef duizend vijf hondert
En drie entseventig jaar,
Mocht elk wel zyn verwondert
Al van de spaensche schaar;
Zy quamen uitgestreken
Hondert twintig vendelen sterk,
Voor Alkmaar zoo is 't gebleken,
Als tyrannen zy gingen te werk.
Naar Koedijk zy eerst passeerden,
Den Vriesschenpoort hebben zy beset,
Voor den sluis men hen eerst keerde
Hun passagie was daar belet.
Over 't veld quamen zy loopen,
Als leeuwen en beeren verwoet,
Met hoy en stroy by hoopen
Maakten zy een weg met spoet.
Men zag dan mede trekken
Uit den Nieuwpoort veel Spanjaarts gelijk,
Zy pasten op wallen nog hekken,
Zy vreesden geen water nog slijk;
Zy zagen na hun voordeel,
De runmolens namen zy in,
Als 't bleek naar 's menschen oordeel,
't Was den burgers niet na haar zin.
De burgers en soldaten
Zy werden t' samen beraân
Zy wilden 't daar niet by laten,
Een tocht hebben zy gedaan.
Te water en te lande
Vielen zy dapperlyk aan,
En kregen de molens aan brande,
Maar een huis dat bleef nog staan.

De Spanjaarts maakten een walle
Om 't huis, met aller macht;
Die burgers en soldaten alle
Arbeiden ook dag en nacht [1],
Zy maakten de stad vaste
Daar 't nog zeer was van nood [2];
Op den tyran zy niet en pasten
Als hy de stad opeischte bloot.

Het was den Spanjaarts groote spyte,
Dat zy kregen geen gehoor,
Zy achten de stad niet een myte
Eer zy daar quamen voor;
Daar zyn niet in dan boeren,
Maakten zy malkander wijs,
Voorloopers en meer zulke loeren,
Zy zouden wel behalen prijs.

't Grof geschut gingen sy stellen
Voor den Roo-Toorn en Vriesschepoort [3]
Zy meenden 't al mede te vellen
En dan te bedryven hun moordt.
Maar de Heere der Heirscharen,
Wiens macht hun te booven gaat,
Konde de stad wel bewaren
En beschermen van zulken quaat.

Daags na sint Lambert zeer vroege,
Begosten de Spanjaarts voorwaar
Te beschieten, naar al hun vermogen,
Met twintig grof stukken zwaar,

1 „Zoodra Don Fadrique de stad genaakte, liet hij een huis slechten, waaruit men een kanaal bestreek, opdat er geen hulp te water zou naderen kunnen." „De zeven eerste dagen (bracht men door) met zich te plaatsen en te versterken." (Mend.)

2 „Er viel (8 Sept. volgens den boven reeds aangevoerden ooggetuige) een stuk van de muur, die eerst versch gebouwd was, om; gedurende bijkans een maand echter, die er aan het stellen der batterij, het inwachten der krijgsbehoeften, en het leggen der loopgraven besteed werd, hadden zij tijd de muren weêr op te richten en te versterken; hetgeen voor hen van veel belang, voor ons geen gering nadeel was, en een beletsel voor het welgelukken der onderneming." (Mend.).

3 Twee batterijen „à la puerta de la *Pescaderia* y Torre Roxa," (zegt Mend.), die dus *Visch*-poort schijnt verstaan te hebben.

Omtrent twee duizend schoten
Zeer vaardig met groot geschal,
Zy spaarden kruit nog klooten
Om te breken muur en wal.
'T Geviel anders dan zy waanden;
Al viel de muur ter neer,
De wal, die bleef nog staande
Met al den borstgeweer,
De burgers gingent maken,
Met de knechten en menig vrouw,
Veel eerder dan zy 't braken
De Spanjaarts kregen een groote jouw.
Naarmiddag ten drie uren,
In hun order stonden zy radt
En quamen al tot de muren
Om te bestormen de stad;
Het ging doen op een vechten
Aan twee plaatsen teffens gelijk
Mannen en vrouwen en lansknechten
Zy weerden hen vroom, arm en rijk.
By de Vriesschepoort en Roo-tooren
Wast, daar zy stormden dus strang,
En geduurde wel, wilt hooren,
Stijf vierdhalf uren lang.
Tot driemaal toe zy leiden
Versch volk aan en af,
En schoten nog, zonder verbeiden,
Met hun geschut even straf.
Dit mocht hen nog al niet baten,
Zy moesten afwijken met schand,
Veel volks hebben zy gelaten,
Capiteins, vaandragers menigerhand,
Die daar sochten de voorbuiten,
Kregen betaling ongespaart,
Don Fredrik zagze wel stuiten,
Van den wal af nederwaart.
Nog quamen de Spanjaarts vermeten,
Doen de storm op 't sterkste was,

Met schuiten aan de Zoutkeeten,
Om die te overvallen ras.
Maar zy kregen zulke pruimen,
Men schoten der·inne terstond,
Hun schuiten moesten zy ruimen,
Twee raakten daar in den grond.
Op den Geest zy mede stonden,
Ten storme wel toegerust,
Aan de brug, hoort mijn vermonden,
Is al hun moedt geblust.
Wie daar by quam moest er blyven,
Zoo wel waren zy onthaalt,
Zy konden niet bedryven,
Al hun aanslag is gefaalt.
Daarna 't was saturdaage,
Doe hielden zy hen zoo stil,
Zy deden tocht nog aanslage,
Zy maakten ook geen geschil;
Men konde anders niet gissen,
Of zy lazen, al den dag,
Vigiliën ofte zielmissen,
Voor den gebleven in den slag [1].
De Spanjaarts overtraden
Den zondag met boos bestier,
Om te verhalen hun schade,
Acht honderd maal gaven zy vier,
En quamen ook ten perke,
Om weder te stormen fel,
De brug quam niet te werke,
Zy werden geschoten heel rebel.
Een capitein quam aanvlieden [2],
Om de brug te bedwingen voort,
Hy smeet die arme lieden,

3 „Den 19 Sept. waren de Spaanschen den heelen dag zeer stil, als af zij wel missen of vigiliën over hunne dooden hadden gelezen. Maar die van binnen maakten lange en breede deuren, vol ijzere pennen geslagen, en ook rollen om op de borstwering te leggen, en te laten vallen en weder op te halen, als zij weer stormen wilden, ende waren vol ijzere pennen, een half voet lang." (*Aant. van een ooggetuige*, achter de holl. vertaling van Foreests *Kort Verhaal.*)

2 De bovengenoemde Nunez de Caravagal.

En doorstakze heel verstoort,
Het duurde niet zeer lange,
Zyn leven nam ook ent;
Zy mochten al wel zijn bange,
Die de brugge quamen omtrent.
  De burgers toonden couragie,
De knechten waren welgemoet,
De vrouwen met haar koockeragie,
Verwachten hun aankomst met spoet.
De meiskens en de knapen,
Het was al aan de vest,
Wel voorzien met St. Stevens wapen,
Elk wilde doen zijn best.
  Zy dorsten niet aankomen,
'**t** Heeft hun niet wel behaagt,
Zy zagen de burgers vromen,
Zy kregen herten versaagt.
De wind die hun was mede,
Die heeft zich omgedraait [1],
Gods hand was met de stede,
Zyn lof moet zyn verbraidt.
  Hoe zouden wy u niet loven,
O aller Heeren Heer?
Aan ons, die waren verschoven,
Hebt gy verbreidt uw eer;
Gy hebt willen behouwen
Die krachteloos waren geacht,
En die op hun zelfs bouwen,
Zijn gevallen met al hun pracht.
  Lof Princelyke Vader!
Lof Heere gebenedijt!
Wy danken u al te gader,
Dat gy ons hebt bevrijt,
Als wy waren zeven weken,
Omringt met groot gewelt,
Gy hebt ons niet bezweken.
De vyant moest ruimen 't velt.

1 „En zij quamen met zeer veel stroo om te smooken, wijl de wind tot hun voordeel was, maar zij is tot onzen voordeel omgewaaid." (*Oogget.*)

V.

Doe den spaenschen Senacherib, hoort,
Tot Haerlem dede soo grooten moort,
Sachmer veel in Waterlandt treuren;
Om Prince en Duc, men groot discoort,
Binnen Alckmaer sach ghebeuren.
Hierop nam menich papist merck,
En seyden: twert nu verloopen werck,
Laet in de stadt geen Geusen comen;
Laten wyse wthouden met moede sterck,
Soo salt ons burghers vromen.
Als monsieur Cabeljau [1] dat bevont,
Dat tAlckmaer soo qualijcken stont,
Wilde met vier vaendels daer in wesen,
Dat hem de burgers ontseyden goet ront,
En toonden vijantschap in desen.
Noirkarmen hoorende des ghewach [2],
Quam voor Alckmaer den sestienden dach
July, met dry duysent soldaten,
En eyschten de stadt op, alsoo men sach,
Beloovende veel ghenaden.
Cabeljau, Ruychaver [3] quamen in de stadt,
In vreese haers lijfs, nochtans niet mat,
Hebben met hulp die poort opghesleghen,
En teghen som haer wil, al speet haer dat,
Het princen volck inghecreghen.
Groote beroerte was daer ghespoort,
De clocke sloecher aent een boort,
Men hoorden jammerlijcken suchten

1 Jhr Jakob Caboljau, door Oranje in voorbaat te hulp gezonden.

2 Noircarmes was met 3000 man, bestaande in 12 vendels Spaansche en 9 Duitsche voetknechten, 2 kolonnes Walen, in eenige ruiterij en geschut, op bevel van Don Rodrique, naar Alkmaar getrokken.

3 Door den burgemeester Floris van Teylingen tot betere gedachten gebracht, hadden de Alkmaarders het krijgsvolk onder Cabelj. en Ruikhaver binnengelaten. Volgens de *aant. van een ooggetuige*, moesten de poorten echter met geweld worden opengeslagen en „doe schoten de Geusen met grof geschut in der Papisten (d. i. het spaansche) volk, die voorts aftrokken." Verg. Bor. I. 445.

Van Papou, Geusen, elck maeckte hem voort,
En steldent op een vluchten.
Binn'dat wy ter poorten zijn ingherocht,
De Spaengjaerts hadden self de stadt ghedocht
In te crijghen naer haer begheerte,
Maer hebben haest ons schutten ghebrocht,
Teghen haer op schut-gheveerte.
Wy dreven de Spaengjaerts van der hant,
En hebben ons voorsteden afghebrant,
Stellende op God ons vertrouwen,
Die stadt lach open aen elcken kant,
Die wy flucx ginghen opbouwen. [1]
De Spaengjaerts siende cleyn bescheet
Die stadt te crijghen, 't mocht haer zijn leet,
Dien aenslach konde haer niet baten,
Veel was haer belooft, maer weynich gereet [2],
Dies zy de stadt moesten verlaten.
Als de vyant nu vertrocken was,
De burgers quamen weer thuys seer ras,
Elck excuseerde hem te degen,
Dies burghers, soldaten, op 't selve pas,
Vriendschap met den anderen vercreghen.
Den eenentwintichsten daernaer
Van Augusto, al vielt de Geusen zwaer,
Quam duc dAlfs gansche armeye,
En beley met ruyters en knechten, daer
Om Alckmaer, de gansche contreye.
De vijant opt zijne niet en sliep,
Ten eersten de schans op Tonne afliep [3],
En heeft zijn aenslaghen listich begonnen:
Oock sommighe van hen tot den onsen riep:
Geus! u stadt is ons ghewonnen.

1 „Alkmaer" zegt Mend. (*Comm.* p. 216) „is een klein stadjen met een breede en diepe gracht; en hoewel het in den aanvang van den oorlog open lag, hebben de opstandelingen, van de ligging en de gracht gebruik makende, het zoo versterkt dat zij het tot een vesting maakten, die zich verdedigen liet."

2 „Alkmaar had eerst gezegd dat het garnizoen wou innemen, maar toen Noircarmes met zijne troepen kwam, kregen de slechtgezinden de overhand." Alva (*Corr. de Phil. II.* II, 393).

3 De Tonneschans werd eerst den 24sten Aug. veroverd. (*Oogget.*)

Doe quam Steenbach als een heraut,
Hij zeyd': u stadt is nu benaut,
Wilt behouden 't lijf, 't goet overgeven,
Maer hij wert gehoort als een rabbaut,
En met klooten vande stadt ghedreven [1].
Als dit den Overste heeft verstaen,
Zoo heeft hij flucx een bevel ghedaen,
Dat burghers noch soldaten en souden,
Wt vreese van te worden verraen,
Met den vijant sprake houden.
Een loose vrouwe was soo bedacht,
De stadt te branden op eender nacht,
Soomen men ons meende te overvallen,
Want sij hoorde den vijant met grooter macht,
Tegen ons schieten onder de wallen.
Daerna dede maken Don Frederijk
Menighe schans, seer autentijck,
Dicht onder de alckmaersche muren,
Zij en hadden gedreck van water noch slijck,
Dat deed die Spaengiaerts trueren.
Die papouwen wrochten met gewelt,
En hebben 't geschut voor de stadt gestelt,
Wel tot twintich groote stucken,
Zij dochten de mueren haest te hebben gevelt,
Maer God sachment anders beschicken.
Den achtienden van September fris [2],
Van smorgens tot den dry uren, is
Op Alckmaer gheschoten,
Met twintich stucken seffens gewis,
Twee duysent en dertich schoten.

1 ,,Steinbach," schrijft Alva ,,het hoofd der Duitschers, die Haarlem verdedigden, die door Don Fadrique, op zijn woord en dat der kolonels Fronsberg en Eberstein medegenomen was, zeide dat hij den bevelhebber der stad kende, en bood aan met hem te gaan spreken. Men nam dat aan, en zond een trommelslager met hem om de stad op te eischen (25 Aug.). Het andwoord, door de belegerden gegeven, bestond in eenige geweerschoten en den scheldnaam van verrader." (*Corr. de Phil II.* II. p. 401).

2 ,,Steenen, brandende hoepen, heete pekel, heete pis, heete wapeling, heet kalkwater, heete oly, gesmolten lood, gestooten glas of gruis, lang stroo, brandende bezemen met lange stokken, en meer stoffen daartoe dienende, twelck de vrouwen en kloeke jonge maagden en kinderen aanbrachten." (*Ogget.*)

Haer schieten heeft ons weynich vervaert,
Want niemant en heeft zijn leven gespaert,
Om watse afschoten weder te maken;
tGeleeck een mirakel, 't sij u verclaert,
Dat de wallen so weynich braken.

Daer quamen sij in slachorden gereet,
Siende als bloetgierige leeuwen wreet,
Ons op vier oorden bevechten,
Te schepe ende over bruggen breet,
En veel leeren sachmense oprechten.

Die stormen gingen seer vreesselijck an,
Nochtans en treurder wijf, kint, noch man,
Maer elck sachmen hem ter weere voegen,
Vier en heete pis brochten de vrouwen an,
Soo dat wijse viermael afsloegen.

Vanden dryen tot dat het duister was,
Geduerde haer stormen opt selve pas,
Vele spiessen ontstucken kloncken,
En men stackse ter mueren af also ras,
Dat vele inde vesten verdroncken.

Twee dagen daerna, verstaet tbediet,
Maeckten zy weder een nieu geschiet,
Diet hoorde mocht zijn verwondert,
Met twintich stucken, al hielpt haer niet,
Schoten meer dan seven-hondert.

Om stormen met macht sachmense staen,
Maer wat hun deerde, zy wilden niet aen,
God hadde haer kloeckheid benomen,
Wat men de bevelhebbers sacht steken en slaen,
Aent stormen wilden zy niet comen [1].

Don Fredric siende tvolck so versaecht,
Heeft na een getrou verrader gejaecht,
Dies Noirkarmen, Vitelle hem rieden,
Dat dry gevangens souden worden gevraecht,
Of haer een de stadt wilde gaen bespieden.

1 „De officieren deden hun plicht, maar de soldaten wilden niet voortgaan; het waren Spanjaarts van de oude en van de onlangs uit Italië gekomen benden; men moest het sein tot den aftocht geven, om wanorde te vermijden.” Alva aan den Kon. 22 Sept. Hij brengt dat echter tot den 18den.

Een fransche vendrich namt aen subijt,
Des werden zy dry vande doot bevrijt,
En beloofden den vendrich te loonen,
Conde hy wat wtrechten op seker tijt,
Met twee duysent goude croonen.
Don Frederick dede hem een vermaen,
Hiet de vendrich door tslijck en water gaen,
Om dat men sou meenen hy waert ontloopen,
So quam hy, tscheen voor ons niet belaen,
Dicht onder de stadt gheeropen.
Als hy quam in d'Overstens logiment,
En die sake selfs heeft wt bekent,
Heeft men een Spaengjaert, die daer was gevangen,
Des Fransmans cleet aengetroeken jent,
Als een verrader op der mueren gehangen [1].
Dit maeckte den vyant seer bedruckt,
Siende zijn aenslach soo misluckt,
Godt openbaerde alle haer treken;
Zijn den achtsten October afgherukt,
Van Alckmaer, soot is ghebleken.
Nu bid ick u vrienden al int slot,
Gheeft niemant d'eere dan alleen Godt,
Die sulck wonder heeft laten geschieden,
Een stadt te houden, ten is geen spot,
Tegen gewelt, met so weynich lieden.

1 25 Sept. Verg. de aant. van den ooggetuige; de Spanjaart was, volgens dezen, Jan Jeronimo, die, naar der Walen zeggen, in Haarlem den raad gegeven had des burgem. Pieter Kiesen kinderen aan de beenen op te hangen en dan als de eenden bij den hals dood te draayen.

Klaaglied der spaansche soldaten.

Eylaes, wy moghen wel claghen,
Wy papouwen al te hoop,
Omdat wy dus, alle daghen,
Moeten tijen opter loop,
Van desen duyvelschen boeren,
Die daer legghen op Crabbendam,

In haer schans sy legghen en loeren [1],
Met als die clocken roeren,
Het coemter al creupel en lam.
Al ist dat wy ghewapent comen,
Met duysent man, voor haer schans,
Zy gaen niet eens verschromen,
Maer sy hopen tegen den dans,
Wy derren niet eens gaen kicken,
Om int velt te halen een buyt,
Zy hebben ons dra binnen micken,
Dus gaen zy ons verklicken,
Zy slaen ons al op de huyt.
Sy hebben stocken met knoopen [1],
Soo springhen zy over de sloot,
Naeckt sy dan na ons loopen,
Al met de billen bloot;
Al ist dat wy nae haer schieten,
Zy staen ghelijck een pael,
Wy connen haer niet ghenieten,
Dit mach ons wel verdrieten, —
Dat den boer de nicker hael!
Als sy ons hebben ghecreghen,
Zy spelen met ons een ranck,
Ons builken gaen zy leghen,
Al teghen ons wil en danck,
En voort ter selver plecken,
Snydensy ons ooren af,
Binnen haer schans gaen sy ons trecken,
Ten lesten soo moeten wy trecken
Ter galghewaert alsoo straf.
Doe wy van Haerlem vertrocken,
Wy haddent soo niet ghedocht,

1 „(Sonoy), vermits de vijand so sterk was voor Alkmaer, heeft hij vier sterke schansen doen maken, een op de Huygendijk tot Rustenburg, de andere op Langedijk tot Broek, de derde op Schoreldam en de vierde op Crabbendam. In welke schansen hij dag en nacht dede waken, in sommige 200, en andere omtrent 300 en meer huisluiden, doende den vijand dagelijks groten afbreuk.” Bor.

1 Hunne verrejagers of polsstokken, die zij tevens als spiesen gebruikten.

Wy meenden hen soo te focken,
Alle daghe om een tocht;
Eerst op den boer van Schagen
Hadden wy ons tanden ghewet,
Eylaes, wy moghen wel claghen,
Daer creghen wy thooft vol slaghen,
Dat is den buyt die wy creghen te met.

Schagen, ghy zijt de principale,
Die ons dit leed aendoet,
Wy meenden provande te halen,
Al wt het Noorderlant soet,
Maer ghy doet ons keeren,
Met Warmenhuysen soo fel,
Wanneer wy voor Alckmaer triumpheren,
Wy sullent u dan wel leeren,
Dat ghy ons dus zijt rebel.

Van hongher zullen wy verdwijnen,
Crijghen wy niet het Noorderlant,
Wy loopen als de swijnen,
Swerven aen elcken kant,
Om wortelen en ajuyen,
Den hongher hebben wy soo groot,
Wt Noorden noch wt Zuyen,
Compter wat voor ons crijchsluycn,
Twaelf stuyvers soo gelter een broot.

O Craenhals [1], ghy hebt ons bedroghen,
Dat ghy ons voor Alckmaer brocht!
U raet is niet dan loghen,
Dat hebben wy nu besocht;
Ghy beloofdet ons alsoo fiere,
Alckmaer te crijghen in een weeck,
Met al dees noorder quartieren,
Maer 't gaet ons over stieren,
U compas dat mist een streeck.

1 Sebastiaan Craenhals, Fadriques raadsman, dien gene ook bij 't einde van 't beleg wilde „persuaderen, dat het water hem niet en konde deeren" (Bor). In 1577 was hij, als Schout van Haarlem, onder de afgevaardigden tot Oranje, en werd in het najaar, landdrost geworden, op hofstede te Bergen door spaansche soldaten vermoord.

Don Fadriques klacht.

„Eylacen ick mach wel claghen,
Tot u, o mijn oude vaer,
Hoe sal ick moghen verdraghen,
Dit bitter lijden zwaer!
Met beven ende schromen,
Claghe ick u mijn verdriet,
Dat ick in Hollant ben ghecomen,
God verderf hem diet my riet!
Niemandt derf ick dit wijten,
Dan u, stede van Amsterdam,
Ghij dedet niet dan roepen en krijten,
Tot dat ick in Hollandt quam,
Daerop soo quam ick loeren,
Op u belofte certeyn,
tEn was niet dan der Geusen voeren,
Soo ghij seght, haer macht is kleyn.
Ick betroude dat, door raet der papen;
Mij dat is nu misluckt,
Het bedde daer ick meende te slapen,
Is mij nu oock ontruckt;
Van Rammekens moest ick ruymen [1],
Dat maeckt mij 't hart seer bangh,
Ter Muyen [2] meynden wij te sluymen,
Maer waren daer oock veel te langh.
Mijn beloften achten sij cleyn van waerden,
Mijn boosheyt een yegelick ruyckt,
Die ick al binnen Naerden,
En te Haerlem heb ghebruyckt;
Daerom zy malcanderen zweeren,
En doen my wederstoot,
Zy spreken: laet ons dapperlick weeren,
Wy en moghen niet quader dan doot.
Ist dat ick wt Hollant moet wijcken,
En Zeelant met schanden verlaet,

1 Rammekens was in Augustus door Karel van Boisot verrast.
2 Arnemuiden.

Soo sullen my de lieden naekijcken,
Waer ick gae by der straet;
Een yeghelick zal segghen:
Daer gaet duc dAlvens soon,
Hollant moeste hy laten legghen;
Sulck schimpen ben ick niet ghewoon.
O stadt, ghy meucht wel beven,
Die daer leyt aenden waterkant,
Wanneer ick Hollant moet begheven,
Soo coom ick u ter hant,
Ick sal u plonderen ende rooven
U kisten ende cantooren schoon,
Ghy meucht my wel ghelooven,
Want het is u verdiende loon."
De landen te verderven,
Ghy daer toe zijt ghesint,
tWelck soude moeten besterven,
Het alderjonghste kint;
Maer Godt en sal niet lyden
Soo grouwelicken moort,
Zy sullen haer noch verblyden,
Als ghy sult wesen verstoort.
Ghy, steden onghewonnen,
Blijft vroom tot deser tijt,
Diet quaet aen u beghonnen,
Zijn hare macht meest quijt,
Dus wilt Godt dancken en loven,
Hy maeckt u kloeck en stout,
U koemt die kracht van boven,
Omdat ghij u vromelijck hout.
Oorlof, ghij borghers allen,
U steden doch wel bewaert,
Ghelooft nu gheen schoon kallen,
Al vanden spaenschen aert;
Die wreede macht wt Spangiën,
Wilt stellen achter de hant,
Dat de loffelijcke prins van Orangiën,
Mach regeren uw eyghen vaders-lant.

Alva's vierde boetpsalm.

Ke marville, ke diablos,
Moet ick nu, te voet en te ros,
Wijcken van Alcmaer, cleyn van waerden,
Soo word ick niet gheacht op aerden.
Renego Dios, is dat waer,
Dat mijn wissel int openbaer
Wt Spaengiën terugghe is ghesonden,
Dit gheeft mij 't hert veel zware wonden.
Zal ick nu, door ghebreck van ghelt,
Ruymen moeten al wt het velt,
Zal ick moeten banckeroeteren,
Na Spaengiën schampen met oneeren;
Ben ick dan niet op een vlees-banck,
Sonder ghelt is mijn macht heel kranck,
Inden strick ben ick dan ghevanghen,
Daer met ick andre meynde te pranghen.
Heylighe vaer, *Bon Compagnoen*,
Wat sal ick dese Geuse doen?
Want het gaet mij teghen mijn gissen,
Ick vrees, ick sal 't lant moeten missen.
Bisschoppen, prelaten comt voort,
Papen, kanuncken, sent ghelt aen boort,
Laet u hoeren wat abstineeren,
En wilt het ghelt tot mijwaerts keeren.
Vergas, del Rio, mijn bloedtract,
Vitelle, weest mijn toeverlaet,
Is nu u raedt ganschelijck verloren,
Soo moeten wy hier al versmoren.
Ghy spaenschen adel met u pracht,
Ick heb u tot veel staets ghebracht,
Wt den dreck heb ick u gheheven,
Weet ghy my nu gheen troost te gheven?
Ghy oostersche kanuncken vry,
Adiaphoristen staet my by,
Hertoch Erick [1] met u ghesellen,

1 Erik van Brunswijk.

Hertoch Oolof [1] wilt 't vaendel vellen.
Magherkol, ghy die placht int velt,
Den duyvel te dienen om ghelt,
Schouwenborch [2] bracht specken [3] by hoopen,
Nu tgelt op is, nu gaense loopen.
Eén troost is voor my noch opt lest:
Die spaensche Sancten helpen best,
Die wil ick dienen t' allen daghen,
Zy helpen my van alle plaghen:
Seignora de Valedolijt,
Maect my doch dese Geusen quijt,
Seignora de Milagres coene,
Want zy maecken my veel te doene.
Seignora de Mocerat milt,
Een helm met eenen gulden schildt,
Meught ghy te danck van my verwerven,
Laet my in Spaengiën rustich sterven.
Prinslijke ridder Sanct Jago,
Seignora Sanct Telemo,
U beveel ik lijf en ziel tsamen;
Alle catholijcken spreeckt Amen!

1 Adolf van Holstein.
2 Graaf Joost van Schouwenburg, zie I. bl. 343.
3 Schimpnaam der spaansche soldaten.

Alva's Jammer.

Wat seyt men nu van duc dAlve?
De boter gelt vier en halve,
Is dat niet veel te dier?
O prince van Orangiën,
Duc dAlf sal moeten na Spaengiën,
Hoe sal hy comen van hier?
Wat seyt men van de spechten,
Het zijn duc dAlve's knechten,
Ruydich, rappich en zeer,
Tegen d' onnoosele slechten,
Willen zij sterck gaen vechten,
Schoorsteenvegers sonder leer.

Met haer fluweele broecken,
Gaen zij de meyskens besoecken,
Maer wat daer onder schuylt,
tZijn haer pockige doecken,
Het gasthuys sy versoecken,
Van binnen zijn sy vervuylt.
In Spangiën en zijnt maer fielen,
Zij loopen met kackhielen,
Al zijnse hier groot geacht,
Van luysen ist datse krielen,
tZijn moordenaers der zielen,
Gespuys om vollen d' gracht.
Vijgh-korven connen zy breyen,
Rancxkens connen sy leyen,
Wijngaert snijden onder d' eerd,
Dan lotert haer de keyen,
En sy gaen haer vermeyen,
Spanseren op een peert.
Zy willen om ons geloove,
Dees landen heel berooven,
Als duc dAlve haer doet verstaen,
Maer God al van hier boven,
Diemen altijd moet loven,
Zal haerliên noch verslaen.
Gy, ouden grijs, duc dAlve,
Hebdy nu niet meer zalve,
Of zydy genoeg gesmeert?
Ghy zijt ten heelen noch ten halven,
De koe wil niet meer kalven,
tWelc uwen paus seer deert.
En gy, duc dAlvens soone,
Boosheyt zijt ghy gewoone,
Om dat ghy hebt vermoort
So menigen persoone,
Waerom God, wten troone,
Op u is seer ghestoort.
O, prince van Oraengiën,
Edel vorst wt Almaengiën,

Maeckt ons dees tyrannen quijt,
Sy doen ons groote calaengiën,
Jaegtse weder na Spaengiën,
So crijgen wy goeden tijt.

Klacht der Geestelijken.

Wat sullen wy aenstellen,
Wy gheestelijcke heeren?
Wy waren vryghesellen,
Niemandt en mach ons deeren,
Wy droeghen langhe kleeren,
Gheschoren cruyn en baert,
Ons spel gaet ons al keeren,
Dat doet der Geusen aert.
tVlas rockendense ten Briele,
In Zeelandt ist ghesponnen,
Dordrecht ons teghen viele,
Die noyt en was ghewonnen,
Dus wordt ons dienst verslonnen
In Hollandt, soo wy sien,
Nerghens dunckt ons 't spel ghewonnen,
Dan t' Amsterdam allien.
Enchuysen worpet oock int warre,
Daer toe die stadt van Horen,
Alckmaer dede ons kraem-waere,
tEedam hebben wy 't verloren,
Hoe souden wy vreucht oorboren,
Eylaes waer sullen wy gaen?
O Amsterdam vercoren,
Ghy laet ons kraem noch staen.
Binnen Leyden noch Tergouwe,
Daer en moghen wy oock niet blijven,
Te Ouwater quam Bossouwe,
Die liet hem weer verdrijven,
Dus mannen ende wijven,
Ick claghe mijn armen staet,
Wat baet ons daghelijcks schrijven,
Of ons heymelick verraet!

Al de kanssen loopen ons misse,
Daer wy ons in verblijden,
Wy meynden Alckmaer te cryghen wisse,
Don Frederick moest ontrijden,
Hy dede, ten selven tijden,
Tot Haerlem groote moort,
Daerom wilde Godt niet lijden,
Dat Alckmaer worde verstoort.

Met den prince deden wy jocken,
Wy spraecken tot zijnder schanden,
Dat hy liep met zwavel-stocken,
Graef Lodewijck met spil-manden;
Die spillen comen te handen,
tIs ons een quade lens,
Die zwavelstocken branden,
Den reuck slaet ons inden neus.

O lacy, wy waren seer blijde,
Te Delft al binnen der steden,
Wy deden mis, wy hielden hoochtijde,
Te Paesschen nu lestleden;
Naer onse oude zeden,
Hadden wy 't verraet bedocht,
Daerom worden wy vertreden,
Onse dinghen te niete ghebrocht.

tAmsterdam binnen de mueren,
Daer souden wy ons wel spoeyen,
Daer is een magher schuere,
Ons renten willen niet vloeyen;
Op de galleyen te roeyen,
Ende eten garsten-broot,
Daer af souden wy niet groeyen,
Den arbeydt is te groot.

Roomsch klaagliedjen.

Wy monnicken en papen,
Wy gheestelicke heeren,
Met allen onse knapen,
Wy moeten sparen leeren,

Wy hebben niet om teeren,
Die Geus heeft ons verraên;
Al ons vreucht en triumpheeren,
Eylaes, 't is al ghedaen.
Wy moeten schoyen achter lande,
Al teghens onse willen,
Sonder gheldt oft sonder pande,
Gheen cleedren aen ons billen,
Wy cryghen niet te schillen,
Van gesoden of gebraen,
Hoe dat wy karmen of gillen,
Eylaes, 't is al ghedaen.
Wy ginghen 't gheheele jaer hopen,
Om ons soppen weer te cryghen,
Die kans is ons teghen gheloopen,
Wy connen Godt niet bedrieghen,
Hoe dat wy ons opstieghen,
Het dijt ons al ten quaen,
Ons pylen willen niet vlieghen, —
Eylaes, 't is al ghedaen.
Ist niet een groot verdrieten,
Dat wy nu moeten wercken,
Dat wy moghen comen niet en
Weder in onse kercken;
Die Geus gaet op ons mercken,
Als wy comen op de baen,
Hy grijpt ons haest by onse vlercken; —
Eylaes, 't is al ghedaen.
tUtrecht of tAmsterdamme,
Moghen wy niet langher blijven,
Wy zijn kaelder dan een ramme,
Ons kinder en oock ons wijven,
Wy moeten nae Italiën drijven,
Of nae Spangiën sonder waen,
Adieu, Hollandt, willen wy schrijven,
Eylaes, 't is al ghedaen.
Wy hadden groot gheldt by hoopen,
Daerop stondt ons betrouwen,
De knechten om te koopen,

En verradery te brouwen,
Hoe dat wy 't al ontfouwen;
Ten mach ons niet bestaen,
Wy moghen ons hooft wel klouwen, —
Eylacs 't is al ghedaen.
Duc dAlve, lieven manne,
Met al u spaensche knechten,
Langher isser gheen hopen anne,
Wy vallen heel vande plechten,
Wy moghent niet wt rechten,
Wy connent niet afslaen,
Den Geus, die kan mee vechten, —
Eylaes, 't is al ghedaen.
O paus, o heylighe vader,
Met allen u cardinalen,
U kinderen allegader
Moeten achter lande dwalen;
Och, hoe pleghen sy te pralen,
Nu neempt men haer ghevaên,
Zy moeten 't ghelach betalen! —
Eylacs, 't is al ghedaen.
Oorlof, aflaet en cassen,
Adieu, vesper en missen,
Daer wy pleghen af te brassen,
Dat gaet nu wt ons gissen,
tVaghevyer gaen sy wt pissen,
Zy werpen ons offer nae de maen,
Ons visserij wil niet meer vissen, —
Eylaes, 't is al ghedaen.

De slag op de Zuiderzee.

I.

Een liet sal ick u singhen,
Hoort toe man en vrou,

Ter zee meynt ons te dwinghen,
Den grave van Bossou,
Duc d'Alve was hy seer ghetrou,
Zijn admirael, dat segh ick ou,
Dit was nu zijn officy,
Zijn schip hiet d'Inquisicy.
Op zee is hy ghecomen,
Met alle zijn groote macht,
De Geusen al sonder schromen,
Hebben daer op hem gheacht,
Ons edelen admirael wijs bedacht [1],
Hy heeft al nae Bossu ghewacht,
Om teghen hem te campen,
En lustich aen boort te clampen.
Als de Papisten vernamen,
Dat de Geusen haer waeren omtrent,
Of als sy by haer quamen,
Doen hebben zijt haest afghewent,
Zy waeren bevreest voor dit ellent,
Maer Schuylenborch, tsy u bekent,
En mochte dat niet ontdrijven,
Ghevanghen moest hy daer blijven.
In October den elfsten daghe,
Hoort wel nae dit bescheyt,
De Geusen die daer laghen,
Tot enteren wel bereyt,
Maer de Papisten voorwaer gheseyt,
Zy hebbent veel liever afgheleyt,
Want sy haer meest verlieten,
Al op haer sterke schieten.
So haetst aen malkander toghen,
De Geusen smeten van boven neer
De potten met calck, die vloghen,
Wten meerssen, hoe langher hoe meer,
In d' Spaengiaerts ooghen was dat een zweer,
Den kalck, die stoof hoe langher hoe seer,
Haer schepen men wit sach werden,
Met die calck men haer verveerden.

1 Kornelis Dirkszoon, van Monnikendam.

De Papisten, hoort mijn ghewaghen,
Lieten Bossu al int verdriet [1],
Maer de Geusen, al sonder versaghen,
Die bezweken malkanderen niet,
Alsoo daer claerlijck is ghcschiet;
Twee vrome capiteyns, hooret bediet,
Onsen admirael bystonden,
En dreven met hem aende gronden.
Men gincker met gheschut inklincken,
Om de Spaengiaerts te maken tam,
Capiteyn Vesten schip deden sy sincken,
Eer het spel ten eynde quam,
De andere zeylden nae Moordam [2],
Hierom soo was Bossu seer gram,
Dat zy hem lieten verloren,
Die hadden hem trouwe ghesworen.
Zy worden daer bestreden,
Bevochten aen elcken kant,
Bossou heeft ghenade ghebeden
Onsen admirael triumphant [3],
Zijn signet streeck hy van zijn hant,
Zijn gulden vlies, vaet dit verstant,

1 „En lieu de me donner quelque assistence, ne perceuz, sinon ung ou deux qui firent quelque debvoer, dont l'ung fust tiré au fond et l'autre fust abordé de deux navires, de sorte que ne me pust approcher. Le reste de nos navires se commençarent à metre au large; de sorte qu'ils donnarent loesir à toute la flote de nous venir charger, comme aussi fisrent in continent troes autres navires, qui me vindrent mettre a bort; mais toutefoes fismes telle défence, qu'ils furent forcez nous desaferrer, avec assez de dommage, nous laissant cependant attachez avec l'amiral, auquel peu après vindrent de secours leur vice-amiral, et une autre des meilleurs navires de leur armée, lesquels (aiant já ma naviere touché terre) me demeurarent toute la nuit à bort, combattant continuellement, et nous maintismes ainsi jusques envers les neuf ou dix heures lendemain, ne pouvant croere que serois si laschement abandonné." Bossu aan Alva (*Corresp. de Phil. II.* II. p. 420 *ann.*).

2 Amsterdam, zie boven. „'s Konings vloot onder bevel van den Vice-Admiraal Boschhuysen is naar Amsterdam terug gekeerd." (Alva aan den Koning, *Corr.* p. 421).

3 „Ne voyant nul espoir de secours, et qu'il ne nous restoit en toût le navire le quart de nos gens sains, et jà le peu qu'il restoit de maronniers decouragez, trectames de nous rendre à condicion qu'il nous trecteriont de bonne guerre, relaschant prisonnier pour prisonnier, et où n'y eusse prisonniers pour eschanger, que chascuns soldat et maronnier sortiront pour un mois de solde." Bossu t. a. pl,

Dat heeft hy overghegheven,
Om te behouden zijn leven.
  Men sach daer domineeren
De Geusen, met blijden gheluyt,
Voor Hoorn oock triumpheeren,
Met al soo schoonen buyt,
Van metalen gheschut, en oock van kruyt. —
Moordam! comt morghen weder uyt,
Te Hoorn al binnen de palen,
Om u Inquisicy weer te halen.

II.

  Hoort, ghy mannen en vrouwen,
Jonck, oudt, arm, ende rijck,
Wilt op den Heer betrouwen,
Sijn woordt is authentijck,
Hierom soo neemt van hem geen wijck,
Zijn wonder mochtmen aenschouwen,
Voor Alckmaer klarelijck.
  De stadt, die was belegen,
't Is elck man openbaer
Maer Godt, door sijnen zegen,
Die namse in sijn bewaer,
Alsoo 't daer is gebleecken klaer,
Al door sijn grooten regen [1]
En vloedt, soo vroegh in 't jaer.
  Sy meynden de stadt te vernieten,
Als sy daer quamen ontrent,
Met stormen ende schieten,
Te brengen in torment,
Maer Godt die alle herten kent,
Begon dit te verdrieten,
Heeft die vyanden af-gewent.
  Sy meenden de zee te verwerven,
Te brengen in haer geweldt,
Noort-Hollant te bederven,
Daer waren sy op-gestelt,

1 Verg. boven, bladz. 50.

Sy hadden de Geusen soo geern geqnelt,
Van honger haer te doen sterven,
Te versmachten, 't sy u vertelt.
  Sy gingen malkanderen toeschrijven:
De zee, die waer ons nut,
Den Geus kan niet bedrijven,
Houten pompen is zijn geschut,
Haer volck is weynigh, haer macht is rut,
Wy sullense haest ontlijven; —
Maer haer meeninge wort geschut.
  Sy quamen, door die wraecken[1],
Op Zuyder zee metter spoet,
Hooghmoedigh dat sy spraecken:
Ons saecken staen seer goedt;
Doe quamen haer sulcke pompen te moet,
Die gingen haer dapperlijck raecken,
't En smaeckte haer gantsch niet soet.
  Papouwen, liet ghy u mompen,
Of bruyckt ghy een quaedt advijs,
Dat ghy van de houten pompen
Liet nemen soo schoonen prijs,
Een schip gelijck een paradijs? —
U spotten en u schompen
Maeckten u de pompen wel wijs.
  Waer is nu u Inquisicy[2],
U aldermeeste betrouw,
Gemaeckt op die condicy,
De Geusen te brengen in rouw;
Waer is de grave van Bossou,
U heer van groot officy,
Sit te Hoorn al in de couw[3].

[1] De schepen, die men in het IJ had laten zinken.
[2] Bossu's schip, zie bov. bl. 78.
[3] Bossu werd, na zijne overgave, naar Hoorn gevoerd en daar in 't weeshuis gevangen gezet. „Welkers gevankenis is geweest in de Agterstraat, naast het weeshuys, waarvoor nog boven den ingang dit navolgende vers tot een eeuwige gedagtenis staat:

Anno 1573 men zag,
In October den elfden dag,
Graaf Bossu hier verovert tot Hoorn;
Gevangen in dit huys hij lag,
Even drie dagen na den slag,
Die hij op Zuyderzee had verloren."
Kronijk van Hoorn 1766.

Zijn sy niet vroom van daden,
Die ghy noemt Luthriaen?
Sy doen u beter genaden,
Als ghy t'Rotterdam hebt gedaen,
Zutphen en Naerden, hoort mijn vermaen,
Oock Haerlem zwaer beladen,
Meyneedigh ende valsch verraen.
Oorlof, ghy Christen-nacy,
Weest vroom in woorden en daet,
Den Spaengiaert is, eylacy,
Meyneedigh en opstinaet;
Dus wil ick niet volgen haeren raet,
Maer bid den Heer om gracy,
Dat hy ons beschermt voor quaet.

Bossu's klacht.

„Maximilianus de Bossou,
Ben ick, een graef, geheeten,
Duc d'Alba dien ick seer getrouw,
Die heeft my nu vergeten;
Ick heb geweest zijn Admirael,
De Geusen te dooden principael,
Dat had ick my vermeten.
Mijn vast vertrouwen was mijn schip,
Godt had ick gansch verlaten,
My docht het was een harde klip,
Daer mochten geen pompen op vaeten;
Maer daer quamen pompen in de vloot,
Die Hendrick van Trier van klocken goot [1],
Die maeckten groote gaten.
Ick meynde te wesen der Geusen dwanck,
De kans, die liep verloren,
'k Word gevangen tegen mijn danck,
Zy brachten my te Hooren;
Aldaer ben ick in een klooster geraeckt,

1 „Het ontbrak den bevrijderen des Vaderlands aan geschut, en de klokken konden daartoe het beste dienen." (v. Gron. *Waterg.* bl. 399). Verg. *Bijv.* op Wag., VI. 79.

En hebben een pater van my gemaeckt,
Mijn kruyn is niet eens geschoren.
  Hoe 't is, ick ben in tegenspoet,
Maer het moet zijn geleden,
Ick moet'et reeckenen voor goedt,
Dat ick ben hier ter steden,
Veel liever hier als te Rotterdam,
Want daer is de borger op my soo gram,
Om de moort dien ick daer dede [1].
  Waer is de paus, de heylige man,
Konde ick by hem geraecken,
Ick lietse hem doen al in den ban,
Die my dit schip deden maecken;
De hel roep ick tot deser uyr,
Met sinte Patricius' vagevuyr [2],
Al over hare wraecken.
  Sy hebben my dat schip geschenckt,
Ick sou den krijgh beginnen,
Dit heeft my aldermeest gekrenckt,
Nu ick het gae versinnen;
Wat schippers of stuerluy dat ick vraeghd',
Zy spraecken, alsoo het my behaeghd:
U schip kan niemandt winnen.
  Maer doen ick quam voor Hoorner Hop,
Worde ick wel anders gewaren,
Dat sal my steecken in mijn krop,
Al leefd' ick noch vijftigh jaren;
De Geus leerde my, op 't selfde pas,
Wat schoonder genuchte dat het was,
Op Zuyderzee te varen.
  Jan Symonsen Rol [3], ghy lichten quant,
Waer zijn u schoone woorden,
Die ghy my loofde aen mijn handt,
't Welck menigh man aenhoorden,

1 Zie boven, bladz. 10.
2 Verg. over St. Patrick's Vagevuur het *Nederlandsch Proza*, Amsterdam, Gebhard en C°. 1851, I. bladz. 94.
3 Burgemeester van Hoorn, in 1570 door Alva tot vice-admiraal aangesteld.

Ghy soudt my in der noot bystaen,
Maer ghy zijt my haestlijck afgegaen,
Het welck my meest verstoorden.
Schoone woorden en vullen geen sack,
Dat heb ick wel bevonden,
Hulpe en bystant my gebrack,
Als ick dreef aen de gronden,
Elck een die voer daer zijner vaert,
En lieten my aldaer bezwaert,
Bedroeft ter selver stonden [1].
Och, daer ick placht een Heer te zijn,
Daer legh ick nu gevangen,
Na Amsterdam op dit termijn,
Waer beter mijn verlangen;
Ey, Geus! laet my doch uyt dit gaet,
Ick sal u loonen die schoone weldaet,
Met moorden en met hangen."
Oorlof, Bossu, wreet ende fel,
Met al u spaensche knapen,
Ghy maeckt des koninghs landen rebel,
Ter liefde munnicken en papen,
Die altijdt zijn verdorst nae bloedt;
Gelijck een visch nae 't water doet,
Nae 't Christen-bloedt sy gapen.

1 Zie boven, bladz. 79 aant. 1.

Amsterdam en Enkhuizen in gesprek.

Amst. O radt van avontueren,
Wilt ghy schier ommeslaen,
Mach ons gheen hulp ghebueren,
Soo moeten wy vergaen,
En dit doet ghy, Enchuysen,
Wy wijtent u alleen,
Alle dees groote abuysen,
Brenght ghy int landt ghemeen.

Ench. Wat wilt ghy op ons kijven,
Ghy steed van Amstelredam,

Hadt ghy by ons willen blijven,
Eer Duc voor Haerlem quam,
Dit rooven en dit branden,
En waer ons niet ghebeurt,
De croon van dese landen
Hadt ghy noch onghetreurt.

Amst. Ick en had u niet begheven,
O ghy, Enchuysen koen,
Maer den coninck hadde gheschreven,
Dat ick dat moeste doen,
En oock om te beschermen
Het heylighe roomsche rijck,
Al ist dat de landen dus verarmen,
Sy en hebben gheen ghelijck.

Ench. Die coninck van Hispaengiën
Zal oock ons coninck zijn,
Maer de prince van Oraengiën
Onsen stadthouder fijn;
Met hem soo willen wy strijden,
Hy is een Christenman,
Godts woordt, tot desen tijden,
Dat nemen wy met hem an.

Amst. Wilt ghy den prins beminnen,
Hy en can u helpen niet,
Dus wilt u wel versinnen,
Of u naeckt noch verdriet;
Aenmerckt Haerlem die stede,
Hoe sy ghevaren is,
En noch wel ander mede,
Wy zijn u veel te fris.

Ench. Dat ghij dees hebt ghewonnen,
Het coempt al anders bij,
Ghij hebt altijdt beghonnen
Met u verraderij,
tWelck u papen en cardinalen
Hebben seer fraey gheleert,
Maer hiernaer sult ghij 't betalen,
Soo verre ghij niet bekeert.

Amst. Hoe souden wy anders ghelooven,

Als ons voorouders deen?
Neen, al soude comen boven
Den alderondersten steen,
Al souden wy oock verliesen,
Dats onse stadt geheel,
Soo sullen wy altijdt kiesen
Tweedracht ende crackeel.

Ench. Amsterdam, ick woud u raden,
Dat ghy thooft leght in den schoot,
En valt aen ons ghenaden,
Soo hebt ghy gheenen noot;
U backen en u brouwen,
Dat is toch al ghedaen,
Die zee zullen wy inhouwen,
Ghy conter ons niet wtslaen.

Amst. Al hebdy nu ghegrepen
Onsen stadthouder [1] net,
Met een deel van onse schepen,
Wy willen noch al bet;
Wy dorvent nooh wel waghen,
Al waerdy noch soo quaet,
En hopen, in corten daghen,
Te verwinnen onse quaet.

Ench. Comt vry wt met uwen spinnen,
Wy setten u in ons deer,
Ghij sulter gheen prijs me winnen,
Al op de Haerlemmer Meer;
tEn sal u niet ghebeuren,
Al quaemt ghij noch soo fel,
Wij hebben binnen ons mueren
Soo menich fraay bootsghesel.

Amst. God is wonderlijck in zijn wercken,
Enchuysen, weest niet soo bout,
Hy helpt altijt den stercken,
Elck een, seer menichfout,
Spaengjaerden ende Waelen,
Die staen ons oock ter hant,

1 Bossu.

Wy connen oock wel haelen
Den Hoochduytsen man in het lant.

Ench. O, Amsterdam ghepresen,
Laet doch sulck roemen staen,
Ghij moet bedroghen wesen,
Ghij hebbet u selfs ghedaen,
Om dat ghij gaet versaecken
Uwen edel recht landtheer,
En stelt al u vermaecken,
In duc dAlve den verreêr.

Amst. Is duc dAlve een verrader,
Wij kennen hem voor goet,
Daer isser noch wel quader,
Daermen mede te velde moet;
Nu willen wij zwijghen stille,
Laet varen dese twest,
Gebruycket uwen wille,
Wij sullen doen ons best.

Vermaning aan Amsterdam.

Och Amsterdam, och Amsterdam,
Ghy zijt soo schoonen steê,
God is op u geworden gram,
Ghy soeckt niet dan onvreê,
Hy wilt niet langher lijden,
Dat ghy zijn Christus dus vermoort,
Nu ende tot allen tijden,
Dies suldy noch wesen verstoort.

Wat moort hebdy ghebrouwen,
Noch en houwet ghy niet op,
Onder mannen en vrouwen,
Dus valt de straf op uwen cop;
Ghy hebtse doen ontlijven,
Die hier beleden Godes Woort,
By vieren ende by vijven,
Dies suldy noch worden verstoort.

Waerom hebdy inghenomen
Dit Jesebels ghebroet te hoop?
Hadt ghy ons prins te moet ghecomen,
tWaer u veel beter coop;
Nu zijdy tot een roof ghegheven,
Als Jerusalem rechtevoort,
Ghy meucht wel vreesen ende beven,
Want ghy sult noch worden verstoort.
O dochter van Sodoma geweken,
Ghy boeleert met den spaenschen tyrant,
tHooft hebdy altoos wtghesteken,
Boven alle steden in Hollant,
Mocht uwen wille triumqheren;
Ghy brocht heel Hollant in discoort,
Neen, God wil sulcks niet begeeren,
Maer ghy sult noch worden verstoort.
Ghij seydet, door uwe clachten,
Sout ghij maken eenen dieren tijt,
Dat wij van hongher souden versmachten
Maer ghij crijchtse selver seer subijt;
Wij hebben greyn ghecreghen,
Wt het Oost en wt het Noort,
En ghij sit seer versleghen,
Jae wort altemet verstoort.
Waer is u neeringh, u welvaren,
U triumpheren, u cyraet?
Waer siet men de schepen paren
By u, vol rogghe ende ander zaet?
Fortuna is u al ontvloghen,
Die gaten zijn te hoop versmoort,
tNet is u over thooft ghetooghen,
Dies suldy noch worden verstoort.
Die bloetgierighe Spaengjaerden
Domineeren by u dochters reyn,
Papen en moncken vol onwaerden,
Eten u coren ende u greyn,
U specerij ende u juweelen
Leggen versmoort en half vergoort,

U schoone huysen en casteelen
Werden altemet verstoort.
  Ghij en meucht u niet schoon wassen,
Al hadt ghij al 't water wt der zee,
Ghij leght ghevallen inder assen,
Beklaecht u ras als Ninive,
En laet u u sonden smarten,
Springht haest wt desen oort,
Ontfangt ons prins met blijder harten,
Of ghij sult noch worden verstoort.
  Princelijck wil iekt u raden,
Ghij uytvercoren stadt,
Dat ghij valt in 's princen ghenaden,
Soo wort ghij niet meer bekladt;
En wilt niet meer krackeelen,
Na Gods heylighe woorden spoort,
Soo moechdy met Hollant speelen,
Of ghij sult noch worden verstoort.

Alva's beklag.

Duc dAlve ben ick gheheeten,
Een man van booser aert,
Veel had ick my vermeten,
Mijn naem was wijdt vermaert,
Ghelijck een wolf de schapen bewaert,
Soo had ickse oock verbeten,
tIs yeder gheopenbaert.
  Over al soo ghinck ick setten
Mijn Spaengiaerts, hier int lant,
De Duytschen te verpletten,
Met zweerdt end oock met brant;
Bruyckten ick niet een quaet verstant?
Mijn zweerdt, dat ginck ick wetten
Op die edelsten van het lant.
  Nu wast soo verde ghecomen,
Ick hadde mijn best ghedaen,
Vrymoedich sonder schromen,
Soo deeden ick een vermaen,

Den thienden penninck woud ick ontfaen,
Dit hebben sy vernomen,
Zy ghinghen my wederstaen.
Fortuyne, die liep my teghen,
Dat segghe ick u goet rondt,
Ick en hadde niet vercreghen
Hetghene daer ick naer stondt,
Dit werck brocht my gheheel inden grondt;
Och, hadden ick stil ghezweghen,
Dat waer ons seer ghesondt!
Een werck sachmen daer brouwen,
Ten Briele en daer omtrent,
Zeelant ende der Gouwen,
Noordtholland seer wel bekent;
Hoewel den prince noch was absent,
Zy wierden hem ghetrouwe,
Haer hart was van my ghewent.
Raedt, monnicken ende papen,
tIs qualijck met ons ghestelt,
Och hadde ick doch gheslapen,
En ghy behouden u ghelt!
Wy hebben ons selven nu seer ghequelt,
Niemandt en past op ons gapen,
Want schrifture wort daer vermelt.
Nu noch oock ten alderlesten,
Soo word ick ghestelt ter leur,
Soo coemt my, wt den Westen,
Een nieuwen gouverneur [1],
Met nieuwe placcaten, met nieuwe keur;
Dus radet my nu ten besten,
Waer vind ick nu een open deur?
Eylacen, in alle hoecken,
Maeck icker de luyden gram,
Niemandt en sal my soecken,
Te Bruessel, noch t' Amsterdam,
Om dat ick veel ghelts te leen daer nam,
Hierom sy de uere vervloecken,
Dat ick in het Nederlant quam.

1 Requezens, die den 17 Nov. in Brussel kwam.

Nu moet ick weder gaen trecken
Naer Spaengiën, al ist my swaer,
Veel sullen my beghecken,
Die anderen maecken misbaer,
Ick nammer soo menighen man van daer,
Om naar Brabant te trecken,
Zeer weynich brengh icker tot haer.
Dit antwoort sal ick gheven,
Ist dat my yemant vraecht:
De gheen die niet en leven,
Die zijn te laet beclaecht,
Veel zijnder 's winters, van kou geplaecht,
Die ander int veldt ghebleven,
Haer leven met strijdt ghewaecht.
Oorlof is best ghenomen,
Al eert nu valt te laet,
Duc macht hem wel beromen,
Dat hy is wt die gaet;
tIs wonder wat daer voor handen staet,
Spaengiaert, ghy meught wel schromen,
Ghy wacht een kleyne baet!

Alva's afscheidskout.

„Ick wil te land wtrijden,
Sprac daer de oude grijs,
Wie sal mij nu ten tijden,
Die paden maken wijs?
De wech valt mij so zwaren,
Die ick sal moeten gaen,
Het is bijna ses jaren,
Die icker quam van daen."
Wildy nu weer na Spaengiën,
Sprac daer een Cardinael,
So comt de Prins van Orangiën,
En maect ons papen cael;
Is nu de cruyn geschoren,
Men scheert ons 't heele hooft,

Maekt ghij ons nu verloren,
Dat had ick noyt gelooft.
„Wildy u noch verschoonen,
En dencken gy hebt al recht?
Daelders en goude croonen,
Die waren mij toegesecht,
Ducaten root van golden,
En angelotten schoon,
Om mijn volc te besolden,
tNeerlant sou sijn mijn loon."
Hoe soude ment anders maken,
Wy betaelden u Spanjaerts met munt,
Ons Duytsen met grof laken,
Of wat heur wert gegunt,
En dat op de condicy,
Dat gij sout hebben gebracht
De spaensche Inquisicy,
In hare volle cracht.
„Wat sou ick die invoeren,
Het spel dat liep te hooch,
De spraec quam bij de boeren,
Dat u ding niet en dooch;
Het vagevier wtpissen,
Zy houdent voor een ranck,
Bedevaert en zielmissen
Werpense achter de banck."
Omdat wy sulcx wel wisten,
Spaerden wy geenen cost,
Ons renten wy daglicx misten,
En sonden na u een post;
Al waerdy thuys gebleven,
Niet veel waerder versuymt,
Wij sullen doch worden verdreven,
Och hadden wij 't gelt versluymt!
„Verdrijft u dan Oraengiën,
Verjaecht hy u op dit pas,
So treet met mij na Spaengiën,
Ick schenck u elck een kas,
Den een van sinte Cornelis,

Den ander van sinte Krijn,
De derde loopt met Melis,
De vierde met Valentijn."
  tIs best dat gy noch jocket,
En hout met ons u spot,
Nu gy ons tgelt ontlocket,
En slepet in uwen pot;
Gy sout daermeê verstercken
Het heylich Roomsche Rijck,
Ten dienst der H. Kercken,
Ons missen al gelijck.
  „Een doctoor quam mij verrassen,
Op Alderzielen nacht,
Mijn cruyden waren gewassen,
Zy quamen in haer cracht,
Wie geen pardon wou coopen,
Die meende ic te vertreên,
Het water quam met hoopen [1],
Mijn cruyden dreven heen."

[1] Toespeling op den grooten watervloed van Allerzielen 1570.

Alva's ingang en uitgang.

Wie wil hooren een nieu liet,
En dat sal ick u singhen,
Van den ouden man die duc dAlve hiet,
tZijn alsoo vreemde dinghen:
  Hy heeft begonnen in ons lant,
Van sconincx weghen te comen,
Zijn rancken en blancken zijn al bekant,
Het zijn al blauwe bloemen.
  Die privilegiën cleyn of groot,
Wil hy gheen steden laten,
Die vroomste des lants heeft hij ghedoot,
Versmaênde Raet en Staten.
  Papen, Papisten allegaer
Hadden na hem verlanghen,
Nu dancken zij Melis, der Papen vaer,
Dat hy is wech ghegaenghen.

Hy is met processy inghehaelt,
Men ginck daer al slampampen,
Nu vaert hy wech, heeft niemant betaelt,
By nacht soo ginck hij schampen.
Den ouden man was alsoo beus,
Zy wouden voor hem niet nijghen,
Zy riepen veel liever Vive le Geus,
Dan hy den thienden penninck sou crijghen.
Hy wilde wel maken eenen soen [1],
Maer ons ginck daeraf walghen;
Wy mercten wel aen het vals pardoen,
Het waren al raden en galgen.
Zijn conterfeytsel van metael [2],
Dat mach hy wel weer breken,
Die harten ontloopen hem altemael,
Al inder Geusen preken.
Den prins oprecht, dat edele bloet,
Had hij soo gheerne verraden,
Maer God heeft, door den prins seer goet,
Den tyran seer beladen.

1 en 2. Zie boven, I. bladz. 372 en 384.

Lumey.

[Een lied, door hevige nieuwgezinden ten voordeele van den graaf van Lumey gedicht, wiens woestheid en dolle ijver, in het begin van 1573 zijne gevangenneming ten gevolge hadden gehad, en die in Junij daarop het land verliet. In de eerste regels zinspeelt de dichter, naar het schijnt, „ op de twee burgemeesters van Delft, Lumey's aanklagers, die beiden, even voor de overgave van Haarlem, tot de Spanjaarts overliepen." v. Gron. *Watergeuzen.*]

tFy u, ghy afgodisten,
Die Godts raedt weder-staen,
Ja, meer met den Papisten,
Dan met 't princelijck graen; —
Dunkt u niet Godt sal 't wreken,

En brengen aen den dagh
U valsche, loose treken?
U naeckt eeuwigh geklagh.
  Schaemt u u boos hanteren,
Ghy hypocriten quaet,
U logenen-versieren,
Die zit in des landts raedt;
Geveynst zijn u raetslagen,
Ghy Achitophels bloedt,
Ghy sult als Haman beklagen
De boosheydt, die ghy doet.
  Ghy soeckt des Graven leven,
Op dat ghy soudt te bet
Die landen brengen in sneven,
Door u trouwloos op-set;
Gij hebt den prins gezworen,
Maer uwen eed is vals,
Ghy soeckt den edelen-geboren
Te brengen om den hals.
  Ghy sit als potentaten
In des landts regiment,
Maer monicken, papen, prelaten
Maecken u siende blindt
Daerom zijt ghy partye
Den kloecken Grave, maer
Al u verraderye
Sal komen int openbaer.
  Ghy hebt het landt te schanden
Duc d'Alf gepresenteert,
Te leveren in sijn handen,
Sulcks was gepresumeert;
Daerom quam hy gevlogen
Na Haerlem, soo 't wel scheen,
Daer was de prins bedrogen,
Van boven tot beneên.
  Ghy zijt het landt seer schadigh,
't Is jammer dat ghy leeft;
Den prins en grave genadigh,

Met alle die hem aen-kleeft[1],
Docht ghy doen, 't is waerachtigh,
Ter vleesch-banck hebben gebracht,
Maer Godt, de Heer almachtigh,
Heeft voor ons wel gewacht.

Waer uwen dienst getrouwe,
Soo men van sulcken leest,
Graef Lodewijck van Nassouwe,
Waer langh in 't landt geweest,
Den Duc met sijn bloedthonden
En hadden niet geschilt,
Waerdy getrouw gevonden,
Het landt waer al gestilt.

Ghy maeckt u selven stricken,
Daer ghy in vallen sult,
Hy sal u quaet ontdecken,
Wanneer de tijdt vervult;
Ghy sult noch voor hem schamen,
Laet hem komen in 't perck,
De edelen heer, met name
Den grave vander Marck.

Daerom, edel heer verheven,
Neemt eenen goeden moet,
Godt sal sparen u leven,
Spijt u vyanden verwoet,
En sal u sterckheyt geven,
Door zijn genaden groot,
Opdat door u beseven,
Wy komen wt der noot.

Al was David verdreven,
Door Sauls hoogen moet,
Nochtans sachmen 't lot keeren,
Dewelcke lagh onder de voet;
So sullen sy oock beklagen,
Aenmerckt wel mijn vermaen,
Dat sy 't dorsten gewagen,
U edelheyt te vaên.

1 **Met Lumey was ook Barthold Entens gevangen genomen.**

Sy hebben veel quaets gebrouwen,
Door hare geveynstheydt groot,
Oock mannen ende vrouwen
Gebracht in lijden groot;
Eer 't landt sal sijn in vreden,
't Sal kosten menigen man,
Daerom, met ons gebeden,
Laet ons Godt roepen an.
Bidt voor den wel-gezinden
Prince, seer hoogh vermaert,
En de Heeren in allen enden,
Daer Godts woordt wordt verklaert,
Den Graef vander Marck ydone,
Den paltz-graef op den Rijn,
Voor Engelandt, de kroone,
Magh wel gebeden zijn.

Geen vrede met Spanje.

Laet ons noch houden de wapenen in hande,
Opdat den naem van vrie lande
Niet en gedie tot groote schande [1].

[1] Opschrift van Douza's snaphaan, 1573.

I.

Een Clachte van een Wtlander, in forma van een supplicatie, die sonder noot ofte van yemant geiaecht, sijn vaderlandt verlaten heeft, op welcke clachte hy dicwils door sijn eygen Conscientie beantwoort wort, ende is by den Latinen Genius ghenaemt.

Wtl. Eylacy! wacharmen! 't gaet al verlooren,
Onsen hanghel cranck hy is verswooren,
Wie ginck oyt hooren van meerder schanden?
Wy waenden weder, sonder verstooren,
Met practijcken in onse steden te booren,
Daer wy te voren saten als vailianden;
Maer nu moeten wy loopen in platte landen,

En hebben niet in handen meer by te setten,
Wy die te vooren waren by de vetten,
Maer nu moghen wy versetten ons juweelen,
En leeren nu 't liedt van terribilis speelen,
Luyten noch veelen en moghen ons vermaecken.
Salt langher dueren wy moghent staecken,
Hoe sullen wy raecken wt dit verdriet?
Wijf en kinderen, elck even leelick op ons siet,
Hoet by haer ghesehiet, wy moetent prijsen.

G. Denct hoe sy te moede waren die ghy ter doodt pleecht te wijsen,
Dan ghinct ghy u veriolijsen, met u ander mannen,
Ende liet u bloedige vierschare [1] spannen,
Moesten lijden u bannen, metter spoet;
Dus comt dat Godt u slaet onder de voet,
Want van vuylder ghebroet was noyt ghehoort.

Wtl. Wie ist die my in mijn redenen stoort?
Comt eens voort, laet u besien.

G. Ick ben Genius, die ghy niet en moecht ontvlien,
By u mach niet gheschien, twert my verclaert.

Wtl. Gaet wech, u antwoort maect my vervaert,
Ick ben ghenoech beswaert, wilt van hier vertrecken,
Wilt ghy u boosheyt mede over mijn strecken,
En wilt in my verwecken swaerder dromen,
Ick en weet schier aen gheen teerghelt te comen,
Want alle stroomen zijn voor ons toeghebleven.

G. Speelt nu eens Geus naer 't leven,
Proeft wat die verdreven hebben moeten smaken,
Segghende: nu moghense Almanacken maken;
Dit was u kaken, met spotten en iocken,
Dan wast: laetse nu loopen met swavelstocken;
Dit waren die brocken, die sy moesten eten.

Wtl. Dat en hebbe ick mijn leven haer niet verweeten,
Maer hebbe, naer mijn vermeeten, altoos 't beste ghedaen,
Ende by den Prince zijnder Excellentie ghegaen,
Oock hem ontfaen met grooter eeren.

G. Mocht ghy hem so honich om den mont smeeren,
Hoe sout ghijt hem verleeren, als hy waer int net!

1 Den bloedraad.

Wtl. Ick hoope dat die saecke sal worden verset,
Daer sal ick altemet naer gaen poogen,
Ick wil my by den Overste voughen,
Dat hy, naer zijn vermoghen, wilt brieven passeren,
Inhoudende omme van pays te tracteeren,
Die elck sal begeeren, sonder wanhoopen,
Want door 't swaer oorloghe ist lant wtghesoopen,
Dus sal elck roepen naer sulcken accoort.
G. Wt Babel en quam noyt yet goets voort,
Daeromme dientet verstoort, met al zijn nesten;
De burgers stonden liever dach ende nacht aen de vesten,
Ende wilden totten lesten tvyandelick stormen wachten,
Dan pays te maken met sulcke gheslachten,
Die ons eerst niet en wilden achten voor vyanden,
Segghende haer te bringhen sonder wapen tot schanden,
Maer met moorden en branden gaen wijse verdommen,
Elck ginck hem als een Hercules berommen,
Maer Hydra is ghecommen, laetse hem bestoocken.
Wtl. Nochtans wy moetent eens besoecken,
Ick wil vercloecken, om mijn confraters te believen,
En versoecken aen den prince met vriendelicke brieven [1],
Dat elck tot synen gherieven int ghemack leeft.
G. 't Is waer, nu den pols een crack heeft,
En of ghy brieven int pack schreeft, wie sout gheloovcn [2]?
Veel heefter met u gaen beproeven,
Die int bedroeven door u zijn gheraect,
Hoe vaste pays dat men met u maect,
Terstont gy haect om die te breecken,
Alst in Vranckrijck tot veel reysen is ghebleecken;
Binnen Rotterdam u treecken oock moesten blijcken,
Tot Haerlem waren oock schoone practijcken,
Och! wat hebdy al rijcken doen verstooren!
Diese noemen sou, men behoefde een dag toe te hooren,
tWaer moeyte verlooren sulcken arbeyt ghedaen!

1 „Romero m'a escrit trois ou quatre fois des lettres plaines de courtoisies et honnêtes offres.“ Oranje aan zijn broeders, Nov. 1573; *Archives*, IV. 28.

2 „C'est toutefois seulement pour vous endormir et cependant à meilleur loisir se fortifier et prévaloir de vous et de nous.“ (Ald.)

Daeromme mocht ghy u verzoeck wel laeten staen;
Sy sijn te dickmael verraên, ten sal niet gheschiên [1].
Wtl. Ick hoope daer wel voor te sien,
Al sou ick het op haer kniên doen besweeren.
G. Dat sachmen wel, doen ghy pleecht te regeren:
Ginct het al perturberen, om vrientschap te houwen
Met die de landen bringhen in dit benouwen,
Ende wildender in brouwen die inquisitie wreet;
Om haer te helpen waerdy oock bereet,
Al ist u leet ick moetet u ontdecken;
Durft ghy noch met Zijnder Excellentie gecken?
Recht ofter gheen vlecken waren onder u cleeren,
Maer doen ghy die afgoden mocht beweeren,
Doen waren u veeren weder wijt ontdaen.
Wtl. Wy moetent nochtans eens bestaen,
Nu te laten gaen, — 't is te naer ghebrocht.
G. Tantalus waren de vruchten over zijn neuse gheknocht,
Ende hem docht 't water in zijn mont te loopen,
Nochtans en heeft hy er noyt wtghesoopen,
Dus en wilt niet roepen van u naerby-wesen.
Wtl. Ick hoope hy sal ons supplicatie ten minste lesen,
Ons ghenadich wesen, naer zijn ghewoonlicke gratie.
G. Waer blijct van die Spaengiaerts procuratie,
Dits een murmuratie over die heele stadt.
Wtl. Procuratie hebben sy langhe tijt ghehadt,
Heeft oock plaetse ghevat tot veel plecken,
Ende sal noch wel voor volle procuratie strecken,
Die daer mede ginck gecken, 't sou hem rouwen.
G. Sy en kennen niemant dan Graef Willem van Nassouwen,
Den coninck wildet hem betrouwen, hooch geeert,
Dat dese landen by hem souden werden gheregeert,
Sulcx gheconfirmeert, int scheyden wt den lande [2];
Hem te verlaten 't ware een eewighe schande.
Dit moorden en branden mochte den Coninck haer wijten,
U supplicatien zijn niet weert twee mijten,

1 „Les ennemis samblent de rechef mettre la paix en avant et escripvent et font escrire par autres; le tout ne le font que pour nous tromper et endormir, et cependant d'y fortifier d'aultre côté la meilleur et nous prendre peult-estre au dépourveu.“ (Oranje, *Arch.* IV. 251.)

2 In 1559 namel.

Dus wilt met vlijten u gaan spoên,
Om die spaensche inquisitie te helpen broên,
Ende wilt, voor al u verlooren gheschooren,
Sulcx ghy ghedaen hebt van te vooren;
Maar sulcke tresooren zijn nu gheslooten,
Wy en houden niet meer van sulcke sacerdoten,
Al sulcke promoten moghen wel verharen,
Want sy ons metter valscher leeringhe beswaren;
tZijn Hels dienaren, alst is ghebleecken,
Men salder voortaen Gods Woort gaen preecken.

II.

Hoort toe, o menschen, nu ter tijdt,
Ghy die den Spaenjaert gunstig zijt,
Ghy wenscht hem alle vreden,
Meyndt ghy daer door te wesen bevrijt,
Of hy quam binnen u steden?
Zijt ghy soo slecht, man ende vrouw,
Meynt ghy dattet u baten sou,
Dat men u Catholijcken noemen?
Soo neemt exempel aan Bossou,
Die in Rotterdam is gekomen [1].
Hy nam de stadt in sijn geweldt,
Wien heeft hy van geloove vermelt,
Of na geloove doen vragen,
Maer hy heeft de lieden neder gevelt,
Doorschoten en doorslagen.
Spiegelt u aen Mechlen in Brabant [2],
Sy quamen met ongewapender handt,
Den Spanjaert te gemoet gegangen,
Sy droegen processie triumphant,
Wat loon hebben die ontfangen?
Sy worden verslagen al waren sy koen,
De borgers waren, in dit saysoen,
Vol suchten ende treuren;

1 Zie boven, bladz. 10.
2 Boven, bladz. 39.

Al sulcken gracy en pardoen
Soud' u, Catholijcken, gebeuren.
  Te Zutphen [1], hoort al na mijn vermaen,
Daer quam den Spaengiaert binnen gaen;
Met alsoo korten spacy,
Gingh men de lieden met zwaerden verslaen,
Was dit niet schamele gracy?
  Sy quamen te Naerden [2] metter spoet,
Thien borgers vielen Don Fredrick te voet,
Die hem om gracy baden;
Ick sal u doen, sprak hy verwoet,
Genaden en geen genaden.
  De borgers hadden noyt sulcks gehoort,
Geen verstandt en hadden sy uyt dit woordt,
Eer de stadt was opgegeven;
Doe werden aldaer de mannen vermoort,
De vrouwen liet hy meest leven.
  Te Assendelft hoort men de lieden klagen,
Sy spraecken: wy geusden noyt onse dagen;
Hoort wat de Spaengiaerts seyden:
Daerom willen wy u zielen ten hemel dragen,
Eer u de Geusen verleyden.
  Hierom, ghy burgers, hier wel op past,
En stelt u niet in sulcken last,
En laet u niet bedriegen;
Een spaensch pardon, dat hout soo vast,
Als een open handt vol vliegen.
  Alckmaer, die stadt seer wijs bedocht,
Die en heeft geen spaensch pardon gekocht,
Daerom was sy belegen,

1 Door Don Fadrique bemachtigd, in brand gestoken, en geplunderd; Alva had dat bevolen, „omdat hij zich herinnerde dat het verschansen van Duren den keizer gansch Gelderland gegeven had.” (Zie zijn brief van 19 Nov. 1572, in de *Corr. de Phil. II.* II.)

2 Moord van Naarden den 1 Dec. 1572. — Bern. de Mendoça zag er eene goddelijke straf in „daar dit Naarden het eerst in Holland de ketterij had aangenomen, waar zij zich genesteld en van waar zij zich in de buurt en de meeste Holl. steden verspreid had.” (*Comm.* p. 172*b*). Alva noemt de stad „een broeinest van Wederdoopers,” en schrijft, zich te verheugen dat zoo slecht geaarden bevolking, en zulke groote ketters tot voorbeeld hebben mogen strekken. (*Corr. de Ph. II.* II. 301).

Oock een storm daer door gewrocht,
Godt danck noch onverkregen [1].
Ghy, die den prins wilt hebben verdreven,
Soudt ghy liever den thienden penningh geven,
Is dit al uw verlangen?
Duc d'Alve, u beminde neve,
Die wilder een ontfangen.
Of wildy u selfs tot eygenschap keeren?
Daer en derft ghy geen Spaensch om leeren,
Treckt liever in Westphalen,
Daer wil men wel eygen slaven begeeren,
Men spreeckter duytsche talen.
Oorlof, ghy borgers fijn en oprecht,
Al wat den Spaengiaert u toeseght,
Oft wat sy u belooven,
Dat houden sy gelijck een hond sijn echt; —
Wacht u voor sulcke boeven.

1 Dit lied werd dus na 18 Sept., maar nog tijdens het beleg gedicht.

1574.

's Lands gesteldheid.

Hollant, Zeelant, ghy edel priecl,
Al zijt ghy cleyn in u casteel,
Prijs hebt ghij boven schreven,
Dat ghij den bloedthont, tot zijn deel,
Den thienden niet wilt gheven.
De Staten van het Nederlandt
Hebben verworven groote schant,
Een Spaengiaert sy ontboden [1],
Te schatten, te scheeren, te stichten brant,
En den vromen te dooden.
Hy toonde haest zijnen boosen aert,
De graef van Egmont en Hoorn tsaert,
Met den adel, hy verpletten,

1 De dichter wijt, als men ziet, Alva's komst aan de Staten.

Hier waren de Staten niet in bezwaert,
Dat hy brack al haer wetten.
Het landt heeft hy gheperturbeert,
Welvaert en neeringh daer wtghekeert,
Zijn kist ghinck hy vol schrapen [1],
Veel maechden en vroukens ghevioleert,
Na de wijs der roomscher papen [1].
Hy heeft gheseyt dat hy hier quam,
Van 's Conincks weghen het lant innam,
Valschelijck heeft hy 't gheloghen,
sPaus beudel was hy, met moede gram,
sConincks landen bedroghen.
Hollant, Zeelant was wel ghemoet,
Coren de prins haer Stadt-houder goet,
Voor 't vaderlant te strijden [2],
In Godts naem, teghen 't spaensch ghebroet,
Dit moest den tyran lijden.
Nu hy Hollandt niet winnen can,
Zeelandt cost hem menighen man,
Voor Haerlem zijn zy doorsteken,
Nu moet hy loopen dees tyran,
Die zijn leet niet can wreken.
Hy is verloopen, gheeft niemant ghelt [3],
Is dit ghedaen als een vroom helt
Van den coninck ghecomen? [4]
Ick denck wel neen, 't is anders gestelt,
Hy dient den Paus van Roomen.
Eenen paep hebben sy weer ghehaelt [5],
Opdat sal blijcken onghefaelt,
Dat sy zijn papen-knechten,
Daer al de werelt op heeft ghesmaelt,
Die voor haer swaghers vechten.

1 Beide beschuldigingen mogen Alva persoonlijk niet gelden.

2 De dichter doelt blijkbaar op de eerste vrije vergadering der Staten van Holland den 15en Julij 1572 in Dordt gehouden, waarbij de prins als wettig stadhouder des konings, gelijk hij het voor zijn vertrek geweest was, erkend werd.

3 Verg. boven bl. 94. De schuld lag echter minder bij hem, dan in de uitputting der geldmiddelen.

4 Men ziet hoe ook hier, even als I. bl: 376, de koning gespaard wordt; verg. ook de volg. blads. aant. 2.

5 Requezens, zie boven bl. 90.

Maghercool, hertoch Erick [1] siet
Schouwenburch [1] en missaeckt nu niet,
Dat ghij dient 's paus gheschoren,
Den duyvel om ghelt, sonder verdriet,
Die 't Christenbloet versmoren.
Noch zijn die staten stom en doof;
Onder 't decksel vant Christen gheloof,
Laten sy het landt bederven,
Gheven de Spaengjaerts, tot een roof,
Des conincks schoone erven.
Edele heeren en staten fijn,
Siet hoe u landen verlaten zijn,
U coninck in Spaengien ghehouwen [2],
Opdat hy niet weten sal, wat fenijn
En quaet sy int landt brouwen.
Ist voor u niet een groot oneer,
Dat ghij verlaet u eyghen Heer,
Laet dInquisicy regeeren,
Hoereerders en bogghers, 't blijckt leyder te seer,
Die 't landt gantsch ruineeren?
Sit nu u coninck als een kint,
Hy can weêrcomen, dit versint,
Van u eyschen met reden,
Hoe hy als dan gheregeert vint
Zijn landen en zijn steden.
Weest niet langher soo obstinaet,
Maeckt vreed int lant, eert valt te laet,
En soeckt voor alle dinghen,
Het rijcke Gods, 't is Christi raet,
't Ander sal hy toebringhen.
Godt ons prince sal gheven cracht,
Ende beschermen, dach ende nacht,
De vromen hier op aerden,
Die zijn woordt houden in ghedacht,
't Leven daer naer aenvaerden.

1 Zie boven, bl. 71, 72.
2 De dichter stelt het, naar de beschouwingswijs van den tijd, voor, als bleef de koning niet uit eigen beweging in Spanje.

Slag van Bergen op Zoom en Roemerswaal.

[Om het hard belegerde Middelburg te ontzetten had Requezens een machtige vloot uitgerust, waarvan de grootste helft onder Glimes en Romero met de Staatsche onder Boisot [1] slaags raakte; de voor Spanje ongelukkige uitslag van het gevecht is in de volgende drie liederen krachtig en met blijkbaar welgevallen geschilderd en bezongen.]

I.

Wilt met processy nu al te samen,
U nieuwen gouverneur vermaert,
Groot commandeur van Castilien met namen,
Inhaelen met zijnen hoop vergaert.
In Antwerpen is hij comen druypen,
Als een haen zijnde van den reghen nat,
De burghers ginghen te samen sluypen,
Vraghende, wat mocht beduyden dat:
Den lesten January voorleden,
Is de tijding ghecomen int openbaer,
Tot Antwerpen al binnen der steden,
Hoe dat den slach met haer verloren waer.
Te Loddijcx hoeck by Berghen zy laghen
Aen hare anckers, die Spaengiaerden snel [2],
De Geuskens quamen haer verjaghen,
Aan boort soo clampten sy haer wel.
Het grof gheschut aen allen zijden
Ghinck daer los, als eenen donderslach,
De roers die knapten tot dien tijden,
tWelck velen was een hart ghelach.
Die schepen onder den anderen dreven,
Die Geuskens leydense al aen boort,
Papouwen te vluchten men sach aenheven,
Tot onder Berghen seer verstoort.

1 Boisots éene oog werd bij die gelegenheid uitgeschoten.
2 „Solverunt e portu Montensi xxiij Jan. steteruntque aliquot horis ad anchoram, ut cum recessu maris ad Romers-Walliam adveherentur." *Memoriale* in Dodt's *Archief*, II. 133.

In grooter noot zy lieten steken
Thien[1] van haer beste schepen vaillant,
Alsoot daer claerelijck is ghebleken,
Katte noch hont quammer van te lant.
Spaengiaerts, Walen, Italianen mede,
Menighen roep men hoorde daer,
Misericordia dat was haer zede,
Maer gheen ghenade was aldaer.
By de twee duysent zijnder ghebleven
Vande Papouwen, en dat is waer,
En op de schepen, die na Berghen dreven,
Wasser seer veele ghewont aldaer.
De governeur van Vlissinghen moedich
Monsieur Boisot gheheeten is,
Zijn broeder was admirael hoochmoedich,
Die volbracht heeft dit feyt ghewis.
Papisten, wilt doch eens overdencken,
Dat God de Heere boven u regeert,
Daer hy mede is, mach niemant krencken,
tWelck die schriftuere ons oock wel leert.
Al binnen Vlissinghen soet wtvercoren,
Daer worden op een tijt binnen ghebracht,
Vier schepen de papisten verloren,
Welck waren de principaelste van macht.
Die ander vijve sach men daer blijven,
Ter Veere binnen, met groot gheluyt;
tWas al verblijt mannen en wijven,
Al van die groote schoone buyt.
Met neghenthien schepen zy volbrachten
Desen tocht teghen den vijant verwoet,
Welcke victory groot is te achten,
Die ons gegeven heeft de Heere soet.
Laet ons den Heer dancken en loven,
Voor zijn groote ghenade niet cleyn,
Ende groot maken onsen God hier boven,
Met lofsanghen ende psalmen reyn.

[1] „Desideratae sunt ex parte regiorum naves bellicae novem cum septingentis militibus" (*Mem.*); het tiende was reeds bij het uitvaren uit Bergen verongelukt: „in portus exitu una ex praecipuis navibus disploso tormento rupta, paucis militibus cum centurione enatantibus." (ald.)

II.

Hoort toe alleghemeyne,
Al nae een goet nieu liet,
Laet ons God loven, groot en cleyne,
Van de victory die daer is gheschiet,
Int laetste van January, verstaet het bediet:
God en verlaet de zijnen niet,
Hij castijt ons by maten,
Maer hij en wil ons niet verlaten.

Duc dAlve, met zijn tyrannen,
Trock na Spaengien, 't zy u vertelt,
Een nieuwe gouverneur liet hij te panden,
Dien gaf hij over dat gantsche ghewelt,
En zeyde: 't is in Brabant wel ghestelt,
Verlaten moeten de Geusen het velt,
Dus vecht met blijde sinnen,
Hollant en Zeelant sult ghij wel winnen.

tSestich schepen, wilt aenhooren,
Ten oorloghe, zijt dies wel vroet,
Te Berghen quamen die als voren,
Wel ghemonteert met schut, cruyt, en loot;
Middelburch te spijsen waren zy ghemoet,
Want zy dochten, sonder tegenspoet,
Te Middelburch aen lant te comen,
Dat hebben de Geusen vernomen.

Zy hebben oorlof ghenomen,
En maeckten haer op de vaert,
Aen papen en monicken, sonder schromen,
Die seyden: dat u al heylige bewaert,
En ons lieve vrou van Hal; — 't sy u verclaert:
Wijwater en was daer niet ghespaert,
Daerop hebbense wel thien missen ghenomen,
Omdat zy victory souden becomen.

Die daer hadden bevellen,
Van de Geusen capiteynen goet,
Die riepen: wel lieve ghesellen,
Weest doch nu welghemoet,

Voor u vaderlant wilt wagen lijf en goet,
En de prins van Orangiën, ons heere vroet,
Laet ons daer voor leven en sterven,
Prijs en eer sullen wy verwerven.
Als die bootsghesellen vernamen,
Dat die Papisten quamen voort,
Zy vielen daer dapper ane,
Zy en spaerden kruyt noch loot,
Zy hebben gheschoten soo menighen schoot,
En wierpen de Spaengiaerts over boort,
Wel duysent zijnder ghebleven,
Zy moesten daer laten haer leven.
Tien schepen hebben zy ghenomen,
Met het gheschut soo cleyn ende groot,
De nieu gouverneur mocht wel schromen,
Hy stont tS. Martens dijck aent hoot;
De Spaengjaerts riepen: Misericoort,
Maer de Geuse smetense overboort;
Noch hebben zy, tot haerder schanden,
Het elfste schip laten branden.
Ghij monicken ende papen,
Draecht rouwe aen elcken kant,
Middelborch moet ghij verlaten,
By faute van uwe provant;
Ghij meent ons volck te locken wt Zeelant,
So dat ghij met ghewelt in den Hage quamt,
Maeslantse Sluys verdringhen mede,
Wy wisten wel van uwe loose zede.
Oorlof, ghij heeren en ondersaten,
Ende ghij officieren vailliant,
Wilt onsen prince niet verlaten,
Biet hem trouwelicken de hant.
Opdat de Spaengjaert, die wreede tyrant,
Mach gheroeyt werden wt Nederlant,
En alle die Babels dienaren,
Dat men Gods woort recht mach verclaren.

III.

Hoort allegaer, in 't openbaer,
Hoe dat men klaer sach komen daer,
In 't vier-en-zeventighste jaer,
Des coninghs groot armeyen,
Met trompetten en scharmeyen,
Seer couragieus voorwaer.
Seer triumphant voeren sy van 't landt,
Van Bergen, want, met een kloeck verstant,
Elck schip seer vroom gemant,
Met Spaengiaerts ende Walen,
Meenden sy prijs te halen; —
Maer deus-aes viel op de hant.
Als sy nu reen, groot ende kleen,
Quamen by een om haer te verbreên,
Voor Rommerswael hielen sy gemeen,
By haren eedt gesworen,
Den admirael moest voren,
Hem moeste beswijcken geen.
Capitein Juliaen de Romero [1] saen,
Deed een vermaen, willet wel verstaen:
„Lieve krijghsluy, wilt ontfaen
Den wijn, die ick u hier schincke,
Daerby sult gy gedencken,
Dat gy ketters sult verslaen.
Al in ootmoet valt nu te voet,
Als christen-bloedt u gebedt doet,
Voor dit heyligh cruyce soet
Van onse lieve Vrouwen,
Dit beelt wilt doch aenschouwen,
Die neemt ons in haer behoet."
Met dit gebet, na haer opset,
Meenden sy net, sonder belet,
Te komen door 't parket,

1 „Quia Beauvasius, archithalassus, aeger lecto detenebatur, Juliano Romerono atque Dno Climesio, Beauvasi vices gerenti, commendatur (classis)" *Memoriale* in Dodt's *Archief*, II. p. 133.

Maer het was al qualijck gebeden,
Sy moesten leeren smeden,
Op sinte Stevens wet.
  Hoveerdigh stout riepen sy bout,
Dragende hout: de Geus die schout
Ons gewelt seer menighfout,
Venez-vous canaille,
Luthriaen ende rapaille,
Dit is den dagh die u berout.
  Als leeuwen vry, de Geusen bly
Quamen daar by, klampten onder de ly:
Papou waer zijde gy?
Seer vreeslick sachmense schieten,
De Spaengiaerts haer schepen verlieten,
Schampado speelden zy.
  In vrymoedigh accoort, de Geusen voort
Quamen aen boort den Admerael verstoort;
Groot geschrey was daer gehoort;
Papou 't moet u verdrieten,
't Onnoosel bloedt te vergieten,
Dat binnen Haerlem is versmoort.
  Een vlietsche boot [1] seer vreeslijck schoot,
Soo dat elck vlood zijn gewelt seer groot;
Jan van Spaengiën viel seer bloot,
Men hoorde roepen en kermen:
Miserecordi, wilt ons ontfermen,
Maer de leuse was: slaet doodt.
  Sonder verdragh, gelijck voor den slagh,
Op een Vrydagh, 't welck hem heugen magh,
Alle die dit spel aensagh,
Veel edel Cruys-heeren,
Moesten daer sterven leeren,
Met geschrey ende groot geklagh.
  Dees tijdinge mal, met blijden geschal,
Quam overal, met groot getal,
Te Bergen op de wal:

[1] „Praetoria atque suppraetoria ex earum genere erant, quas *vlie-boten* appellant, quae ad malum arboris abacum, grandiorum navium more, superne affixum ferebant." (*Mem.*)

Ons schepen niet en wijcken,
Zy doen de Geusen strijcken,
Tot ses al int ghetal.
  Mijn heeroom verblijt, met groot jolijt,
Bootschapten zijt, sonder respijt,
Den commandeur [1] verblijt,
Hy is op zijn paert ghetreden,
En nă zijn volck ghereden,
Maer seer kort was daer zijn tijt.
  Als hy daer quam, vier ende vlam,
Gheschut vernam, zijn volck dat klam,
Over den dijck, kreupel en lam,
Ellendich quamense hem teghen,
Zijn ghesellen seer versleghen,
Ende riepen met luyder stem:
  O grand Seigneur, le Commandeur,
Adieu bonneur, hier gaen wy deur,
Verloren is 't parteur,
Men sach hem wederom rijden,
Van lachen wel vermijden [2],
Ghestelt was hy te leur.
  Mijn heerom voorseyt, aensiende dit leyt,
Zijn vrolickheyt is in druck verspreyt,
Deur de gantsche stadt verbreyt,
Mijn heeroom onverduldich,
Met tranen menichfuldich,
Heeft der Spaengiaerts doot beschreyt.
  Als de Philisteen voor Israël deên,
Haer hoochmoedige seên, die daelden beneên,
Alsoot hier claerlijck scheen;
Met claghen ende suchten,
Zeer jammerlijck sachmense vluchten,
Die Spaengiaerts voeren heen.

1 Requezens, groot-kommandeur van Kastiliën. *Zie blz. 106.*

2 Julianus — cum — navem suam submergendam videt, in aquam prosilit et ad aggerem haud procul distantem enatat, ubi a commendatore, qui, visa procul pugna, cum aliquot militibus accurrerat *hilari* facie excipitur, dicenteque Juliano: „sciebas, gubernator, militem me esse, non classiarium; metuendum est, ne, si mille mihi classes committeres, omnes perderem, respondit Req. semper Deo gratias agendas, qui peccata nostra rebus adversis expiare solitus sit.” (*Mem.*)

Als Pharao versaeght, in 't roo-meyr geplaeght,
Soo is 't hier geslaeght — 't wordt u bedaeght,
Alle die dit spel behaeght —
Soo zijn oock dees Papisten,
Dees wreede Antechristen,
In haer selfs strick gejaeght.
Oorlof, amirael, officiers liberael,
Capiteynen reael, bootsluyden altemael,
Soldaten in 't generael,
Wilt Godt de eere geven
Van dat hier is bedreven,
Als David doet verhael.

Middelburg gewonnen.

I.

[Het gevolg van de zege bij Roemerswael was de vermeestering van het uitgeputte Middelburg [1]; het gaf zich, bij een verdrag van 18 Febr., op eervolle voorwaarden, over.]

Met Wilhelmus van Nassouwen,
Det edel Duytsche bloedt,
Met blijdschap sonder rouwen,
Laet ons God loven soet,
Die ons nu heeft ghegheven,
In onsen handen reyn,
Middelburch, die stadt verheven,
Door haren noot niet cleyn.
Te spelen sy ghinghen aenheven,
Armuyden en Middelburch,
Welck hem eerst soude begheven,
Te senden, in grooter sorch,
Een van haer capiteynen,
Om hulp in haeren noot,

1 „Urbs extrema fame pressa et nostris in vanum suppetias ferre volentibus, tandem dedita fuit." (*Viglius* ad *Hopp.* p. 732).

Maer quam terstont in weynen,
Ghevanghen bleef hy bloot. 1
  Met gheleyd zy hem brochten,
Te Vlissinghen binnen de steê,
Voor den prins hy ontknochte
Zijn bootschap, met grooter beê,
Alsdat hy mochte behouwen
Zijn lijf en leven soet,
Maer des princen ghetrouwen
Brochten hem met der spoet.
  Al op Zoom zy hem voerden,
Tot onder Berghen claer,
Zy bewesen hem met woorden,
En met der daet oock daer,
Dat niet en was voorhanden
Ontset op dezen voet;
Omtrent dAntwerpsche landen
Oock wert hy ghebracht met spoet.
  Te Middelburch al binnen
Is hy weêr ghesonden daernae,
Hy seyde: wat wildy beghinnen,
Hoort toe wat ick u rae:
Als dat ghy sult aenvaerden
Dat u ghepresenteert is,
Van d' edel prins van waerden,
Ghenade, dat is ghewis.
  Den twintichsten sy haer opgaven,
Al inder tweeder maendt,
Men sach al inder haven,
Of het waer toeghebaent;
Soo dick quamen aensetten,
Veele scheepkens aldaer,
Met victaly, om te wetten
De hongherighe tanden claer.
  Te Middelburch binnen der muren,

1 De kapitein Trenchant door Mondragon den 9en Febr. naar Requesens om hulp gezonden, maar op een droogte vervallen en zoo 's prinsen volk in handen geraakt.

Den prins daerinne quaem [1],
Met blijdschap sonder trueren,
Die burghers al te saem,
Met den prince verheuchden,
Dat zy waeren bevrijt,
Wt sulcken noot in vreuchden,
God lovende met jolijt.
Over al wilt aenvaerden
Den eedlen prins van aert,
Barmhartich, vol van waerden,
Deucht is in hem vergaert;
Het welcke hy bewesen
Heeft, aen zijnen vyandt,
Die hem den Heer, tot desen,
Ghelevert heeft in zijn hant.
Veerthien hondert soldaten,
Van duc dAlf daerin ghesent,
Heeft hy vry trecken laten,
Niet denckend' opt elent,
Doen zy, t' Haerlem ghepresen,
Haer tyranny ghebruyckten fel;
Maer hy bewees, mits desen,
Zijn hart van goet opstel.
Ses vande principalen
Ghevanghen zijn, seer onsoet,
Waer onder, ten kan niet falen,
Den tyran was ongoet,
De opperste ghesonden,
Int Middelburghsche pleyn,
Met één ooghe bevonden,
Monsieur Dragon [2] alleyn.
De geesteloose verachte,
Veel goets men vant by haer,
De coopluy, groot van machte,
Van Antwerpen, hadden daer

1 24 of 25 February.
2 Kristoffel Mondragon, de kloeke en volhardende verdediger der stad.

Veel schats en rijcdoms leggen [1],
tWelc den prins niet is te veel,
Wie cander quaet van seggen,
Van Gods schicking geheel!

II.

Wilt nu, ghy Nederlanden,
Te samen zijn verblijdt,
Middelburch is in handen
Des princen, nu ter tijdt;
Den prince van Orangiën,
Met zijn vorstelijck ghemoedt,
Drijft het crijchsvolck van Spaengiën,
Wt Middelburch met spoet.
Alleyn tot u welvaeren,
Voert den prins desen strijdt,
Om u te openbaren,
Hoe ellendich ghy zijt,
Soo ghy u laet regeeren
Van vreemden spaenschen aert,
Die u soeckt te pilleeren,
En daghelijcks bezwaert.
Hoe heeft Middelburch schoone
Verdraghen 's honghers cracht,
Als 't landts vryheydt ydoone,
Niet anders heeft bedacht!
Wat hebben ander steden
En landen, int ghemeyn,
Soo lang altsints gheleden,
Door die Spaengiaerts onreyn!
Uwe dochters en vrouwen
Bedenckt met harten vroet!

1 „Mercibus ac opibus mirabiliter ditatus." *Viglius*. Oranje zelf daarentegen schreef later aan zijn broeder Jan: „quant au grand trésor qu'on bruict par delà avoir été a Middelbourg, ponvez tenir pour tout certain que tant peu y a que le dict trésor n'ait monté à 2 millions d'or, que mesmes à beaucoup pres, il n'y à eu à suffire pour satisfaire les soldats et matelots de ce qu'on leur debvoit alors." (*Arch*. V. 56).

De vryheydt der landouwen,
En die inwoonders soet,
Wilt van 't gheweldt bevrijen,
Van dees vreemden, hier naer,
Schattingh en wilt niet lijden
Des thienden pennincks zwaer.
Spaensche Inquisitueren,
Die u hebben gheplaecht,
Verdryft wt uwer mueren,
Ontfanght u volck-verjaecht [1],
Laet Godes Woordt floreeren,
U daer niet teghen stelt,
Soo sult ghy prospereeren,
En vreesen gheen ghewelt.
Wilt u te saem verbinden,
Teghens den vreemden wreet;
Waeyt niet met alle winden,
Bedenckt doch uwen eedt:
Om 't volck te houden in vreden,
Hebt ghy ghezworen tsaem,
Het landt by zijn vryheden
Te bewaeren bequaem.
Den coninck is u schuldich,
Nae zijnen eedt, 't is claer,
sLants vryheydt menichfuldich
Te beschermen eenpaer;
Soo hy dat niet wil houwen,
Maer bruyckt cracht en ghewelt,
Van uwen eedt vol trouwen
Heeft hy u vrijghestelt.
Den prins wilt de hant bieden,
Die voor u 't leven waecht,
Maeckt dat de vreemde vlieden,
Daer over elck man claecht;
Wilt ghy dit niet beharten,
Soo ghy moetwille drijft,

1 Uwe ballingen.

tIs waert dat ghy, met smarten,
Eeuwelijck slaven blijft.
Dies met vromen ghemoede,
U landt, lijf, ende goedt,
Wijf en kindt, als de vroede,
Beschermt nu, wat ghy doet;
Verliest ghy, nu ten tijden,
Dese bequaemheydt groot,
U naeckt, van allen zijden,
Dienstbaerheydt, angst, en noot.
Nederlandt, ghy zijt neder-,
Door de Spaengiaerts, -ghedruckt,
Staet op, en slaet hem weder,
Die u soo scheert en pluckt;
Maeckt, met den prins ghepresen,
Een sterck verbondt voortaen,
Voorspoedich sult ghy wesen; —
Oorlof, vaet dit vermaen! —

Slag op de Mokerheide.

(14 April.)

Wie wil hooren een nieuw liedt,
Wat in 't jaer vier en tseventigh is geschiet?
Ick sal u gaen verklaren,
Al van den edelen graef Lodewijck,
Hoe dat hy is gevaren.
Graef Lodewijck lagh met menigh helt [1],
Voor die stadt van Maestricht in 't velt [2],
De Papisten lagen daer beneven,

1 Hij had een leger van 3000 ruiters en 6000 voetknechten; de hertog Kristoffel van de Palts voerde het met hem aan, en zijn jonge broeder Hendrik was bij hem; geen van drieën keerde, als bekend is, uit den slag op de heide terug; een omstandigheid die den dichter van het lied, blijkens het voorlaatste koeplet, nog niet bekend was.

2 Volgens Mendoça (p. 281) kwam hij den 21sten Febr. op anderhalf uur van Maastricht. Mend. zelf kwam daar den 27sten aan het hoofd van zijn vendel ruiters uit Breda (p. 232).

Sy en waren doe niet eens soo stout,
Dat sy sich dorsten streven.
In April, den achtsten dagh voerwaer,
Toogh graef Lodewijck op met sijn gantsche schaer,
Al na der Mooker-heyden,
Soo sterck quamen de Spangiaerts [1] aen boort,
Graef Lodewijck moeste scheyden.
Het huys te Heumen hebben sy gekregen,
En hebben de Spaengiaerts daer van gedreven,
Veel beter hadden sy mogen rouwen,
Het hadde hem smorgens beter gegaen,
Niemandt derft zijn vijandt veel betrouwen.
Te vier uren 's morgens, hoort mijn vermaen,
Hoort men de Spaengiaerts alarm slaen [2],
En waren seer wel gemoet om vechten,
De Geusen waren seer moede van gaen,
Niet wel dorsten sy bestaen te vechten.
Gascoenjaerts en Walen, verstaget my,
Stonden graef Lodewijk trouwelick by,
Als vrome krijgslieden haren heere,
Met schanden weken de Hoogduytschen daer van,
Waer af sy hadden kleyn eere.
Met schanden zijn de Duytschen geweecken,
Ende hebben een schuur in brandt gesteken,
Daer waren de Geusen verraden,
En zijnse soo dapper na gestreken,
En geslagen in haer slaghorden.
Seven uren heeft dese schermutsingh geduert,
Maer Joris Schenck ruyters hebben 't meest besuert,
En werden meestendeel doodt geslagen,
Hem vielen soo dapper de Walsch-ruyters aen,
't Welck sy wel mochten beklagen.
Van die schermutsingh zijn bleven doodt
Negen hondert en thien, verstaet mijn woordt,

[1] Onder Don Sancho d'Avila, den kastelein van Antwerpen.
[2] „De vijanden," zegt Mendoça, die meê vocht, „begonnen alle hunne trompetten te steken, van onze zijde werd geandwoord met uitnoodiging tot den aanval, en zij deden hetzelfde."

Wat in den achter-tocht is bleven leggen,
Van Hooghduytschen, wijven, en kinderen bloot,
Daer weet men niet veel van te seggen.
De tijdingh quam te Nimwegen op dat pas,
Dat graef Lodewijcks slagh verloren was,
Die goede heeren waren daer bleven,
Sy luyden die klocken wel alsoo ras,
En schoten soo dapper daer beneven.
Die van Nimwegen hebben dat vernomen,
Dat vijf metale stucken daer binnen zijn gekomen,
Op de Kruys-strate dedense vueren,
Sy stakense met rosemarijn tot een spot:
Dit zijnse die souden breken de mueren!
Hoort wat men noch gebeuren sagh,
Als dat geschut daer komen was, op dien dagh,
Brandende lanteernen hebben sy aengesteken,
Op dat 't elck soud' aensien met groot geklagh,
Sy zijn daer stoutlick nagestreken.
Die van Nimwegen waren so seer verblijdt,
Als graef Lodewijck hadde verlooren den strijt.
Maer ick hope het sal ten besten verkeeren;
Als graef Lodewijck weder te velde komt,
Dan sullen sy wel laten haer triumpheeren.
Al is hy daer soo deerlijck verjaeght,
Hy en heeft verloren dorp noch Stadt
De prins heeft weder een buyt gewonnen;
Maer eer de tijdt ten eynden gaet,
Sal het noch al ten beste komen.

Muitende Spanjaarts te Antwerpen.

I.

Wie wil hooren een droevich liet,
Wat binnen Antwerpen is gheschiet?
Men sach daer kermen en weenen,
Om dat de Spaengiaerts brochten int verdriet
Die borghers alghemeyne, groot en kleyne.

Als nu by Moock was gedaen die slach,
Daerna men tAntwerpen groot jammer sach,
Van duc dAlfs ruyteren ende knechten,
Antwerpen te berooven maeckten zy een verdrach,
Twee-en-dartich vendelen sachmen rechten,
Moutchassen en spechten [1].
dOpperste vant Casteel [2] had haer eedt ghedaen,
Als zy graef Lodewijck hadden verslaen,
Souden sy van Antwerpen voorschreven,
Haer oude betalinghe heel ontfaen,
Zij en zouden om lijf en leven,
tVelt niet begheven.
De Spaengiaerts zijn gecomen met gewelt,
Twee-en-dartich vendelen waren daer getelt,
En riepen tot de burghers verheven:
Ghy, Lutrianen! scheyt van u goet en gelt,
Wildy behouwen dat leven, tIs ons al ghegheven.
De burgers hadden op Granvels [3] broeder toe verlaet,
Dat hy soude weeren de Spaengiaerts quaet,
Maer de Monick [4] liet zijn schelmerij blijcken,
Hy lietse neven 't casteel in Antwerpen vermaert,
Daer die borghers moesten bezwijcken,
Arme en rijcken.
Seer haestich liepen sy, als Turcken snoot,
Door de stadt, met schrickelicken getiere groot,
En deden de borgere groot versmaden:
Betaelt, betaelt ons met der spoet,
Of u en geschiet gheen ghenade, Vroech noch spade.
Die Spaengiaerts waren seer verwoet,
Om te berooven der burgers goet,
De schepen, die sy geladen vonden,
Moesten weder ontladen metter spoet,
En drijven daer flucx van landen,
Of men woudese verbranden.
Des nachts liepen de rabauwen stout,

1 Schimpnamen der spaansche soldaten.
2 Don Sancho d'Avila, zie blz. 119, aant. 1.
3 Champagny, de stadvoogd van Antwerpen.
4 Requezens.

Met fackelen en hamers menichfout,
Of zy al de deuren wouden opjaghen,
Also dat de vroukens met kinde benout,
Zijn dootghebleven door vertsagen,
Dat haer mans aensaghen.
Die gouverneur [1] heeft een eysch gedaen,
Vier tonnen gouts woude hy haên,
Vander stadt Antwĕrpen vercoren,
So wou hy de burgers terstont ontslaen,
Meer wilde hy hebben dan die contoren,
Of 't bleve al verloren.
Dus heeft de gouverneur, willet verstaen,
Tien tonnen gouts wt Antwerpen ontfaên,
Aldus kan hy den tienden penninck halen,
Al costet goude en silvere schalen saen,
Om zijn Spaengiaerts ende Walen,
Daermede te betalen.
De hoochgeboren prins van Orangiën bekant,
Een vry edel heer wt dat Nederlant,
Daerna hoort men tAntwerpen verlangen,
Maer de Gouverneur als een tyran,
Die doetse deerlick vanghen,
En aen een galghe hanghen.
So lang ghy de prins hout wt dat lant,
Can hy u schatten en scheeren aen elcken kant,
Den tienden penninck met liste crijghen,
Gelijck duc dAlva, den ouden quant,
Sal hy dan oock gaen wijghen,
Al stille zwijghen.

1 De landvoogd, Requezens.

II.

Maer wie wil hooren een nieuw liet (*bis*)
Dat tAntwerpen is geschiet, Foire viliaco [1]!
Dat tAntwerpen is gheschiet, Foire ladron!

1 *Fuora villaco*, *fuora ladron* was de kreet der Spanjaarts tegen de Walen, die in Antw. lagen.

Al vande spaensche rebelleusen,
Zy zijn veel argher dan de Geusen;
Zy quamen tAntwerpen al over de vest,
Zy seyden, 't wasser ghegheven ten best.
Seignor Daniel 1, de casteleyn,
Hy dedese vergaderen op de pleyn.
Doe quam de groote Commandeur 2,
Schampen moest de gouverneur 3.
Zy seyden de gouverneur was een guyt,
Zy smeten hem daer de glasen wt 4.
Voorts liepen sy al met groot gedruys,
En namen de sleutelen vant stadthuys.
Doe quamper meer al van die soort,
En namen de sleutelen vande poort.
Zy lasen 't placcaet van de eersten termijn,
Dat sy ten vollen betaelt souden zijn.
Zy wouden niet eten dan wittebroot,
Van als ghebraden kleyn en groot.
Zy liepen de rijcke lieden op de poort,
En droncken de wijn met groote stoopen.
Zy riepen: foire! met groot geschal,
Daer creghen wel hondert vrouwen misval.
Zy deden vergaren den breeden raet,
Men schatte die burgers na haer staet.
Zy maecten alarm nacht ende dach,
Tot datter ghelt was opgebracht.
Het was de borgers groot bezwaer,
Datter gheen regent en waer.
Die ons dit liedeken eerstwerf sanck,
Hy wil niet wesen in Spaengiaerts bedwanck,
Foire viliaco, Foire ladron!

1 Lees: Davila. Zie bladz. 121 aant. 2.
2 Requezens, 24 April.
3 De stadvoogd Champagny. Req. zeide hem namelijk: „dat het een Gouverneur niet betaamde hem den weg te wijzen.” (v. Met.)
4 „brekende zijn huis, deuren, vensters, en glazen met geweld aan stukken, hem noemende *Ladron vielliaco.*” (v. Met.)

Zeebuit der Zeeuwen.

[„De Spaansche vloot, die te Antwerpen lag, was, onder 't muiten der Spanjaarden, een stuk van de stad af, benedenwaarts, geweken, op dat er de oproerigen niet op aanvallen zouden. De Zeeuwen zeilden er, met een tamelijk tal van smal- en ra-zeilen, op af, bemagtigden drie schepen, en staken drie anderen in den brand. Adolf van Haemstede, Onder-admiraal aan de Spaansche zijde, viel, bij deze gelegenheid, den Zeeuwen in handen, en werdt op Delft naar den Prins gevoerd, waar hy lang zat." *Wagenaar.*]

Den dertighsten Mey, op Pincxter-dag,
Kregen die Vlissingers wat te doene,
Tegen die van Antwerpen met gewach,
Ontrent Saftinge na de noene;
Sy waren weder gekomen uyt,
Maer haer kruyden waren van geen virtuyt,
Dat mochtense wel beklagen,
Godt woudese ten lestemael plagen.
Op de Schelt voorby Rommerswael,
Quamen die van Zierickzee aensetten,
Die van Antwerpen sagense altemael,
Riepen: 't zijn vrienden om ons te ontsetten;
Daer mede waren sy in een val,
Want die van Vlissingen, met groot getal,
Den Hont quamen opdringen,
Sy konden na Antwerpen niet weder springen.
Papou, wel vierendertigh in 't getal,
Wel gemonteerde schepen,
Met die te Lillo lagen al,
Sy waren daer metten anderen benepen;
't Grof geschut gaf soo grooten geluyt,
De Vlissingers riepen: dit is onsen buyt,
Klamp aen, klamp aen als mannen!
Papou stont of bescheten waren de handen.
Op Pincxterdagh, eer 't doncker wert,
Kregen zy, met vrome daden,

Elf schepen, met vroom gemoet en hert,
Voor den vyant was geen genaden;
't Zy Duytsch, Spaengiaerts ofte Wael,
Sy spoelden haer de voeten altemael,
De reste gingen sy besetten,
Om des morgens haer tanden aen te wetten.
Pincxter-Maendagh smorgens vroegh,
Waren de vyanden meest al verloopen,
Negen maeckten haer koers recht als een oogh,
t' Antwerpen was al haer hopen.
Die ander lieten zy in de pan,
Maer sy waerender meest al van
Met haer bootkens daeruyt gevaren,
Op d' eylanden sachmense paren.
De Schaepstallen geheeten zijn
De eylanden, daer zy op zworven,
Wel acht hondert daer op quamen fijn,
Meest van honger zy daer op storven;
De ander die daer worden gevaen,
In de Schelde zy moesten te water gaen,
Met de vloet sy tot Antwerpen dreven;
Grooten rouw in de stadt wort bedreven.
Vijf in de gront, drie in lichten brant,
Met vijftien prijsen quamen sy aensetten
Voor Vlissingen seer triumphant,
De Heer van Hemstee, sonder letten,
Vies-Admirael van de Papisten vloot,
Wert gesonden na den prince minjoot,
Hondert twee metalen stucken
Sachmen van de schepen rucken.
Oorlof, zijt allegaer onverzaeght,
Al wil Piere de Valentes [1] komen
Uyt Spaengiën, Godt het seker niet behaeght,
Zijn snorken en hoogh beromen,
Sulcks als hy in Indien heeft gedaen,
Ende meynt ons nu oock te verraên,

1 Piedro de Melenda, die in Biskaye een spaansche vloot toerustte, maar, toen die gereed was, aan de roode loop stierf.

Om Hollant en Zeeland te doen sterven;
Ende gantsch in den grondt te bederven.
Ons Opperste Prins, in 's hemels firmament,
Sal ons Nederlandt wel beschermen;
Ons tot slaven te maken sonder endt,
Daertoe sy ons willen brengen, och ermen!
Daerom, laet ons met hert en moet,
By malkanderen opsetten lijf en goedt;
Daer sy zijn, sy doch voor ons beven,
Want Godt sijn handt over haer heeft geheven.

Amsterdam en Antwerpen.

„Wy Amsterdammers zijn gheleghen
Tusschen twee stoelen inder as,
Het loopt nu heel met ons t' ondeghen,
Wat wij spinnen tis al quaet vlas;
tEn wil met ons ten draet niet loopen,
Het is al hart ende oock boos,
Al wat wij spinnen, 't wort vol knoopen,
Dus worden wij nu sinneloos.
Het is met ons al wt het reeden,
Wie sal ons nu comen te baet,
Ons faem hoort men over al verbreeden,
Dus worden wij nu desperaet;
Onsen soeten naem, seer ghepresen,
Vande Koecketers zijn wij quijt,
Een ander naem is van ons gheresen,
Dat ons is een groote spijt.
Moordammers [1] worden wy gehieten,
Of menschen-vilders, dat is best;
Het mach ons wel verdrieten,
Dat wy dit hooren moeten int lest,
Dit doet Enchuysen ende Hooren,
En oock de water-steden eenpaer,
Die gaen ons soo dapper verstooren,
En brenghen ons in lijden zwaer.

1 Zie boven bladz. 49; de naam dagteekende van 1566, door de strengheid der regering tegen de ketters.

Och, Antwerpen, hoe sullen wy 't stellen,
Wy zijn in also grooten last,
Wy worden nu arme ghesellen,
Wy en haddent soo niet ghepast;
Wy hadden soo vast betrouwen,
Op den duc dAlve, onsen heer,
Maer hy laet ons al int benouwen,
En hy is nae Spaengiën, also veer."

O, Amsterdam, wat wilt ghy klaghen
Aen Antwerpen uwen noot,
Wy en connen niet verdragen
Van Vlissinghen desen stoot [1];
Want wy tselve vlas oock spinnen,
Dat ghij hebt aent rocken ghedaen,
Al worden wij buyten onse sinnen,
Ten wil met ons ten draet niet gaen.

Wij weten niet wat ons mach letten,
Ons, twee steden al van ghewelt,
Hoe dat wij't alles nu aensetten,
Ons dunct dat onse rijckdom smelt;
Wij waren seer hooch gheseten,
Met de hoere van Babel rijck,
Nu zijn wij neder ghesmeten,
En vallen met haer int slijck.

Onse beminde suster vercoren,
Middelburch [2], die schoone stee,
Die hebben wij nu verloren,
Dit doet ons harte soo wee;
Want zy was een medecijne,
Daer wij door werden ghevoet,
Maer nu moeten wij verdwijnen,
En vergaen door groot armoedt.

O Papouwen, ghij sult noch loopen
Aen den prins van Oraengien vol lof,
Ende van hem spillen koopen,

1 Zie het vorige lied.

2 „Is te verhopen, dat soe haest als daer (Midd.) gedaen is, dattet dan op Amsterdam ofte alias Moordam sal costen" (Dirck Cornz.) 5 Dec. 1573; (in Dodts *Archief* II. bl. 129). Zie verder boven, bl. 113 vv.

Want zy zijn seer goet van stof;
Zijn craem heeft hij opgheslaghen,
En zijne spillen voortghedaen,
Maer u papencraem is omgheleghen,
Ghij meucht met Melis nae Spaengiën gaen.
Ons prins van Oraengiën zijn spillen,
Die en sullen niet worden moe,
Maer ghij papen vercocht ons brillen,
'En ghij gaeft de huyskens toe;
En als wij't dan wel besaghen,
Soo en hadden wij niet voor 't gelt,
Daeromme wil God u plaghen,
Dat u cramerij ganschelijck smelt.

Aanslag op Noord-Holland.

[Henri de Vienne, baron van Chevreaux, had, met omtrent 3000 Duitschers, in den winter over 't ijs, Wormer en Jisp ingenomen, maar was daar bij 't open water door de vrijbuiters weder uitgedreven; „ doch dewijl in den zomer, omtrent Pinxteren, de Spanjaarden dezelve weder meenden in te nemen, kwam de schutterij van Alkmaar die van Wormer te hulp; een ander deel kwam te Purmerende, andere op Monnikendam; maar ze werden alom van de landlieden omringt, bezet, vermoord, verdronken, en versmoord, met kleine galeyen, door 's lands en waters gelegenheid, hen overal verrassende." v. Meteren, II. 257.]

Wie wie hooren een nieu liet,
Al watter op Pincxterdach is gheschiet?
Hoort toe, ick salt u singhen,
Al van de Papouwen, hoort mijn bediet,
Noort-Hollant meynden zy te dwinghen.
Zy quamen te Wormer of daer ontrent,
De boeren van Assendelft maecten haer wel bekent,
De Geusen lietent haer oock ghenieten,
Zy creghen daer sulcken pincxterbloem,
Om gracy wast dat sy riepen.

Tiete Hettinck [1], als een vroom hopman,
Hy voerde zijn knechten soo dapper an,
Allarm sloeghen die trommen;
De vrybuyters quamen soo stoutelijk an,
Sy bleven daer al diet niet ontswommen.
Wat batet daer al u groote cracht,
Die ghy, Moortdammers [2], hadt by den anderen gebracht,
Veerthien hondert Papouwen, wilt hooren!
Godt toonde daer sijn groote macht,
Papou gaft daer al verloren.
Vijftien aenslagen hadden sy gemaeckt,
Zy waren te Purmerent oock gheraeckt,
Sy meynden twas al ghewonnen,
De galeyen schotender so dapper in,
Seer weynich dat ontsprongen.
Achtentachtigh vrybuyters voorwaer geseyt [3],
Die hebben daer weer neergheleyt
Meer als seshondert bloethonden, wil hooren,
En noch wel twehondert tnegentich bekent,
Gebrocht al binnen Horen.
Godt toonde daer zijn wonderwerck,
Door zijn crachtigen hant seer sterck,
Soomen t' Ulpendam mocht aenschouwen [4],
Die galeyen schoten daer int perck,
Papou quam int benouwen.
Vierhondert te Ulpendam bleven doot,
Die sy begroeven al inde sloot;
Sy cregen te Moordam nieu maren,
Hoe dat zy te Purmerent bloot,
En te Wormer waren gevaren.

1 Tiete Hettinga, vroeger grietman van Wimbritzeradeel, een der wakkerste hoofden van de vrijbuiters. 2 Amsterdammers, zie boven.

3 „Onder andere sloegen 88 vrijbuiters, met kloetstokken of verrejagers gewapend, dienende voor spiessen, om over de grachten te springen, wel 600 Duitschers dood, en bragten er nog wel 290 (l. 250) te Hoorn gevangen; deze vrijbuiters gebruikten, boven hunne kloetstokken nog de bussen, die ze met een lederen riem op hunnen rug wisten te schorten." (v. Met.).

4 „Een deel was gevloden naar Ulpendam, daar ze eene schans hadden, die de Hollanders, den 25sten van Zomermaand wonnen, en daar ze wel voor zeshonderd man krijgswapenen vonden." (v. Met.),

Ons admirael seer wijs bedacht,
Die was daer haestlijck byghebracht,
Door die verradersche tonghen,
Dan het is hem vergaen seer sacht,
Den dans is hy ontspronghen.
Oorlof, ghy heeren, op dit termijn,
Wilt onsen prince ghetrouwe zijn,
En ghy capiteynen by desen,
Laet ons nu trecken éene lijn,
God sal ons hulper wesen.

Requezens' pardon.

(Juny.)

Hollandt, Zeelant, wilt u bekeeren,
Doet, Brabant ter eeren, den koningh onderstant,
Zoo meught gy altesamen met vreughden leven,
Pardoen is u gegeven van den gouverneur vailiant.
„Papisten, wy en vragen niet na u pardoenen krachtig,
Wy gelooven in Godt almachtigh, die alle dinck regeert,
Die geeft ons pardoen van onse boose gedachte —
O gy Cains geslachte, peyst oock op Godt den Heer."
O Geusen, waerom blijft gy dus vreemt van sinnen,
Wilt gy noch niet beminnen den paus, ons aertschen Godt,
Die geeft u absolucy buyten ende binnen;
Ons dunckt aen u beginnen, gy hout met hem den spot.
„Die absolucy, die hy ons soude geven,
Hebben wy wel beseven te Zutphen in 't openbaer,
Te Naerden en te Haerlem; wat sy daer bedreven,
Hebben wy al beschreven in brieven voorwaer."
Geusen, onsen gouverneur en is niet gekomen,
Wy mogen 't ons wel roemen, dan om te maken vreê,
Daerom heeft hy brieven van Spaengiën mede genomen
Tot zijnder vromen, gij gelocfter geen ter stee.
„Valsche Papisten, wy sullen u niet gelooven,
Gelijck die Mooren dickmael hebben gedaen;
Alsulcke schelmerye leydd' hy haer te vooren,
Dus waren sy bedrogen en jammerlijck verraên."

O Geusen, laet ons wesen in pays en vrede,
Sonder begeven maken vast accoort,
Dat elck in sijn geloof magh leven ter stede,
Het wert al vergeven, alsoo dat oock behoort.
„O ghy Papisten, gy deedt hier beneven,
Te Parijs [1] binnen der steden hielt gy niet vast accoort,
Den ongeboren benaemt gy daer het leven,
Ende hebt bedreven sulcken wreeden moort."
Hoe dat wy 't backen, wy en konnense niet bepraten,
Sy willen haer geusen niet laten, sy geven ons geen gehoor; —
Dat sy 't oock deden ten soude haer niet baten,
Haer leven souden sy laten, dat weten sy te voor.
Oorlof, gy princen en Heeren, wilt u van 't pardoen keeren,
Houd u aen 't woort des Heeren, wilt haer gelooven niet,
Al willen sy ons verneeren, en met woorden verveeren,
Sy mogen ons niet deeren, Godt helpt ons uyt verdriet.

1 Nam. op de bloedbruiloft.

Leiden.

I.

Verheught u nu van vreught outspringt
Een danckbaer liet van harten zingt,
Gy die de waerheyt aenhanget,
Want by ons wort nu rechtevoort
Een stem der blijtschappen gehoort,
Daer langh na is verlanget:
De rechterhant des Heeren sterck,
Die heeft vertoont haer wonderwerck,
Gelijk by ouden tijden,
Als hy zijn volck, in harder noot,
Vryde van honger, zwaert, en doot,
En na druck gaf verblijden.
Een yegelijck is wel bekent,
Wat den paus voor een instrument
Sond in de Nederlanden,
Na dat duc d'Alba is geruymt,

Als hy deselfden had geschuymt,
Na moort, roof, ende branden;
't Was den Milaenschen commandeur,
Die hier toe van hem kreegh de keur,
Om zijn seer schalcke sinnen;
Duc d'Albens handel was te wreet,
Dees veynsde dat hem sulcx was leet,
Hy wout met list beginnen.
Wat hy daerdoor in Zeelant wrocht,
Hebben sijn Spaengiaerts wel besocht,
Dat sy daer niet meer komen;
Hy heeft dies weer in 't lest van Mey
Zijn nieu aenslagen driederley,
Op Hollant voorgenomen;
Op de Maes was den eersten list,
Maer desen aenslagh is gemist,
Godts handt heeft hem geslagen;
In Noort-Hollant oock desgelijck,
Daer seer veel dooden op den dijck
En in de slooten lagen.
Den derden aenslagh heeft gehadt
Leyden, die wel vermaerde stadt,
Zy wert weder belegen [1];
Want hij wist dat daer op dit pas
Kooren nòch krijghsvolck in en was [2],
Om sijn macht te staen tegen;
Zijn grof geschut hy achterliet,
Want daer met (wist hy) hadt hy niet,
Dies wou hy de stadt dwingen,

1 Zij had nam. reeds van Nov. 1573 tot Maart 1574, een eerste beleg te verduren gehad, welks geschiedenis weinig minder belangrijk schijnt dan die van het tweede, maar nog uit de stukken en papieren van 't Stads Archief geput moet worden.

2 „M. le prince ne cessoit iournellement de solliciter tant les estats de Hollande que le magistrat de Leyde, pour y faire mener vivres pour ung an et davantage. Mais la negligence de quelques uns de la ville, et la mauvaise prevoiance et advis de quelques aultres, fut cause que la ville ne fut munie de vivres que pour bien peu de temps. Ce qui donna occasion à l'ennemy de retourner incontinent après. — L'ennemi donc estant adverty du peu de vivres que l'on y avoit mis, la vint assiéger pour la seconde fois le 26 May 1574." (*Discours du Siége de Leyde*, aangeh. bij Kist, *Overzigt der geschied. van het beleg en ontzet der Stad Leiden*, bladz. 46).

Met hongersnoot, sonder gewelt,
Ende heeft het oock alsoo bestelt,
Dat men daer niet kost bringen.
De prins en staten sloten raedt,
Vreemt scheen 't, nochtans van dese daet
Sal men duysent jaer spreken:
Den Ysseldijck kreegh menigh gat,
Den Maesdijck wert gesteken plat,
't Water quam in-gestreken;
Hollant thoonde zijn waterkracht,
Zeelant heeft zijn hulp bygebracht,
Door volck en schoon scheepsstucken,
Boysot, den vermaerden krijghshelt,
Begaf zich op het watervelt,
Godt liet hem wel gelucken.
Als Rabsaces sprack den vyant:
„U en kan komen geen bystant,
Leyden, gy moet versmooren;
Kont gy de sterren grijpen wel,
Soo kan het water oock seer snel,
Tot voor u stadt doorboren."
Dit dede sommige doen de klacht,
Sathan die stoockte de tweedracht,
't Versoeck was swaer om lijden,
Want vele waren daer sonder broot,
Oock was de peste daer seer groot,
Maer Godt die holp hen strijden.
Den wint blies soo voor Soetermeyr,
Van daer soo weeck des vyants heyr,
Ende quam tot Soeterwoude,
Hier heeft de Heer sienlijck getoont,
Dat hy zijn volck in noot verschoont,
End' uyt last helpt benoude;
Hy gaf tegenwint met springhvloet,
Dit benam den vyant den moet,
Die naeckt is wegh geloopen;
Veel huysen stack hy in den brant,
Alwaer hy weeck, hy vont Godts handt,
Doodlijck moest hy 't bekoopen.

In October, den derden dagh,
Boysot men met zijn schepen sagh,
Binnen de stadt van Leyden;
De hongerige kregen spijs,
Den Heer, die zy danck ende prijs,
Diese den kost bereyde.
Natuere kreegh weer haren eysch,
Sy wierp van haer het paerdevleys,
Broot hadt sy moeten derven,
Den tijdt van seven weken lanck,
Water was meest geweest den dranck,
Waerdoor veel moesten sterven.
Doet op 't gesicht, wreede tyran,
Siet hoe de Heere helpen kan,
Daer geen hulp is voor oogen;
Amsterdam, blijft niet langer blint,
Verderft doch niet u kinders kint,
Hebt met hem mededoogen;
Keert u in tijdts, eer gy vergaet,
Den Heer niet langer tegen staet,
Aenmerckt zijn kracht en gaven.
Heel Nederlandt, siet dees oock aen,
Wilt handen aen den ploegh nu slaen,
En blijft niet langer slaven.
Gy hebt aen ons kleyn landt gespoort,
Wat hulpe dat Godt, by zijn woordt,
Gedaen heeft dees drie jaren,
Hanght dat dan oock aen onversaeght,
Voort vaderlant u strijtbaer draeght,
Afgodes dienst laet varen;
Leght by het vyer niet langer hout,
En, gelooft my, 't sal worden kout,
Ja, 't sal geen vyer meer blijven;
Wilt ghy dat dit plat sy gestelt:
Geeft den tyran langer geen gelt,
Gy sult hem wel verdrijven.
Den prins, die ons hulp is geweest,
Sterckt u en ons met zijnen geest,
Dat wy nae zijn woordt leven;

Danck zy de hooghste Majesteyt,
Van nu tot inder eeuwicheyt,
Van dat hy heeft gegeven;
Ons prince zy, door zijns soons bloet,
Van hem tot aller tijdt behoet,
Hy stercke oock 's lands staten,
Met een volstandigh vast gemoet,
Tegen den vyant seer verwoet,
Die hem en zijn woordt haten.

II.

Sijt alverheught, wilt den Heer loven,
Zijn name hier gebenedijt,
Hy heeft getoont zijn kracht van boven
Aen zijn volck, 't welck hier wordt benijt;
Dit vind gy opentlijck beschreven,
In 't oude Testament seer klaer,
Wat hy door zijn kracht heeft bedreven,
Aen haer die zijn wet houden gaer.
In onsen tijden kont gy mercken,
Hoe God voor Hollandt strijt en vecht:
In Zeelant thoont hy wonderwercken,
Hy begaeft tijtlijck sijnen knecht,
Den edelen prince van Orangiën,
Met wijsheydt tegen 's paus gewelt;
Tegen 't hooveerdigh volck van Spangiën,
Heeft hy hem als een hooft gestelt.
Hy heeft weêrstaen met weynigh mannen,
Soo menigh duysent helden kloeck,
Die hem meynden uit 't land te bannen,
Of hem te helpen om den hoeck;
Maer Godt heeft haer meest al verslagen,
Die op haer macht hier droegen moet,
En wil haer opentlijcken plagen,
Godts hulp zijn volck genoegen doet.
Dit mach een yegelijck wel aenschouwen,
Hoe Godts vyanden zijn geplaeght,

Als sy op haer macht gingen bouwen,
Te scheep, te lande zijn verjaeght.
Voor Haerlem wast niet t' haerder vromen,
Voor Alckmaer werden sy beswaert;
Bossu wert met zijn volck genomen,
In Zeelant zijn sy niet gespaert.
Voor Leyden quamen sy gestreken,
Tot twee diversche stonden stout,
Seer korts daer na zijn sy geweecken,
Verblijdt was doen jonck ende oudt.
Op menschen-troost streckten ons sinnen,
Dit wel aenmerckt bysonderlijck,
Hier meed' en mochten wy niet winnen, —
Godts wercken, die zijn wonderlijck.
Daerna quamen sy weer voor Leyden,
Met al haer macht en spaensch gespuys,
Sy gingen haer in 't land verspreiden,
Tot schansen maeckten sy elck huys.
Sy meynden Godts volck te verpletten,
Die van victualie waren bloot,
Sy riepen: wie sal u ontsetten?
Bespottende soo haren noot.
Noch seyden d' opgeblasen gecken,
Tot die van Leyden excelent,
Men soud' eer metter hand bedecken
De son en 't gansche firmament,
Eer u de Geuskens souden helpen;
Geboren blinde sullen sien,
Als sy u kommersnooden stelpen;
Denckt niet dat u hulp magh geschien.
Geen garnisoen was in de stede,
Dan burgers, kloeck, stout en vailliant [1],
Tot Godt almachtigh was haer bede,
Dat hy haer wilde doen bystant.
Sy waren soo seer vast besloten,
Het was te sien afgrijselijck:
Dit heeft den goeden prins verdroten,

1 „In Leiden lagen slechts eenige vrijbuiters en vijf vendelen besoldigde burgers." (Wagenaar, VI. blz. 483).

Hy vont een middel prijselijck.
De dijcken over Ysselmonde
Werden doorgraven sonder vaer,
't Zeewater liep ten selven stonde,
Door al die gaten hier en daer;
Uyt Zeeland' quam, tot onser baten,
Boisot, den vroomen capitein,
Met bootsgesellen en soldaten,
Tot by zeshondert, groot en kleyn.
Met schuyten en galleyen lustigh,
Sijn sy gevaren over 't velt,
Vier half kartouwen lagen rustigh,
In Delfs coorenschuyten gestelt;
Zy trocken heen als vrome hansen,
Zy deden overal exploot,
En wonnen acht-en-twintigh schansen,
Daer bleef soo menigh Spaengjaert doot.
Dees stadt was vijf maanden belegen;
Der Spaengiaerts capiteyn Baldeez,
Meynend de burgers te bewegen,
Haer op te geven hy seer prees;
Hy kreech voor antwoort, als de slechten
„Soo lang wy hebben handen, siet,
Om eten d'een, d'ander om vechten,
Soo komen wy tot schanden niet."
Doen ons volck Soeterwou na quamen,
Daer lagh des vyants groote macht,
Met paerden- en voet-volck al te samen,
En hielen daer seer stercke wacht;
Voor sulck gewelt, hoort mijn ontbinden,
Heeft ons volck schrickelijck versucht,
Maer Godt sont storm en stercke winden —
Den vyant is by nacht gevlucht.
Hoort wat den selven nacht geschieden,
Doen Godt de Spaengiaerts heeft geport,
Dat sy van Leyden moesten vlieden,
Een groot stuck muers is neergestort;
't Bolwerck en oock de aerden wallen,
Gemeten vijftigh passen lanck,

Zijn neder in de vest gevallen:
Aenmerckt nu of de stadt was kranck.
Des morgens vroegh, dry in October,
Werd men gewaer Godts wonderdaet:
Uyt Leyden sagh men de schans over
De schuyten voeren zonder laet,
Met broot, bier en ander provande,
Sonder belet naar stadt, verblijdt;
Zy danckten Godt menigerhande,
Zijn naem wert daer gebenedijt.
Die vander stadt quamen geloopen,
Met blijdt geschrey ons volck te moet,
En baden seer deerlijck met hoopen:
„Met een stuck broot ons bystant doet;
't Is meer dan zes weken geleden,
Dat wy geen broot hebben geproeft;"
Den rijckdom heeft sulckx oock gebeden,
Een steenen hert moest zijn bedroeft.
Elck een hoorde men daer gewagen:
„Willekom vrienden hertelijck,
Gy hebt verlost dees stadt van plagen
End' al ons burgers smertelijck."
Ons volck antwoorden wijselijcken:
„Geeft Godt alleen prijs ende eer,
Looft hem en denkt, 't is prijselijcken,
Hy is in noot ons Godt en Heer."
O Hollant fraey, niet om verschoonen,
Die Christum nu hebt aengedaen,
Wilt overal dit wonder thoonen,
Van Godes wet wilt niet afstaen;
Al hebt gy lang geweest in lijden,
U droefheyt is in vreught verkeert,
Dus wilt u in den Heer verblijden,
Sijn lof tot alder tijt vermeert.
Gy Nederlanden, rijck en machtigh,
Die tot u vrydom liefde draeght,
Houd doch voor oogen dit werck krachtigh,
Het spaensche gespuys van u jaeght,
Sonder u hulp moeten sy vluchten;

Denckt wat tAntwerpen is geschiet [1],
Zy steken vol van Neroes kluchten,
Haer voorstel is moort en verdriet.
Laet haer in Spaengiën sporten breyen,
Ezels en koeyen drijven daer,
Dees guyten sendt na haer contreyen,
Opdat sy mogen blijven daer;
't Zijn meest al fielts en roffianen,
Die ons hier quellen spottelijck,
't Zijn beuls van Papen en Maranen;
Wie anders denckt doet sottelijck.
Prins, die dit liedt eerst heeft gesongen,
Hy kent seer wel des paus gedrocht,
Uyt Spaengiën is hy haer ontsprongen,
Hy was na in haer feest gerocht;
Wacht u voor d' inquisiteurs handen,
Die 's konincks soon [2] hebben vermoort,
En vecht nu voor u vaderlanden,
Maeckt met Hollandt een goet accoort.

1 Zie boven, bladz. 120.
2 Don Carlos, dien men beweerde dat de koning met behulp der Inquisicy had doen ombrengen; zie de *Nederl. onder Filips II* bl. 303.

III.

Int laeste vande Mey, als elck was sonderlingen,
Deur d' ommeganckscke feest, verheucht sonder getreur,
Quamen de Spaengiaerden Leyden haestich bespringen,
Met veel volcx en soldaten, maeckten haer nest daer veur; —
Daer blyschap in huys is, staet druck achter de deur.
Leyden haer siende omringht vanden spaenschen tyrant,
Nam haer toevlucht tot Godt, is volstandich gebleven,
Maeckte met haer burgers, met eedt, een vast verbant,
Voor 't vaderlant op te stellen goet, bloet, en leven; —
Goede vrienden in noot malkander niet begeven.
Leyden schier heel ontbloot van victaly en cooren;
Voor sesthien duysent monden, men in haer bevant
Aen cooren maer thien last, sulcx sy scheen gans versmooren;
Deur grooten hongernoot elck kreech een half pont, want:
Armoede soeckt liste, en baert oock cloeck verstant.

Deur paerden-, koe-huyden, hondevleysch, sonder broot,
En katten-, darmen-, raeu bloet-eeten, rees die pest,
Sulcx veel duysent burgers verslon de felle doot,
tScheen den spaenschen tyrant sou daer maecken zijn nest; —
tSchip mach wat hellen, dan 't rijst wel weer int lest.
Leyden vast belegen met honger en pest prachtich,
Socht den Spaenschen tyrant haer te becooren pas,
Met het schijn van pardoen, welck hy haer aenboot crachtich,
Gelijck een vogelaer 't vogelken toefluyt ras,
Alst in 't wilt noch vliecht, omt te crijgen in sijn kas.
Leyden sonder hoop, 't scheen gants te bederven,
Verwacht de doot, als een die knielt onder 't swaert,
Dan Godt sont water, wint, verloste haer van sterven,
Den derden Octobris, deur Boysot cloeck vermaert; —
Geluckich is de stadt, die Godt de Heer bewaert.
O welcom Admirael, o welcom 's Princen knechten,
Door wien Godt almachtich ons t' saem heeft bevrijt!
Was der burgers geroep, om 't broodt sachmense vechten;
En int water springen, int incomen met vlijt; —
Honger is een scharp swaert, als wel uytwijst den tijt.
Boysot mette burgers gingen stracx inde kerck,
Danckten en loofden Godt, van sijn groote weldaden,
Spraecken: ten is niet ons, dan alleen, o Godt, u werck
Datter is gewracht, deur u groote genaden; —
Godt wilse helpen, die belast sijn en beladen.

IV.

Aenhoort, ghy Nederlanden,
Met harten seer verheucht,
Tot Godt verheft u handen,
En looft sijn groote deucht;
Wilt nu zijn eer verbreyden,
Ghy, die waert seer belaen,
Om die ontsettingh van Leyden,
tWelck onlanghs is ghedaen.
Maer wilt considereeren,
In dese wonderdaet,
De stercke hant des Heeren,

En niet der menschen raet;
tIs Godt, die t' allen tijden,
Den zijnen wt der doot
Verlost, en kan bevrijden
Van zwaeren honghers noot.
  Ghy hebt dus langh 't vertrouwen
In 's Conincks macht ghesteldt,
En op zijn schoon landouwen,
Heyrcracht, en groot gheweldt;
Maer boven den arm des Heeren
Vermach gheen potentaet;
Hoe sout ghy wel floreeren,
Als Godt daer buyten staet?
  Laet u een spieghel wesen,
In Hollandt, Leyden schoon,
Oock die daerin Godt vreesen
End Christum zijnen Soon,
Die is haer Coninck verheven,
Haer schilt, haer borcht, en weer,
Die heeft den vyandt doen beven,
Ja, vluchten met oneer.
  tIs wonder int aenschouwen,
Der menschen ooghen blindt,
Hoedat, in het benouwen,
Was den borgher ghesint;
Met pest dees stadt beladen,
Hongher, crijch, dieren tijdt,
Te houden sonder soldaten,
Soo langh in 's vijants spijt!
  Ick laet noch te vermonden
Al die afbreucken fier,
tWelck zy tot allen stonden,
Den Spaengiaert deden hier,
't En mocht haer niet faillieren,
Zy streden voor 't Vaderlandt,
En om het woord des Heeren,
Dat was daerin gheplant.
  U lastermont hoochmoedich,
O spaenschen Assur wreet,

Heeft Godt ghehoort seer spoedich,
Wien ghy voor hem opdeet,
Baldees! die had ghezworen,
Dat son en manen-schijn
Vergaen moest, of verloren
Sou de stadt Leyden zijn.
Hierom heeft Godt-almachtigh
Oock het bidden haest verhoort
Der burghers, tot hem clachtich;
O Leiden, vreucht oorboort!
Den Prince van Orangiën
Heeft hy u, tot een helt,
Verweckt, die 't volck van Spangiën
Breken sou haer ghewelt.
Oock zijn de Bontghenooten,
Den Adel en steden meest
Van Hollant onverdroten,
Aldaer present gheweest,
En hebben tot uwen bystande,
Alom de dijcken doorboort,
En tot een zee haer landen
Ghemaeckt, 't is noyt ghehoort.
Het was vreucht te aenschouwen
Den admirael vailliant,
Boysot, en d' edel grouwe
Van Walcheren, soo playsant;
Den Spaengiaert, seer beladen,
Ghinghen dees maets te weer,
Met 's princen scheepsarmaden,
Behaelden zy prijs en eer.
Haest sachmen doen verneêren
Ons vyants hooghen moet,
Zijn schansen, door 't verveeren,
Verliet hy metter spoet,
Hy moest de stadt sien spijsen,
Met coorn seer abondant
En wt zijn legher rijsen
Met oneer ofte schant,
Princesse, Leyden schoone,

Ghy borghers jonck en out,
Met recht spant ghy de croone,
Omdat ghy, onverflout,
Ghebleven zijt standvastich;
Ghy anderen steden, ras
Helpt ons den vyant machtich
Naejaghen op dit pas.

V.

Thrijc van Spaenghiën hem verbliden
Int beleggen, als zi zagen
Met gedult mi dragen tliden,
Zo veel letters, zo veel dagen.
Na zVVarte hVngernoot,
GebrâCht had tot de doot
BI naest zes dVIzent MensChen,
ALst God den Heer Verdroot,
Gaf hI Vns VVeder broot,
Zo veel WI CVnsten VVensChen.
Zuuct en vint tjaer, van liden zwaer,
Dat niet en was te herden,
De Heere maer vrid' ons daernaer,
Der tiender maent den derden.

[„In welke vaersen de verbygaende lesen ende vinden konnen de tijt, hoe langhe dese Stadt in haer laetsten belegh beleghert geweest heeft, hoeveel menschen in het belegh gestorven zijn, ende, ten laetsten, wanneer dieselve door de crachtighe handt Godes verlost is." (Orlers.)]

VI.

Tot alle Tyrannen van onsen tijden
Ende heur aenhanghers, die voor hun strijden.

Hoe langhe sult gy noch, met een bitter ghemoet,
O wreede tyrannen, raedtslaghen seer verwoet,
En u swaerden teghen d' onschuldighe keeren?
Hoe lang sult ghy noch verkiesen 't quaet voor 't goet,
Als echelen onversaedt zijn van ws volcks bloet,

Godt zijn recht ende u rechters ampt onteeren?
Can u de ondervindinghe niet leeren,
Dat ghy niet en vordert met al u ghewelt?
Weet ghy niet, dat den wijngaert des Heeren
Het huys Israels is, die ghy vervolcht en quelt?
Siet ghy niet: hoe men den selfden meer snoeyt int velt,
Hoe men aen hem meer vruchten mach mercken?
Propheten bevondent, martelaers hebbent vertelt,
Dat der Christenen bloet is tzaet der kercken.
Cont ghy niet wijs worden wt al de wonderwercken,
Die Godt in Duytslandt en Englandt heeft ghedaen?
Hoe wonderlick dat hy, tot zijns woordts versteroken,
Piedtmondt, Schotlandt, Franckrijck heeft byghestaen?
Segt my: hoe ist met haren triumviraet ghegaen?
Wat vorderde tegen Godts woordt Alba de bloethont?
De hant, die men Henricum en Franciscum sach slaen,
Onghetwijfelt den meyneedighen Carolum [1] vont.
Wat hielp Trentisch Concilium, Baioensch [2] verbont?
Jae wat vorderde d' onghehoorde Parijsche moort?
Siet ghy noch niet dat ghy Christum wederstont,
Als ghy zijn lidtmaten hingt en hebt versmoort? —
Can u dit alles niet leeren, merct rechtevoort
Op een hoeck van Nederlandt, jae een stadt Leyden!
Siet inne wat Godt dede by zijn volck en woordt,
Hoe hy hun niet alleenlick spijse cost bereyden,
Dan u door alsulcken vreese dede scheyden,
Dat ghy schandelicker dan Senacherib zijt gheweken!
Merct hoe Godt noch zijnen arm can wtbreyden,
Siet hoe hert het valt teghen den prickel te steken!
Laet af van uwen listighen raedt en lasterspreken;
Laet de weesen van ghewelt langer doen gheen clacht.
Merckt dat uwe loose ende schalcke treken,
Oock bloedighe aenslaghen, worden te niet ghebracht; —
Want tegen Godt en helpt wijsheyt, raedt, noch cracht!

1 Henrik II, Frans II, en Karel IX van Frankrijk.

2 Samenkomst te Bayonne (1565) van Alva met Cath. de Med., waarbij men — ten onrechte — beweerde, dat de moord aller ketters besloten was.

Roomsche klacht.

Wie wil doch nu beklaghen
Ons borghers wel bekant,
Want wy onsselven jaghen
Al wt ons eyghen lant;
Ons huysen en boomgaerden,
Verlaten wy metter spoet,
Beminnen de Spangiaerden,
Die niemandt en doen goet.
Had ons de Geus verdreven,
Als sy wel worden ghedaen,
Soo waer hem schuldt te gheven,
Maer wy zijn selfs ghegaen;
Wy en dorven niemandt vloecken,
tCoemt door ons eyghen raet,
Dat wy, in allen hoecken,
Nu sitten desperaet.
Doen wy ons goet verlieten,
Doen hadden wy ghepast
Den Geus te sien vernieten,
Te brenghen in de last;
Al binnen veerthien daghen,
Maeckten wy malcandren wijs,
Souden wyse sien verjaghen,
Haer goet maecken tot prijs.
tScheep waren wy gheleghen,
tEnchuysen voor de stadt [1],
Hadden wyse doen ghecreghen,
Wy haddense al ghehadt;
Wy achtense voor ontbijten,
Noch hebben sy gheen pijn;
tMach ons te recht wel spijten,
Dat wy dus bedroghen zijn.
Don Fredrick was ghecomen,
Dry weken voor Kersmis,

1 Toespeling op den mislukten aanslag onder Boshuizen in Mei 1572.

Wy ghinghen ons beromen,
Ons saeck stondt heel int wis;
Ons vrienden lieten wy weten,
De sop moest zijn ghereet,
Wy woudense met haer eten,
tWaer Geus lief ofte leet.
Zy hielden haer sop met vreden,
Tot Nieuwe-Jaer henby,
Die Pankoecks-daghen voorleden,
Die Paesch-eyers gingen voorby,
Die Slachtijdt ginck ghenaecken,
Zy saten noch gherust;
Doe gingen wy schepen toemaecken,
Nae beulingh hadden wy lust.
Maer doen wy derwaerts quamen,
Die Geus quam ons te moet,
De beulinck, die wy vernamen,
En smaeckte voor ons niet soet;
Te rugghe soo moesten wy keeren,
Dat dede cruyt en loot,
Bossu werde met zijn heeren,
Op worst en beulinck ghenoot.
Voor Alckmaer ende Leyen
Heeft Godt ons knechten verjaecht,
Hoe dat wy langher beyen,
Hoe 't qualijcker met ons daecht;
Nu moeten wy leeren sparen,
Of varen op vrybuyt;
Dat rijcke luyden waren,
Die comen tot sint Reyn-uyt.
Oorlof, die nu noch leven,
Van die daer zijn gheruymt,
Hadt ghy by huys ghebleven,
Ghy en hadt niet veel versuymt;
Hadt ghy met vrienden en bueren,
U lijf en leven ghewaecht,
Verwacht soet ende sueren,
Soo dat den Heer behaecht!

1575.

Vredehandel van Breda.

(Maart tot July.)

[Een lied waarin zich krachtig de onspaansche en onroomsche geest uit, die, ten heil des lands, ook alle verdere onderhandelingen vruchteloos deed afloopen. Verg. *de Nederlanden onder Filips II*, bl. 95 v.]

Hollant, Zeelant, weest nu verblijt,
Verheucht u nu in desen tijt,
Aenbidt den Heer der Heeren,
Dat hy ons wil geven zijn peys subijt,
Dat wy eendrachtich moghen leven.
Niet als in Vranckrijck, zijt dies wel vroet,
Daer sy vergoten het christen-bloet,
En haren eedt hebben ghebroken,
Zy waren als leeuwen en beeren verwoet,
Maer het sal noch werden ghewroken.
Hadt ghy ghecreghen die overhant,
Ghy socht gheen vrede aen elcken kant,
Met al u Babels knechten;
Nu leyt de Roomsche Kerck int sant,
Wie salse u weder oprechten?
tEn baet moorden of branden, al zijt ghy fel,
Al valt ghy Godts kinderen seer rebel,
Met al u valsche partije;
Nu is ghevallen die groote Babel,
Met al haer afgoderije.
Ghy, die coningen en princen hebt verleyt,
Den beker der onkuysheyt, met wreetheyt,
Hebt ghyse, vol boosheyt, gheschoncken,
Vant bloet der onnooslen, hoort mijn bescheyt,
Zijn sy gheworden droncken.
Den Turck, die comt al met ghewelt,
Met dry hondert duysent man is hy te velt,

Te voet en oock te peerden;
Hy heeft ghewonnen, tsy u vertelt,
Twee steden van grooter weerden.
La Goulette en Tunis zijnse genaemt;
Daer binnen was so menigen Italiaen,
Bisschoppen, cardinalen, spaensche gesellen;
Die zijn daer gebleven, wilt dit verstaen,
En sullen ons niet meer quellen.
Als de spaensche raet dit vernam,
So menigen post in Brabant quam,
Dat sy doch souden accordeeren,
Dat de prins van Orangiën, als een vrôom man,
Den Turck sou helpen keeren.
Den prins van Orangiën triumphant,
God sal hem gheven wijsheyt en verstant,
Opdat zijn woort, te deser stonden,
Mach worden ghepreect aen elcken kant:
Liever Turcx dan Pausch bevonden.
Al is de Turck geen Christen bekant,
Hy en heeft niemant om 't gheloove ghebrant
Als de Papisten doen alle daghen,
Herodes en was noyt sulcken tyrant,
Noch was het niet na Gods behagen.
Prince, die ons dit eerstmael sanck,
Zijn harteken dat was vry en vranck,
Maer jonckheyt doet hem dolen,
De geest is willich en 't vleesch is kranck,
Hy hopet noch te onderholen.

Hierges' strooptocht in Noord-Holland.

Een nieu liet soo wil ick singhen,
Wter harten alsoo fraey,
Hoe Papou Noort-Hollant meynde te dwingen,
Den seven-en-twintichsten deser May;
Maer ten woude haer niet ghelucken,
Soo zijt wel hadden ghedacht,
Haer raetslaghen braken onstucken,
En dat door Godts stercke macht.

Omtrent ses duysent voetknechten;
Met seven hondert ruyters te paert,
Meynden sy 't lant mede te bevechten,
Noorthollant hadden sy gepaert;
Opt verraet quamen sy aenloeren,
Dat sy van binnen hadden gestelt,
Omtrent vijfhoudert boeren
Stonden tot haer hant ghestelt.
Een boer van Wochnum gheboren[1],
Een knaep van Jesebel bequaem,
Hadden sy tot capiteyn ghecoren,
Vier hondert knechten hier men aennaem,
Die in elck dorp souden branden,
Als de Spaengiaert quam voor de schans,
Ghekleet met roode zyde banden,
Maer verloren liep haer cans.
Diederick Sonoy, in corter stonden,
Heeft haest vernomen dese maer,
Hy heeft zijn posten wtghesonden,
In steden, dorpen, hier en daer;
Dat sy goede wacht souden houden
Op sulcke verraders al,
Niet alleen mannen, maer oock vrouwen,
Wanter veel waren int ghetal.
De steden en dorpen alghelijcke,
Swoeren malcanderen ghetrou,
Hoe sy vernamen de practijcke,
Die daer nu ghelden sou,
En deden die schepen toerusten,
In alsoo corter stont,
Besetten alle havens en custen,
Teghen sulcken loosen vont.
Men ghinck die lansknechten halen,
Inde schanssen sterck en vast,
Die lantluyden altemalen,
Hebben op haer haspelen ghepast,

1 De dichter schijnt den ongelukkigen Koppe Kornelisz. van Wognum te bedoelen, een der, op valsche betichting, wreed gemartelde noordhollandsche boeren, dien hij daarbij dan nog als kapitein doet voorkomen.

Haer vaendels sachmen vlieghen,
Ter eeren den prince fijn,
Zy wilden haer niet laten bedrieghen
Vanden Monick, op dit termijn.
  De papisten quamen aenstrijcken
Voor de schansen aldaer,
De leus lieten sy daer blijcken,
Zy meynden 't lant was haer;
Den molen ginghen sy aensteecken [1],
Die te Schoorl stont, al by de kerck,
Hy was ghestelt tot een teecken,
Vande binnen-verraders sterck.
  Zy gingen daer branden en stoken,
De binnen-verraders saten stil,
tVerraet was al ghebroken,
Zy creghen niet haren wil;
Haer capiteyn was ghevanghen,
Met al zijn lantsknechten meest,
Die papouwen, sonder verlanghen,
Zijn vertrocken seer bevreest.
  Hoort toe wat men doe deden,
Met dese verraders vals,
Men ginck den capiteyn ontleden,
Eerst brack hem de duyvel den hals [2];
Dit is gheschiet waerachtich,
Veel menschen daer hebben byghestaen,
Alsulcken loon zijnse verwachtich,
Die haer vaderlant willen verraên.
  Voorts de brantstichters te samen,

1 „Den 18den Mei is hij (Hierges) uit de Beverwijk getrocken na het Noorder-Quartier totte meelmolen van Schorel, alwaer het voetvolk, overmits sy so haest niet en konden volgen, sijn gebleven. En is (hij) voorts met eenige ruiteren getrocken na den Slapen, maer vindende de schansen wel beset, heeft niet met allen uitgerecht, anders dan dat het voetvolk eenige huizen en hutten plonderden en aen brand staken, gelijk sy ook de voorschreven meel-molen gerooft en geplondert hebben van den bilstenen en andere, en denselven molen mede in brand gesteken, en is daernae wederom na de Beverwijk getogen.” Bor.

2 „Koppe Kornss. door al 't folteren afgemarteld (viel) in zwijm en (gaf) den geest, voor de voeten zijner regteren, die, om hun onmenschelijk bedrijf een glimp te geven, 't gerucht lieten loopen dat de duivel hem den hals gebroken had.” (Wagenaar).

Worden al aen staken gheset [1],
Elck in zijn dorp by namen,
Om een ander te wachten bet;
Haer cornel ist ontloopen,
Met namen Pieter van Hoef [2],
Int eynt sal hy 't noch becoopen,
Wie sach zijn daghen sulcken boef!
Van Kersmis is dit verraet begonnen,
Amsterdam heeft dit ghewrocht,
Om sulcken peys hebben sy gheronnen,
Is dit den vreed', die ghy altijt socht? —
Wy hebbent oock wel vernomen,
Dat met Noorthollant sou worden betaelt,
De boer is u te ghemoet gecomen,
De betalinghe had hy dra ghehaelt.
U belooninghe leyt in sacken,
Maer het is cruyt en loot,
Die kaesen zijn al ghebacken,
U te vitailleren in den noot;
Eerst moet ghy daervan gheven,
Twee daelders voor dat licent,
Dan meucht ghyse wel aenkleven,
En halen in uwe tent.
Och, Commandeur vol schanden,
Wilt ghy opwaken niet,
Wat dinck treckt ghy ter handen,
Des Heeren werck aensiet!
Houtop van sulcke stucken,
Wacht u voortaen hiernaer
De pincxsterbloem te plucken,
Denckt aen 't voorleden jaer [3].
Prince God, wilt ons bewaren
Voor dees bloethonden fel,
Die haer selven niet en sparen,
Om 't bloet te storten snel,

1 Zie de verschillende namen van plaatsen en personen bij Bor, I. bladz. 626.
2 Deze, het hoofd der kwaadwilligen, had zich uit de voeten gemaakt.
3 Zie boven, bladz. 128.

Laet doch u kercke groeyen,
Hier in dit Noort-quartier,
Wilt ons Prins met wijsheyt besproeyen,
En oock die Zeeuwen fier.

Buren en Oudewater.

[„ Hierges zich zat gewoet hebbende in 't Noorderquartier, brak eerlang wederom op van Beverwijk, toog bovenwaerts, en sloech onverwacht 't beleg voor Buren, dat met 15 stukken beschoten, na twee dagen ingenomen werd. 't Kasteel op hetwelk de bezetting geweken was gaf zich over bij verdrag." (Wagenaar). Den 19en July daarop sloeg hij het beleg voor Oudewater, dat hij den 6en Aug. stormenderhand innam en uitmoordde. Schoonhoven, dat toen aan de beurt lag, gaf zich, den 24en by verdrag over.]

Och! my jammert met wee
De moort van Buren de steê,
tVerraet dede haer sneven;
Dat doet het Spaensch ghebroet,
Monsieur Hierges verwoet
Heeft deze moordt bedreven.
De capiteyn [1] vant slot,
Te Bueren, ghaf 't ghebodt,
Dat niemandt soude schieten,
Heeft zijn verraedt volbrocht,
Was met ghelt omghecocht,
Zijn eedt deed hy te niete.
De Spaengiaerts, wiltet verstaen,
Vielen die stadt dapper aen,
En met ghewelt inghenomen,
Zy sloeghent daer al doot,
Jonck, out, kleyn, ende groot,
Soo wie 't niet cond' ontcomen.

1 Hopman Vogelzang; hij wérd te Gorinchem gevangen „ dewijl de Staten hem wilden bestraft hebben, maar ten laatsten op een behoorlijke ontschuldiging losgelaten." v. Met.

Veel burghers namen de vlucht,
Opt casteel met groot gherucht,
Zy meynden 't casteel te houwen,
De capiteyn heeft anders ghedacht,
En zijn verraet volbracht,
Dus quamens int benouwen.
tKasteel wert opghegheven daer,
Behoudens lijf en goet eenpaer,
Verghetende eer en trouwe,
Aen den Prince ghedaen;
De verrader sal loon ontfaen,
Naer zijn werck sonder flouwen.
Een corte wijl nae dien,
Mocht men beleghert sien
Oûwater, zwack van mueren,
De Spaengiaerts schoten seer,
De mueren vielen neer,
Dus quamen sy in trueren.
De borghers hebben haer gheweert,
Ten lesten man gheresisteert,
De soldaten oock midts desen;
Veel Spaengiaerts zijn vermoort,
Eer die stadt werdt verstoort,
Trouwicheyt sy bewesen.
Die Papouwen droeghen moet,
Doen zy onder den voet,
Brachten dit steedjen cleyne,
Schoonhoven oock, met pijn,
Moest tyranny onderworpen zijn,
Oock veel dorpen int ghemeyne.
Oorlof, ghy borghers al,
Voor tyranny u niet vreesen sal,
Wilt voor 't vaderlandt strijden,
Als Israël heeft ghedaen;
In u noot roept Godt aen,
Hy laet u niet int lijden.

Oranjes huwelijk met Charlotte van Borbon.

[„De bruid arriveerde binnen den Briel, alwaer sy van den Prince seer feestelijk onthaelt en den 12 Juny met grote blijschap getrout werd, en daernaer werd zy tot Dordrecht seer statelijk ontfangen en getracteert met alle teekenen van blijschap en vreugde." (Bor.) Het huwelijk vond, vooral om den vroegeren kerkelijken stand der bruid, van verschillende zijden veel afkeuring en tegenwerking; de prins zette echter de zaak wijselijk, tot zijn eigen geluk door; hij vond eene vrouw geheel zijner waardig.]

Wilt nu tsaem vreught bedrijven,
Gy steden in Hollandt,
In Zeelandt, mannen en wijven,
Bedrijft vreught aen elcken kant,
Ter eere den prince verheven,
Zijn huysvrou edel vermaert,
Dat Godt gratie heeft gegeven,
En trouwelijck bewaert.

Ten Briel is sy gekomen,
Al met triumphe groot,
Dat hebben die borgers vernomen,
Men schoot soo menigen schoot,
Tot den prins zijner vromen;
Men nam haer by der handt,
Men hiet haer wellekomen,
Al in des princen-landt.

Als den prins dat heeft vernomen,
Van herten was hy verblijdt,
Hy voer al sonder schromen,
Naer den Briel seer subijt;
Naer haer was zijn verlangen,
Den edelen prince goet,
Hy heeft zijn bruyt ontvangen,
En vriendelijck gegroet.

Men sagh daer vreught oorbooren,
Ten Briel, ick seght u plat,
Trommelen moght men hooren,

Op het hooft en in de stadt,
't Geschut wert los geschoten,
Ter eeren de bruyt minjoot,
tEn heeft haer niet verdroten,
Te schieten soo menigen schoot.
Als sy binnen is gekomen,
De jonckvrou, reyn gemaniert,
Elck hiet haer wellekomen,
Vreught werter gehantiert;
Op den tooren sach men vyeren,
Deur de stadt nacht end' dagh,
Met lieflijcke manieren,
Men hoorde daer geen geklagh.
Van daer is sy getogen
Nae Dort al metter spoet,
Alsoo men sach voor oogen,
Godt die heeftse behoet;
Trompetten en claroenen,
Gaven daer groot geluyt,
Elckeen sach men daer spoeyen,
Ter eeren des princen bruyt.
Die van Dort, kloeck van aerde,
Waren seer haest bedacht,
Want sy geen kosten spaerden,
Maer hebben de bruyt verwacht;
De schutters sach men treden,
Met vaendels wijt ontdaen,
Couragieus van zeden,
Om de bruyt te ontfaen.
De borgers, met verlangen,
Liepen daer buyten de poort,
Om de bruyt eerlijck t'ontfangen,
't Geschut wert daer gehoort;
Men sagh pecktonnen branden,
Door de stadt, hier en daer,
Alle de Papisten ter schanden,
Ter eeren den prins eerbaer.
De heeren van der stede,
Schout, schepenen, welgemoet,

Borgermeester en schutters mede,
Die quamen haer in 't gemoet,
Met vaendels wijt ontloken,
Seer lustigh triumphant,
En hebben vriendelijck gesproken:
Weest wellekom in Hollandt!
  Dus wilt doch vreucht hantieren,
Gy steden aen elcken kant,
En wilt doch vrolyck vieren,
Ter eeren den prins valjant,
Danckende Godt verheven,
Van dat Babel soo wert verstoort
En dat hy ons heeft gegeven
Sijn heyligh Godlijck woord.
  Gy meught u wel verblijden,
Gy steden hoogh vermaert,
Want noyt tot geenen tijden,
En waert gy soo bewaert,
Met sulcken edel heere,
En een princes seer goet,
Want sy beyde voor Christus' leere
Willen wagen lijf en goet.
  Laet ons den Heere dancken,
Ghy menschen, groot en kleyn,
Hy sterckt ons arme rancken,
Als men mocht zien gemeyn;
Te Leyden voor die stede
Was den vyandt heel verbaest,
Ende t' Alckmaer oock mede,
Daer ruymde hy metter haest.
  Oorlof, princelijcke heeren,
Wilt dit in danck ontfaen,
Den prins van Orangien ter eeren,
Soo is dit liedt gedaen,
Met zijn princesse verheven;
Godt spaertse beyde gesont,
En wiltse langh laten leven,
Bidt ick wt 's herten gront.

Krijgstocht op Schouwen.

(Sept.)

[De nachtelijke tocht door het water naar Schouwen behoort tot de merkwaardigste feiten der geschiedenis; men zie hare beschrijving bij Wagenaar, III. 70. v. — 't Gansche eiland werd daarop door de Spanjaarts afgeloopen, die Brouwershaven innamen, en vervolgens Bommenede stormenderhand veroverden.]

Och God, wilt doch vertroosten
De benauwde gemeente seer,
Geen hulp van Zuyd noch Oosten,
Dan alleene van Godt den Heer.
Antichrist, met zijn gesellen,
Rasen en woeden heel verwoet,
Godts uytverkoorne sy quellen,
En storten 't onschuldig bloet.
Gelijck men magh aenschouwen,
Aen den nieuwen Commandeur,
Die 't lant brenght in 't benouwen;
Sijn rijck heeft niet langh geduert.
De zee heeft hy verlooren,
Met haer steden groot van macht,
Zijn schepen geen victory oorbooren,
Tegen der Vlissingers kracht.
Een aenslagh dede hy maken,
Op 't lant van Schouwen fijn,
Om een hoecxken in zee te raken,
Maer ten sal niet gewonnen zijn.
Ten eerstem heeft hy ingenomen
Brouwershaven, de schansse groot,
Daerna heeft hy sonder schromen,
Belegert Bommene minjoot.
Binnen Bommene drie vaendels lagen,
Al van des princen heyrkracht,
Die 't niet met wille opgaven,
Maer wederstonden met macht.

De Spaengiaerts lagen daer lange veure,
Om dat zy 't niet konnen winnen voort,
Sy stormden een heelen dagh deure,
Daer geschiede soo grooten moort.
Met gewelt sy daerin vielen,
Bommene, de schansse groot,
Sy moorden daer alsoo vele,
Men sagh noyt meerder noot.
De Spaeniaerts raesden soo seere,
Om haerder soldaten verlies,
Daerom spaerden zy niemant weere,
Maer jaeghden de Geus door de spies.
Prince, wilt exempel nemen
Aen dese soldaten goet,
Die daer lieten haer leven,
Voor 't vaderlant gestort haer bloet.

1576 en 1577.

Dood van Requezens.

Requiem mogen wy zingen,
Over de ziele seer devoot
Van don Louys, laet ons volbringen,
Die daer is gebleven doot;
Jesuyten, wilt vigily verheven,
Franciscanen, wilt bidden alhier,
Ons gouverneur wil ons begeven,
En reysen na 't vagevyer.
In 't jaer ses-en-tseventigh verheven,
Den vijfden dagh van Meert,
Is don Louys gescheiden uyt 't leven,
Dat ons Papen soo seere deert;
Duc d'Alf is wegh gelopen,
Don Loys is gestorven hier,
Onse waer wil niemant meer kopen,
Wy komen in teringe schier.

Nu sullen de Geusen haer verblijden,
Van desen grooten afval,
Maer de Paus, tot gelegender tijden,
Een nieu gouverneur senden sal;
Hy sal ons niet heel verlaten,
Al schijnen wy desperaet,
Wy troosten ons selfs bovenmaten,
Al hoe qualijck dattet ons gaet.
Wy sullen ons weder vervrouwen,
Dat Ziericksee sal gewonnen zijn [1],
De Spaengiaerts staen ons by getrouwe,
Tegen alle der ketters fenijn;
Onse paus wil zijn rijck niet verliesen,
Daerom sal hy senden solaes,
Hy sal haest een gouverneur kiesen,
Spijt alle de Geusen dwaes.
Dat Vranckrijck wil accordeeren,
End' maken daer pays en vree,
En de Hugenoten triumpheeren,
Dat doet ons herten soo wee;
Sy sullen de Geusen hulpe senden,
Tot onser grooter ruwijn,
Dat, waer wy ons keeren of wenden,
Onse macht gantsch en al verdwijn.
Hondert zielmissen willen wy lesen,
Voor de ziel van onsen Commandeur,
Alle heyligen aenroepen by desen,
Om Christum ons te bidden veur,
Dat hy de ketters wil uytroeyen,
Ende ons trouwelijck bystaen,
Op dat zy niet langer en groeyen,
Die ons Misse heel tegenstaen.

1 Zie het volgende lied.

Zieriksee.

[Terstond na de verovering van Bommenede (zie bl. 157) hadden de Spanjaarts het beleg van Zieriksee ondernomen, dat echter eerst den 29en Juny 1576 bij verdrag overging.]

Aenhoort een liedt, gy christenschaar,
Wat sich heeft toegedragen,
Al in dat vijf-en-tseventighste jaer,
Men magh het wel beklagen;
Den thienden October, wert Ziericksee subijt
Van de Spaengiaerts benauwt aen alle zijd',
Geen victaly kondense bekomen.
Sy hebben de stadt gehouden langen tijdt,
Met gewelt sonder versagen,
De Geusen deden de Spaengiaerts groot spijt,
Met haer schepen alle dagen;
Daer bleef soo menigen Spaengiaert doot,
Al waren de Geusen in grooten noodt,
Ziericksee dede van honger klagen.
De prins, als een getrouwe heer,
Heeft dickwils begeert te ontsetten
Ziericksee, dat daer was benouwet seer,
Maer die Spaengiaert ginget altijt beletten;
Sy schoten de schepen al in den gront,
Van de Geusen, die soo menige listen vont,
Dan zij 't al te seer besetten.
Daer was geen diepte, verstaet wel my,
Met groote schepen daer by te komen,
Dus hadden sy de stadt gemaeckt vry,
De Geusen met veel daden vrome;
Maer Godt en heeftet niet geconsenteert,
Hy moet nochtans altijdt zijn geëert,
Op ons selfs laet ons niet steunen.
Daer was soo groten diere tijdt,
Binnen Ziericksee onder de gemeente,
Menigh vroom herte veel honger lijt,
Gelijc 't geschiet is binnen Haerlem mede;
Hoe mach 't eene vleesch dus quellende zijn
Het ander, en aendoen soo grooten pijn,
Daer wy zijn van één hooft en leden? —
Dat doet altijt het gekroonde beest
Ende des Antichrists dienaren,
Die altijd, met een bloedtdorstigen geest,
De onnooselen beswaren,

Sy achten ons ketters opstinaet,
Om uyt te roeyen 't onkruyt quaet,
Tegen Godts wille na 't schrifts verklaren.
In den Mey den thienden dagh,
Worde Ziericksee die stadt opgegeven,
Met eenen alsoo goeden verdragh,
Behouden lijf en leven;
Mondragon heeft s' in genade ontfaen,
Hy heeft beter als duc d'Alf gedaen,
Doen Haerlem worde opgegeven.
Prince, gy Papouwen verblijt u nu,
Dat gy Ziericksee hebt gewonnen,
De gantsche zee sal voortaen wesen u,
Maer gy sulter seer vals aen flouwen,
Ziericksee sal weder onse zijn;
Papou! mooghdy leven een kort termijn
Gy sult wonder aenschouwen.

Boerenklacht.

Waer sullen wy nu doch blijven,
Wy boeren, cleyn en groot!
Ons koeyen sietmen ontdrijven,
Wy werden byster en bloot;
Wy moghen niet langher heeren blijven,
Om onse boter wy niet en kijven,
Men neemtse teghen onsen wil;
Den boer, den boer, den schamelen boer,
Hy moet noch zwyghen stil.
De Spaengiaert wil ons hencken,
Als wy de Geus bystaen,
De Geus, die wil ons krencken,
Als wy byde Spaengiaerts gaen;
Wy hebben aen gheen kanten vree,
Wy souden wel gheern houden stee,
En melcken onse koe,
Den boer, enz. Dit cryghen is hy moe.
Ons huysen sietmen afbranden,

Al boven onse hooft,
Wy verliesen ghelt en panden;
Wy worden heel berooft;
Och! mochtet gaen naer onsen sin,
Wy nament wel een luttel min,
Dit cruys valt ons te suer,
Den boer, den boer, enz. Die heeft quaet avontuer.
  Men gaet ons schatten en scheeren,
Want het haer soo behaecht;
Of wy 't moghen ontbeeren,
Dat wert ons niet ghevraecht;
tIs: brengt ons ghelt al byde pont,
Of wy seynden knechten nu terstont,
Die halent met ghewelt.
Den boer, enz. Die is qualijck ghestelt.
  Wy moeten oock arbeyen,
Aen schanssen ende wal,
Het zy in wat contreyen,
Men roept ons int ghetal;
tIs: hier een twintich, dartich man;
Wy zijnder al wat qualick an,
Als men dit wil insiet.
Den boer, enz. Die lijdt nu veel verdriet.
  Wy worden noch ontboden,
Dit is den meesten last,
Om de Spangiaerts wt te roden[1],
Hoewel het ons niet en past;
Willen wy behouden goet en lijf,
Wy moeten loopen al wat stijf,
Met ons gheweer al nae de schans,
Den boer, enz. Qualijck loopt zijn kans.
  Wat wilt ghy doch veel klaghen,
Ghy boeren allegaer,
Dat ghy alleen moet draghen,
Dit bitter lijden zwaer?
Maer neen, ghy zijt het niet alleene,
De steeman is oock int gheweene,

1 Zie het volgende lied.

Het is aen allen zy,
Dus laet u claghen, in desen daghen,
tZijn al ghemeene plaghen,
Daer en is nu niemant vrij.
Wat willen wy veel segghen,
Laten wy 't lijden met ghedult,
Als wy 't wel overlegghen,
Soo ist meest ons eyghen schult;
Wy waren hoovaerdich ende rijck,
Wy leydent over met pracktijck,
Al om ons naesten te verraên;
Dus wil de Heer, na zijn begheer,
Ons nu met roeden slaen.
Ghy princen wilt dit weten,
En onthouden op dit pas,
Doorleest al de propheten,
Hoe dat met Israël was:
De Heer en heeft haer noyt gheplaecht,
Als zy deden dat hem behaechd',
En volghden zijne leer;
Dus laet u sonden, nu ten stonden,
Soo wort ghy van 't lijden ontbonden,
Soo neemt uwen druck een keer.

De spaansche soldaten in den ban.

[„De overgave van Zierikzee, menschelijker wijze zoo noodlottig, en echter het middel van behoud. De Spaansche soldaten die regt hadden op 22 maanden soldij, waren door den buit op verre na niet te vrede gesteld; te minder dewijl, na den dood van Requezens, door het bestuur van den Raad van State, zonder genoegzame eenheid of klem, weinig ontzag ingeboezemd werd." (Groen v. Pr.). — Aan 't muiten geslagen bedreigden zij Vlaanderen en Brabant. Den 25en July namen zij Aelst in. „Lorsque la nouvelle d'Alost parvint à Bruxelles, elle y excita l'indignation générale; les états de Brabant se plaignirent énergiquement de l'apathie du gouvernement en face des fureurs d'une soldatesque effrénée; leurs réclamations furent sou-

tenues par la multitude et par les femmes même, dont les clameurs violentes effrayèrent le conseil d'état. Craignant les suites d'une émeute, il rendit un décret (26 Juill.) qui déclarait les Espagnols mutins, traîtres, perfides, et rebelles, ordonnant à tous sujets des Pays-Bas de les poursuivre et de les exterminer partout, où ils les trouveraient armés, défendait de leur fournir secours ou vivres, et autorisait toutes les communautés à se rassembler au son du tambour ou du tocsin." Henne et Wauters, *Hist. de Brux.*]

I.

Ghy Brusselaers met couragie,
Voleynt u saken wijs,
Gy krijght, voor uwe gagie,
In alle steden prijs;
Want elck is wel gedachtigh,
Hoe dat gy, onbelaen,
Den thienden penningh eendrachtigh,
Hebbet wedergestaen.
Gy krijght der leeuwen namen,
Want men u vroom bevint,
Mits dat gy, al te samen,
Soo eenigh zijt gezint,
Om de spaensche vyanden,
Nu te brengen ten val,
Die hier des konings landen
Bederven overal.
De Spaengiaerden vileynigh
Roept gy vromelijck uyt;
Hoewel zy zijn hier weynigh,
Zy schatten 't land overluyt;
Maer sy komen tot schande,
En die raedt met haer spreekt;
Want Godt, seer goederhande,
Alsulcken raetslagh breeckt.
Sy zijn op dees condicy
Gekomen in het lant,
Om de inquisicy
Te stellen in den trant,

Niet by 's coninghs belasten,
Maer door Granvelle loos,
Die sant veel vreemde gasten,
Die hy daer toe verkoos.
  Sy quamen als bloode honden,
Het bleeck terstont seer wel,
Men hevet wel bevonden,
Sy vielen te rebel;
Want als wy nu dit vaten,
Sy deden, bot en slecht,
Tegens 's koninghs placcaten,
Ja, reden ende recht.
  Dit hebben wy verdragen
Wel heen thien jaren langh,
Dat wy lagen beslagen,
In des Spaengiaerts bedwanck,
En gehoort de spaensche sprake,
Dat ons verdriet den tijt,
Nu is Brussel d' oorsaecke,
Dat wy dit worden quijt.
  Elck is op haer vergrammet,
Ja de Staten nu oock;
Brussel seer vyerigh vlammet,
Overal gaet op den roock;
Die van Antwerpen gepresen [1],
Die koopen turf en hout,
Willen sy daer langer wesen,
Sy sullen worden kout.
  Nu roept, met accordatie,
Den algemeynen Raet:
„Kraemt op', gy spaensche natie,
't Is beter dat gy gaet;
Elck is op u verbeten,
Want ghy zijt hier suspect,
Of gy sult worden gesmeten,
Soo gy niet en vertreckt."

1 De verdreven spaansche soldaten verzamelden zich op het kasteel van Antwerpen, waarheen Verdugo en andere bevelhebbers geweken waren. (Zie *de Nederl. onder Filips II*, bl. 100.)

Elck roept: „gaet heen na Spaengiën,
Met wercken ongeveert,
Want appelen van Orangiën,
Zijn hier seer wel begeert;
Gaet henen, maeckt kabassen,
Snijt vijgen en rosijn,
Die vruchten zijn al gewassen,
Bequaem is den termijn.
'tIs wel waerd om vertrecken,
Dat ghy nu moetet vlien,
Gy, die in alle plecken
Soo seer hier waert ontsien;
En nu zijt gy versteken
Van elck in 't generael,
'tIs t'Ouwenaerd' gebleken,
Te Brussel principael [1].
Dit is mijns herten wenschen,
Daer ick na heb gehaeckt,
Dat nu, voor alle menschen,
Den peys mach zijn gemaeckt;
Dat men in allen steden
Godt mochte prijsen vry:
Hy is een Vader vol vreden,
En blijft ons altijt by!

1 Te Brussel had men niet alleen, den 20 July, op de tijding, dat de muitelingen, die voor Mechelen het hoofd gestooten hadden, naar de stad in aantocht waren, alle maatregelen van verdediging genomen, maar daarenboven de drie kompanjyen Spaenjaarden, die de wacht op het Hof hadden, na een kort geweervuur, uit de stad verdreven.

II.

Wel op, wel op, Spaengiaerden,
Die nu in Brabant zijn,
Hoe smaeckt u dat gebraden,
Daertoe den koelen wijn? —
Gy moet naer Spaengiën met gewelt,
Sonder paspoort, sonder gelt; —
Jochey! nu slaet de Spaengiaert vry.
In Brabant quamense dringen,
Die spaensche jonckers wijs,

Vlaenderen wouden sy dwingen,
De steden maken prijs,
Of zy wilden hebben betaelt,
Die leste penninck ongefaelt; — Jochey, enz.
Die Spaengiaerts altemale
Riepen, kleyn ende groot:
Gy sullet ons al doen betalen,
Die daer zijn gebleven doodt,
Dat wy brengen de steden al onder de voet,
Wasschen ons handen in borgers bloet; — Jochey, enz.
De Spaengiaerts worden heeren,
Als sy quamen in Brabant,
Dat lant wilden zy regeeren,
Sy waren daer onbekant,
Dat lant was haer gegeven van Duc d'Alf,
Maer sy en kregen dat niet half; — Jochey, enz.
De Spaengiaerts, valsch van gronde,
Die hadden een raet bedacht,
Hoe sy wilden vermoorden,
Ombrengen, op eenen nacht,
Brussel, Mechel, Leuven saen,
Als sy tot Antwerpen [1] hebben gedaen; — Jochey, enz.
De Staten van den lande,
Die lieten die trommelen omslaen,
Om ruyters ende landtsknechten,
Die willen sy nemen aen:
Die kinders roepen in Brabant op de straet,
Des morgens vroegh des avonts laet: Jochey, enz.
Gy, Duytschen ende Walen,
Die in de Nederlanden stolt,
Wy sullen u wel betalen,
Met silver ende root golt,
Maer de spaensche heeren altemael
Ridder slaen met yser en stael; — Jochey, enz.
Als de Spangiaerts zijn verdreven,
Met hare spaensche knap,
Sy moeten leeren weven,
Of roepen ketellap,

[1] Zie beneden, bladz. 175.

Of schoorsteenvegen sonder leer; —
Is dat niet schant van sulcken heer? — Jochey, enz.
Gy, Spaengiaerts, moet nu duycken,
Wat baet u moorden fel,
Dat gy ons koninghs landen
Soo seer maeckte rebel? —
Den koninck van Spaengiën is onsen heer,
Die roept: slaet doot de Spaengiaerts seer! — Jochey, enz.

De raad van State gevangen.

[„ (4) Sept., de raad van State in hechtenis; een geweldige maatregel, op heimelijken raad des Prinsen, die aldus aan Viglius, Barlaymont, en and. hun invloed, weinig overeenstemmend met zijne bedoeling, ontnam." Gr. v. Pr.]

Hoort toe al te samen int ghemeyne,
Groot ende cleyne, wat nieus wort u bediet,
Laet ons God bidden om zijn genade reyne:
Die liggen in weyne, wilt hebben wt verdriet!
O Vlaenderen en Brsbant, weest doch getrouwe,
Als vrome lantsdouwe, den prins aen elcken cant;
Bemindy de Spaenjaerts, 't sou u noch berouwen,
Somen mach aenschouwen, want sy berooven 't lant.
De Spanjaerts zijn getogen, wiltet doorgronden,
Zo 't is bevonden, na Aelst in Vlaenderlant,
Zy waren tyrannich als alle die bloethonden,
Ick moetet u vermonden, tot haerder schant.
Als sy binnen Aelst waren ghecomen,
Zy hebben niet vernomen eenich wederstant,
De borgers hebben zy het leven benomen,
Doorschoten, wilt schromen, vermoort aen elcken cant.
Dit is haer gebeurt vande spaensche bende,
Ist niet groot elende diet met de doot besuert? —
Daerna hebben zijt berooft als de onbekende,
Vrouwen gheschent en maechts gevioleert.
Als sy dese moort hadden bedreven,
Woudense haer begeven na Bruessel algemeyn,

Zy meendent met schoonheyt wel hebben ghecregen,
Want sy hadden geschreven aen Barlamont certeyn.
Die borgers van Bruessel, al met verlangen,
Zy wouden niet ontvangen de Spaengiaerts allegaer,
Die spaensche heeren namen sy ghevanghen,
En Barlamont seer strange, so 't blijct int openbaer.
De burgers zijn in haer geweyr getogen,
Alsmen sach voor oogen, zy waren wel ghemoet;
Zy wisten wel dat sy souden zijn bedrogen,
Zy woudens niet gedoogen, maer wagen lijf en goet.
Die van Brussel hebben een bode gesonden,
Ter selver stonden, na Gent seer wijt vermaert,
Of sy inde sake wilden zijn verbonden [1];
Ic moetet u vermonden, sy waren niet vervaert.
Als die van Gent den bode hebben gecregen,
Wat batet veel gezwegen, zy hebbent wel begeert,
De Spaengiaerts te verdryven, wildense waghen lijf en leven,
Dus hebben zijt geschreven, en zijn veraccordeert.
Als die van Gent 't verbont hebben ghelesen,
Zy hebben afgeroepen de placcaten openbaer,
Datse de Spaengiaerts gheen victaly souden senden by desen,
Om gestraft te wesen, als vyanden voorwaer.
Als de Spaengiaerts dees tydinge vernamen,
Zy altesamen quamen na 't huys te Lykercken saen [2],
Dat sy plonderden en roofden, en 't goet daer wt namen,
En, thaerder onvromen, als roovers ghedaen.
Monsieur de Hierges met tachtich vaendelen knechten,
Quam, niet als de slechten, voor Woerden int velt [3];

1 „(10 Sept.) kreeg men tijdinge (van) die van Brussel . . . . . de Vlamingen gevraagd zijnde om met hen in verbond te treden, hebben eenigen tijd verzocht, om zich te beraden; (16 Sept. hebben) de Vlamingen de partij van die van Brabant gekozen.” (de Kempenare's *Dagregister*). „De geestelijken, die den koning seer toegedaen waren, maekten groote swarigheydt, om alle Spaignaerts tot vyanden te verklaren, doch eindelijk, de opregting van de geestelyke goederen, den overlast ende geweld ... en het branden der dorpen ... ook de vreese van den haet van de gemeinte dede hen toestemmen met de andere, hetgene hem daernaer nogtans grootelykx leedt geweest is.” (de Jonge, *Ghendtsche Geschied.* I. 256).

2 Het huis van Liedekerke was reeds in het laatst van July door de Spanjaarts ingenomen.

3 Het was niet Hierges, maar Megen, die met een deel van Hierges' (zie bov., bl. 148 vv.) leger Woerden van Sept. 1575 tot Aug. 1576 belegerde,

Hy meende met machte de Geusen te bevechten,
Daer sachmen hen oprechten negen [1] schanssen van ghewelt.
Als monsieur de Hierges de tijding heeft ontfanghen [2] —
Zijn hart was hem so bange — wt Brabant also ras,
Hy deê zijn knechten wijcken van Woerden, met verlanghen,
Zijn leger sachmen branden, al op dat selve pas.
Oorlof, ghy Princen, wilt u vermeeren,
Dit is tot uwer eeren, willet in danck ontfaen;
Laat ons God bidden, dat haren tijt mach keeren,
En haer macht vermeeren, die Spaengiaerts te weerstaen.

toen zijne troepen naar Brabant ontboden werden, om tegen de oproerige Spanjaarts gebruikt te worden.

1 Lees: *zeven*.

2 Niet geheel juist, daar Megen reeds in Aug. opbrak, zie aant. 2.

Holland en Brabant.

De Staten van Brabant ende Vlaenderen vragen:

O, Hollant en Zeelant kloeckmoedich,
Waerom treurt ghy in desen tijt?
Want Godt die sal noch, seer voorspoedich,
Versteroken u daden ghebenedijt;
Dus treurt niet, lieve med'ghenoten,
Want ghy sult sien, aen elcken kant,
Dat wt u wercken is ghesproten
Vryheydt in onse vaders lant.
Antw. Brabant en Vlaenderen verheven,
Hoe connen wy oock zijn verfraeyt,
dEen stadt nae d'ander comt in sneven,
Ons velden ligghen onbesaeyt;
Want Ziericksee, dat zijn wy quijte,
Veel ligghen in verdriet versmoort,
d'Welck ghy oock doet, tot grooten spijte,
Omdat wy leeren Godes woort.
Vraghe. Hout op van claghen, vrienden fiere,
En toont u cloeck in u voorstel,
Soo ghy ghedaen hebt goeder tiere,
Al sien u vyanden soo fel;
Zy hebben u noch niet verbeten,

Al toonen sy haer soo vaillant,
Want wy wenschen oock, wilt dit weten,
Vryheydt in onse vaders landt.
Antw. Dat ghy sout dencken, broeders pleyne,
Dat wy van u volck zijn vervaert,
Ghy abuseert u al certeyne;
Den Heer, die ons dus heeft ghespaert,
En voor wien dat wy oock hier strijden,
Die zal ons schilt zijn met accoort;
Maer ghy gaet ons alle benijden,
Omdat wy leeren Godes woort.
Vraghe. Strydy dan voor Gods woort warachtich,
Zoo stryden wy noch eer yet lanck,
Met al het gantsche lant eendrachtich,
Om hier te leven vry en vranck,
Wt het gheweldt der spaensche honden,
Die ons dus langh hebben vermant,
En soo vercryghen, t' aller stonden,
Vryheydt in onse vaders landt.
Antw. O Brabant, seer schoone landouwe,
Die woorden luyden daer seer soet,
Dan wildy 't beginnen op trouwe,
Zoo grijpt nu eenen leeuwen-moet,
En wilt daerin persevereeren,
Of anders wort ghy al verstoort,
Alsoo men ons nu gaet tracteeren,
Omdat wy leeren Godes woort.
Vraghe. Wat denckt ghy, Hollandsche Romeynen,
Dat wy soo slecht zijn? — neen voorwaer;
Doe wy Mansvelt ginghen vercleynen,
En Barlamont vinghen eenpaer,
Met Juliaen [1] en ander gasten,
Die sy verheffen als een Sant,
Alsoo bereyden wy, voor basten,
Vryheyt in onse vaders lant.
Antw. Der vrienden raet, seyt die schriftuere,
Zult ghy achten, Brabanders stout,

[1] Romero; minder juist echter, daar deze met Roda en and. naar Antwerpen getrokken was, en zich daarop in Lier versterkte.

Ghy siet aen ons een schoon figuere,
Dus en spreeckt doch niet alsoo bout:
Want wy worden verjaecht, verdreven,
Ons ontschult wort oock niet ghehoort,
Jae, veel moeten laten haer leven,
Omdat wy leeren Godes woort.
Vraghe. Tot Brussel hebben wij versleghen [1]
Veel Spaengiaerden, verstaet dit wel,
En ses Walen zijn daer deurreghen
Van ons, al op de mueren fel;
In Vlaenderen bedrijft men wonder,
Tot Wtrecht ist oock al herplant,
Om te hebben, hoert dit bysonder,
Vryheyt al in ons vaders lant.
Antw. Dit hebben wy onlangs vernomen,
Godt zy daer van ghebenedijt,
Dat nu soo verre is ghecomen,
Dat ghy ontwaket soo subijt,
En met troost wilt ons hart versterckën,
Dat ons van angst was heel doorboort,
Want het zijn al des Hoochsten wercken,
Omdat wy leeren Godes woort.

1 Zie boven, bladz. 166, aant.

Spaansche Fury te Maastricht.

[Te Maastricht had zich de regering met de duitsche troepen verstaan, om de Spanjaarts de stad uit te drijven. Deze echter, daarop versterkt, overweldigden (20 Okt.) de brusselsche poort; „ de borgeren weerden haer lange tijd seer vromelyck, maer *geen* onderstant van de Duytse hebbende, verlosen sy haer couragie; daer bleven vele vromelyk vechtende verslagen, maer nog meer in 't vluchten; oock blevender een deel Spangiaerden dood;..... de stad in hebbende hebben sy deselve geplondert, en jammerlijk mette overgeblevene burgerye geleeft.” Bor.]

Wat nieuws sal ick u verclaren,
Wilt hooren een droeffelijck liet,

Tot Maestricht, wat leyder maren!
Vande moort die daer is gheschiet,
Men mach het wel bewenen,
Aende Spaengiaerts wreet en quaet;
Zijn dit trouwe Conincx dienaren,
Die de landen soo vernielen,
Als zy tot Maestricht hebben ghedaen!
Hoort wat de Spaengiaerts deden
Aende cleyne kinderkens, voorwaer,
Zy stakense aende spiessen,
Doorhiewense met zweerden aldaer,
En toghense levendich van malcanderen,
Soo deden zy die groote moort,
Zy moeten ruymen met schanden,
Al wt dees Nederlanden,
Sy willen ons doch alle slaen doot.
Vrouwen gaende zwanger van kinde,
Die namense levendich byden haer,
En bondense aen eenen linde,
Was dat niet groot misbaer?
Mijn hert, dat is in sorghen,
Van rouwe soo blijf ick doot,
Zy gingense de straten langs slepen,
Ende hebbense int water ghesmeten,
tKint sterf aen des moeders lichaem doot.
Noch ginghen zij 't dus aenstellen,
Al binnen der selver steed,
De mans, die ghinghen sy quellen,
Alsmen de vrouwen te voren deed;
Haer lichaem hebben sy opghesneden,
De straten waren van bloede root,
En ginghen van binnen besoecken,
Oft sy hadden 't gout opgesloecken,
Om het ghelt deden sy die moort.
Men hoorde schreyen en karmen,
Roepen om ghenade, cleyn en groet:
Och vrienden! laetet u erbarmen,
Wat ghy aen ons doch doet! —
„Gheen ghenade en mach u ghebeuren,

Ghy moet lyden die groote pijn;
Hierom soo moet ghy treuren:
In Maestricht binnen der mueren,
Ghy en woudt ons niet laten in."
Och, is daer dan gheen genade?
Riepen die arme jonckvrouwen fijn; —
„Hanghen ende te branden,
Dat zal u ghenade zijn." —
Een steenen hart mochtet arbarmen,
Och, wy en hebben doch niet misdaen! —
„Het en baet kryten noch karmen,
Ghy moet sterven, rijck ende armen,
Ghy wilt ons Spaengiaerts al dootslaen."
Doe hoordemen de burghers spreken:
Sulcks en hebben wy niet verdient; —
Doe gingense haer met zwaerden doorsteken:
„Alsulcks soo zal u al gheschien."
Wistet die coninck van Spaengiën,
Spraken die borghers goet,
Wistet die coninck in zijnen lande,
Dat ghy ons doet sulcke schande,
Ghy soudet betalen met uw bloet.
Op eender nacht hebben zy begonnen;
Doe het quam aen den lichten dach,
By 400 borghers en duytsche knechten
Vermoort al op de straten lach,
Behalven vrouwen en cleyne kinderkens,
Dese waeren beschreven niet;
Daer laghen zy als honden,
Als of se de wolven hadden verslonden,
Sulcke moort is nu gheschiet.
Zy sullent noch beclaghen,
Die de poorten op hebben ghedaen,
Zy worden selver doot gheslaghen,
Dat was den danck, die zy hadden ontfaen;
Een vendel Duytsche knechten 1,

1 Minder juist: „de 4 vendelen Duitschers stelden zich op 't St. Servaasplein in slag-orde, maar gaven zich aan de Spanjaarts over, hun officieren de schuld gevende, dat zij de zijde der Staten gekozen hadden." Mendoça p. 339. Verg. Bor.

Stonden die borghers trouwelijck by:
Wy willen met u vechten,
Al teghen die spaensche knechten; —
Vijfhondert bleven aende Spaengiaerts sy.

Spaansche Fury te Antwerpen.

[„4 Nov.; 2500 burgers of soldaten gedood en bijna even veel verdronken, velen verbrand of later in koelen bloede omgebragt. Roof, pijniging, onmenschelijkheid. Aan gereed geld, zilver, goud en juweelen verloren wel 40 tonnen gouds." Groen v. Pr.]

I.

Waeckt op, gy Nederlanden,
Waeckt op, 't is meer dan tijdt,
Of gy komt oock in schanden;
Dus ziet wel toe subijt,
En wilt, metten prins getrouwe,
Verjagen 't spaensch gebroet,
Of hy brenght u in rouwe,
Ja om lijf ende goet.
Wilt doch nemen exempel
Aen Antwerpen playsant,
't Welck was Europaes tempel,
Van neringe triumphant;
Haers gelijck is noyt gevonden,
Van koopmanschappen schoon —
Wat wil men u vermonden?
Het was des werelts kroon.
Oock kan men wel aenmercken
Haer rijckdommen seer groot,
Aen huysen ende kercken,
Die daer gebout staen bloot;
't Stadthuys magh ick wel noemen,
Met twee Borsen incluys,
Van den Pant moet ick roemen,
En oock van 't Oosterhuys.

Maer hoe zijt gy gevallen,
O koninckliјcke stadt!
U neeringen, die smallen,
U huysen liggen plat;
Dit heeft gedaen den vader
Der tyrannen verwoet,
Duc d'Alf, een spaensch verrader,
Gierigh na 't Christenbloet.
Hy heeft oock doen ontstolen
De croone van u hooft,
En maeckte den moorders holen [1],
Die u nu hebben berooft;
Veel sagh men daer doen singen
Van vreughden Neroos liet,
Nu moeten die oock springen,
En zitten in 't verdriet.
In de maent naer October,
In November den vierden dagh,
Wert gy besprongen sober,
Door 't casteel, sonder gewagh,
Met vier duysent soldaten
Van den Antichrist verwoet,
End' noch duysent piraten
Te peert, zijt dit wel vroet.
Al dees spaensche bloethonden
Hebben u bestormt fel,
Soo dat sy daer doorwonden
Menigh redelijck gesel,
Die u wilden beschermen,
Als een maget eerbaer;
Maer, Godt moet'et erbermen,
Uwen val volghde naer.
Als sy hadden gekregen
De schans tegen haer gestelt,
Soo veel zijnder doen verslegen,
Datse niet en sijn getelt;
Het roepen ende krijten,

1 Het kasteel.

Tot in den hemel klanck,
Van die men sagh doodt smijten,
Al van die Spaengiaerts stranck.
  Jerusalem kloeckmoedigh,
Noch Troyen geruineert,
En zijn noyt soo verwoedig
Noch wreet gedestrueert;
Zy deden die stadt branden,
'tVolck wierpen zy daer in,
Met haer bloedige handen,
Schoffierden niet te min.
  Veel zijnder doodt gedrongen,
In desen wreeden strijt,
Veel oock in 't water sprongen,
En verdroncken subijt;
Schepen, vol volcks geladen,
Soncken in 't Schelt seer ras,
Om dat elk onberaden
Hem salveerden op dat pas.
  Veel heeren zijn 't ontloopen,
Desen seer grooten noot,
Oock moesten 't veel bekoopen
Met een haestige doodt;
Alsoo 't wel is gebleken,
Aen den graef van Oversteyn [1],
Oock siet men noch gebreken
Veel heeren in 't gemeyn.
  Dertigh vaendelen knechten
Lagen daer in de stadt,
Met duysent ruyters, om vechten
Tegen die Spaengiaerts plat;
Meest zijnder doe gebleven,
Soo dat men sey ter noot,
Datter wel sijn verslegen,
Achttien duysent menschen bloot [2].

1 De graaf van Over- of Ever-stein, overste der Duitschers, die in 't water smoorde.
2 Het getal schijnt wat overdreven, zie boven, en verg. Mendoça.

O Antwerpen verheven,
Merckt wat u is geschiet,
Als dat gy komt in sneven,
Door 't ruisschen van een riet;
Want die u doen dit lijden,
Verstaet wel hoe ick meen,
Hadden tot allen tijden,
Wel hondert tegen een.
O gy Wethouders bloetgierigh 1,
Hier voelt gy Godes handt,
Gy woeckenaers onmanierigh,
End' overdaders vailiant;
Leert nu Godt eens recht bekennen,
Verlaet u booshеydt quaet,
Opdat gy mocht bekennen
Dat over u hooft noch staet.

1 Verg. bl. 181 aant.

II.

O broeders, hoort, Ick sal elck gaen belijden
Die jammermoort, Die daer, in corten tijden
Nu es gheschiet tAntwerpen, wel om claghen.
Het swaer verdriet Can geen mensche ghewaghen,
Dat op den vierden dach Van November, och wach!
Gheschiede, groot en cleene. Alsmen ons schreef het jaer
Zes en tseventich claer, Quam menich man in weene.
Antwerpen rijck, Ghy waert een stadt ydoone;
Noyt ws ghelijk Was onder shemels throone;
Vol goet en scat Waert ghy tot allen stonden;
Noyt rijcker stadt En was ter weerelt vonden;
Vol weelden abondant, Lieflijck en playsant,
Schoone van timmeragie; Maer duer de Spaengiers quaet
Leeft ghy nu desolaet, Jammerlijck, vol quellagie.
De Spangaerts fel Quamen met nijden gloedich,
In Handtwerpen snel, Als leeuwen seer hoogmoedich,
Zeer onvoorzien, Met wreetheyt boven maten,
Als die crijchsliên sNoens al zaten en aten 1,

1 's Morgens om 8 uur, zegt Mendoça p. 314, kwamen de Spanjaarts van buiten in het kasteel, waar Davila en de anderen hen noodden wat

Doen geschiede talaerm, Noyt meerder ghecaerm
En hoordemen, ochaermen! Oudt, ionck, cleen, ende groot,
Sloeghen die Spaengiaerts doot, Sonder eenig ontfaermen.
  Dat garnyzoen Zaghmen den strijd anveerden;
Fraey ende coen Zy hemlieder al weerden.
De borgers fraey, Die deden, sonder zwijcken,
Die Spangiaerts taey Tweemael van de merct wijcken;
Maer de slachoorden brack, Als de Spangiaert sterck aen track,
Zy waren ongenadich. De sommighe weerden hun ook,
Maer sy bleven oock al doot, Van de Spangiaerts moordadich.
  Met zwaer gedruus, Quamen zy dan ten stonden,
Tot voor tStadthuys, Daer de ghulden in stonden;
Int schieten vry, Sy gheensins en cesseerden.
Veel Spaengiaerts zy Door dat Stadthuys myneerden,
Als die Spaengiaerden dan Niet en consten daer an,
Zo hebben zy begonnen, Aldaer te steken tvier, (nen.
Doen brande tStadhuys schier. Dus waren die borgers verwon-
  Daer zijn verbrant, Duer des Spaengiaerts confuysen,
Al op den cant, Al van seven hondert huysen;
Soo menich man En wijf sach men daer blijven
Deur tvier alsdan, tIs druckelick om schrijven.
Duer tdruckelick bedwanck, Veel volcx ter stadt wt spranck,
En sijn int water ghesonken. Veel kinderen ghesont,
Die zijn als dan ten stont In smoeders aerm verdroncken.
  Monseur Davré [1], Die spranck oock, sonder treuren,
Met Sampeni [2], Van boven van de mueren:
Naer Vlissynghe de Stee, Zoo namp hy daer zijn ganghen:
Eggemont, vul vre, Es daer binnen ghevanghen [3]
Ses duysent mannen reyn, Zoo bleven daer int pleyn,
Al van die spaensche sneezen; Nu zijn die kaken saen
Besproeyt met heeten traen Van weduwen en weezen.

te rusten en te eten, maar zij andwoordden dat zij of in 't Paradijs zouden middagmalen of avondmalen in Antwerpen; zoodat zij dadelijk de versterking in de straten wilden aantasten; waarom bevel gegeven werd aan al hun jongens, om een bos stroo in de hand te nemen, om brand te stichten waar 't noodig was."

[1] De markgraaf van Havré, die aan 't hoofd der Staten-troepen in de stad was gekomen.

[2] Champagny, de Stadvoogd.

[3] De oudste zoon des onthoofden, Filips, thans der Landszaak vurig toegedaan, maar die in 1579 's konings zijde koos.

De Spaeniaerts wreet Zeer vreezelijcke tierden;
Met moede heet Sy al de stadt pilierden;
tZelver en tgoudt Deelden zy daer by ponden.
Al in dat Antwerps wout Es gheen ghenade vonden.
In also groot bedwanck, Houden zy tvolck zo stranck.
Zeer wreet zy tormenteeren, Met alle groot ghepijn;
De lieden die daer zijn, Sy alle ransoenneren.
Noyt meerder afgrijs En was; hoort, Christen-zielen,
Meer dan te Parijs, Doen zy daer dbruloft hielen.
Met claer expres, Segghe ik u, onverbonden,
Noyt moort en es Als tHantwerpen gevonden.
Bid God met sinnen vroet, Dat hy ons princen goet
Bystant doet onbezweken, Dat wy mueghen het quaet,
Al van den spaenschen raed, Seer haestelick versteken.

III.

Al ben ick desolaet en bedroeft — **I**nwendich,
Nochtans en wil ick (indient peys is) treuren — **N**iet,
Tis my valschelijck berooft met verraedt — **B**ehendich,
Waerom sochtmen twist opt landt dwelck tot vrede — **R**iet?
En dat moest ick ontgelden, eylas! soo elck — **A**ensiet,
Roovende mynen rijckdom met moorden en — **B**randen.
Patientie met Iob! Och, oft met my — **A**fliet,
En dat de blinde saeghe! Ick en wytet — **N**iemanden,
Niet dan die my leverden in des wolffs — **T**anden.

IV.

Ville tant magnifique D'Anvers, plore à ce coup,
Car ta riche trafique S'est perdu de beaucoup;
Ville tant estimée, Les parques ont mal faict
De t'offrir tel mesfaict; De Flandres ville aimée,
Las! tu as bien souffert Du mal qu'on t'a offert.
Vous, messieurs de la ville Et du lieu gouverneurs,
Que n'estiez vous agilles De rompre les fureurs?
Des Espagnols l'armée, Que voyez devant vous,

Vous n'en preniez courroux; Dont la troupe animée,
Vous voyant paresseux, Ont esté fort joyeulx.
Par vostre nonchalence [1] Vous avez bien perdu,
Estant en doléance, N'ayant coeur ny vertu.
Ils estoyent dans la ville, Que pas vous ne sortiez,
Et en rien ne pensiez; Vous estes mal habilles;
Que ne gardiez les forts Dedans et par dehors?
Par divine puissance Avez veu d'autres lieux,
Pour les grandes offences Et peschez vicieux,
Périr tout en une heure Par le vouloir d'en haut,
C'est bien sans nul deffaut; Et Sodome, et Gomorrhe,
Sont-ils pas consommez Et par feu abymez? —
La perverse fortune Tient tout en un instant,
Vomissant sa rancune Sur l'homme incontinent:
Sur ses biens, pasturages, Sur enfant, dessus tout.
Elle ruine partout; Lors d'un pauvre courage,
Ne sçay d'où cela vient, C'est son péché qui tient.
Anvers tant douloureuse, Ce coup resjouy-toy,
Car tu es bien heureuse D'avoir souffert l'esmoy,
Et prends en patience Les misères et travaulx
Qu'ont faict les Espagnols, Si Dieu par sa puissance,
Plus de bien te promet Que tu n'as heu jamais.
Ne vous fachez, Mesdames Et filles du dit lieu;
Ayez bonne resclames, Et priez ce grand Dieu
Que l'ennemy rebelle Ne vous face aucun tort,
Pillerie, ny effort; Soyez tousjours fidelles
A Dieu d'un coeur très-bon, Faisant votre oraison.
Car vous voyez les verges Qu'il vous a envoyez;
Ceste vierge est concierge, Aussi de cueur priez;
Que vostre ville pauvre Tost se puisse enrichir
En honneur et plaisir, Ayant eu souvenance
Du mal qu'avez receu, Et de l'horreur deceu.

1 De traagheid en het verzuim lag minder bij de antwerpsche bevelhebbers (Champ., Havré) en regering, dan in de weerbarstigheid en het gebrek aan tucht hunner troepen (verg. Bor, I. 130) Met recht schreef ook de prins van Oranje: „ Waar alles door zooveel hoofden moet gaan, is het onmogelijk dat er *van den aanvang af* een zoo goed besluit genomen worde, of zulk een geregelde orde zij, als het belang der zake vordert, hetgeen niet slechts vele goede verrichtingen belet, maer ook den vijand groot voordeel doet, zoo als dat door het onheil van Maastricht en Antwerpen gebleken is." (Brief van 11 Nov. aan Aerschot. *Arch.* V. 516.)

Qui la chanson a faicte? C'est un jeune garçon,
Qui a sceu la défaicte D'Anvers d'un coeur félon;
Oyant telle amertume, N'a esté paresseux
De mettre en main, joyeux, L'encre, papier, et plume,
Pour vous faire chanter Et vous desennuyer.

Gentsche Bevrediging.

Verblijt u Neerlant met jolijt,
En dancket God den Heer altijt,
Voor zijn groote weldaden,
Die ons hier zijnen vrede soet
Sent, boven vanden hemel goet,
Zijn ghemeynte beladen;
Singht nu altsaem een vrolick liet,
Gods gracy die is ons gheschiet,
Ghelijck wy sien voor ooghen;
Hy heeft der heeren hart in d'hant,
Teghen Gods macht en kan niemant,
Al heeft hy 't langh vertooghen.
Tot Bruessel zijn alsdoen vergaert
De Staten der landen vermaert,
Om soo te accordeeren
Met den Prins van Orangie goet,
En de Staten van Hollant vroet,
Tot God en 's Coninckş eere;
Te verdryven de Spangiaerts al,
Onsen God daer toe helpen zal,
Want 't zijn al zijn vyanden,
Om te vermoorden zijn sy hier,
Ende om te spolieeren schier
Al onse Nederlanden.
Den thienden October befaemt [1],
Waren d' heeren by een versaemt,
Om d' zeghel aen te kleven
Aende pays-brieven van accoort,

1 In de Staten-Vergadering van 10 Okt. werd het verdrag opgemaakt, waarmede hunne afgevaardigden naar Gent togen en dat daar, gelijk bekend is, den 8en Nov., onderteekend en afgekondigd werd.

By d' Staten opgherecht alst hoórt,
Om vreedlijck elck te leven;
Die Staten waren doen vergaert
Van Hollant en Zeelant vermaert,
Al binnen Ghendt, die stede,
Den twaelfsten dach van deser maent,
Tot vrede waeren zy vermaent,
tWelck veel verblijden dede.
tHeeft omtrent thien jaren gheduert,
Daerom soo menich mensche truert,
Doe d' Spaengiaerts int lant quamen;
Inlantsch oorloch bedervet landt,
De Geusen aenden water-kant,
Zy benouwen ons altsamen;
De Spaengiaerts namen ons lijf en bloet,
De Geusen roofden onse goet,
Niemant mocht 't hooft wtsteken;
Siet, doe waren wy soo benout
Van vrient en vyandt menichfout,
Blijtschap doet mijn tongh spreken.
Men hoorde 't schut aen allen oort
Afschieten, om sulck blijd accoort,
Peck-tonnen branden seere;
Elck sal besitten nu zijn goet,
Om 't gheloof niet meer storten bloet,
D' Prins is admirael der meere [1];
Twee hondert vendels men vlieghen sach,
In Brabant maeckte men ghewach,
Wt te dryven de Spaengiaren;
Zy meenden t' zijn ons Over-heer,
Maer God die plaghet haer nu weer,
Dat wordens' wel gheware.
Ghy landen, maeckt u op de been,
Verslaet de Spaengiaerts alghemeen,
Het sal haest zijn ghedaene;
Maeckt u selven in alles vrij,
Die sout hebben geweest in slavernij,

1 In het zesde art. der Bevrediging was o. a. bepaald, dat de Prins „Admirael-Gen. vander zee" zou blijven.

Slaetse, valt dapper aene;
Ghy heeren, staet malcander trou bij,
Wilt pleghen gheen verraderij,
De prins sal niet bezwijcken,
De coningin van Englant fijn,
Zal u oock wel bystandich zijn,
En Vranckrijck desghelijcken.
Prince, laet u niet lastich zijn,
Al gheefdy schattingh dit termijn,
Tot garnisoen der Staten;
tIs beter dat ghy nu wat gheeft,
Dewijle ghy in vreden leeft,
Alst al moeten verlaten;
Die Spaengiaert u niet laten sal,
Ghelijck men hier siet overal,
Als sy u overcomen,
De wapens neemt meê inde hant,
En strijdet voor u vaders lant,
Ridderlijck, sonder schromen.

II.

[„ Te Brugge was er eenen, die, als deze Pacificatie daerna onder den voet geraekte, durfde schryven dese vrymoedige versjes:"]

Wy hebben een land zonder Heere,
Elk rooft en steelt er even zeere;
Wij hebben oorloghe sonder strijd,
Grooten hongher sonder dieren tijd;
Groote eters zonder tanden,
Bederven onze Nederlanden.
Met den monde groot Calvinist,
Metter herten goed Papist,
Met de voeten in als content,
Dus treed elk in den peys van Gent.

Friesland en Groningen.

[19 Nov. kwam François Martini Stella van wege de algemeene Staten in Groningen, „doch Gaspar Robles, Heer van Billy (de landvoogd)... deedt (hem) grijpen en strengelijk pijnigen.... Terwijl hij in hegtenis zat wist hij eenigen der soldaten, die hem bewaarden... en een goed getal knegten op de zijde der Staaten te winnen. Drie vendels, sterk omtrent 450 man, besluiten Billy in hegtenis te nemen, en voeren 't stuk uit met bijstand der andere. Ook stellen zij, nu vereenigd met hunne spitsbroeders, verscheiden andere hopluiden in bewaring.... De bezetting van Delfzijl en Appingadam, en zelfs die van Leeuwarden en Staveren, verzekeren zich insgelijks van haare Hopluiden, dezelven naar Groningen verzendende. Stella zelf bragt deze blijde tijding aan de Staaten, die, terstond hierna, Joris van Lalain, bij voorraad tot overste van Fries- en Groninger-land aanstelden. In 't laatst van Wintermaand werdt hij te Groningen ingehaald. 't Leedt niet lang of hij bragt hier te wege, dat de bezetting, betaaling van de stad en 't landschap ontvangende, Groningen ruimde." Wagenaar.]

I.

Verheught u, gy Nederlanden,
Verheugt u, 't is meer dan tijdt,
Dat ghy siet komen tot schanden,
Die u dus seer hebben benijdt;
Den Spangiaert en blijft in 't Nederlandts crijt,
In spijt van haer moorden en branden,
Dies sy Godt den Heere gebenedijt.
Brabant en Vlaenderen schoone,
Artoys ende Henegouwe soet,
Die hebben als Utrecht ydoone [1],
Haer verbonden met den prince goet,
Om te verdrijven dat spaensche gebroet;

[1] Utrecht had zich in een brief van 31 Okt. bij de vredehandelaars aangesloten.

Dan Groeningerlandt spant de croone,
Want sy 't volbrachten met eenen moet.
Caspar de Robles bloedtgierigh,
Haren colonel seer heet,
Die heeft doen graven, onmanierigh,
Eenen put, en een wipgalge wreet
Heeft hy gestelt tot elcks leet,
Om daer met te moorden vyerigh,
Want de basten waren oock al gereet.
Voorts heeft hy by hem ontboden,
Al zijn capiteinen kloeck,
Op dat sy, als valsche Joden,
Souden sweeren zijn versoeck,
d'Welck was: den borger te brengen om hoeck;
Waervoor sy niet en zijn gevloden,
Dan Losy en wilde niet aen den vloeck [1].
Doen hy nu werdt geware
Losys mannelicke daet,
Soo heeft hy terstondt openbare
Ontboden, al van der straet,
Losys corporael ende sijnen maet,
Om van haer allegare,
Te vernemen haren raedt.
Waer op eenen sergiant van den baniere
Antwoorde seer kloeckelijck,
Werpende de pen in 't vyere:
Ick zy veel liever eer morgen een lijck.
Dus en had den colonel geenen wijck,
Dan seyde, ick sal u schiere
Doen vallen metten palmen in 't slijck.
Daer na zijn sy gegangen,
By haer soldaten aen elcken oort,
Die alle, sonder verlangen,

1 Al te krachtige onspaansche voorstelling. „Daerna heeft hij (Billy) Hopman Lussy den eed voorgehouden, die dat afsloeg, tot dat hy met syne sergeanten en corporaels soude hebben gesproken, waerom Billy deselve by hem ontbood en hun den voorsz. eed weder voorhield, maer sy seiden plat af, dat sy genen anderen eed doen en souden, sy hadden over 9 jaren den Coninck eenen eed gedaen, by denwelcken sy dachten te leven en te sterven." (Bor).

Beloofden te wederstaen den moordt;
Dit heeft den colonel seer haest verhoort,
Dies hy, met groot vestrangen,
Werdt op haerlieden seer gestoort.
Hy heeft den Loupes [1] last gegeven,
Te vullen veel geschuts gemeen
Met hagel, om te doen sneven
De soldaten, groot en kleen,
Die daer naer de wacht trocken reen;
Dan zijn opset is achter gebleven,
Want hy quam selfs in 't geween.
Als de soldaten dit verstonden,
Soo zwoeren sy terstont,
Dat soo sy den colonel vonden,
Hem souden vangen, vat mijn oorcont,
Dies trocken sy, met sulcken gront,
Tot voor sijn huys, daer sy, naer 't vermonden,
Hem niet en eerden na 't oude verbondt.
Dit heeft den Loupes seer verdroten,
Dies hyse dreyghde stijf;
Dan sy hebben soo seer na hem geschoten,
Dat hy qualijck ontdroegh zijn eygen lijf,
Ja, zijn soldaten, noyt schoonder bedrijf,
Hebben met de ander gesloten,
Te leven en sterven als man en wijf.
Doen zijn sy met eenen gedruyse,
Geloopen naer den coronel,
Dien sy eyschten uytten huyse,
Noyt tyran was in meerder gequel;
Sy namen hem med', den goeden gesel,
En setten hem confuyse
Op 't raedthuys, verstaet dit wel [2].
Daernaer zijnder nog gegrepen
Vier capiteinen bloot,

1 Ferd. Lopez, aan wien Billy last gegeven had om met zijn volk 't vendel van Lussy te overvallen en vernielen; dezen echter werden in tijds gewaarschuwd, en Lopez' soldaten voegden zich bij de anderen.

2 „Zy brachten Billy op het Raedhuys gevangen, metten Heere van Ruisbroeck, sijn dochtersman, synen Lieutenant." Bor.

Met meer ander boeven doornepen,
Die weleer waren haer overhoot,
Die setten sy gevangen in grooten noot;
Al warense vol loosheydts geslepen,
Sy en konden niet wederstaen den stoot.
  Seigneur Fascus verheven [1]
Colonel van Zutphen was,
Die heeft hem terstondt begeven
In een monicken clooster ras;
Alwaer hy, sonder langer geplas,
Sijnen baert en hayr heeft doen sneven,
Om t' ontkomen dit vreemt gebras.
  De soldaten, als leeuwen woedigh,
Sochten aen elcken kant,
Om te vinden desen tyran bloedigh;
Dan wat sy deden, den lieven Sant,
Die was in den monicken-pant,
En socht, als ander monicken moedigh,
Na hem selfs, met een keers in de handt.
  Dan eenen monick, kloeck van aerde,
Verdroot dit groot gerucht,
Dies hy den Spangiaert niet en spaerde,
Maer seyde onbeducht:
Dit is eenen monick sonder vrucht,
Van onser oorden als de vermaerde,
Maer niet van dit convents gehucht.
  Den monick wel considereerde,
Datse niet en verstonden zijn liedt,
Dies hy hem weder excuseerde,
Ende seyde met een soet bediet:
Daer is de man, dus houdt hem, siet!
Waer door sy hem apprehendeerden,
Met die kap, die hem bracht in groot verdriet,

1 „Christoffel Vasquez, Col, van Z., die sich in de Minrebroeders-Clooster begeven hadde, hebbende sijn hair en baert op sijn Minrebroeders doen afscheren, en een Minrebroeders kappe aengetogen, waerom de soldaten hem soekende niet en kenden, maer een van de Minrebroeders zeide: *ipse est, tenete eum.* Doe hebben sy hem aengegrepen en also mette kappe op te merkt gebracht, roepende: sy hadden weder eenen bisschop, (want den overleden C. Knijf was een Minrebroeder geweest) met veel andere schimpige woorden.'' Bor.

Korts daernaer, onbezweken,
Vingen sy noch, met groot jolijt,
Den provoost [1], die hem hadde gesteecken
In des pastoors schoorsteen wijt;
Loupes werdt met gebracht in 't krijt [2],
Dien sy, soo 't heeft gebleken,
Noemden den beul van Groeningen subijt.
Den wachtmeester [3] socht oock listen,
Om haer handen te ontgaen,
Dies hy vol argelisten,
Een papen-rock heeft aengedaen;
Dan sy kregen hem al mede gevaen,
tEn baetén geen kijven of twisten,
In den dief-put moest hy springen saen.
Die van den Dam en Delftziele tierigh,
Brochten mede, als Lantsers goedt,
Gevangen haer capiteynen vierigh;
Noyt soldaten waren bet gemoet,
Sy zwoeren t'samen met lijf en goedt,
Malkanderen by te staen manierigh,
Om te verdrijven de Spaengiaerts verwoet.
Voort hebben sy ontbonden
Den ambassadeur minjoot,
Die van de Staten was gesonden,
En van den colonel gepijnt was ter doodt,
Die sy terstondt, met herten bloot,
Eedt deden, na sijn vermonden,
Om 't landt te helpen uyt allen noot.
Hier na is hy, sonder laten,
Gereden na Brussel vailliant,
Om daer te vertellen de Staten,

1 „Den Provoost van het selve regiment was gevlucht in des Pastoors huis, alwaer sy hem vonden in den schoorsteen."

2 „Eenige andere kregen Cap. Lopez gevangen, roepende: hier brengen wy den Beul van Groningen." Bor.

3 „Den wachtmeester Antoni Sarda sochten sy in het bordeel, en hem niet vindende sochten sy hem in het patershuis, en koppelden met lonten eenen monnick, die hem niet en wist te wijsen, aen een openbare hoer, lange Alid genaemt, die se so langs de straten leiden, dan ten lesten vonden sy hem in een Papen-rock." Bor.

Hoe hy was gevaren in Groeningerlandt.
Dus danckt nu Godt aen elcken kant,
Dat hy ons dus komt ter baten,
Doen wy byna waren vermant.

II.

(Billy's klacht.)

Casper de Robles, heer van Billy,
Stadthouder van Vrieslant en Groeningen vry,
Plach ick my, met stolten moet,
Te schrijven, en laten noemen daer by,
Maer nu ist al teghenspoet.
Godes hant en wonderwerck,
Die kanmen nu speuren aen my seer sterck,
Tot een spieghel ellick Heer;
Die voormaels hielt geen maat noch perck,
Die ben nu verachtet weer.
Een schoemakers soon ben ick geboren,
Daer toe een Portugeeschen Spaengiaert wilt hooren,
En van afcoemste oock seer cleyn,
Mijn moeder is vercoren,
Tot des coninges amme reyn.
Omdat zy de coninck heeft gesoocht,
Daerom so ben ick Casper oock seer verhoocht,
En te hove ghekomen an,
Voor pagie ghedienet in mijne jeucht,
Als een ghemaeckt edelman.
Maer als duc dAlva, die olde tyrant,
Zijn tyrannye pleechde int Nederlant,
Heeft hy my, met vroet opstel,
Geset over Groeningen en Groeningerlant,
Tot een spaenschen coronel.
En na des graven van Megems doet,
So heeft deselve duc dAlve, wel vroet,
Tot stadthouder ghemaeckt my
Van Vrieslant en van Groeningen goet,
Teghens Barlamonts party.

Hetwelcke ghcschiet na 's Pawes raet,
Wiens wterste ghedancken en wille bestaet,
In Gods woort te roeden wt,
Door ons heyloose Spaengiaerts quaet,
Als een boos fenynich cruyt.
Daerom ick ook wel vlytich seer,
Na zijnen helschen raet my schickte weer,
Tot verwoestinghe van het landt,
Met ruyten en rooven ymmermeer,
En daertoe met moort en brant.
En als de Geusen daeromme met macht,
Heur hier en daer tegens my hebben gelacht,
En Bartelns [1] ghecomen aen,
Soo heb ick doch deselve verjaecht,
En dapper tegen ghestaen.
Daerdoor ick dan oock van minst en meest,
Ben hooge geacht en seer gevreest,
Voor een onverwinnelijcke helt,
Als of ick had een coninck geweest,
Met processy ingehaelt.
So dat ick opgheblasen bin,
En vastlijck ghenomen in mijn sin,
Door een tyrannigen waen,
Het gantsche lant te verderven,
Als Antwerpen is ghedaen.
Tot Groeningen had ict eerst gemont,
Gelijck nu yeder geworden is kond,
En met hulp van menich quant,
Die my te helpen onderwont,
In Groeningen en Vrieslant.
Dan God en heeft sulcks niet gewilt,
Maer mijn moordadigen aenslach gestilt,
Door mijn selfs soldaten net,
Die my, tot mijnen grooten onwil,
Hebben gevangen gheset.
Als ick oyt zy vereert geweest,
Also ben ick nu in een smadelijck foreest,
Villiaco noemden sy my,

1 Barthold Entens van Mentheda.

Verrader, schelm, dief, onbevreest,
Ende moordenaer daar by.
Mijn zwager Rijsbroeck [1], hooch geacht,
Die hebbense daer aen mijn zijde gebracht,
tVangen was daer goeden koop;
En Mepske voort in zijn huys bewacht [2],
Want hy is van onsen hoop.
Fernand de Loup [1] mocht niet ontgaen,
Maer in eene zwijne-kot is hy gevaen;
Die wachtmeester [1] moest oock voort,
Hoewel hy in een schoorsteen was gegaen,
Daer hy bykans was vermoort.
Fascus van Zutphen [1], een cornel,
Die was geraect in een monicx-vel,
Een monicx-cap ick meyn,
Na 't schoenmakers gat moest hy al snel,
En een nieuwen bisschop seyn.
Doctor Logendorp [3], wijt vermaert,
Die moest daer oock mede op dese vaert,
Al zijn loghen holp hem niet;
Mijn arme wijf wort niet gespaert,
Is oock me gevangen, siet.
Daerna Monceau en Boystemaen [4],
Die moeten in Vrieslandt oock achter aen,
Met menich fijn carnuÿt,
Die met my wolden gemoordet haên,
Maer d' aenslag is comen wt.
Des worde ick nu seer gekrenckt,
Van elck als een diefhencker geschent;
Isser niet een duyvel inder hel,
Die my helpt wt dit ellent,
tValt my te zwaeren ghequel!
Ick vrucht oock seer dat Martigny,
De Brusselsche gesant, bezwaren sal my,

1 Zie de aantt. op het vorige lied.
2 „Den Lt. Johan Mepske deden sy in sijn eygen huis met 15 soldaten bewaken." Bor.
3 „Dr. Juriaen Westendorp, Raedt des Coninx in Vriesland."
4 „Sy hebben oock gevangen genomen hopman Monceau, en and."

Die ick selfs, nae mijner macht,
Gepijnicht heb en gewont daerby,
Als een beul soer onbedacht.
  Och, waer ick 's Princen gevangen,
Dat ware wel mijn groot verlangen,
Maer nu sorgh ick seer voorwaer,
Dat zy my sullen hanghen,
Boven alle dieven daer.
  Adieu, mijn vrienden en maghen,
Adieu, mijn lieve zwagher,
Wijf en kinder oock daer by;
Adieu, het kost mijn kraghen,
Ghy sult volghen, sorgh ick, my.

III.

(George van Lalaing — later graaf van Rennenberg — bleef den hier hem in den mond gelegden woorden weinig trouw.)

  Georgen van Laleyn ben ick ghenant;
Om de Spaengiaerts te doen wederstant,
So wil ick waghen goet lijf en leven,
Ter tijt ick die tyranny heb verdreven.
  Ernstelijck is alle mijn opset;
Voor mijn vaderlants previlegy en wet
Wil ick vromelick tot den doot gaen strijden,
Den coninck naest God eeren t' allen tijden.
  Ondersaten, wilt my ghetrouwe zijn;
U capiteyn sal, als een goet herder fijn,
Weyden zijn schapen in lieflijcke weghen,
Niet scheerende ghelijck u herders pleghen.
  Rijckdom, noch alle dit aertsche schat,
En soecke ick niet, een verganckelyck vat;
Gelt en goet zal my nemmer ghebreken,
Soo ick in die gherechticheyt blijve steken.
  Ghy, adel des lants, zijt hiertoe oock bedacht,
Dat ghy wederstaet, met ganscher macht,

Die tyrannighe boose Spaengiaerden,
Die man, wijf, noch kint en spaerden.
Een werck laet ons volbringhen altijt,
Tot Godes en des coonincx proffijt,
Het lant in peys en vrede te bringhen,
tWelck God de Heer ons wil ghehinghen.
Niet vermoghen wy buyten Godes macht,
Laet ons slechts nu aencleven eendracht,
Ick hope dat Vrieslant sal bedancken
Haer capiteyn, als d' instrument der crancken.

IV.

(13 Maart 1577.)

[„Tot Groeningen was sulken vreugde, met branden van pektonnen, dronken drinken en anders, datse St. Martens toren in brand brachten...... Dit deden (schrijft een uit Groeningen) de ingekomen Gereformeerden almede, in plaatse datse God gedankt, gelooft, gebeden, en gevastet souden hebben." Bor.]

Hoort toe, alleghelijcke,
Van vreuchden een nieu liet,
Van Groeningen die stadt rijcke,
Voorwaer ick lieghet niet;
Men sach daer triumpheren,
Door al die gantsche stadt,
Tsavonts te seven uren,
De teertonnen branden radt.
Op een vrydach sonder logen,
Int ses en tseventichste jaer,
Die Walen wt Groeningen togen,
Veel blyschap was aldaer;
Men sach van vreucht ontspringen
Over die straet, cleyn en groot,
Die thien jaer ons straten beginghen,
Zijn wy van verlost bloot.
Men sach daer vreucht hantieren,
Met de clocken cleyn en groot,

Daer was noyt schoonder vieren,
Op sint Martens toren minjoot;
Die schalmeyen hoordemen speelen
Opt wijnhuys, met soet gheluyt,
Met harpen ende veelen,
Soo toghen die Walen wt.
  Zouden wy ons niet verheughen,
Wy waeren in grooten noot,
Niet ghenoech connen wy ons verheugen,
Want sy ons maeckten bloot.
d'Overlast is niet om vertellen,
By 't goet van ons ghedaen,
Seyden zy, int vanghen des cornellen,
Die u met moort en brant wou slaen.
  Ick sal u gaen verclaeren,
Dat in geen heeren-lant,
Meer blydschap is weervaren,
Als in Groeninghen is bekant,
Van picktonnen branden en delven,
Te drincken oock voor de deur;
's Nachts tusschen tien en elven,
Quam ons d' ongheluck veur.
  tGhebeurde met veel schromen,
Al op derselver nacht,
Dat de thoren in brant is comen,
Daer was soo groot gheklach;
Men hoorde karmen en weenen,
Och wat jammer is hier gheschiet!
Hier toe kan helpen onser gheenen,
't Mach branden so langh alst God belieft.
  De vlam is opgheslaghen,
Al in den toren hooch,
De balcken branden by vlaghen,
Om dat sy waren soo drooch:
De clocken hoordemen klincken,
Zy vielen al op den groot;
De vlamme sachmen blincken,
tHeeft soo menich hart doorwont.
  De pijnappel is ghevallen,

Van boven af ter neer,
Het maeckte groot gheschalle,
De borgers deden groot weer;
In de kerck zijn zy gheloopen,
Met water alsoo ras,
Hebbent overal begoten,
Al op dat selve pas.
Wy zijn nu nieuws gheboren,
Borghers hebt goeden moet,
Danckt God int hoochst' vercoren,
Dattet hier by bleve goet;
Die schaed' is te overwinnen,
tIs nu oock al ghedaen,
Maer tot Antwerpen [1] binnen,
Is meer schaede ontfaen.
Mochtet ander steden ghelucken,
Soo te worden het crijchsvolok quijt,
Zy wenschten meer torens ontstucken,
Al sonder langher respijt;
Men siet claerlijck voor ooghen,
Dat de prophecy is vervult,
Dat de toren in brant is ghevloghen,
Weest doch hierin verdult.

[1] Zie boven.

De Spanjaarts uit Utrecht.

[„Die van Utrecht deeden, sedert eenigen tijd, ernstige pogingen te Brussel, om van de Spaansche bezetting, die op 't slot Vredenburg lag, ontslaagen te worden. De Spanjaards, hiervan de lugt gekregen hebbende, waren op den 21en van Wintermaand ter stad ingerukt, en hadden verscheiden huizen aan brand gesteeken. Doch de burgerij, geholpen door de Duitsche knegten, die in de stad lagen, hadden hen wederom naar binnen gejaagd. Toen was men gevallen..... aan eene volkomene beleegering van 't slot, dat echter niet voor den elfden van Sprokkelmaand", en op herhaalde uitnoodiging van Don Jan, aan Bossu werd in handen gegeven ..... „De Spaansche bezetting vertrok,

tegelijk met de bezettingen van Vianen en Kuilenburg..... naar Antwerpen." (Wagenaar.)]

Wie wil hooren een nieuw liet,
Dat sal ick u singhen,
Watter cortelinghen is gheschiet,
Dat sal ick nu volbringhen,
Van de Spaengiaerts alghemeen,
Zy waren op Vreborch groot en cleen,
Zy wilden den haen gaen maken,
Zy meenden wel te krijghen buyt,
Maer sy moesten ter poorten wt,
Hoe sullen zy in Spaengiën raken?
Zy maeckten daer soo groot gelach,
Zy comen onnoosel kijcken;
Sy quamen op sint Thomas-dach [1]
Wt, met roers en met pijcken;
Zy liepen van Vreborch seer verstoort,
Sy meenden te doen een wreede moort,
Omtrent ten twaelf uren,
Sy branden sint Catrijnenpoort,
Maer, God dank, ten ginck niet voort,
tEn mocht haer niet ghebeuren.
Dit sach soo menich jongher helt,
Die hebbent soo saen vernomen,
Sy hebben de schiltwacht wtghestelt,
Sy zijn terugh ghecomen.
De Spaengiaerts schoten so menigen schoot,
Soo dattet die burghers hebben ghehoort,
Sy waren ter tafelen ghesseten;
Mans, wijfs, kleyn ende groot,
Doen Utrecht was in groote noot,
Sy hebben den hongher vergheten.

1 „Op St. Thomasdach des middachs, hebben de Spaengiaerts, leggende op Vredenborch, geschoten met heuren groten geschut in de stadt, ende mede afgevallen met stichtinge van brandt, tot twee avonden toe, waerdeur sy gepast hadden die gansche stadt met alle die inwoonderen te vernielen; deur welcke commotie ende groot gewelt, veel kercken, cloosteren, gasthuysen, ende huysen sijn vernielt, mits noch veel borgeren, die dairdeur hair leven gelaten, ende bedorven sijn." (Dodts *Archief*, I. 266.)

Die burghers worden in orden ghestelt,
Tegen de Spaengiaerts vals van gronden,
Sy schoten so menigen schoot met gewelt,
In alsoo corter stonden;
Zy hebben geschoten de kerck in sticken,
Zy gingen thuys wel dapper opschicken;
S. Martens toren is onder gevallen,
S. Jacobs toren, soomen siet,
Die staet soo swack gelijck een riet,
Men siet de clocken allen.

De borgers quamen gelijckerhant,
Zy wilden tesamen stormen,
Zy brochten gheschut aen eenen kant,
De Spaengiaerts doken als wormen;
Zy hebben daer soo dapper gheschoten,
So dat het de Spaengiaerts heeft verdroten,
Zy ghinghen parlementeeren,
Zy gavent op, al metter spoet[1],
Om te behouden lijf en goet,
Wt te trecken met haer gheweeren.

Het ghebeurde op eenen Manedach,
Dat die Spaengiaerts wttoghen,
Zy trocken wt met al haer macht,
Alsoomen sach voor ooghen,
Soo menighe burgher die dit saghen;
Daer quamen sevenentwintich waghen,
Die moesten haer bagagie voeren,
Sy moesten al te voete gaen,
De Spaengiaerts spraken niet te verstaen,
Met haere spaensche hoeren.

Vierentwintig van tweehondert wt Vreburch quam,
De eerste was Madama vrou Vuylen,
De een was kreupel, d' ander was lam,
Den derden begost te muylen,

1 Niet geheel juist. „Voluit Bossuvius ut tamquam dedita arce excederet . . . Avilanus id se facturum negavit . . . quare Boss. veritus ne graviora acciderent, conditionem recepit; eique promittenti, quod arcem regiae Maj. nomine ad mandatum Austriaci custodiret, ad 13 Febr. cum suis excessit" (*Memoriale hist.* in Dodts *Archief*, I. 193.)

Zy moesten 't cruys helpen draghen;
Veel wasser met S. Job gheslaghen,
Te waghen moest mense vueren;
Die Spaengiaerts volchden van achter aen,
Nae de Cathuysers zijn sy ghegaen [1],
Utrecht was al in rueren.
Oorlof, ghy burghers goet,
Dit is tot uwer eeren,
Danckt den Heer al met der spoet,
En den edelen prins loeft seere,
Met de heere van der stede
Knechten ende gouverneur,
Loeft die heer der heeren,
Verblijdt u nu in desen tijt,
Ghy zijt nu van de Spaengiaerts bevrijt,
Die u benouwen seere.

1 „(Sij) zijn getogen int Convent van de Carthuysers buiten Utrecht, alwaer sy eenige dagen bleven, tot dat sy geconvoyeert werden over Crimpen naer Breda en soo voorts naer Antw." Bor.

Haarlem weder vrij.

Anno 1577, doe werden gelaten
tGarnisoen uyt stad, op d' eerste Maert,
En onder den Prins, van vroomen aerd,
Quamen wy weer, op die selfde tijd,
Als ons stadhouder lief en waerd,
Die ons tot nochtoe heeft bevrijd,
Door Goods sterke hand gebenedijd.
Alwaer al de wereld op ons verhit,
So sterk, so fel als men mocht bedenken
Is God met ons, verstaet wel dit,
Niemand sal ons dan mogen krenken;
Geen vijanden, hoe bitter verheerd,
Al hebbense lust te doen verdriet;
God kan 't veranderen, ja hoe verwerd,
tExempel is klaer aen ons geschied.
Gelijk God Daniël verloste uyt der wreede leeuwen mond,
En Susanna beschermde voor die twee oude quaboeven,

Jerusalem behoede voor Antiochus' ongodlijk verbond,
En die drie kinderen holp uyt haer pijnlyk bedroeven,
Soo heeft hy ook dese stad, sonder enig vertoeven,
Wonderlijk bewaerd voor so veel vijands handen,
Hy was die noodhelper, hy ging ons beproeven,
Dies moet hy geloofd sijn in steden, in landen!

Vertrek der spaansche soldaten.

BoetICA gens AbIIt. CVr pLoras BeLgICa? dICaM:
A qVod In *O* non est LIttera Versa, qVeror.

I.

Ick heb droefheyt vernomen,
Sprack daer een spaensche poep,
Hier is qua tydingh ghecomen,
Die ons versuchten doet:
Dat al ons fraey Seignoeren
Moeten naer Spaengiën coen!
Wat sullen wy, spaensche hoeren,
Nu altemael gaen doen?
Seignore Jacomijne,
Och lieff Seignore Margriet,
Wat raet Seignore Katlijne,
Wy blijven heel int verdriet;
Wy sullen nu moeten hooren,
Dat tvolck roept, wijs, bedaert:
Ghy spaensche hoeren vercooren,
Maect u nae Spaengiën-waert.
Ach laes! 't is al vant varcken,
Sprack Seignora Margriet,
Wy sullen moeten wercken,
Is dat niet groot verdriet?
Wy hebben, wel neghen jaeren,
Ghegaen als jonckvrouws schoon,
Groot werck dat sal ons vaeren,
Wy zijns nu niet ghewoon.

Wy plachten den boer te plaghen,
Om wijn en wittebroot,
Dus moest hy rijden end jaghen,
Wy sloeghen de hoenders doot;
Als ander crijchslieden vrouwen,
Dan liepen op de gaerd,
Zoo aten wy dat wy wouwen,
Ghesoden en ghebraed.
Ist datse nu verlaten
Ons hoeren alle ghelijck,
De kindren, op der straten,
Bewerpen ons met slijck;
Zy hebben haer laten verdrijven,
t' Utrecht al van Vreeborch [1],
Een voet voor 't gat te crijghen,
Dat is meest al mijn sorch.
„Dat meucht ghy nu wel mercken,"
Sprack daer een Spaengiaert saen,
„Die koe is op, 't is vant vercken,
Onsen hochmoet is ghedaen;
Dat moghen wy wel dancken
Mijnheere van Bossoe [2],
Ghy hoeren meucht wel schampen,
Wy zijn u allegaer moê."
Des moet de duyvel waghen,
Oyt Spaengiaert te hebben gheloofſt!
Van vrienden ende maghen
Zoo hebt ghy ons berooft;
Ghy wout ons maken gravinnen
Van steden en dorpen moy,
Nu moghen wy gaen spinnen,
Ende bedelen broot om Goy.
„Ghy draecht fluweelen mouwen,
Lobben en ringhen aen de hant,
Daerop een suiveren bouwen,

1 Zie boven.
2 Bossu, die in Nov. 1576 tot de partij der Staten overgegaan, en door dezen (Jan. 1577) naar Utrecht gezonden. Verg. boven.

Als Madamme vanden Landt;
Ghy en durves niet beclaghen,
Groot goedt is u gheheurt,
Ghy waert eerst maer arme slaven,
Verhackelt en verscheurt."
Wat wilt ghy ons versnouwen,
Ghy quaemt wt Spaengiën coen,
Met d'ellebooch door de mouwen,
De teenen door de schoên,
Het hembde door de broecken,
Bracht u duc dAlf int landt,
Ghy meucht hem nu wel vloecken,
Hy heeft u hier gheplant.
„Adieu, schoon roose kloecke,
Wy moeten nae Spangiën in als;"
Adieu, Seignoor scheurbroecke,
De duyvel breeckt u den hals;
Ghy sult oock moeten wercken,
Zoo wel als wyluyden doen;
Met rogghenbrij u stercken,
Of lappen oude schoên.

II.

Les adieu aux Epaignolz lorsquilz se partirent hors du pays au mois d'Avril l'an 1577.

Adieu chetifz de tous maux,
Adieu ennemis capitaulz
Du Pays-Bas et de toutes vertuz,
Adieu pillartz, meurtriers et meschans,
Adieu massacreurs et tyrans,
Vos faictz vilains vous randent confuz.
Adieu violeurs de virginitez pudiques,
Adieu conspirateurs des faictz iniques,
Couvrez vos faces pour vos énormes faictz,
Adieu spoliateurs des lieux sacrez,
Adieu larrons, qui les biens emportez
De ceulx qui n'ont aucunnement forfaictz,
Adieu race et tice fanatique,
Adieu voleurs et gens satyriques

Exerceant partout vos cruautés,
Adieu paillartz et gens inhumains,
Adieu saccageurs et grands vilains,
Les biens d'autruy vous occupez.
  Adieu brigandz et rapineurs,
Adieu mananés et brandscatteurs,
Qui estes embuz de voluptez.
Adieu bouttefeux, chiefs des mutins,
Adieu ruffiens et qui de vos butins
Vos putaines et paillardes entretenez.
  Adieu jureurs et maulgrieurs,
Adieu payens, de Dieu renieurs,
Punis serez, qui veult doubter?
Adieu marmotz et tigres enraigez
Adieu bourreaux qui les bons accablez,
Et plaisir prenez pour les opprimer.
  Adieu vrays libertins et atheistes,
Adieu traistres et Ischariotistes,
Adieu viperes, plains de malheur,
Remplis d'orgeuil, race judaïque,
Perturbateurs de la Republique,
Adieu canailles, spectacles de malheur.
  Adieu fiers Lions allans bruyans,
Adieu fanacles (?) à mains sanglans,
Tousiours pretz à tous maulz faire,
Adieu idiotz, gens ineptes et folz [1]
Les nobles et S^{rs} sçavez bien contrefaire.
  Adieu superbité insupportable,
Adieu arrogance intolérable,
Plains d'ypocrisie estes farciz;
Adieu le musque, civette et autres senteurs,
Adieu Luciférique boue odeur,
Quilz portent et dont ils sont muniz.
  Adieu cavalleros de lepre et verole,
Adieu la danse et la carole,
Qui présentement en Anvers domine,
Adieu les mignons des dames infectes,

1 Hierachter schijnt een regel uitgevallen, ook het vorige koeplet was geheel verward en bedorven.

Adieu poltrons, gens cruels manifestes,
Ne demandant que le sang et la ruine.
Du peuple debonnaire et juste,
Qui touttefois par le fier et injuste
Ne sera de tout mis à neant,
Mais delivrez par le Sr. omnipotent,
Auquel se prie que si avant puissent aller,
Que jamais plus ilz ne puissent retourner, etc.

Pasquillus Infernalis anni 1577.

't Vrijgeleit na der Hellen.

Lestent droomde my, daer ick lach en sliep,
Dat Lucifer tot zijnder poorten wtriep
Een vry geleyt voor heeren en vrouwen,
Dat elc sou comen met vast betrouwen,
Alle die helle deure was vry-gheleye,
Elck mocht comen besien die heel contreye,
Dus liep tvolck derwaerts met grooten getale;
Ick liep oock mede, docht my, tot inde zale,
Daer sach ick wonder groot bovenmaten:
Het sadt daer al vol spaensche soldaten,
Boggers, moorders, en vrouwenschinders,
Schelms, die gemaect hadden veel schamel kinders,
Hier woude Lucifer met houden zijn feeste;
Omdat elck duyvel bly sou sijn van geeste,
So hadde hy den helschen beyr geslagen,
Doe moesten al de duyvelkens penssen dragen,
Al de werelt deure aen Simons gesellen;
Ick en soude al het wonder niet konnen vertellen,
Den last, die sou my veel te zwaer zijn; —
Zy zijn sot die gelooven dat droomen waer zijn.
Ick sach Vergas [1] daer gaen en Vitelle [2],
Zy gingen wandelen dwars door de helle,
Doe sprack die een, eylacen, ocharmen!
Waer vinden wy nu onsen vrient Noirkermen [3]?

1 Juan de Vargas, het bekende bloedraadslid.
2 Chiappin Vitelli, zie *de Nederlanden onder Filips II*, bl. 57.
3 Noircarmes.

Hy waer hier ter feesten quaet vergeten;
Hy plach so geerne penssen te eten;
Hy sal wel comen, sprack Lucifer, na den geur;
En terstont quam daer met hem den Commandeur
Des elck hem vraechde op dat pas,
Of duc dAlve noch niet komen en was?
Doe seyde Lucifer: ick hebber om gesonden,
Ick soude hem selver halen, waer ick ontbonden;
Want het is voor my een groot vercleenen,
Hy soude my 't gelt vanden thienden pennihg leenen,
Daer soud' ick een erf om coopen hier int gemeyne,
Want de helle wort my veel te kleyne,
Om mijn feeste houden, dies ick vergramme;
Dan wacht ic Pieter Pietersz [1] van Amsterdamme,
Die heeft my jammerlick bedrogen; —
tIs dickwyls waer, al schijnet gelogen.
  Door 't droomen docht my, dat ick sach wonder,
Als ick ginck kijcken boven en onder,
So en was droncken Fransken [2] niet vergeten,
Hy adt oock penssen, daer hy was geseten
Met veel van zijn beste adherenten,
Die oock geweest hadden 's werelts regenten;
tQuam al ter feesten, twaer vet of mager,
Maer daer gebrack Sancio [3], den trommelslager,
Die soude dat hoopken eens hebben doen danssen.
Doe sprac een tot my vande groote hansen,
Het volck is te veel hier bovenmaten,
Hoe sullen wy Roda [4] hierinne gelaten,
En onsen besten vrint, capiteyn Juliaen [5]?
Hy heeft alomme zijn beste gedaen,
tWaer jammer dat zy beyde bleven daer buyten,
Men salse best inden pack-kelder sluiten,
Want 't waer jammer, al is Juliaen half bleat,
Dat hy niet en waer onder 't helsche regiment,
Sprack Lucifer met alle zijnen raet,
Diet niet en gelooft, doet goet noch quaet.

1 Hevig-spaanschgezinde Schout van Amsterdam.
2 Fr. Verdugo? 3 Don Sancho Davila?
4 Hier. de Roda. 5 Romero.

Doen wasser eenen wijsen raet gehouden,
Wie Caspar de Robles inne halen soude,
Een gouverneur in Vrieslandt, en daer ghevangen 1,
Naer zijn punitie had elck duyvel verlanghen,
Met den gouverneur opt slot te Weert,
En den Dragon 2 wert oock van ons gheeert,
Hy sal inden gloeyenden oven seer wel micken,
Daer sal hy slanghen en padden slicken,
Die hebben wy met tonnen wt Hollant gebracht;
Dan den amptman tAntwerpen hier op wacht,
Om hem te brenghen int helsche perck,
Ende is ghedoemt Godevaert Sterck,
En wort ghehouden voor een spaensch roffiaen,
De borgermeester vander Meere volcht dan aen,
Met Wolffaert schepen 3 al spaensghesint;
Doen quam Judas Lucifer omtrint,
En heeft hem een rolle inde handt ghegheven,
Daer al de verraders in stonden gheschreven,
Die ghinck men daer alomme rustich sortieren —
Men mach alle droomen wel wat verçieren.

1 Zie boven. 2 Mondragon.
3 Deze als de vorigen behoort in Antw. thuis.

Don Jans Opzet.

[Don Jan boette voor de kwade trouw zijns meesters, en de vergeeflijke achterdocht des volks dichtte hem voornemens en bedoelingen toe, die met zijn ridderlijk karakter weinig overeenstemden, maar welker schijn hij, door een onberaden stap als dien zijner verrassing van het kasteel te Namen, tot ergernis van den spaanschen koning, en tot blijdschap van diens nederlandsche tegenstanders, zonder dat te willen, nog deed toenemen. — Verg. *de Nederlanden onder Filips II*, bl. 120.]

De Paus tot zijne Cardinalen:

Och lieve fratres, ben ic niet verheven,
Een stadthouder Christi? — wilt nu toch mercken,

Hoe mijn dominatie wordt verdreven,
Door de afvallicheyt der roomscher kercken;
Twee zijnder gebleven die na my herken,
En onderdanich zijn mijn gebodt en wetten,
Als mijn sonen in Christo, blijct aen haer wercken;
Deen is den Franchen coninc, wilt hier op letten,
Den anderen van Spagniën; dees twee cadetten
Leven loflijck na d'inquisijtsche zeden,
Haer faem heb ic willen boven dander setten;
Deen dAlder-Christelijcste niet sonder reden,
Dander wordt de Catholicste beleden,
Door verdienste crijghen sy deze statie;
Omdat sy my voorstaen in landen en steden,
Staen dese in ons vaderlijcke gratie,
Wie tegens haer is, tsy van wat natie,
Sullen door onsen ban verdoemenis dragen,
Want in dees twee Sonen heb ic een welbehagen.

Duc Dalve tot zijn Catholijcxsche soldaten:

Ben ic niet een trouwe knecht en weldader
Des heylighen paus en zijne prelaten?
Is hy ooc niet ons eenighe aerdtsvader,
Die my ghebenedijt heeft met mijn soldaten?
Sijn Heylicheyt en wordt van ons niet verwaten,
Sijn hierarchia willen wy zijn onderdaen,
En dootvianden der Nederlandtsche staten,
Om te moorden menich ketter en Luytriaen;
Als Roomsche enghelen willen wij voorstaen,
Om de nieu bisschoppen te confirmeeren;
De Iesuwijten sullen mede ontfaen
tWerelts eere en in rijcdom gaudeeren;
De vier biddende ordens sullen ooc floreeren,
Met alle devote herten, vroegh en spa,
Dus mogen sy wel singen, sonder cesseeren:
Missus est Dux Alva, spes nostra,
Precedens in fide Catholica;
Al resisteert ons den Prins van Orangiën,
Lo que el puede hazer no es nada,
Door d'inquisitie sullen die van Spangiën

Verwinners zijn tegens ketters vol calagniën,
Al hadden sy tot haer noch coninghen sesse,
Ja allen de vorsten van gantsch Almagniën.
Al verhalen sommige voor een seker lesse:
Crevit immensem quod nada solebat esse,
En willen den prins tot meerder hooeheyt dringen,
Wy achten sulcx weerdich een oude tesse;
Maer willen devotelijc als lofsanck singhen:
Als S. Jacob voor ons bidt, wie sal ons dwinghen?

De maecht oft nimphe van Hollandt tot hare andere susters:

Seer lieve susteren, beminde van herten,
Laet ons overdincken en mercken wijselic,
Tot wat schande, noodt, allende, en smerten,
Wy ghecomen zijn door moorders afgrijselic;
Dees wtlantsche natie misprijselic,
Machiavellische oft barbarische mooren,
Sijn sommige burgers noch veriolijselic,
En wij moeten den naem van verraders hooren;
Dees natie sonder onderscheyt willen stooren
Alle godtlijcke en keyserlijcke rechten,
Ons dochters maken sy tot hoeren en slooren
En roemen haer te zijn catholijcke knechten!
O, goede Godt! siet neerwaerts en wilt voor ons vechten,
Wilt ons eenen Gedibn of Hercules senden,
Tegens dees monsters en polypheemsche knechten,
Om Gerionis honden van ons te doen wenden,
Want moordenaers soecken altijt te schenden.

Den prince van Orangiën tot alle goede patriotten:

Edel baroenen, ridders en heeren vermaert,
Vrome burgers, en constige geslachten,
Ghy rijcke coopluyden die nu zijn beswaert,
Grijpt eenen moet en laet u dus niet verachten
Van die u met moordt en brandt willen vercrachten,
Ja, niet en soecken dan der gemeenten geschrey;
Sy verachten pays, hout dit in u ghedachten,
Heur verschrickelic leven is menigerley,
Hierom weest vroom van herten; *Ie maintiendray*,

U oude previlegïen tegens dees guyten;
Grijpt leeuwenmoet, wederstaetse sonder gebey,
Want men hoort den goddelicken Plato uyten,
Dat elc-een, voor zijn vaderlandt en statuyten,
Goet lijf ende siele moet wagen bouwelic;
Hebt acht op haer moorden, rooven, en ruyten;
Haer daet was die van Naerden grouwelic,
Antwerpen is ooc haer voortstel verspouwelic,
Dit is haer gheschiet van d' Inquisijtsche dienaren;
Hebt manlic gemoet en geen herte vrouwelic,
Om sconincx landen in voorspoet te bewaren,
Want, waer neering is, is ooc welvaren.

Don Louijs totten Iesuiten:

Ben ic niet van cleyn tot grootheyt gecomen,
Soomen aen mijn geslachte mach aenschouwen;
Mijn hoocheyt heeft zijnen oorspronc genomen,
Omdat ic spaus gebodt altijt heb ghehouwen;
Als lidtmaet der inquisitiën vol trouwen,
Hebben dese haren seghen over my gewent,
Om de kettersche Hollanders te benouwen;
De Zeeusche landouwen heb ic geschent,
Met Vitelli was ic in Duyvelandt present,
Daer mijn volc mirakelic door dwater drongen,
Den Luyterschen pays, als een listich serpent,
Is den prins van Orangien door my ontsprongen;
Dus zijn onse namen, oudt metten jongen,
Int levensboec te Roomen by den paus gestelt,
Voor onse sielen wordt ghelesen, gesongen,
Hierom en mach tegen ons geen ketters gewelt; —
Sulc meynt salich zijn en wert van Moentgen verselt.

Den Leeu van Hollandt ende Zeelandt tot zijne Excellentie:

Hoe wel wy verlaten schenen, als nacy veracht,
Van alle menschen hulpe en onderstant,
Soo quam Godt almachtich noch thoonen zijn cracht,
Die ons eenen moet gaf als leeuwen vaillant,
En heeft een stoutmoedicheyt in ons gheplant,

Om weerstaen de specken oft spaensche beeren;
tScheen dat wy ganschelic waren vermant,
Maer den barmhertigen Godt, den Heer der Heeren,
Die heeft zijn hooge glorie willen vermeeren,
Door u, keyserlijc bloedt en prince excellent;
En quaemt by ons om hare tyrannye te keeren,
Van Godt gesonden zijnde als zijn instrument;
dApostelsche religie is bij ons present,
Wy gebruycken ons oude wetten ende statuyten,
In spijt der inquisitie, als thels serpent,
Waer van ons vianden zijn knechten en guyten,
Soot blijct aen haer moorden, rooven, en ruyten;
Dits ons besluyten: Godt wilse beschamen,
Tot zijnder gloriën inder eewicheit! amen.

Don Iuan tot zijne Don-Iannisten:

Wat sal ic nu seggen van dees Albanisten,
Wat dou sy hebben gehadt een dwaes beleyen,
My dunct dat sy slachten de Alchgemisten,
Doen sy so schandich moesten wt Hollandt scheyen,
Twintich duysent Spangiaerts, ick moet verbreyen,
Sijn door neerlage gecomen onder de voeten,
Als ick hierom denck moet ic inwendich schreyen,
Datmen don Louijs, als eenen botten cloeten,
Met zijn groot hooft in desen thuyn sach wroeten,
Daer noch wt scheydende, seker tis wat moys;
Fy, ick en salse hier noch inder hellen groeten,
Want al haer gouverneeren is een handt vol hoys,
Sy hadden met haer Henegou en Artoys,
Brabandt, Vlaenderen, en meer ander landen,
Dan ick sweere duysent eeden met een gramme voys,
Dat ick de Staten sal brengen in banden,
Met tyrannich moorden, rooven, en branden;
Somtijds sal ick haer oock een soet lietken singen,
En groote logens liegen, al waert my ter schanden,
Ick sal wonder beloven, maer niet één volbringhen;
Mijn conscientie staet vry in alle dinghen,
Door tabsolveren van dinquisitie;
Al willen de Staten wat tegens my springen,

Ick salse noch bedriegen door mijn malitie,
En met cracht de roomsche superstitie
Over al invoeren, also ick heb geraemt;
Hier toe sal ick gebruycken spaus munitie,
Want ick zijn liefste kint ben, Alteze genaemt;
Hollandt heeft zijn heylige wetten geblaemt,
Maer ick sal haren thuyn noch effen paden,
Tot lof en prijs des heyligen paus befaemt,
Door wien wy zijne kinders worden geraden;
Exempel aen Vranckrijck ende Granaden,
Soo ick hier te lande mede heb begonnen;
Ick bid alle herten, die oyt Santen aenbaden,
En spaus pardoenen oock hebben gewonnen,
Dat sy my haer gebeden mee willen jonnen,
Met lesender herten oft met een singhende bly stem,
Opdat de ketters door list worden verslonnen;
tRoomsche spreeckwoort is geroct, tmoet zijn gesponnen:
Hereticis non esse servandam fidem.

Waarschuwing tegen Rome.

Ghy voesterheeren des lants wilt toch betoogen,
Dat gy Gods eere en slants welvaert bemint,
'tKint der verderffenis [1] wilt niet langer soogen,
Want gy meugt als Argus sien met hondert oogen,
Dat u, zijn eygen voester, te verraden begint;
Hoe wildy dan opbringen sulc schadtlick kint,
En laet u van achter en voren beschijten?
Ja, indien ghijt niet en volgt, soot is gesint,
tSal u al suygende den boezem afbijten;
Scheyter af in tijts, latet hoerekint krijten,
Want waert oyt ghevoestert is, daer en was geen raste,
Hebben zijt in Schotland niet moeten wtsmijten,
Dattet so lach en tierde, bloetgierich van durste?
Omdat coning Mary [2] het ooc vijf jaer kuste,
Hevet niet gestelt heel Engelant in roere? —

1 Het roomsche geloof.
2 Maria Tudoor (1554—1558).

Wildy dan u lant sien in vreedsamen luste,
Maect u 't kint quijt van de Babelsche hoere.
Blijfdy 't houwende, ten sal u niet ghelucken,
Maer sult met ellende u selven bederven,
Ja tsal u so met slavernyen verdrucken,
Dat ghy kreupel en manc sult springen op krucken,
Roepende om hulp, en geen hulpe verwerven,
So dat ghy int eynde sult hulpeloos sterven;
Zijt dan gewaerschout, voesterheeren en vrouwen,
Want laet ghy 't opwassen en zijn rijcke beërven,
't Lant wert geregeert van eenen hoop rabouwen,
Voor u voesteren salmen u den kop afhouwen,
So wordy int eynde noch gerecompenseert:
tEn heeft vant begin noyt anders gebrouwen,
Ja heel landen en steden geperturbeert,
Om dit te bewijsen en dient niet lang gestudeert,
Want men hoort den slach noch vande spaensche tamboeren;
Wiltdy, hoort, hier af zijn ghepreserveert,
Maect u 't kint quijt van de Babelsche hoere.
Wildy klaer sien den Judassen aert,
Siet de moort van Parijs aen, boven al verradich,
Zijnde als vrienden ter bruyloft vergaert,
tEn heeft mannen, vrouwen, noch kindren gespaert,
En noch na de moort blyvende onversadich;
Hoe dattet in Duytslant geweest is schadich,
Met meer ander landen, leest die historie,
Van zijn daet, gedaen in Nederlant moordadich,
Hebben Hollant en Zeelant noch in memorie,
Maer tis daer verdreven, met kelck en ciborie,
So dat sy nu zijn in eenicheyt constant;
Al heeft Antwerpen met tkint gemaect veel glorie,
Hevet niet tot loon, destructie, moort, en brant?
Mechlen, Aelst, Maestricht, ja tgantsche lant,
Werdet niet allomme geware zijn vuyl voere? —
Al wilde men u 't voestergelt geven op de hant,
Maect u 't kint quijt van de Babelsche hoere.
Ghy meugt u flatteeren en seggen als voren:
tEn sal over ons niet comen, so ghy verhaelt,
Maer werden hoochlick tot Staten vercoren,

Want wy sien veel keysers hebbent trou gezworen,
Ooc geeft Philippus de coninc dat hem faelt,
Dies twijffelen wy niet, wy werden wel betaelt,
Al schiet ghijt ons qualick, wy hopen betere;
En willen wy voorcomen int geslachte daer 't paelt,
De coninc van Vrancrijck is couzijn en petere,
Carolus Quintus, den *Plus Oultre*[1] vermetere,
Hevet oock beschermt, geholpen met crachte, —
Maer dat ghy so doen sult, houd' ick u discretere,
Ghy weet dattet comen is van Cains gheslachte;
Wildy dan rust hebben by dage, by nachte,
Al waert dat sy u trouwe tien duysentmael zwoere,
Geloovet geensins; maer, met wysen gedachte,
Maect u tkint quijt van de Babelsche hoere.

Prinslicke voesterheeren van God ghedaecht,
Bedient doch u ampt wel in alle steden,
Scheyt van dit hoerenkint, en met viericheit vraecht
Na tkint, dat geboren is van een reyne macht,
Wten geslachte Davids vol heerlickheden,
Den hertoge der salicheyt, den vorst vol vreden,
Een sone des alderhoochsten, na schrifts oorconden,
Die alleen moet geëert zijn en aengebeden;
Dit kint leyt te Bethleëm in doecxkens gewonden,
Een blyde tydinge den harders ghesonden;
Verheucht u dan, en soect dit kindeken kleene,
Dat gy trouwe voesterheeren meugt zijn bevonden,
Tot grootmakinge zijns rijcx en naems alleene;
Van dit kindeken en rade ic u niet te scheene,
Al waert dat men u hierom u hooft afschoere. —
Zydy niet verblint met een hart van steene,
Maect u tkint quijt van de Babelsche hoere.

1 Karels bekende zinspreuk.

Antwerpen van de Duitschers bevrijd.

[Den 2en Aug. „verloste God wonderlijk de stad Antw. uit de vreze van eene andere plonderinge, behoudende haar aangeboden geld. En dus werdt de Stad met haar kasteel

voor de Staaten verzekert." van Meteren. Zie de bijzonderheden bij Wagenaar VII. 155. vv.]

Wildy weten wat ons bevrijt heeft en ghespaert,
Leest de eerste letters van boven nederwaert.

Die lang leeft, leeft veel deur de Experiëntie,
Valscheyt heet nu deucht, noyt meerder Negligentie,
En was in de werelt, sint datse Enoch Liet,
Rust vindmen weynich, en cleyn Assistentie,
Gheen trouwe, noch verbont en wort gehouden Niet;
Och, dat God niet en behoede, diet al Duersiet,
Donschuldighe waer vernielt tot vele Steden!
Tselfde was ons weer berockt, al en ist niet ghEschiet,
Soo Joab Amasa verriet, int schijn van vrEden.
Almachtich Heere, bewaert ons hier beNeden,
Leyt ons herders, soo ghy Josue hebt gheDaen,
Maeckt hun aenslaghen te niet, die sonder Reden,
Altijdt met bedroch een nieu discoort rechten Aen!
Corts sal dan twist vergaen, maer tdoet veel herten Cnaghen,
Het breken des peys, Godt en den mensch misHagen;
Truerich zijn onse daghen, maer den boosen Triumphant,
Indachtich zijt dit elck, och, en blijft niet Jgnorant,
Cranck was ons machte, maer ons verlossingh Crachtich;
Heer, hun wreetht is vercort, door dwerc uwer Hant,
En, wiet leet is, het landt is tot peyse Eendrachtich,
Yverich, maer clachtich, datmer moet om strYden;
Ten is noyt gheschiet, dat men siet in onse Tyden!

Oranje in Utrecht.

[„Le 18 Août le Prince vint a Utrecht, invité par la régence." „Sonder eenige guarde met sijn ordinaris hofgesinde en stoet." (*Bor*). „Le prince se confioit dans les bonnes dispositions de la bourgeoisie. A la nouvelle du fait de Namur elle avoit immédiatement contraint les Magistrats, et d'une manière assez violente à poursuivre l'affaire de la satisfaction"[1]. *Groen v. Prinst.* „De burgeren hebben hem

[1] De voorwaarden waarop de Stad zich aan zijne zijde zoude voegen.

seer feestelijk en met groter blijdschap ingehaelt...... Hij hadde voor sijn vertrek de sake der satisfactie so beleid, dat hij hem daervan wel versekert hield" [1]. *Bor.*]

Genadige hoochgeboren vorst, prince excellent,
Wiens heerlicke fame in den hemel vlicht,
Wien God als een voorvechter zijn hulp heeft toeghesent,
Die meer door goetheyt en een lieflick ghesicht
Vermach, dan door tyranny duc d'Alba, den booswicht,
Oyt in dees ons vaders stadt conde exploicteeren,
En door zijn spaensche bloethonden heeft aengericht;
Want al hebt ghy, ghenadighe vorst, moeten absenteeren,
En laten tegens u wil ons burgers oppresseeren,
Nochtans en heeft ons Pharo, door sijn gewelt,
U princelicke liefde, u barmhertich converseeren,
So wt ons-liên harten niet aen d'een zyde gestelt,
Of wy en hebben d'ueren ws afwesens getelt;
Weest dan willecom prince, aller eeren weerdich,
Die noyt zijt bevonden bloetgierich noch hooveerdich.
Den almachtighen God, wiens ooghen het all' deurstralen,
Weet dat wy lang hierna hebben gesouhaiteert,
Om u vorstelicke genade weder in te halen,
En te bidden u excellentie hem daer toe verneert,
Dat hy over ons, als hy plach, voortaen regeert;
Al hebben wilde dieren in u plaetse geseten,
En obstinatelick tegen u excellentie gerebelleert,
U geboden veracht, u statuyten versmeten,
Nochtans hopen wij, dat ons niet en zal worden geweten,
Want u te versetten nemmermeer ons wil is geweest,
Oft oyt gheavoyeert des wreeden tyrants ontheeten,
Dan God heeft, met desen troebelen tempeest,
U zijnen David willen proeven aldermeest;
Weest dan willecom, enz.
Comt dan prince, wy roepen met stemmen, hert, en gemoed:
Weest willecom, waerdich als coninck te zijn gehuldt;
Weest willecom, den tweeden Davidt, edel bloedt;
Weest willecom, wiens genade het al vervult;

1 Zij kreeg in Okt. haar beslag.

Weest willecom, vergevende ons de schult;
Dat wy u dus lange buyten hebben gesloten,
Ghelijck wy hopen dat ghy doet, want u genadich ghedult
Noyt zijn vyant als vyant heeft verstooten,
Weest willecom, wiens liefde alle harten heeft deurschoten;
Weest willecom, van pays ende vrede tfundament;
Weest willecom, die, als groeyende loten,
Doet weder wassen die neeringe in allen ent;
Weest willecom by u kindren, als Vader excellent
Weest willecom, enz.

Het kasteel van Antwerpen geslecht.

[„Den 23 Aug. wesende eenen vrydach, tusschen twee ende dry ure, is het casteel van Antwerpen, bij advise van de Generale Staten van Brabant, doen tertijt het regiment van den lande bevolen sijnde, opt selve casteel voor Gouverneur wesende M. de Bours, begonst af te breken ende des woensdaeghs daernaer is denselven M. de Bours metten Walsche soldaten affgetrocken ende de Guldebroeders van den ouden voetboghe ende cleuweniers daerinne gelaten.

Den 28 Aug. werd het casteel van Antw. by M. de Bours overghelevert in handen van de borghers, ende begonsten tselve aftebreken, ter syde naer de stadt; hier en ghebrack geen volck toe, tot datselve werck; die borghers trocken hiertoe met vliegende vaendelen, mans, vrouwen, meyskens, jongens, ende kinderen om dit vileynicht werck te mineeren ende te helpen breken." N. de Weert, *Chronijk*, H. S.]

(*Bekentenisse ende verscheydinghe van Madonna Castillia tot Antwerpen.*)

„Och, hoe ben ick benauwt! en, dat my troost derven doet
Is, dat ick weynich bemint ben in dese landen,
Dit bedroeft my meest, wee mijns! want ickt besterven moet,
Daer ick noch soo ionck ben, maer opghebracht tot schanden;
Och, ick en wijts niemant, dan die hadden in handen
Mijn voochdije, want haren onredelycken aert

Heeft mijn beste vrinden ghemaeckt tot vyanden,
Ia, die my eerst opholpen, hebben sy oock beswaert.
Eylaes, wat sal ick beghinnen, my toch dat verclaert!
Och, ick en weet gheenen raet, tmach my wel verdrieten,
Dat ic myn boels, doen sy veel rijcdoms hadden vergaert,
In de meeste weelde minst mocht ghenieten."

Ick hebt langh vergheert, dwelck my qualyck becomen sal,
Och, voorts bedorven my die spaensche medicijnen,
Wat sy my brochten dat heb ick inghenomen al,
Nu seggen my dees meesters, by seker doctrijnen,
Dat ick vergheven ben met sulcke fenijnen,
Die infect, ia dootelyck zijn en corosijf
Dat my dit eerlanghe sal doen verdwijnen,
Duer een abstemie die my sal groeyen int lijf,
Ia, mijn ghebeente duercnaghen, noyt felder bedrijf;
Och, souden mijn gheleerde my sus mishandelen,
Ey, daer ick meest opstont? o vervloeckt onsalich wijf!
Nu ickse meest van doen heb sijn sij gaan wandelen.

dErchst is, dat ick daghelycks noch groot verwijt hoore,
Maer och, van al te weynighe worde ick beclaecht,
Dies ick my inwendich, tot alsulcker tijt, stoore;
Deen heet my: „bordeelhouster, menich vrouwe en maecht,
Iae onbeiaerde — tis iammer dat u daerde draecht —
Zijn duer u gheschoffiert, teghen haren wille,
Roovers hebdy aenghehouwen, de goeden veriaecht;"
Dit moet ick al hooren, daer ick dikwils om swille,
Al sou ick my gheerne nu wat houwen stille;
Het maeckt my soo beruert, dat ick my somtijts schame,
En my en can helpen clisterie noch pille,
Want gheen dinck en crenckt meer dan een quade fame.

Och, dan comen sommighe, die hen beromen noch,
Al ben ick nu cranck, haer leet aen my wreken;
Hoe sou ick, ellendighe, dan becomen, och!
tVerwijt is te groot van alle mijn ghebreken;
Men heet my: „landscheynster, u pols hebben gesteken
Die stat in brande, iae menich arm weese ghemaeckt,
Al isser sommighe, die voer u willen spreken,
Sy hielden haer best binnen, want u feyt is te naeckt;
Al waert over twintich iaer, wy sijn veroorsaeckt,

Ons in daenschouwen van u te perturbeerne;"
Och, dit moet ick al hooren, denckt hoe suet dat my smaeckt,
Want tberichten der waerheyt is quaet texcuseerne.
Dan veel vrouwen, die haer mans verloren hebben,
En nog weduwe blijven, dees zijn op my seer wreet,
Eylaes! dese mijn doot meest ghesworen hebben;
Omdat se nu troosteloos zijn in haer meeste leet,
Roepen sy wraecke over my, en segghen, met goet bescheet,
Al die my noch soecken te houwen in waerde
Sijn moorders voor Godt, wiens handen noch sijn bereet
Om d' onnosel bloet te storten metten swaerde.
Dus ist al vergheefs, dat ick veel aenvaerde
Eenighe recepten of sterke preservatijven;
Och, dus wensch ick my wel thien speten onder d' aerde,
Want dat Godt en de mensch haet en can niet gheblijven.
Dus om my te haten elck veel oorsaken vindt,
Want menich huysman sijn graen brocht op mijnder erven,
Diet zelf gebreck had; dit op my veel wraken bindt,
Omdatter weinich hun gelt kosten verwerven;
Noch dmeest, als men graen en cost had laten bederven,
Dan moestent de borghers thunnen onwil coopen,
Diet berooft was mochten van ghebreke sterven;
Dit dee my vloecken crijghen met groote hoopen,
Eylaesen! wil men my daerom tvel afstroopen,
Omdat ick se aenhiel met hunne rooverije? —
Daer isser meer in de stad; mocht men se al cnoopen,
Daer en quam paep, rechter, noch buel te tije.
Och, ist niet deerlyck dat dit wort al gheweten my?
Nochtans en heb ick eylaes! niet alleen die schult,
Dan roepen sy — och, theeft my dickmael ghespeeten vry —
Dat ick mijnen roofnest langh ghenoch heb ghevult
Metter weesen goet en bloet; en dit maeckt my soo verdult,
Dat ick mijn sinnen misse deur desperacie,
Want dier my toebrachten — waerom op my ghebrult? —
Hebben my moeten verlaten met schandlesacie;
Och, quamen sy al ter scherper examinacie,
Die my de voet gaven en quamens noch te bat,
Men souder noch veel vinden, God kent de nacie,
Daerom heet ick der Landscheynders Magnificat.

Niet te min een sake my dickmael verdrooten heeft,
Dat mijn gouverneurs ghinghen nieuwen twist voorstellen —
Och, waerwt mijn kranckte meeste ghesprooten heeft! —
Doen sy dwaterlant moê waren, mijn ghesellen,
En mijn ghebuerte doen namen te quellen,
Met roof, brandt, en moordt, die sy overvielen subijt;
Maer eilaesen! moet ick dat nu alleen ontghellen,
Och, ick hadder te bat af een cleynen tijt.
Dan van duytlanders word ick oock grootelijck benijt;
Dus claecht elck over my, is dit niet druckich?
Och, isser gheen gracie noch eenich respijt,
Soo is mijn gheboorte wel ongeluckich!
Mijn nativiteyt is wel over seven iaren
Gemaeckt gheweest, dat mijnen tijt sou wesen cort;
Maer mach my God noch in dit leven sparen,
Ick salt haer loonen; hoewel dat er nu wort
Met my ghespot, ghegheckt, en veel schimpdranx ghestort,
Ick ben vry wat gherustere, dan ick pleghe;
Al creech ick in Iunio menighen herden hort,
tIs nu reêlijck, en noch bat sou, waert dat elck swege;
Sonder twijfel, daer moet wat goeds sijn op weghe,
Al ben ick noch wat cranck, men sal my helpen dan,
Best houw ick my stil, twaer quaet dat icx meer creghe;
Maer sulck bloeyt hem doot, eer ment ghestelpen can."
Hiernae bleef sy een maent langh in stilte groot,
Soodat sy ons thernemen hadde goên hope,
Maer haer loose bleef hert, oock hadde haer milte noot,
Dit woumen al versueten met spaensche sirope,
Sy wert oock dickmael besproeyt met eenen sope,
Asperguis ghenaemt, maer twas al om niet;
Want, ghelijck den caneker, soo lach en crope
Haer vuylicheyt nae therte, dwelck haer qualyck liet
In stilte en in ruste; dan dmeeste verdriet
Quam haer in dleste, doen sy scheen heel verresen,
Nochtans sy haer met veel gheleerde beriet,
Maer sieckte van quaet aes en is niet te ghenesen.
Dus den eersten Augusti, omtrent acht uren, vroech
In den avont, rechts metter sonnen onderganck,
Seer subijt sy doen in een groot besueren sloech,

Haer brack innewaerts, waervan haren asem stanck;
Een abstemie, en midts dat haer de pijne dranck,
Liet sy eenen schreeuw, dat ment in dstadt hoorde;
De Moffen waren verschrickt duer al sulcken sanck,
En meynden datmen heur schelmswacht vermoorde;
tFeyt vernemende sy huer alsoo verstoorde(n),
Dat sy sanderdaechs ter poorten wttrocken,
Want hunnen troost stont op haer, met valschen accoorde; —
Selden spinnen sy goet garen, die quaet rocken.

Sy lach in dees stuyp tot den dry en twintichsten dach,
Maer den walschen meester, die haer doen cureerde,
Omdat hy er daghelycx meer perykels in sach,
Trac hy er sijn hant af en heur excuseerde;
Mits dat haer vuylicheyt niet en mineerde,
Maer weer innewaert groeyde, soo hem was bekent,
Soo gaf hijt de stadt aen, die hy veradverteerde
Dat haer dickmael veel gheveysde quamen present,
Met wien sy veel beter dan met hem was content;
Dus coos hy van alle perickel sijn ontschuldich;
Dat hy deen vercureerde, was dander gheschent,
Die vuylste crancken zijn alderminst verduldich.

Hierop hielt men te hove consultacie,
Men soudt open vliemen, dit viel ten besluyte,
dWelck haest gheschiede, in corter spacie,
Want het vuyl was te rijpe, het moester uyte;
Op bey zijden van den crop lacht in muyte;
Met dat ment opvliemden, viel sy in onmachte,
De vuylicheyt schooter wt, ghelijck een spuyte,
Daermede is sy verscheyen, donsalighe drachte;
tVerwonderen was groot, maer cleyn was de clachte,
Omdat sy menich mensche bedorven heeft,
Noch wert sy beweent van diese salich achte;
Maer hoe kan hy goet zijn, die van duecht verstorven leeft? —

Ghelijck tcasteel met haest tot boosheyt gefondeert was,
Tot slants onrust, want tsoeckt altijt turbacie,
'sGhelijcks wordet om beters wil gheraseert ras,
Tot vrede des lants, lof hebbe Gods gracie!
Nooit roofnest en dede meer schandalisacie,

Leest vrij alle historiën ende cronijcken,
Men sals niet bevinden, tsy by wat nacie;
Noch sijnder, die sochten wel hondert pratijcken,
Om te houwen staen; machtmen se niet ghelijcken
Bij Circes gasten, die noch haren dranck smaken?
Verkeerde menschen, die van de reden wijcken,
Want sterke casteelen dlandt meest cranck maken.

Oranje in Gent.

[„Le prince se rendit le 29 Déc., avec le comte Jean de Nassau à Gand, où il resta jusqu' au 15 Janvier. Il y fut parfaitement accueilli. La commune lui devoit la restitution de ses privilèges." Groen v. Pr.]

I.

„Daer was ghemaekt een groote stellagie met pilaren ende een Pyramide verheven, ... in den midden van de stellagie sat de maecht van Gendt onder eenen throon in eenen thuyn . . . . ende sprack tot S. Exc. dese woorden:

Princelic goede vorst, des Nederlandts recht vader,
Ic, dijn Gentsche dienstmaecht, heet u willecom dees tijt;
In u aenschouwen verblyden wy ons te gader,
Verhopende daeraf het gemeene profijt,
Door u wijsheit en deucht, bestreckende haer so wijt,
Dat ghy ten rechten sijt van elcken hoogh verheven;
Jc offre u wt jonst, die ons voorstander zijt,
Een oprecht, open hert, u ten dienste gegeven,
Met liefde, trouwe, macht volstandich hier beneven;
Neemt in dancke onse ionst, al is seer cleen de daet,
God late uwe genaed Nestoris jaren leven,
En bloeien in voorspoet, bevrijdt van alle quaet!

Dit seggende presenteerde sy S. Exc. een open herte van fijn goudt, waerin *Synceritas* geschreven was."

II.

Och, Ghendschen leeu, clouckmoedich van ghelate,
't Hooft van Vlaenderen in eeren ende in staten,
Hoe hebdy u zelven verabuseert!
Ghy dynct dat ghy uzelven ghedaen hebt veel bate,
Met ketens afsluytende menighe strate.
Den prince boven den conynck hebdy hooghe ghepromoveert,
Ja, boven dat, zoo hebt ghy uzelven zoo zeere verneert,
Dat mueght ghy ende wy met u zeere beclagen.
Ghy hebt den prince u herte ghepresenteert,
Hoe zoude men een heere tot eenighe daghen (saghen:
Meer jonste connen betooghen? — dus segghen wy sonder ver-
Den Ghendschen leeu clouckmoedich lijt groote smerte,
Omdat hy den prince ghegeven heeft zijn herte.
Oft nu den conynck van Spaignen t'uwent quame,
Wat zaudt ghy hem doen, dat hem zaude zijn aenghename?
Al waert dat ghy hem gaeft zelver oft gaut, wat is 't bediet,
Oft al waert dat ghy hem gaeft, tot zijnder vrame,
Gheheel de reste van uwen lichame,
Als 't herte wech is, 't en is al niet.
Maer schijn van blyschap maect oock wel verdriet;
Aensiet den tijt, het mocht zoo wel ghebeuren.
Al is u deur 's princen comste groote blyschap gheschiet,
Dynct ghy daeromme eeuwich te zyne uut treuren?
Brugghe en Iperen zegghen u met doleuren:
Den Gentschen leeuw enz.
Clouckmoedich heeft hem oyt den Gentschen leeu ghe-
Als 't hooft van Vlaenderen van elcken verhooght; (toocht,
Maer 't herte es wech, wat can hy maken?
Dit seght men nu achter u, deur 't lyden ghedoocht:
Als 't herte wech es, 't gheheele lichame verdrooght.
Uwe hooghe clouckmoedicheyt meughdy wel staken,
Deur smerte mueght ghy wel druckelick waken,
Dat ghy u herte dus hebt wech ghegheven,
Ende uwen eyghen heere hebt ghy doen versaken.
Och, hooft van Vlaenderen, hoe waert ghy verheven!
Maer nu moet men van u zegghen met suchten en beven:
Den Gentschen leeuw, enz.

Prince, hadt ghy met elckanderen te rade ghegaen,
Ghy zaudt den Prince wel hebben ontfaên,
Hem presenteerende zelver ende gaut;
Maer neen, ghy hebt op uws zelfs wijsheit ghestaen,
Al lijdt ghy nu smerte, ghy hebbet u zelven ghedaen.
O, Ghendschen leeuw, hoe kendy nu u zoo staut!
De ziecte quelt u ende ghy zijt van jaeren aut,
Wat jeught ofte vreught cunt ghy nu verwerven?
U leden werden teer, u lichaem wert caut,
Ghy gaet in 't perijckel, eylacen, van sterven;
Wt compassie zegghen wy, als broossche scherven:
Den Ghendschen leeuw, enz.

1578.

De aartshertog Matthias.

I.

O Heere God almachtich,
Eeuwich ghebenedijt,
Weest ons doch nu gedachtich,
In desen benauden tijt!
Want ghy alleen, en anders geen,
Onsen verlosser zijt.
Duckdalf die quam wt Spaengiën,
Met macht van volck seer groot,
Den prince van Oraengiën
Dit hoorende, hy vloot,
Egmont seer bou, die brack de trou,
En brocht hem selfs in noot.
Alle Duckdalfs verlenghen,
Was de thienden penninck schier,
tEn was niet dan om brenghen
Dees landen in zwaer dangier;
Maer de Brusselsche raet, die deden hem groot quaet,
Dies moest hy ras van hier.

Men sach Duckdalf vertrecken,
Met zijn gheroofden schat,
Maer alle zijn spaensche specken
Liet hy in elcke stadt,
Doen quam ons voor de groote Commandoor,
Die brocht 't pardoen oock rat.
Antwerpen rijcke,
Doen ghy stont inden brant,
Seer looflijck met pracktijcke,
Sprack men al van don Jan:
Hy is royael en liberael,
Men vant noyt beter man.
Hoort wat ick u sal verclaeren,
Hoet met don Jan is vergaen:
Te Brussel, al op de zaelen,
Heeft hy een valschen eedt ghedaen,
Hoe dat hy terstont, met een valsch verbont,
De Spangiaerts sou doen wtgaen [1],
Maer corts, ten duerde niet langhe,
Trock hy nae 't Mechels perk,
Al met soo groot verlanghen,
Sant hy Torlon zijn merck [2]:
Bewaert my geheel 't Antwerps casteel,
Ick treck nae Namen sterck.
Doe heeft het lant vercooren
Don Matthias, d' eertschen-Duck,
Het landt heeft hy ghezworen
Te helpen wt den druck,
Voor den tyrant, don Jan becant,
De Heer geef ons gheluck!
De prince al van Orangiën
Was zijnen luytenant,
Gouverneur wt Almangiën,
Over Hollant, Zeelant, Brabant,
Hy waechde zijn goet, zijn vlees en bloet,
Al voor het vaders lant.

1 Een ongegronde en slechts uit den slechten dunk des volks gesproten beschuldiging. Verg. *de Nederl. onder Filips II*, bl. 113.
2 Treslong, dien men beschuldigde het kasteel van Antwerpen verradelijk voor Don Jan te hebben willen behouden.

O God, hemelsche Vader,
Beschermt ons allegaer,
Voor don Jan den verrader,
tIs comen int openbaer;
Verleent ons mee pays ende vree,
Int salich nieuwe jaer.

II.

Ghelijckerwijs vol rouwen Sat 't volck van Israël,
In d' Babyloensch landouwen, Deur tyrannië fel; —
Zoo hebben wy gheseten, In 't soete Nederlant,
Vol lyden onghemeten, Door Spaingsche jock en bant.
Maar God heeft ons ghesonden, Van Nassouwen, een helt,
Welk heeft den bant ontbonden, Die ons dus heeft ghequelt.
Daernaer is 't lot ghevallen, Op u, Matthias goet,
Die voortaen sult, voor allen Ons qualen, geven boet.
Gy sult te vreden stellen Onsen lantsheer ontpayt,
Ende de leughen vellen, Die van ons is ghesayt.
Zoodat wy aan Matthias Hopen, dat hy sal fijn,
Recht als eenen Messias, Onsen verlosser sijn.
Dus sijt ons wel ghecomen, Eel bloet van Oostenrijck!
Stelt u altijt tot vromen, En vordert ons ghelijck.
Opdat u wordt ghegeven Des conincks lof en faem,
Van Hongheren verheven, Daer ghy af voert den naem.
Al sijt ghy jonck van jaren, Weest daerom niet beswaert,
Pompeius was ervaren, Al was hy onghebaert.

De Geestelijken uit Maastricht.

Heruit, Papouw! Een spel op je mouw,
Een bril op je neus, Maestricht is Geus.

[Eene vergeefsche samenspanning, in het voorjaar van 1578, om Maastricht in Don Jans handen te spelen, gaf aanleiding, dat de geestelijkheid die daarin had deelgenomen ter stad werd uitgezet. De geheugenis daarvan bleef bewaard in het bovenstaande rijmpjen. De stad boette er een jaar later vreesselijk voor.]

Brugge aan Gent.

[In Brugge zag men met ontevredenheid den Gentschen Oranje- en hervormings-zin, daar er „in de stad nog veel Catholijken waren, die de nieuwigheden van die van Gent verachteden, en deze deden wel aan het huis van den burgemeester en aan het stadhuis pasquillen plakken, uitmakende de Gentenaars voor muitemakers, stropdragers [1], kwade raetslieden, pluimstrijkers van den prins van Oranje." (De Kempenare, bl. 193.)]

1 Van wege hun opstand en straf onder Karel V. Zie boven I bl. 209.

1.

Gy Heeren van Brugge exelent,
En volght niet den boosen raedt van Ghendt;
Wildi van 's coninex weghe wesen in gratiën ontfaen,
Laet cloosters ende keercken buyten der stede staen.
Veel meinschen, vol van calaignen,
Schamen hun te dragen 't velt-teeken van den coninck van
Spaignen.
Sy dragen sluyers, ende gesloofde causens, ende herten van
Oraingnen
Van appelen, die groeyen in 't coninckrycke van Spaigneu;
Maer, eer dat den somer sal kommen ten heinden,
Sullen met huerlieder velt-teecken naer Hollant ende Zeelandt beleinden.
Die stropdraghers ende muytmaeckers van Ghendt bedriven
raige,
Sy houden ghevanghen en willen dooden groote personaigen,
Daer-en-boven sy rooven keercken, cloosters, godtshuusen
ende hospitaelen;
Den tijdt sal kommen, datse den coninck metter galghe sal
betaelen,
Sy soucken te bringhen ander steden in sulcker calaignen,
Dat en es den pays niet van den suspecten Prince van
Oraingnen.

II.

„Men zong doen langs de straten het volgende liedeken, dat ik, om de waarheid daarbij zeer aardig uitgedrukt, alhier wel heb willen stellen." (Gesch. van Vlaand., door J. P. van Male, bl. 26):

Lenaerd van Brugge Boog zijnen rugge,
Om te dragen 't gemeene last;
Hy hadde de brieven Gezien van Lieven [1],
Hy en heeft er een hair niet opgepast;
Hy dochte 't is beter een ander zee,
Men mochte belasten, My en mijn gasten,
Te dragen de basten, Gelijk Lieven deê. [2]
Claes van Brussele, Qualic gepeistert,
Seere vereistert En desolaet,
Met sijnen tempel, Een qualijck exempel,
Maeckte sijn sinnekens desperaet,
En Claes hadde geern paeis en vree,
God wil z' hem verleenen, En allen die 't meenen,
Of hy zal weenen, zoo Lieven deê.
Rombout van Mechelen, Kleene van machte,
Houdt ook de wachte Jegens zijn vrind,
Hy komt ze ter baten, Al die hem haten,
Hy strooyt sijn pluimkens al jegen den wind;
Nochtans is hy al ziende blind,
En bouwt op een onvaste steê,
Men zal hem betrapen, Al heeft hy de Papen
Van honger doen gapen, Zoo Lieven deê.
Hans van Antwerpen, Die ik meene,
Groot of kleene, Arm of rijk,
Gy, gewapend al tot der teene,
Men vindt er geene Uwes gelijk;
Gy willet al wagen,
Halsen en kragen, uw eers-gat meê;
Uw vlot sal kampen En gy moogt stampen,
Maer in 't lest saldy rampen, zoo Lieven deê.

1 Nam. van Gent. 2 In 1540 nam., verg. de aant. der vorige bladz.

Oorlof, Claes, Lenaerd, Hansken en Rommen,
Zwijgt nu als stommen, En sneuvet niet meer;
Op uw potkin Es niet meer te brommen,
Gy moet doch al kommen Tot uw rechten heer;
Gy gingt stampeyen Op uw kalseyen,
Nu stady en siet als een gattine (?),
Springt uitter mute, Aen 't veer met een schute,
En roept: Calle kikt ute, zoo Lieven dee.

Geuzen Hellevaart.

[Roomsch weërdicht uit Gent, verg. boven bl. 204.]

Lestens droomde my, daer ick lach en sliep,
Dat Lucifer t' sijnder poorten uutriep
Een vry geleye voor heeren en vrauwen,
Dat elck zau comen op vast betrauwen,
Alle die helle (deur) was vry gheleye,
Elck moght comen bezien die heele contreye;
Dus liep 't volck derrewaerts met grooten ghetale,
Ick liep oock mede, docht my, tot in de zale;
Daer sach ick wondere, groot boven maten,
Het zatt daer al vol Guessche soldaten,
Schelmen, moorders, en beelde-schinders,
Kerckroovers, die ghemaect hebben veel schamel kinders,
Apostaten, ministers met haer valsche doctrine,
Boer-straffers, piraten, lantloopers ten fyne,
Paep-eters, sacramentschenders, en maeghdevercrachters,
Van God en zijn helighen sprekende veel lachters.
Hiermede waude Lucifer gaen hauden zijn feeste;
Omdat elc duvel zau bly zijn van gheeste,
Zoo hadde hy den helschen beer gheslagen,
Doe moesten die cleyn duvelkens al peinsen draghen,
Al die weerelt deure an Calvinus' ghesellen;
Ic en zau dwonder niet al connen vertellen,
Den last, die zaude my veel te zwaer zijn; —
Zy zijn zot, die ghelooven dat droomen waer zijn.
Ick zach Bredcrode gaen met capiteyn Wust [1],

1 Kapt. Worst; zie boven, bl. 40.

Zy ghynghen door d'helle zeer ongherust;
Doen sprac den eenen : „ eylacen , ahe!
Waer vinden wy onsen goên vrient Lumé?
Hy waer hier ter feesten quaet vergheten,
Hy plach zoo gheerne bloetdaermen te eten."
„ Hy zal wel commen," sprac Lucifer, „ naer den gheur."
En terstont quam hy met Condé daer veur,
Dies elc hem vraeghde daer up dat pas,
Oft graef Jan van Ghendt[1] niet commen en was.
Doen zeyde Lucifer: „ ic hebber om ghezonden,
Ic zaude hem zelve halen, waer ic ontbonden,
Want 't is voor my een groot vorcleenen,
Hy zaude my den schadt van kercken en cloosters leenen,
Daer saude ic een erfve mede coopen hier in 't ghemeyn,
Want die helle, die wort ons noch veel te cleyn,
Om mijn feeste hauden, dies ic verflauwe;
Dan wacht ic Casimirus met Willeken van Nassauwe,
Met zijn huusvrauwe, een gheprofeste nonne[2],
Ende oock de Weerdinne in de Roose te Lonnen,
Die 't volck zoo dicmael hebben bedroghen; —
tEs dicwils waer al schijntet ghelogen.
 Door dit droomen docht my, dat ic sach wondere;
Als ic ging kijcken boven ende ondere,
Zoo en was graef Lodewijc daer niet vergheten,
Hy att ooc peinsen, daer hy was gheseten
Met graef Adolph ende zijn adherenten,
Die ooc gheweest hadden des weerelts regenten;
tQuam daer al ter feesten, 't was vet oft maghere,
Maer daer ghebrack Ryhove, den alaermslaghere,
Die mocht zijn trommels doen slaen om danssen.
Doen sprac capiteyn Bouck[3] tot die groote hanssen:
„ Het volck is te vele hier boven maten,
Hoe zullen wy Zonnevelt[3] connen inne ghelaten,
Ende onzen vrient capiteyn Myghem[3] eersaem?
Zy hebben in 't rooven en moorden haer beste ghedaen,
tWaer jammer dat zy beide bleven hier buten." —
„ Men zal ze best in den peck-kelder sluyten,

1 Hembyse. 2 Zie boven bladz. 150.
3 Vlaamsche en Staatsche bevelhebbers.

Want al es Myghem van moorden tAntwerpen ghevanghen,
Ende Zonnevelt van Lamotte[1] commen in verstranghen,
tWaer jammer, zeg' ic, al zijn zy in boosheit verblent,
Dat zy niet waren onder ons helsche regiment"
Sprac Lucifer, met alle zynen raet; —
Dies niet en ghelooft, en doet goet noch quaet.
Doen wasser eenen wysen raedt ghehauden,
Hoe dat zy meester Pieter Datheen inhalen zauden,
Upperste bisschop van Ghendt, niet om verstranghen,
Naer zijn presentie heeft elc duvel verlanghen
Met Jacobum, Joannem en ander daer zeer verheven
Ende Beza, haer paus, God van Geneven,
Die zal in den gloyenden zetel zeer wel micken,
Daer zal hy slanghen ende padden slicken,
Die hebben wy met tonnen uut Indiën bracht,
Dan oock graef Jan met Hollac, hier up wacht,
Om heurlien te brynghen in de helsche gronden.
Dies verwachten wy oock mijnheer van St. Aldegonde[2]
Met meester Pieter de Rijcke[3], een groote roffiaen
En de achtien-mannen met capiteyn Bernaert[4] volghen aen,
Ende Marneau[4] met Tempel[5], te Brussel gheseten,
Met de Adels van Ghent dienen hier niet vergeten,
Mits oock haeren crijchraet, al Ghues- en Hembijs-ghesint.
Doen quam Judas, haer vader, Lucifer ontrint,
Ende heeft hem een rolle in zijn handt ghegeven,
Daer alle zijn vrienden stonden hinne gheschreven,
Die ghynck men alomme rustich formeeren;
Men magh allen droom wel wat stoffeeren.

1 Zie ben. bladz. 232.
2 Marnix (van St. Aldegondesberg.)
3 Gentsch hervormde.
4 Vlaamsch bevelhebber.
5 Olivier van den Tempel, de stad- en krijgs-voogd in Brussel.

Der Geuzen afkomst.

Verhueght u, mijn kinders, die my subject zijt,
Als Saul hooveerdich wilt verjubileren
In 't bemerken mijns afcomsten, die gheheel incorrect zijt,
Jeghens Ste Pieters stadthouder in 't quact verwect zijt:

Caïn was mijn eerste vadere in 't genereren,
Met Ismaël in boosheit wilt triumpheren,
Met Balaäms wercken laet u bevlecken,
Met Joab, uwen broedere, wilt ruyneren,
Met Esau u versteent herte doet nu ontdecken,
Met Sodoma wilt de nonnen tot de oncuyscheit verwecken,
Met Chore, Datan ghebruyct nieuwe offerande,
Met Absalon wilt nijdt teghen u vader strecken,
Met de Israëliten u hueverste bryngth die ter schanden,
Met Iesabel wil bloet sturten in alle landen,
Met Pharao veracht Gods woort t'allen termyne,
Met Achab werpt Gods priesters alomme in banden; —
Dit's Calvinus' afcompste en der Geusen lyne.
Met Babel noempt die rechtveerdighe alom verraders,
Met Ieroboam keert al omme die wet des Heeren,
Met de Dagonisten weest dueght-versmaders,
Met Andronicus om moorden weest gheen beladers,
Met de Dansers wilt druck in vrueght verkeeren,
Met Solmolac wilt Calvinus' struyck vermeeren,
Met de Astarothyten zijt de Papauwen vercleenende,
Met Mammon brynght de rechtveerdighe in 't verzeeren,
Met de Giganten maect wedewen en weesen weenende,
Met Sisera zijdt dlandt oorloghe verleenende,
Met Vasta hooveerdich en wilt niemant obedieren,
Met valsche rechters zijt Susannam steenende,
Met Balthazar wilt kercken en cloosters pillieren,
Met Antiochus en wilt niet d'helige daghen vieren,
Met Manasses veracht Gods heilighen ten fyne,
Met Nabuchodonosor wilt u zelven vercieren; —
Dit's Calvinus' afcompste en der Guesen lyne.
Met de Ipocriten en Sarasynen wilt de liefde vercauwen,
Met vercierde graven leght u uutwendich schoon,
Met de blende laet den zienden den wech benauwen,
Met de lueghenen willen wy ons rijcke ophauwen,
Met blasphemiën laet nu weeren Gods kilct idoon,
Met gheveynsde helicheit zouct 's weerelts loon,
Met Iudas' giericheit stelt u te labuere,
Met quaet voor goet te gheven en maect u niet te noon,

Met veinsterclemmers[1] verdruckt die gaen deur de deure,
Met grypende wolfven vercleet de schapen natuere,
Met dieren ghelde vercoopt Gods woort playsant,
Met Arrius' raet helpt d' onnoosel t' alder huere,
Met achterclap wijst paus en priesters verhandt,
Met vleesch liberteit werct den rauwen gheest constant,
Met slangen-gheslachten werpt den aermen in pyne,
Met de Mennoniten vult u kisten vaillant; —
Dit's Calvinus' afcompste en der Geusen lyne.
Princelicke prince, en wilt ons wet niet verminderen,
Met Basa wilt alomme dooden die propheten,
Met Ioannes Hus wilt Gods kercke hinderen,
Met Zwinglius zijt alle qua kinderen,
Met den Calvinisten deckt Gods secreten,
Met Marten Luyter wilt u vermeten,
Met raet, menich dusent boeren te bringhen om den hals,
Met gheveynsde liefde dect u feninighe beten,
Met Hermannus[2], Datenus, deur leeringhe valsch,
Met loosen upstelle verraet vlaems, duyts, en walsch,
Met den Amiral[3] en Condé sturt bloet boven maten,
Met mijn discipels maect te Ghent veel gheschals,
Met boosheit weert raet, gouverneur, en staten,
Met Nassauwe bedriecht alle gheestelicke prelaten,
Boven al veracht den paus, ghestelt van God divine,
Oft anders zouden wy ons rijcke moeten laten; —
Dit's Calvinus' afcompste en der Guesen lyne.

1 Naar het bekende tekstvers uit het 4e Evang., verweten de Roomschen den Hervormden dat zij door het venster binnenklommen.
2 Herm. Modet. 3 Coligny.

La Motte in Grevelingen.

Den edel capitein La Motte, resideerende in Grevelinge,
Deed alle die van Vlaenderen hebben de krevelinge.

[„.....'is op huiden tijding bij den Staten angecommen dat M. de la Motte (Valentin Pardieu, Heer van la M.)

gewesene artillerymeister van onse voer verslagen leger, und nu goevernoer van Grevelingen, dieselve Stadt verraden und in handen van Don Johans volck gelevert hebbe, dermate, dat eergisteren tegen den avent M. de Liques, van den voersz. Don Johans wegen, met duisent mans daer binnen gelaten sijn solde, waerdurch: tot onser aller groet leetwesen [1]: geheel Flanderen in groeten onlost en onkoesten geraden wert." Brief uit Antw. van 13 April, in van Hasselts *Stukken voor de vad. Hist.* III. 307.]

1 Men ziet beide getuigen, brief en rijmpjen, zijn het over het feit en zijne gevolgen blijkbaar eens, maar beoordeelen het van een geheel verschillend standpunt.

De Gentenaars in Yperen.

Op Sint Margrieten-dach, ghenaemt die felle,
Quamen binnen Iperen die van Gent rebelle.

[12 July „vertrok uit Ghendt den Heere van Assche (Willem van der Kethule, Ryhoves broeder) met twee vendelen voetvolk..... (die) zijnen weg nam naar Iperen, alwaer hy, door heimelijk verstant met eenige borgers, met zijn krijgsvolk wierdt ingelaten, en terstont de wet vermaekte. Daer wierden twee mannen in zijn inkomste doodtgeschoten; het Bisdom en de huysen van eenige Catholijcken wierden geplundert, en den hoogh bailliu, den pensionaris, den griffier, en meer anderen wierden gevangen." (Ghendtsche Gesch. II. 34.)]

De geschoren hoop.

[„Alle ontzag geweerd zijnde, zoo hoorde noch zag men niet anders als schimpschriften en oneerlijke liedekens, tegen den Paus, tegen de kerke, tegen de Catholijken en hunne ceremoniën en deze noemden zij superstitie, afgodisten, Babylon, die groote hoere, en de Paus Belsebut en Antichrist." [1] De Kempenare, bl. 106.]

1 Verg. boven, I, bl. 293—312 en II. bl. 24—35.

Fy, Babel quaet, met uwen roomschen Godt,
Ghy gheeft aflaet, door u onwijs gebodt;
Fy, hoer onteert, die met 't veelhoofdich dier
Hebt geboeleert, int onwtbluslijck vier.
U cardinaels, en bisschoppen vileyn
Boeleeren smaels, met u, o hoer onreyn;
Wie sondich is van uwe broerkens al,
Geeft ghy remis, om comen niet ten val.
Dit paeps gespuys meest leven na haer wil,
Want selfs abuys hebben sy, en verschil
Van ordening, en nonnencloosters veel,
De handeling van dien is ondeuchts deel.
De Jesuwijts willen de beste zijn,
Doch ypocrijts zijnt in beveynsde schijn;
De Capucijns gelijcken 't heilich vat,
Onnutte zwijns zijnse, verstaet wel dat.
De Minnebroers hun handeling is snoo,
Doortrapte loers, en bidden broot om Goo:
Vrouwe-broers en Preeckaren int gemeen,
Na 't recht beken, van al en deughter geen.
Koor-dekens mee, dwelck souden tegenstaen
tQuaet datmen dee, die stellent oock soo aen,
Als proosten doen, en oock prioren erch,
Die door gewoon wel gaen in de herberch.
Ghy menschen blint, gelooft niet sulcke liên,
Die onbesint haer eygen quaet niet sien;
Blijfdy versteent, is u verstant ontvroet,
Mits ghy nu meent dat 't hout mirakel doet? —
Elck clooster mach wel heeten een moortkuyl.
Het boos gewach haer selven maect heel vuyl:
Om dat sulck soch is van de hoer gesoocht
Te Babel, doch dat God niet meer gedoocht.
U oogen dan wilt open doen en siet,
Dat ghy hiervan u wacht en van haer vliet,
Cains ghebroet, haer logens niet aenhoort,
Het paepsche bloet doocht niet, al de konsoort.

Don Jans verlegenheid.

[Vergel. de Nederlanden onder Filips II. bl. 150.]

Al naer een groot verblijden,
Kompt wel een droefheyt na,
So schiet my nu ten tijden,
Sprack don Jan d'Austria;
Wt Italjen, sonder schromen,
Tooch ick 't Nederlant in,
Was ick daer niet gecomen,
Dat waer wel mijnen sin.

Met veele loose listen,
Die reyse ick aennam,
Hield my stil sonder twisten,
Tot ick in Brabandt quam;
Ick dacht haer te betrapen,
Met eenen valschen moet,
Ghelijck den wolf de schapen,
Den vos de hoendren doet.

Waer ick weer wt den lande,
Ick quammer niet weer in,
Ick gheraeck heel te schande,
Dus treurt mijn hart en sin;
Ick docht: men sal my croonen,
Te Bruessel in dat hof,
Men acht my gheen twee boonen,
Dus heb ick kleynen lof [1].

t'Antwerpen, opt casteele,
Daer had ick my ghepast,
Dat landt tot mijnen deele,
Docht ick te houden vast [2];
't Casteel is afghebroken,
De knechten zijn daer wt,
Op my soo doen sy koken,
Om my te maken de bruyt.

1 Verg. *de Nederlanden onder Filips II*, bl. 301.
2 Zie boven, bladz. 224 aant. 2.

De Spaengiaerts alghelijcke,
Die zijn nu wt het landt,
De Walen my oock afwijcken,
Zy laten my hier te pandt;
D'Overlanders moeten v'ransen
Wt allen steden nou,
Al draghense groote lansen,
Zy hebben nicht-daer-t sou [1].
Al vanden raet wt Spaengiën,
Bracht ick een valsch bewijs,
Den prince van Oraengiën,
Die soud' ick maken prijs;
Neerlant wou 'k dwinghen laten,
Boven Duckdalf seer wreet,
De steenen vander straten
Vallen my nu te heet.
Ick dacht, in korte daghen,
Mijn naem te zien vermeert,
De kans is omgheslaghen,
Dus word ick nu onteert;
Brabant, Gelder, en Vriesen,
Zy vallen my al af,
Dies moet ick nu verliesen,
Men acht my niet als kaf.
Adieu, Amsterdam vrome,
Die ons getrouwe zijt,
Ick dacht u toe te comen,
In eenen korten tijdt;
Op Hollant woud ickt waghen,
En Zeelandt oock ghemeyn,
Het bladt is omgheslaghen,
Ick laet u nu alleyn.
Ick had my hooch vermeten,
Ick kende my veel te stout,
Den prins woud ick opeten,
Zonder mostaert oft zout;
Op my doet hy niet passen,

1 Verg. over het vertrek der Duitschers uit Antwerpen, boven bladz. 213.

Ick stae nu heel in schandt,
Mijn spillen vallen in d' assen,
Zy zijn wel half verbrant.
Adieu, mijn vrienden vercoren,
Die noch zijn hier en daer,
Ick laet u gantsch verloren,
Het valt my veel te zwaer;
Ick kruyp weer in mijn schelpen,
Nu spaer u Godt ghesont,
Ick en kan u niet ghehelpen,
Ghy meught maken soo ghy kondt.

Don Jans dood.

[Ook nog na Don Jans dood bleven zijne vijanden onverzoenlijk, en vloekten en smaadden hem in fransche en duitsche klink- en graf-dichten, die slechts als de krachtige uitdrukking van den billijken volkshaat tegen het beginsel — en niet tegen den persoon, — een gunstig gehoor verdienen.]

I.

Dieu voulant chastier la province Belgique,
Luy envoya Duc d'Albe, Antioche en rigueur,
Puis un moyne encharmé, d'assez semblable humeur,
Qui n'ont peu achever leur dessein tyrannique;
Après tu es venu, fils de mère impudique,
Et as par fantasie esté nostre vaincqueur,
Mourant à my-chemin, ensemble ton honneur;
Phaëton orgueilleux, voylà ta fin inique.
Car, entre ces tyrans, Dieu nous envoye icy
Moyse ou Machabee, & nous delivre ainsi
De leur oppression, erreur, & tromperie.
Vienne donc l'ennemi & fust ce satan mesmes,
Il sentira de Dieu les jugemens extresmes,
Et floriront tousiours l'eglise & la patrie.

II.

Grafschrift.

Hier leyt Don Ian, hoochduyts-gheboren,
Eenen bastaert verre befaemt,
Die noyt sijnen vader en kenden te voren,
Dan was 's keysers sone ghenaemt [1],
So sulcke nichten, onbeschaemt,
Gheerne de beste rocken kiesen;
Wt alsulck eenen stock ghy quaemt,
O landsstraf, die wy gheern verliesen.
Hy was in de spaensche landouwe
Opgevoedt met het vuyle soch
Van d' inquisitie, voestervrouwe
Van tijrannye ende bedroch;
Machiavellus was tot noch
Zijn schoelmeester, die hem leerde
Liegen, bedriegen, moorden, doch
De paus zijn herte g'heel verkeerde.
Op desen voet is hy ghecommen
Int Nederlant, als goeverneur,
Vermomt en verciert met schoon blommen,
Van soeten reuck en schoon coleur;
Hy speeld' en fluyt' als Iongeleur,
Om in credit zoo te gheraken,
En dacht, als wy sliepen hier deur,
Van ons all' Argus te gaen maken.

1 Men gunde den armen bastaart zelfs zijn vader niet. Zijne moeder was, als bekend is, Barbara Blumberg, van Regensburg, later met den monstermeester Kegell te Brussel gehuwd, die haar bij zijn dood (Juny 1569) met veel schulden bezwaard achterliet. Sedert berokkende hare behoorlijke verzorging den koning en Alva, den laatsten vooral, een ongeloofelijken last; met veel moeite wist hij haar te bewegen zich naar Gent te begeven, waar zij op vrij weelderigen voet (men zie hare huishouding in de *Corr. de Phil. II.* II. p. 203) leefde; Filips had haar gaarne in Spanje in een klooster gehad, maar daar was zij bij geene mogelijkheid toe te brengen; zij wist wel, zei ze, hoe men daar de vrouwen opsloot. De koning, schreef Alba elders, moest eens weten wat een hoofd die vrouw had; zij was wel het koppigste wezen dat hij immer had gezien. Hij sloeg eindelijk voor, haar, onder voorwendsel van een reis naar Antwerpen, naar Spanje te voeren. — *Zie de aangeh. Corresp.* II op verschillende plaatsen.

Hy meynde wel te sijn een prince
Van 't Nederlant, en elck soldaet
Te maken rijck van dees province;
Oock ons goet, land, gheld, en ghewaet,
Ia oock ons leven, (ô groot quaet!)
T'hebben voor buyt, en roof ghestolen,
Zoo Pharao, zeer obstinaet,
Israël hadde onder sijn solen.
En hy creech oock, tzijnen bystande,
Den dry-ghecroonden hooch gheacht,
Met zijn aenhangers veelderhande,
Dies hem gebrack schalckheyt noch macht,
Om 't vaderlant, soot was bedacht,
Te maecken slaef, na hun vermeten:
De wolf stack hem int schapenvacht,
En had ons byna opghegheten.
Dan God had over ons melijden,
Om zijns naems wil alleen ghetrou,
En heeft verwect, om ons bevrijden,
Den Machabeum van Nassou,
Om desen Antiochus-flou
Te wederstaen, end' te vercleenen,
Die al, soot scheen, verdrucken zou;
Maer God heb lof, hy bleef te Meenen (?).
Want hoewel don Ian hoepte weder
't Nederland te vernielen al
Met cracht en bedroch, hy viel neder,
Als Phaëton verwaent en mal.
De pest hem vander eerden stal,
Die een pest was veur geheel d'eerde,
Venus voorderd' oock zijnen val,
Deur hare nymphen die hy begheerde [1].
Alsoo heeft ghenomen een ende,
Die meynde, zijn monarche groot,
Gods kercke bringen in ellende,

1 Het gerucht liep namelijk dat „ Don Juan was gestorven aan eene pestilentiële ziekte, welke hij bij de omhelsingen der dochter van den graef de Roeux, die daer oock aen stierf, soude aengetrocken hebben." (De Kempenare, *Vl. Kron.* bl. 127.)

En socht ons verderf ende doot.
Soo spot d'Heer, dit zietmen bloot,
Met sweerelts macht en sot voorstellen,
En helpt de sijne uut aller noot; —
Dies moet men zijnen lof vertellen.
Leert dan hieraen, alle groote helden,
Verschricken in Gods wonderwerk,
Tegen wien te vergeefs sich stelden
Alle tyrans hoe cloeck en sterck;
Vreest den Heer, die heeft ooge-merck
Op al u doen, en, dit bekeer u,
Dat hy sal namaels leeck en clerck
Oordelen, dus *Schade leer u.*
O, Neerlantsche steden en landen!
Laet ons blijven in goet accoort,
En nemen waer Gods gift veurhanden;
Schuut tweedracht en leeft, zoot behoort,
Naer Gods heylich en dierbaer woort;
Soo sal sijn seghen u bedecken,
Of, soo ghy God weder verstoort,
Sal hy dou Ian weder verwecken.

1579.

Utrecht en Atrecht.

(Vergl. *de Nederlanden onder Filips II*, bl. 152—158.)

I.

De sterkste muur of wal, daar God door wil bewaren
Zijn kerk, zijn volck, en 't land, in stormen en gevaren,
Is eendracht, en te zijn, in doen, in laat, en daad,
Een zin, één hert, één ziel, één wil, één stem, één raad.

De eendrachtigheid, die is de moeder van de krachten,
En 't grootste geweld, dat ooit wij bij elkander brachten,
Geen wapen doet zoo veel, geen oorlogstuig zoo sterk,
Ze is 't allerzwakste volk het sterkste bollewerk.

II.

O, Nobiles, non nobiles! Qui Belgicae, non Belgice
Informe nectitis jugum, Non nectitis si nectitis.
O, quanta vos a posteris Manebit indignatio!

Jan Kasimirs Soldaten.

[J. Kas. was in het laatst van 1578 naar Engeland gereisd; toen hij in het begin van 1579 terug kwam, vond hij zijne soldaten vertrokken. Hun aftocht wordt in het volgende rijmpjen herdacht:]

Hebdy niet in Brabant geweest, aen der Staten syden?
Moet gy niet te voete gaen, moogt gy niet meer ryden?
„'k Heb er geweest, komm'er niet meer,
Sy hebben kein geld, sy hebben kein eer,
Het sijn verlochend' lieden."

Geuzen-fury te Gent.

[In Gent was het Geuzen-dwangbewind onder Hembyze en zijne hervormde ijveraars steeds in vollen gang. Oranje had daar, in het vorige najaar, eerst door Ryhove (zie *de Nederl. onder Filips II.* blz. 307) en later door eigen onmiddelijke tusschenkomst, een einde aan trachten te maken, dat echter weinig duurzaam was, en hem slechts den afkeer van beide partijen, die elkander in hevigheid niets toegaven, op den hals haalde. 's Morgens van den 10en Maart 1579 stormden, niettegenstaande den godsdienstvrede door Oranje in Dec. bewerkt, „sommige moedwillige Geuzen met den degen in de vuyst in de kerken der Catholyken..... liepen door kerken en kapellen, al de beelden en outaren brekende, deuren en vensters, vloersteenen en ijzerwerk namen zy weg, op sommige plaetsen braken zij de grafsteden, enz." (de Kempenare, bl. 223). „Het is niet om zeggen in 't byzonder, met hoe groote razernye en boosaerdigheydt alles is geschiedt." (*Ghendsche Gesch.* II.

124). — Geen wonder dat die handeling de verontwaardiging der verdrukte Katholieken in hooge mate wekte; zoo als zij zich in het onderstaande dicht van een roomschgezind tijdgenoot, Chs van Auweghem, krachtig uit.]

Bemerct nu uwen val, al Ghendts Calvinist ghetal;
Docteuren, naer u cas, ras, Surgijn oft wyse liên,
Wilt se bespiên, En haest ontbiên;
Oft gaet tot Mr Lucas, Die zal u uryne besien.
Tot Dierick Beza om raedt gaet, Eer 't u ter herten slaet;
Vraeght Zwinglius oft Melon-ton En Mr Pieter Viret,
Wat dat u let An hooft oft zet;
Die zullen u zegghen waerom Dat valsch es u opset.
Al uwen valschen raedt, daet, Die tendeert al tot quaet;
Anziet die eerste practijcque, Die ghy deet binnen Ghendt:
Vier ordens gheschent, En hemlieden convent [1];
Maer roovage publijcque Die was allom ontrent.
Kercken en cloosters daer naer [2] Zagh men bederven claer;
Beelden schoffieren en schenden, En rooven al het goet,
Te peerde en te voet, Vry metter spoet.
Ghy slacht al Calis-benden; Valsch is 't al dat ghy doet.
tEn was den afgod niet, ziet, Die ghylieden hadt bespiet;
Maer 't was rooven en stelen, Dat ghylieden hadt voor dhant,
An elcken cant, Goud, zelver, en pant;
tEn mochte u niet vervelen, Robynen noch diamant.
Tin, yser en metael, stael, Dienden u t' eenemael;
Loot, coper, ketels, pannen, Moesten 't becoopen zaen.
tMoest mede gaen, tWas haest ghedaen,
Pot, schotels, lepels, cannen; Daer en moght niet blyven staen.
Rijs, blocken, turven, haut, smaut, Coorne, taerwe ende maut,
Coeyen, peerden ofte schapen, Swynen en gansen in 't cot
Was den afgodt, Verstaet wel 't slot,
Die men u zach betrapen, En deelen in elck rot.
Erfve, bosch, boomen, landt, sant, Zagh men an elcken cant,
Thiende, pachtbrieven oft rente Trecken tot ulieder boort.

1 De kloosters der 4 bedelorden waren 18 Mei 1578 gesloten geworden.
2 De dichter bedoelt den beeldstorm van 24 - 26 Aug. 1578.

Ghy gaet'er mê voort, Het wordt gheschoort,
Ghy crijcht'er af goede rente; Ghy meent dat u behoort.
Als 't al ghesloten was, ras Zach men al up dat pas
Stellen Religions-vrede, Die men heet Liberteyt.
Een cleen bescheyt, Zoo elck wel weet;
Men dede, te Ghendt in stede, Recht, reden noch equiteyt.
tAccord dat was ghedaen, zaen Besworen, alzo ic waen,
By broeder Pieter Gaethenen [1], En Hembyze excellent,
Heere en wet present. 't Gheestelick content,
Al waeydet ieghens haer schenen, Bezwoeren 't ooc prompte-
ment.
Vier kercken excellent, jent, Haddet ghecstelick binnen
Ghent [2];
Broêr Paulus preecte in d'eene; Dat was een Augustijn [3].
Een Jacoppijn [4], Potter [5] hielt hem fijn;
tSente Michiels ghemeene Was Fremineurs termijn [6].
Dees predicanten vier, schier Quamen in groot dangier;
Te preken was haer verboden; Zy moesten 't laten staen,
En elders gaen. Hoort mijn vermaen;
Papen en nonnen vloden, tEn hielp niet wat zy baên.
Frederic Haeck, snoot callant, quant, En Scheerpaert,
den trawant,
Quamen in die vier kercken, Ghewapent, harde snel,
In dit bestel, Als honden fel;
Catholijcken ende clercken Deden zy groot ghequel.
Doen wasser meer dan eerst, meest Gherooft, ghetrocken,
gheteest:
Kercken en cloosters mede, Zeer bynaer gheraseert;
Jae ghemineert, En ghecasseert.
Adieu, Religions-vrede, Ghy en wordt niet meer ghe-useert.

1 Dathenus' schimpnaam, die de gezindheid omtrent hem ten krachtigste schetst, en dien hij zich nog in den loop van dit jaar, zie lager, waardig maakte.
2 Bij den godsdienstvrede van Dec. waren den Roomschen de S. Michiels-, S. Nikolaas-, S. Veerle (Faraïlden)- en S. Jakobskerk, en de kapel van S. Kathelijn toegestaan geworden.
3 In St. Jakobs.
4 P. Filippus in S. Veerle.
5 Jan de Pottere in S. Nikolaas.
6 Franciscus Everaerts in S. Michiels.

Dit was zeer obstinaet, quaet, Gaethenus' valschen raet.
Dat hy eerst hadde besworen, Daer en hilt hy nu af niet;
Wanckelbaer ziet, Al waer 't een riet;
Valschen apostaet gheschoren Es hy, en anders niet.
Zijn trauwe en zynen eedt, breet, Heeft hy vervalscht, God weet,
Zijn cap ghehanghen op d'haghe, t'Ypre, als carmelijt [1],
Die elc beschijt, In allen tijt,
Hy zal 't, in corten daghen, Beweenen breet en wijt.
Up papen en nonnen acht zacht, Al eyst dat ghy zeer lacht,
De tijt moght noch wel commen Dat ghy se zoudt ontbiên,
Begheeren te zien, Up beede u kniên;
Up die leere gheclommen, t' En zal u nauwe gheschiên.
Borghers, anziet nu hier schier Dathenus' snoo bestier.
Hier aen meughdy wel mercken Dat valsch es zijn upstel;
En zynen rel Es boos en fel,
Om rooven cluusen en kercken, En den Conynck te zijn rebel.
Ghy Calversteerten voort, hoort, Vertrect nu rechte voort
Uut Ghendt, die schoone stede, En laet die zoo zy was;
Vlucht over den plas, Haest u zeer ras;
Leedt u ministers mede, Raed ik u up dit pas.
Prince, bekeert u pleyn reyn, 't Es meer dan tijt certeyn,
Haudt u aen 't oude gheloove, Den catholicken pilaer;
Vijfthien hondert jaer Gheduert voorwaer;
Hy zal 't noch al deurclooven, 't Staet ons bescreven claer.

1 Men weet dat Datheen, van Yperen geboortig, vroeger in Poperingen monnik was.

Brugge behouden.

[De vraag der aanneming van de Uny van Utrecht had hier in het laatst van Juny beide partijen in de wapens gebracht; de Catholieken „eenige overhand hebbende," deden een roomschen Stadvoogd benoemen, die alles in hun zin wijzigde. „Maer agt vendelen Schotten met 150 peerden van Thourout [1]..... deden de Gereformeerden zegepralen." Gentsche Gesch. II, 117.]

1 Waar behalve de Schotsche ook de Staatsche troepen onder la Noue lagen.

Hoort, broeders, alle die onse vaderlant beminnen,
En, met herten en sinnen, wilt wel verstaen,
Hoort van Brugghe den oorsprono en tbeginnen,
Wat dat zy al voren hadden, om heur ghewinnen,
Maer heur verradich voornemen is qualic vergaen;
Den xxvijsten in Juny, heeft de wet ghedaen
't Ghemeente voren houdende de Unye van Utrecht,
Grootelicx by versoucke van die van Ghendt en Yperen saen,
Daer de gheestelicke met heur Catholijcke slecht,
tSelve gheweyghert hebben, ende heur opgerecht
Teghen heurlieder dekens en hooghe magestraten,
Die de Unye gheconsenteert hebben, alsoo men secht,
Die hebben zy ghesmeten, en verdreecht buyter maten,
Dit deden de Cornelianen, broer Cornelis' ondersaten [1].

De papisteghe groote gheleerde, die hebben opgejaecht,
En 't ghemeente ghewaecht in heur predicatie jent,
Dat beter ware met Henegauwe en Artoys onversaecht,
Te onderhaudene de pacificatie, wel bedaecht,
Die den prince gheordonneert heeft met die van Ghendt,
Van dat zy teghen de pater-noster-knechten bekent [2]
Souden opstaen, ofte zijn met brandtschatten ghequelt,
So zijnder menichte van Cornelianen den burcht commen on-
Ende hebben heur met fortsen teghen de wet ghestelt; (trent,
Sy vinghen den burchmeester met groot ghewelt,
Willende eenen collonel hebben van heuren zin ende wille,
Dat was mejoncker de Mol, heere van Watermael gespelt,
Den dobbelen Papau, vul twist en geschille,
So meenden zy de Parissche bruyloft te houdene int stille.

Dese Cornelianen, met al heur Jesewyten,
Doen zy dezen collonel hadden met fortsen ghecreghen,
Sy seyden, zy souden alle de Geusen wt Brugghe smyten,
En zy trocken den predicant soucken ten Carmeliten,
Hem niet vindende, zo hebben zy zijn huysvrouwe ter deghen
Gheslept by den hayre, en met vusten ghesleghen,
Dit beghinsele aensiende den hooghen magestraet,
Sonden secrete boden wt, deur alle weghen,

1 Broer Cornelis, weet men, was de roomsche, en nog dweepzieker Datheen van Brugge.

2 Gentsche spotnaam der soldaten van het leger der Malkontenten.

Aen heur stadts capiteynen seer delicaet;
Soo heeft capiteyn Hans Vleys met goeden raet,
Inghenomen de Ezelpoorte met machte,
En capiteyn Wynckelman, dat vroom mannelick saet,
Die nam in de Eselbrugghe ende stelder zijn wachte,
Om de Cornelianen heur verraet te beletten met crachte.
  Capiteyn Remeus van Aertrijcke, clouck en valiant,
Die nam in de plaetse rontsomme twest-vleeschuys groot,
Capiteyn Anthuenis Wouterman,-met gheweere in de hant,
Die nam in d' Eeckhout-brugghe seer constant,
Soo bewaerden zy alle de straten totter maerct minjoot,
Doen quamer eenen wijkmeestere, die eertijts de poorte sloot,
Ende track met de sleutels naer de Eselpoorte coen,
Hem voughende met de capiteynen in dat conroot,
Opdat hy de poorte voor haer vrienden mochte open doen;
De papisten dit hoorende op dit saisoen,
Zy namen aen de wapene en hebber heur teghen gheset,
Maer de Geusen, die deden de Cornelianen stille hoen,
Zoo heur oproer en verraet was belet,
Ende der Geusen looze was voor Brugghe en de wet.
  Door dese loose gheruchten nooh vele vroom soldaten,
By Wynckelman en capiteyn Vleys ontrent,
Die tleven voor onse vaderlanden liever wilden laten,
Dan dat zy souden vechten voor dees goddeloose prelaten,
Jae dan zy de paepsche indictie zoude zijn obediënt,
Vele papen en monnicken, diemen voor heylich kent,
Die quamen met bussen en hellebaerden ras
Op den burch, en vinghen die vander wet eloquent,
Ende hielden daer de wachte int blanck harnas,
Maer die vande Unie deden op tselve pas,
Sy maeckten contrackt dat d'heeren zouden zijn gheslaekt
Van 't vangen, dies zoude elck capitein, die daer was,
Met zijn volck vander wachte vertrecken naeckt,
Maer Vleys en Wynckelman hebben nae wat anders ghehaect.
  'sAvens doen de Papauwen waren ghescheen,
En dat Vleys en Wynckelman zijn byeen ghecommen,
Dit hoorende de papauwen collonel verbreên,
Hy beschrantste zijn huys, vreesende alleen
't Gewelt der Geusen groot boven sommen,

Die vander Staten leghere de sake hebben vernomen,
Sonden acht vendels Schotten en houdert viftich te peerde;
Vleys en Wynckelman lietense in, thaerder vromen,
En hebben zo de Corneliaenen ghedwonghen metten zweerde,
Elck zochte een gat om te loopen heur veerde;
Heuren collonel liep totten halse int water met verstrangen,
Alle muytmakers en verraders, hoe groot van weerden,
Die waren daer terstont ghegrepen en ghevanghen,
Maer, het is schae, daer en zijn gheene ghehanghen.

Blijde uitzichten.

[Een roomsch- en spaansch-gezind Gentenaar zocht zich in de tijdelijke verdrukking, waaronder hij in zijne hevig hervormde woonplaats zuchtte, op te beuren door de uitzichten te beschimpen, waarop deze, naar zijn inzien, onder de bescherming van Oranje, bogen mocht, alle even helder, zingt hij, mits men dit opvatte, zoo als de kreeften gaan.]

En gheeft den moet niet verloren, vroom quatrioten,
Al hebben moeten vercoten de Franchoisen vaillant
Uut Comene en Werveke, of zy wierden gheschoten,
Zonder ommekijcken loopende tot Harlebeke abundant; —
't Sal haest belet sijn deur des Princen bystant,
Die zijn volck vergaren sal met groote ghetalen,
Inghelsche, Schotten, Franchoisen en Duutschen plaisant,
Want uut alle quartieren heeft hy se doen halen
Om Artois en Henegauwe end' alle de Walen
Te verbranden, pillieren en te doene te nieten.
Ghendt, Bruggh', en Yperen, en vreest niet u palen
Datter schade zal gebeuren door vechten oft schieten:
Den Papauwen sal noch haer leven verdrieten,
Door de macht ende wijsheit des Princen van Oraignen, —
Ghelijck de crevitsen gaen in Spaignen.

Brabant en Vlaenderlant, u sal hy bevryden,
Ghelijck hy in voorleden tyden Haerlem heeft ghedaen
En Naerden, dat hy oock in alle syden
Voorsach, dat hem gheen droufheit en cost bestaen.
Door Sperrendam maect' hy dat alle victuaille zaen

Passeerde, zoo sal 't in Vlaenderen oock ghebeuren.
Berghen in Henegauwe heeft hy ontset beraên,
Mechelen heeft hy oock verlost van treuren,
Dendermonde hilt hy met ghewelt tot allen heuren,
Audenaerde en cost hem niemandt ontwinden,
Maestricht [1] door ontset bevryde hy van beseuren,
Al dat hem teghen was sagh men hem oynt verclinden.
Niemant zal teghen Vlaenderen durven den standaert ontwinden,
Door de macht enz.

Rijssele heeft hy oock inghenomen met machte,
En met subtylen ghedachte Aultrive sterck.
Binnen Aelst domineert hy met al sijn gheslachte;
Verhueght u nu, Vlaenderen, met al u ghewerck,
Want La Noue sal brynghen, uut 't fransche perck,
Om u bewaren, hondert duusent voetknechten,
En Casimirus die es te beene, verstaet dit merck,
Met zessendertich dusent ruyters, fraey om vechten.
De coninghinne van Inghelant wilt u oock berechten,
Dry hondert duysent volcx senden, om u verfraeyen,
Met steerten als monsteren in 't gat, die sullen 't al slechten
Dat men 't van Artois tot Venegiën sal sien laeyen.
Zy sullen hier t'samen vergaren, niemant sal ons beschaeyen,
Door de cracht enz.

Prince, dit al vulcommen zijnde, noyt meerder wonderen;
Van de zeventhien landen wert hy erfachtich heere;
Elck Italiaen verlanght naer hem bysondere,
Om binnen Roome hem te halen met snellen keere
Dat hy daer eenen Paus moght stellen naer sijn leere,
Goet en rechtvaerdich als hy es bevonden,
Hatende het quaet en beminnende de dueght zeere;
Die van Granaden hebben oock om hem ghesonden,
Want, daer hy niet en es, faelt politie ten stonden,
Neerynghe noch coomanschepe en siet mer domineeren;
Al *gloria-laus* es in 't Neerlant deur hem, ic moet oorconden,
Waren zy hem quyte sy souden declineeren.
In Vlaenderen siet men Gods woort floreeren
Door de cracht enz.

[1] Maastricht, zie beneden.

Hembyzes vlucht.

[Aan Hembyzes hervormingsdwingelandij was eindelijk, in Aug. 1579, met Oranjes werkdadige tusschenkomst, een einde gemaakt, en gene vond zich, uit vrees voor erger, gedrongen te vluchten (27 Aug.). Bij den Paltsgraaf Jan Cazimir, zijn medestander, vond hij eene welwillende opname.]

Hoort, hoe 't gaet te Gendt, jent,
't Welk elcken es bekent:
Die voormaels triumpheerden,
Al met ghewelde wreet,
Van moede heet, zonder bescheet,
En ander persequeerden,
Lyden nu zelve leet.
Hembyze moeste gaen zaen,
Door al zijn valsch vermaen,
Dat hy hadd' helpen stellen
Teghen den Prince wijs;
't Subtijl advijs Smalt haest als ijs,
Het waren al rebellen,
Die hem gaven den prijs.
Dathenus obstinaet [1], quaet,
En cost hem gheven raet,
Noch al zijn ruyters mede,
Noch capiteynen fijn,
Up dat termijn; Het moeste zijn
Dat hy zoud' ruymen de stede,
Of hem naecte groot ghepijn.
Kerckbrekers menichfaut, staut,
Roovers van zelver en gaut,
Waer zydy nu ghedoken,
Dat ghy u hooft laet vlien?
Ghy moetet zien, Rijckdom voor dien
Haddet, 't was zoo ghesproken,
Ghy en durft den tant niet biên.

1 Datheen had zich reeds 13 Aug. in stilte weggemaakt.

Capiteynen loos, voos,
Met uwen crijchsraet boos,
Hoe laetty u vertruven
Uliêr alder cornel?
Door u opstel, Met moede fel,
Meende vooren te schuven
Een ander grendel wel.
Waer zydy ruyters fray, gay?
Die spraect zonder dilay:
„ tEn waer gheen spel van minnen
Dat Hembyze zaude deur;
Lijf, goedt daer veur, Tot elcker heur,
Al zoudy al ontsinnen,
Ghy en hebbes gheenen keur."
Wat mach hem helpen schier, hier,
Dat hy ded' breken fier
Kercken en cloosters reene,
Daer Gods dienst wiert ghedaen,
Naer schriftuers vermaen; Door zijn bestaen
Gods volck ghebrocht in weene,
Hy heeft oock loon ontfaen.
Myghem [1], die 't accoort stoort,
Ende alle quaet gaeft voort,
Waer zydy nu ghevaren?
Dat ghy, als een trawant,
Met moede quant, En wreect zijn schant,
Maer zelf blijft in beswaren
En hy moet ruymen 't lant.
Ryhove [2], als een fraey man dan,
Veel heeren vanghen can,
Hemlieden noemde verraders,
Moght wel draghen zulck last;
't Ghemeente en past Op zulok een gast,

1 Kapitein Mighem, een der hevigste aanhangers van Hembyze.

2 Frans van den Kethulle, Heer van Ryhove, hier, even als elders vaak, ten onrechte tot de partij van Hembyze gebracht (verg. *de Nederl. onder Filips II.* bl. 307 v.) Dat hij, zie aant. 4, de Visch en Hessels deed ophangen, was, hoewel in min gerechten vorm, weinig meer dan een gerechte strafoefening.

Zoo ghy ander zijt beraders
Betaelt God zulck met bast.
Ryhove en Myghem [1] staut, baut,
Heeft menich ghemaect benaut,
Den Visch [2] ghebroght in 't lyden,
En Jacob Hesselynck [2],
't Docht hemlieden rynck Noyt zulk een dynck,
Zonder sententie intyden
Hy hemliên beeden hynck.
Ghy, Catholijcke goet, vroet,
En hanght an zulck ghebroet,
Al verandert de wachte;
Dat ghy moet waken ruut
Tooght overhuut Noord, Oost, oft Zuut,
Dat ghy, by daghe noch nachte,
En past op haer dispuut.
Ghy, capiteynen net, bet,
Adels, met g'heel het let,
Hadd' uliên moghen bedyncken;
Dan dus u wachte schoon
Niet al ydoon Te laten noon,
Ghy en vischt niet meer metter zyncken,
U volck, noch uwe persoon.
't Es nu al verschoof, roof,
Ghy en hebt niet meer gheloof,
Daerom moet nu al waken
Dat niet en was begheert,
Al was 't expeert, 't Welck niet en deert,
Want zulcke in alle zaken,
In 't rooven hem niet gheneert.
Oorlof al op dit pas, ras,
Naer dat ick laetstmael las,
Zalder noch vele loopen

1 Mighem had, naar men zei, op last van Hembyze in 1578 de van verraad betichte bailju en griffier van Axel door zijn soldaten doen vermoorden.

2 Jan de Visch, vroeger balju van Yperen, en Jakob Hessels, het oude lid van den bloedraad, waren 14 Okt. 1578, even buiten Gent, op last en in bijzijn van Ryhove opgehangen.

Naer haerlier meester ruut,
Den auden druut, Menighen guut,
Veel mochten 't noch becoopen,
Want de kersse en es niet uut.

Strijd op Oranje.

[De herstelling der orde op den voet van den Godsdienstvrede, moest, hoe billijk ook, weinig in den smaak vallen der hevig Roomschgezinden, die het van hunne zijde den aanhangers van Hembyze, op dat punt, in niets toegaven. Hunne meening uit zich in het volgende, van die dagen (12 Sept.) gedagteekende schimpdicht tegen den Prins.]

Ic zoude wel zot werden in mijn aude daghen,
Om dat ick al de weerelt hoore deerlick claghen
Van den prince van Oraingnen.
Wat reden dat zy hebben, wildic zeer wel vraghen;
Wien hy meshaeght, hy staet wel in mijn behaghen,
Want hy es sonder melaingnen.
Gheen ootmoedigher in dees zyde van de montaingnen;
Niet dan ruste en souct hy, zoo men es anschauwende.
Ontwyfelick groot onghelijck heeft den conynck van Spaingnen
Dat hy zulck eenen goeden prince voor vyandt es hauwende.
Noyt en was hy yemand lastich oft benauwende;
Maer elc moet hem beloven van zijn weldaden.
Oynt voeren zy wel, die op hem zijn betrauwende,
Want 't es voorwaer een prince vul van ghenaden;
Niet gheerne en zoude hy de catholijcke verraden,
Noch 't geestelick onghelijck doen, zoo elck magh weten; —
't Es alsoo waer als den hont de byle heeft gheëten.
Het lant es wel gheluckich, 't en dient niet verzweghen,
Dattet zulc eenen fraeyen gouverneur heeft gecreghen,
Vry van alder malitie.
Niet gheerne en zoude hy de goede willen teghen;
Want hy es gheheel tot rechtveerdicheit gheneghen
En totter justitie,
Doende over de boose stricte punitie,
Principael die kercken ende cloosters pillieren.

Gheensins en wilt hy beletten de sacrificie,
't Es Hembyzens ende Dathenus ydel verzieren;
Al moeten zy daeromme uten lande verlogieren,
't Es wel besteet, zy sijn ten rechte uitgestreken.
Meendy dat hy zau willen in eenigher manieren
De Pacificatie ende zijnen eedt breken?
Neen hy in trauwen, zulcx en heeft noyt niet ghebleken,
Hy en es niet reprochierlick naer alle decreten; —
't Es alzoo waer als den hont de byle heeft gheëten.
  Dat men hem wilt wyten dat hy met subtylichede
Allomme wilde inbrynghen Religions-vrede;
't En zijn niet dan actretten.
Hy wasser toe ghedwonghen midts dat 't ghemeente dede,
Het was hem wel leedt dat ghebeurde in eenighe stede;
Maer hy en coust niet beletten;
Heeft hy niet ghestelt catholijck in alle wetten!
Wie can hem berespen in alle zijn affairen?
Niet gheerne en soudhy sijn conscientie besmetten,
Oft t' onrechte yemandts goet begheeren.
Wat noot eyst toch dat hy de schapen zoude scheeren?
Hy heeft goets ghenough behuut aen zijn abdesse.
Gheensins en wilt hy den conynck zijn domeinen weeren,
Maer hout hem te doene alle bystant en adresse
Om dlant te brynghen uut dese zware presse.
My dynckt dat hy hem in alles wel heeft ghequeten;
tEs alzoo waer als den hont de byle heeft gheëten.
  Wie heeft den goeden tijt in 't landt broght voor groot en
Dan desen ghenadighen prince alleen? (cleen
Hy en doet cracht noch ghewelt,
tEs al even goeden coop, dat ter merct compt ghemeene.
Die 't niet en gheloofft hevet herte van steene;
Men laet elck onghequelt.
Alle excysen, nieuwe impositiën zijn afghestelt,
En d'aude privilegiën worden gheobserveert;
Hans Van Cuelen [1] en Roeyeken Gheyaert [2] heeft men om
    cleen ghelt;
Zusterkens en broêrkens laet men onghemolesteert,

1 en 2 Rynsche en roode wijn.

De heretijcken hebben 't landt gheabandonneert.
Men weet 'er niet te spreken van eenighe Geusen;
Die roomsche kercke ghelijck te vooren floreert,
En de catholijcke en grijpt men niet meer by haren neusen,
Het landt es ghepurgiert van alle malheureusen,
Noyt en heeft Vlaenderen in meerder ruste gheseten;
tEs alsoo waer als den hont de byle heeft gheëten.
Prince. Dat gheen tyrant en es, blijct in de warachticheit;
Gheestelick en weerlick prijst hem met goeder bedachticheit,
Hy es zonder fallacie.
Gheen bloet en souct hy, maer vul alder sachticheit
Schuwende twisten, uproer ende tweedrachticheit,
Ende alle murmuratie.
Zoo haest als hem ghepresenteert was 's conyncx gratie,
Hy heeft se gheaccepteert zeer ootmoedelick;
Hy en staet niet naer eenighe dominatie.
tEs hem ghenouch, dat 't landt magh wesen voorspoedelick,
Die hem blameeren, zy doen zeer onvroedelick.
Wat hy doet, het es al om een beter ghedaen;
Zijn goetherticheit blijct zeer overvloedelick;
Want zonder hem het landt hadde gheheel verloren gheghaen.
Zeer sterckelick heeft hy jeghen de Guesen ghestaen,
tEs een vroom vorst, veel leghers heeft hy opghesmetèn; —
tEs alsoo waer als den hondt de byle heeft gheëten.

Boerendruk.

[Een schimpdicht tegen de wreede vervolgingen waaraan in den vlaamschen oorlog de boeren plachten bloot te staan, en welks harde woorden men niet onverdiend kan noemen, wanneer men in de geschriften en aanteekeningen van den tijd de jammeren nagaat, over het ongelukkige land door zijne eigene vrienden gebracht.]

Courage, capiteynen, met u cloucke lieutenanten,
Venders, sergeanten, adelen ende corporalen,
Lambersaden, fouriers ende saudartsche quanten,
Nu isser emmers winnynghe ende profijt te halen;

Maer, ic bidde u, wacht u wel van de Walen [1],
tZijn vlieghen uut hospitalen, zy souden u bedrieghen,
Zy en sparen Duuts, Vlamynck nochte vassalen;
Want zy schieten met loot, zy hauwen en vlieghen.
Maer wacht liever eenen boer, wilt dien bewieghen,
Zeght dat hy den vyant heeft ghesustineert,
Met goet en ghelt, al zoudy daeromme lieghen,
Hanght hem met de duymen dat hy wert gheperscquoert,
Ende leet hem in taveerne ende lustich triumpheert;
Maer laet den boer zuchten ende trueren,
Tot dat hy u veel ghelts belooft heeft ende ghesolveert.
Zuypt en zeect, brast buter natueren;
Want 't en zal niet langhe dueren.
Dynct u dat den boer niet en compt te ryse,
Zeght dat u die spyse niet en dynct smaken;
Doet hem wijn halen op saudartsche wyse,
Zoo vint ghy beter voorderynghe in u zaken.
Terstont zal u den boer laten ghemaken,
Ja, ghelijck een koe zal hy recken en gheven
Hondert pondt ofte bet, het zal u wel smaken.
Oft zydy van uwen capiteyn ofte cornel beschreven,
Om op den vyandt te trecken, en wilt niet beven
En zijt niet haestich, schuert met moeten u wapen;
Want 't es periculeus, ghy zouter laten u leven.
Prijst liever goê daghen ende langhe te slapen;
Want op den vyant en zijn maer slaghen te rapen.
tEs beter te ghieten en te gapen bin dat magh ghebueren,
Ja, plundert de papen ende pijnt de knapen.
Zuypt en zeect, enz.
Crijghdy van den boer niet ghelt ghenouch om zeecken en
Zonder nyghen of stuypen weet ic u raet; (zuypen,
Beyt tot dat maerct-dag es, ziet een coopman te becruypen;
Waer in der verre uter stede een gaet,
Zeght: „Ghy zijt een spie, een verrader quaet,
Ghy zouct ons vaderlant te brynghen in schanden;
Jae, dat men u recht dede, men hynghe u metter daet;
Ghy hebt ons gheschut gheraect met u handen.

[1] De Malkontenten, die in het loopende jaar de Vlamingen meer dan eens geslagen hadden.

Neempt hem zijn juweelen ende panden;
Want niemant en heeft in hem groot behaghen."
Ende al commen de Walen de voorburghen verbranden,
Ende dat de aerme lieden commen weenen en claghen,
En gaet uter poorte niet, ghy hebt al te goê daghen;
Want men gheeft ulieden den cost zonder trueren,
Wilt de borghers wel totten beene cnaghen.
Zuypt en zeect, enz.

Prince. Zijnder gheen cloosters meer ofte conventen,
Daer ghy juweelen oft senten crijght voor pilage,
Besouckt de papen, cooplièn; en de accoutrementen
Brynghet al ter venten; speelt wel u personage.
Oft gaet buter poorte ligghen in haghen en boschagie —
Niet verre buter stede, of die Walen zouden 's haer moeyen —
Ende light daer tot dat doncker es, bedryvende rage,
Ende neempt den boer zijn peerden en coeyen,
Zeght hy daer teghen, wilt hem met slaghen besproeyen,
Seght: „ tEs up den vyandt ghehaelt! tEs een zake by abuse";
Maer en maect de Walen niet gram, zy zouden u ontschoeyen,
Loop van hun altijts wech of ghij blijft confuse,
Noch en brynght gheen Walen ghevanghen, 't es te groote (ruse,
Want 't en zijn waerachtich maer vuyle luesen;
Berooft veel liever kercken, cloosters en clusen.
Zuypt en zeect, enz.

1580.

Het orgel van den tijds ellenden.

[Een voor Oranje weinig malsche zinnebeeldige tijdzang.]

O zeventien landauwen, hoe zidy verzeert;
In een orghel verkeert tot onser onbaten!
Zoo, aen een orghel dryderande pypen worden gheeert,
Als hooghe, middelbare gheleert, en cleene vaten;
'sGhelijcx bevinde ic te wesen, onder die rebelle Staten,
Drye soorten van laten, in 't openbare,

Te weten: den prince, met zommighe prelaten,
Correspondeerende ter saten met de groote eenpare;
De edelmannen en cooplieden met de middelschare;
't Ghemeen peupel clare, boven al in ghetale,
Met de minste, om Christus bruyt te maken zware,
Accorderende met quâ mare in 't generale.
Dry blaesbalcken de orghel toeghevought zijn loyale,
Als Aldegonde, Terin [1], Vileers [2], wilt dit onthauwen, man,
Den wint van eyghen bate, stekende in haerliêr male; —
Een gheveynst herte menighe benauwen can.
Van dese dry blaesbalcken, zoo ic can anmerken,
De duyvel, tot verstercken van de instrumenten,
Blaeser es; dblijct an de registers wercken;
Die sententiën, die zy uut snercken, als bedroufde committen-
Dwelck die .xvij. landen zijn, wilt dit inprenten, (ten,
Waeraf zommighe genten stom zijn, ende niet en spelen,
Als Luxenburg en Artois, die 's conijnex regimenten,
Oock Namen, Mechelen, en Rijssele, niet en vervelen;
Zommighe discoort met rooven en stelen,
Als Brabant, Vlaenderen met Ghelderlant fijn,
Henegauwe en Vrieslant, die moorden en kelen.
Rebelle Hollant, Zeelant, die de goê doen abondant pijn,
Oick 't sticht van Utrecht en Doornicke, met een constant schijn;
Dlant van Overijssel en Groenynghen moest flauwen dan,
Als 't den conynck verliet, en wilde aen Oraingens verbant zijn; —
Een gheveynst herte menighe benauwen can.
Noch zijn an dit werck .xviij. clauwieren,
Om des orgels vercieren, van zommighe verheven,
Dwelck zijn de .xviij. Mannen [3], om twist te allegieren,
Van Ghendt en Brussel, die dlant brynghen in sneven;
Want den Prince [4] als organist, veel boosheit heeft bedreven,
Op hemliên spelende wel zijn loose zeden.
De pypen gheopent van de clauwieren beneven,

1 Theron, een van Oranjes trouwste aanhangers en helpers.
2 Pieter Lozeleur (l'Oiseleur), Oranjes hofprediker, en schrandere getrouwe raadsman.
3 Zie *de Nederl. onder Filips II.* blz. 123 en 301.)
4 Oranje.

Vatende den wint van de blaesbalcken vul onvreden,
Deur des blasers ingheven, die de waerheit wil vertreden,
Spelen sulck spel als den organist es begheerende;
Om welcke muzyke de pypen langhe hebben ghebeden
Die ghenaemt es Ghewelt, die liefde weerende,
Rooverie en Moort, d'onnoosele scheerende;
Politie en Justitie ligghen nu verdauwen van
Den organist, die hem met woorden niet es gheneerende;—
Een gheveynst herte menighe benauwen can.

Dat desen organist, vul boosheits bevonden,
Speelt t' allen stonden, met valsche treken,
Es blijckelick in 't accepteeren, elcken t' oirconden,
Van het gouvernement van Brabant [1], sonder spreken;
Ja, oock niet presenteerende, by daghen oft weken,
Om het lieutenantschap-generael [2] eenighe requeste
An Don Matthias; nochtans es hy daer in ghesteken,
Van dese clauwieren, met ghewelt in 't leste.
Dan heeft dese orghel, tot verciersel voor 't beste,
Bovenstaende een Inghelken, dat hem met blasen schijnt schueren,
Daer 't nochtans niet en doet contrarie de reste.
's Ghelijcx es Don Matthias, maer notaris in 't labeuren;
Want van den organist gheordonneert es te veuren
Zijn spel, dat hy zal spelen, om 's lants berauwen, an
Kercken en cloosters onteeren, jonck en audt doen treuren;—
Een gheveynst herte menighe benauwen can.

Ter wat schole desen organist dit spel vercregen heeft,
Blijckelic zijn leven gheeft, men magh begruten,
Een beestelick leven hy hem selven bedeghen weeft;
Exempel an de hyenen en boose crocuten.
Deze twee contrefaicten der menschen uten
Fauxsamblantich, bryngheude in 's doots verstyven;
Alleleens ghelijc de crocodillen hem ontsluten,
Zoo vermoort hy de lieden als zy sauden te lyve blyven;
Ja, boven dien quâ troglodyten doende vrueght verdryven,
Ergher dan die Scyten es u spel vul onghenaden,
Levende by den vleessche van mannen en wyven;
De Cathaplepen gaedy te boven in u daden,

1 en 2 Verg. *de Nederl. onder Filips II*, bl. 136.

Die 't volk doot zien, zoo doedy met u raden;
Waerdeur menich ziet, met beschrauwen, an
Ons seventhien landen ghestelt tot schaden; —
Een gheveynst herte menighe benauwen can.

Krijgsellende in Vlaanderen.

[„Mense Aprili de la Noue Ingelmunsterum obsidebat, at egregie a Marchione de Roubaix sive Rysbrokio devictus et captus est (10 Mei); nihilominus non pauca passi sunt inquilini in commoda, juxta quod quidam contemporaneus scripsit vernacula poesi:"]

Int jaer ons Heeren alsmen heeft geschreven
Duust vijf hondert en tachentich voorwaer,
Waren wy van Wervike door d' oorloge verdreven,
Het welk ons dikwils heeft gevallen swaer;
Doorloghe strank, Neeringhe krank, Ende de noot groot,
Met dierst in 't lant, Die Gōdt hier zant, Breedt ende wijt,
Soo men kan zien, Om ons te kastiên, Int Brugsche terroir bloot,
Die wy rebel, Verdienden wel, In den voorleden tijdt.

Oranje in den ban.

[„In Lentemaand getekend, en in Zomermaand afgekondigd." Wagenaar.]

Con. O ghy Nederlanden seer fel,
Waerom valt ghy my dus rebel,
En, teghen my alsoo weerspandich,
Voert ghy den crijch, seer onverstandich?
Ned. O coninck, wy weten seer wel,
Dat ghy altoos, hoort mijn vermel,
Neerstich wtspreyt, al met verlanghen,
U net om ons daerin te vangen.
Con. Ick heb u in u Nederlant
Mijn gouverneurs tot troost ghesant

Die ghy altsamen hebt verstooten,
En hielt met 's princen bontghenooten.
Ned. Duckdalf, dat was een ouden boef,
Die niet en quam tot ons behoef,
Hy was soo vol van onghenaden,
Met bloed kond' hy hem niet versaden.
Con. Wat docht u dan van don Lowies,
Was die niet ws conincks commies,
Van my ghesonden in dees landen?
Maer gaeft u niet in zijnen handen.
Ned. Zijn leven oock en was niet reyn,
God nam hem wech wt d' aertschen pleyn,
Hy was oock bitter ende nydich,
Op ons arm volck oock seer partydich.
Con. Ghy zijt wel weert wat u gheschiet,
Dat ghy u niet wel en beriet,
Doen ick u sant ander vasallen,
Daer ghy afhielt oock niet met allen,
Ned. Don Jan, die hebben wy ontfaen,
Maer had een schaepsvel aenghedaen,
En doe hy ons begon te wieghen,
Sachmen dat hy ons wou bedrieghen.
Con. Millos diablos moeten saen,
U wech-voeren wt deser baen;
Daerom salt uwe prins becoopen,
De doot sal hem haest overloopen.
Ned. Ons prins en is maer eenen man,
Veel helpen hy ons niet en kan,
Maer soo ghy hem brenght om het leven,
Daer sal noch menich paep om sneven.
Con. Zoo menich star, siet, alsser staet,
Zoo menich ruyter en soldaet
Sal ick int landt hier nedersinden,
Om u altsamen te verslinden.
Ned. O coninck, ghy lastert den Heer,
Want ghy en hebt doch gheen macht meer,
Dan u van Godt en is ghegheven,
Die u voor ons noch sal doen beven.

Gentsche jammeren van 1577-1580.

O edel maeght van Gendt, wilt trueren,
Claeght, weent, maect eenen drouven moet;
U leeuwen [1] willen u nu verschueren,
Zy stellen u liefde bezyden zoet,
En gheven al het cloosters goet Voor buyt.
Men ziet, wat u den conynck doet,
Het wert verandert door menich guyt.
tJaer tzeventich zeven wilt vervloucken,
Dat van Calainge [2] den Prince quam
Al binnen Ghendt om u vercloucken,
In 't schijn van dueghden, in boosheit clam.
Den leeu schanck hem zijn herte [3] lam, Gherust,
dWelc hy, eylacen, met valsheit nam;
Paeys, liefde, accoort wiert doen gheschurst.
In 't schijn quam hy al van schaeps cleeren,
Ghelijc den wulf naer de prooye gaept,
Om te verlossen die edel heeren,
Die binnen Ghendt waren betraept.
Hy sprack: „tGemeente niet en slaept Certeyn,
By haer te commen ben ic verknaept:
Het lossen let my menich vileyn."
Die edel heeren dat wel ghevoelden,
Gaven 't gemeente goeden raet.
Zoo langhe, als zy haer keelken spoelden,
Tooghde die wachte schoone daet;
Maer naer den eten alle haet En nijt.
De heeren zeyden: „O burgers zaet,
Den Conynck toch ghetrauwe zijt."
„Wy zegghen 't u al van te vooren"
Spraken die heeren zeer constant.
Zy en wilden daer niet naer hooren;
tJaer zessentzestigh abundant
Hem menich mensche zeer rijcke vant, Zeer broos,

1 De Gentsche ingezetenen.
2 Schimpnaam in plaats van Oranje.
3 Zie boven bl. 221.

Door 't goet der kercken triumphant;
De galghe hy voor zijn kercke koos.
Den tijt voorgaende es al vergeten;
Het zelve hebben zy weêr ghedaen
Autaren, beelden om verre ghesmeten [1],
Priesters en nonnen ooc ghevaên,
Jonghe kinders in 't vier doen braên, Nietrecht;
De rijcke doen pillieren zaen,
Nommende hemliên: Papauwen slecht.
Te Ghendt heeft Hembijs en Ryhove [2] mede
Dit spel subtylick eerst inghebrocht,
Al deur den Prince [3], schender van vrede,
Die se daer toe ooc heeft verzocht.
tGhemeente heeft hy aen hem gheknocht Mits roof,
Zegghende hemliên te pillieren zocht
Kercken, cloosters en thiende schoof.
Dit spel heeft Montengny [4] eerst verdroten,
Die met zijn Walen in Meenen track;
En in den Westcant monseur Lamote [5]
Openbaer teghen dees schelmen stack.
Ghendsche maeght, ghy zit nu naect en lack Voorwaer,
Berooft van al u ghesinde vlack,
Om u t'ontschaecken, 't is openbaer.
Het heeft eens gheweest op goede mate,
Al is de zaecke anders voorzien;
Hadt doen gheweest, 't waer t'uwer bate,
U wacht moest van die vesten vliên.
God die en liet doen niet gheschiên Expres,
Hy wilt u meerder straffe biên;
Want u misdaet al te groot es.
Waer zijn u leeuwen, o maeght idoone?
Lacen, zy werden al verkeert;
Dat doen die Malcontenten schoone

1 Zie boven. 2 Vergel. boven.
3 De dichter zinspeelt waarschijnlijk op Oranjes deel in de gevangeneming van Aerschot, verg. *de Nederl. onder Filips II.* blz. 147 aant. 1.
4 Emmanuël de Montigny, het hoofd der Malkontenten.
5 Zie boven, blz. 232.

En d'Albanoysen [1] te peerde expeert.
Uwen val nu daghelicx vermeert, Zuyt, West,
Met slaghen werdy allom gheëert;
Dus blijft voorts t'huys, in uwen nest.
De waerheit mueghdy daeraf ghevoelen,
De smerte u noch aen 't herte let.
Voor Gheertsbeerghe [2] moest ghy u eerst coelen,
Te Willebrouck [3] leendy u zet,
tInghelmunster [4] waerdy om slane vet, Ontroost,
Ontrent Cassel waerdy al bet,
Daer ghy u Iperlynghen verloost.
Waert noch te vechten teghen haut oft steenen,
Beelden, die staen aen mueren vast;
Die privilegie zaudy verleenen
En hemliên gheven zulck fraey last;
Maer te Quatrecht [5] ghiliên wiert verbast In noot.
Elc Albanoys u clouck aentast,
En 's Conyncx volck schiet al met loot.
Ic seghe, u naken nooh al veel plaghen,
tWaer goet dat ghy bekeerde nu.
De lasten cuendy qualick ghedraghen,
Die Orainge straf legt up u.
Thiende en vijfste pennynck schu, Wreet, stranck;
De groote excysen maken u gru,
Hooft- en fluweel-ghelt met bedwanck.
tScheen als den papegaey [6] waer vervloghen,
Dat dan den weyten zau zijn ghepaeyt.

1 „De ligte Albaneesche ruiters het eerst in 1495 door Karel VIII, in de Europesche legers gebracht, op zijn Turksch gekleed en gewapend met kromme sabels en een zeer lange piek, die zij uitnemend goed wisten te behandelen, van veel nut tot het voeren van den kleinen oorlog, vooral in een tijd toen de dienst der ligte kavalery nog weinig gekend werd, welke men zeggen kan dat door de Albanezen en Hongaren aen de overige Europeanen geleerd is." Zie Bossche, *Nederl. Heldend. te land*, I. blz. 143. aant.

2 In *Juny 1579* door de Malkontenten onder Egmont genomen.

3 Waaromstreeks de Vlamingen onder Marneau en van der Burcht 7 Mei 1579 door den vijand geslagen werden.

4 *Zie boven*, bladz. 259.

5 10 Dec. 1580; de Vlaamsche overste Rose werd gevangen genomen zijne soldaten gevangen, gedood, op de vlucht geslagen, of kwamen de *Schelde om*,

6 De Roomschen.

De groote catten zijn wech ghetoghen,
Daer up dat hy ooc heeft ghecraeyt,
Maer 't calf[1] maecketer al verdraeyt Te Ghent;
Want daer allom zynen naet naeyt;
Den Leeu die wert van 't Calf geschent.
Oorlof, schoon maeght van Ghent verheven,
Met al u leeuwen, goet en quaet.
De goede laten wy hier beneven,
Van de quade nu dit liet gaet.
Wy bidden God, ons toeverlaet Wel sterck,
Dat hy vergheve ulieder misdaet,
Ende verleene een beter werck.

1581.

Steenwijk Ontzet.

[Steenwijk, sedert 18 Okt. 1580 door Rennenberg, den den afgevallen landvoogd van Friesland, Groningen en Overijssel, belegerd, en door den wakkeren kapitein Jan van der Corput verdedigd, tot dat gene den 22 Febr. 1581 gedrongen werd het beleg op te breken.]

Verheugt u boven maten,
Gy mannen ende vrouwen,
God sal hem niet verlaten,
Al die op hem betrouwen;
Als onsen hemelschen vaêr,
Hebben wy hem aengebeden,
Om zijn genade mede,
Ons te verlossen alle gaêr.
Ons gebet dat wy deden,
Dat heeft God nu verhoort,
Alsulcke kleyne steden,
Zo die worden vermoort,

1 De Hervormden.

Vande tyrannen wreedt,
Als sy te Zutphen deden,
Te Naerden inder steden
En oock tot Haerlem mede.
Als leeuwen ende draken,
Lagen sy voor de stadt,
Om die arme schapen,
Die binnen Steenwijck sat,
Te vermoorden cleyn en groot,
Die daer binnen waren;
Maer Godt, die ginck haer sparen,
Die betrouden op zijn woort.
Het ontset was voorhanden,
Vande prins excellent,
Om dese Nederlanden,
Te maken fraey en jent,
Nu is Steenwijck verlost,
Nu mogen wy passeeren,
Met vreugde domineeren,
Haes-op hy spelen most.
Hooret doch sonder falen,
Ons volc quam met gewelt,
Ick sal het u verhalen,
Hoe sy waren gestelt,
Tegen haer vyanden fel;
Dat hebben sy vernomen,
Dat de Geusen zijn gecomen,
Met d' Engelsche cornel [1].
Dat wil ick laten varen,
Mijn hert was noyt so bly,
Om d' arme lieden die daer waren,
Datse nu bennen vry;
Looft God wt herten gront,
dHeer wildt den prins bewaren,
Met zijn soldaten allegaren,
Die Steenwijck trouw bystont.

[1] John Norrits, die in Nov. was aangerukt.

Een ridder hoog-geboren,
De heer van Nieuwenoort [1],
Met zijn volck wtgecoren,
Die was gecomen voort,
Al na S. Jannes-camp,
Die Engelsche soldaten,
Som quamen haer te baten,
Verlostense wt Pharo's hant.
Van daer zijnse gescheyden,
Met een so euvelen moet,
God die wil ons gheleyden,
Na Steenwijc metter spoet,
Dat bidden wy, o Heer!
En wilt ons helpen strijden,
Om d' arme te bevrijden,
Te helpen wt dat lijden seer.
Doen sy voor Steenwijc quamen,
En men dat binnen vernam,
Hun vendels sy vliegen sagen,
So lustelijck dat hy swam;
Ghy borgers allegaer,
Soldaten ende vrouwen,
Laet ons op God vertrouwen,
Die kan ons helpen wt lijden zwaer.
Waerom soo willen wy trueren? —
Het ontset is voor de handt,
De prins van Orangiën t' allen uren,
Die doet ons onderstant,
Al tegen onse vyant,
Om de stadt te doen ontsetten,
Haer ruyters doen dat letten [2],
Zy zijn so wel gemant.
Was dit niet Gods mirakel,

1 Norits, in Jan. in de engte gebracht „sloeg zich in S. Jans Kamp (bij Vollenhoven) neder, daar hij van Rennenberg belegerd werd, die echter, de aankomst van versch staatsvolk (1500 man onder Nyenoort, zie v. Met.) te Blokzijl vernomen hebbende, wederom aftrok, met achterlating van al zijn lijftogt." Wag.
2 Rennenberg en de zijnen.

Al door een mans persoon,
Een schans die ginghen sy maken,
De stadt ontset te doen [1],
Zy liepen al een wech,
Daer quamen 300. peerden,
Vande Malcontenten gereden,
Nu hoort wat ick u segh.
Een enghels soldaet van binnen,
Hy stont al op de schans,
En riep met helder stemme,
Zeide: Duysman comt aen;
Keel of, so riep Hans Moff,
Met roepen ende beeren,
So ging hy hem verweeren,
Datse niet comen dorst.
Al waren se sterc te peerden,
Haes-op was daer de leus,
Steenwijc, die cleyne stede,
Voorwaer die blijft nu Geus;
O, Georgen van Laleyn [2],
Hoe hebt ghy ons voorgeloghen,
Ghy hebt u doch verbogen,
De stadt te krijghen in.
Hans Mof, die moest nu draven,
En moest ruymen met schant:
„Wat zijn wy arme slaven,
Alhier in vreemde lant,
Och, rijcke Heere Godt,
Geen betalinge hebben kregen,
En so lang hier ghelegen,
Wy ruymen noch met spot."
Watse te Steenwijc deden,
Blijdlic hoort mijn vermaen,
De brooden op spiesse mede,

1 „Den 3en van Louwmaand kwam Sonoy uit N.-Holland op Blok-
l, daar hij, in zeer korten tijd, eene sterke schans opwierp .... van
ar hij den Steenwijkers teekenen kon geven, hetwelk den moed van
belegerden zeer verkwikte." v. Met.
2 Rennenberg, zie boven.

Zijnse de wal langs gegaen,
Die Malcontenten te spijt,
So binnen zijn ghegangen,
Ten toren wt gehangen,
Die brooden aen allen zijt.
Hoe heeft hun dat gespeten,
En den heer van Laleyn!
Lange neusen sonder eten,
Creghense alghemeyn;
Och! waerlick, lieber Hans,
Wat wilmer langer macchen,
Wy krijgen mager kacchen,
Zy hebben kost en dranck.
In Februario lestleden,
Den drie-en-twintichsten dach,
Doen wiert Steenwijck de stede,
Verlost alsoomen sach;
Hans Mof trock opte loop,
Wt haer schansen te hoopen,
Haer ruyters daer af stooten.
Haes-op was goede koop.
Groeningen, gy meugt wel beven,
En laet u vrienden in,
Ghy wilt haer niet begeven,
Ghy zijt tot haer gesint;
Hebdy nu wel ghedaen,
Ghy meende 't waer al ghewonnen;
tVlas is gerockent, niet ghesponnen,
Die Geus wil u comen aen.

Roomsche bede over Gent.

O Ghendt, die, by der heiligher kerken voetsele,
Hebt gheleeft zoo menighen tijt,
Men magh wel zegghen, ghy zijt een arch ghebroetsele,
Dat ghy haer doet nu desen spijt.
Ghendt, ic zegghe u, des zeker zijt,
Het zal u noch rauwen, dies ghy doet;
Ghy breect Gods kerken breed ende wijt,

Menighe doedy sturten zijn roode bloet.
O Ghendt, waerdy dus niet verwoet,
Ghy en hadt dit faict nemmermeer begonnen.
Ic zegghe u, vestet in uwen moet,
Men zal, ducht ic, zegghen dat daer Ghent stoet; —
Want al eyst gheroct, 't en es niet ghesponnen.
O Ghendschen leeu, wat mochty doen dyncken,
Als ghy Gods tempels deet dese schanden,
En noch zouct zijn dienaers allomme te cryncken,
Ja, u Conync zelve t' ontvremden zijn landen!
Vremde jaghers brynghdy in zijn waranden,
O gruwelicke boosheit, niet om grondeeren!
Ghy meent, dat hy doot es of light in banden,
Neen hy certeyn, God zal hem noch exciteeren,
U vesten, u poorten zal hy destrueeren,
Al meendijt dus wel al hebben gewonnen.
U naect verdriet, wilt dit wel gloseeren,
Ghy en zult niet ontgaen zijn straf grieveeren; —
Al eyst gheroct, 't en es niet ghesponnen.
O Ghendschen leeu, al hebdy u vermeten
Den geestelicken staet te werpen onder u clauwen,
En t' eenemael te royeeren, op hem verbeten,
Afbrekende cloosters van mannen en vrauwen,
Vercoopende haer huusen en erfven, elck mach 't anschauwen.
Neen, neen, 't en zal niet al gaen naer u intentie,
En wilt op u stercheit niet te zeer betrauwen;
God zal u noch plaghen, hoort mijn inventie,
Met oorloghe, dieren tijt, en pestilentie,
En zijn kercke oprechten en gratie jonnen;
Ja, gheven haer haer aude preëminentie,
U brynghende in des Conyncx obediëntie; —
Al eyst gheroct, 't en es niet ghesponnen.
O Ghendschen leeu, ghy placht snee wit te zyne,
Boven alle leeuwen zuver ende schoone;
Maer nu zidy besmeert mette venyne
Van de ghedeformeerde religie, niet weert een boone.
Tot alle boosheit en maecty u niet te noône,
Verstekende de ghebeden en Gods eerbaer kercken.
Och, leeukens, hoe mueghdy die zuver maecht idoone

Andoen desen rauwe, zoo elck mach mercken,
Besmettende haer witte cleerkens met boose ghewercken.
Hoe sal dit ten eynde wel afloopen connen,
Ghy behoort haer te beschermen, haer leden te stercken;
Maer in boosheit zidy voorgaende, dwelc u meest zal snercken,
Want al eyst gheroct, 't en es niet ghesponnen.
Prince van Oostenrijcke, moghende heere,
Die van 't edel graefschap van Vlaenderen zijt regent,
Wilt toch herrewaerts commen met snellen keere,
Ende zuver maken de bevlecte maeght van Ghent,
Die deur de quaetwillighe lijdt groot torment,
Ende van de nieuwicheit t' eenemael is gheschoffiert.
Compt, bidden wy u, edel Conync, eer zy wert gheschent,
Wilt die heilighe kercke oprechten, die nu light ontciert,
Ende u ghetrau bleven leeukens, reyn ghemaniert,
Wilt bystaen en verlossen van 't quaet bloet gheronnen,
Ende u landen in persoone compt zelve regiert,
Die boose zullen u ontsien, ghy wert gheviert;
Want al eyst gheroct, 't en es niet ghesponnen.

Jammerklacht van een gevoelig Vlaamsch hart.

Hoort, lieve borghers, al ghemeyn,
Wilt u nu wijsselick beraden,
Met Christum, uwen capiteyn,
Hem bidden om zyne ghenaden;
En up gheen menschen meer en betraut,
Noch up gheen groote heeren;
Want zo ghy condt mercken onverflaut,
't Ghelt doet se haest verkeeren.
Cleen trauwe is nu alzo men ziet,
Onder alle overheyt bevonden;
De landen zijn nu vul druck en verdriet,
Men can 't ten rechten niet deurgronden;
Het woort dat ons Paulus belijt,
Van Gods dienaresse pure,
Die den boosen zoude straffen t' alder tijt
Die rooft en steelt zelve t' elcker ure.
De overheyt, die can in 't openbaer

Met ooghen zelve wel anschauwen,
Hoe dat haer dienaers verre en naer
Ons landen brynghen in benauwen;
En noch en werdet heur niet belet,
Heur quade boose affairen,
Gheen steden en doet men meer ontset;
Maer elck moet hem zelven weeren.
Elck wie hem met justitie moeyt,
Provoosten ofte capiteinen,
Als elck heeft zynen voet gheschoeyt,
Dan zijn 't al nobel greynen.
De soldaten, die ziet men in elck termijn,
Om betalinghe dat zy loopen;
De capiteins dryncken met 't ghelt den wijn,
En den lantsman moet becoopen.
Nu can elc zien voor ooghen bloot,
Hoe alle steden zijn verlaten;
Want Doornicke dat was in grooten noot,
Deur duc de Parmens potestaten:
Niemant en dede heur assistent,
Wilt dit in 't herte prenten.
Och, zy moesten maken apoinctement [1],
Teghen die Malcontenten!
Elck heeft hier wel zijn borse ghevult;
Maer Vlaenderlandt tot cleender baten,
Elck hoort men zegghen: „Ic en hebt gheen schult!"
Al willen zy 't rooven noch niet laten.
Och! hoe menich zijnder nu alzo stout,
Die noch stoore en zeere stampen,
Die hebben een opel-vercken in 't zout,
En daermê willen sy gaen schampen.
Die de steden regieren van Vlaender zoet,
Die ziet men nu vervaerde bouven,
Qualick zouden zy 't volck geven moet,
Zy willen se betere bedrouven;
Gaut, zelver, juweelen, ghelt, ende schat,
Zy vluchten uten lande.

[1] Doornik was op Sint Andries 1581 den vijand in handen gevallen.

De aerme borghers verlaten zy in elcke stat,
Eyst niet een groote schande? —
Eyst niet te verwonderen, 't is u vertelt,
Dat men den vyandt zo laet ghewerden!
En dat 't ghemeente furnier zoo veel schoon ghelt,
En niet en belet haer sterck interden.
De knechten en werden noch niet betaelt,
Wat ghelt dat zy furnieren;
Hier by ons de assistentie faelt,
Hier deur compt des landts mineren.
Den keyser noch den conynck zaen,
En hebben noyt in al haer leven,
Het landt van Vlaenderen zo overgaen,
Noch zulcke schattynghe doen gheven.
Nochtans was haerlieder armeye groot:
Meer dan hondert duyst vercoren;
Zij bevrijdden ons landt van allen noot,
En nu gaet ons landt verloren.
Schaemt u, ghy hooghe overheyt,
Die nu dees landen wilt regieren,
Dat ghy, van zo weynich vyanden ghezeyt,
Het landt laet rooven en schoffieren.
't Landt is over alle zyden ghequelt,
Al hebt ghy 't zweert in de handen;
Elck doet allomme om meest ghewelt,
Ghy en zijt malcander gheen vyanden.
Den tijt zal noch commen in 't Vlaemsche dal,
Alzoo noch zegghen d' auderlynghen,
Hoe dat den eerdenen pot noch zal
Den metalen pot willen dwynghen.
Dan wert den edeldom in groot torment
Van 't communitas ghedreven,
Zo dat se een fluweelen habijt excellent,
Voor eenen pyenrock zullen gheven.
Dus, ghy edel heeren, breet en wijt,
Wilt u tot beteringhe pooghen;
Ghy, die van cleenen state zijt
Tot grooten state ghetooghen,
En wilt nu niet quellen 't onnoosel lam,

Noch en wilt den hondt niet smyten,
Op avontuere, als hy wert gram,
Dat hy u dan niet en byten!
  Wilt ghy in Vlaender zijn bemint,
Ghy edeldomme, princen coene,
Voor ons landt blijft eendrachtich ghesint,
En pijnt u debvoir te doene.
Verjaeght ons vyanden onghecesseert,
Wilt se uut ons landen dryven;
In rechte trauwe continueert,
En wilt gheene verraders blyven.
  Oorlof hiermede, wijs ende vroet,
Bidt God, den Heere der Heeren,
Deur Christum, zynen zone goet,
Dat hy wilt brynghen uut verzeeren
Alle die benaut zijn ende belaên,
En ons overheyt verlichten,
Op dat zy ons trauwelick voorenstaen,
En heur ghemeente stichten.

1582.

Aanslag van Jaureguy.

O prinselycke Heere vroet
Van Oraniën, dat fijn edel bloet,
God, die 't alles voorsiet en doet,
Heeft u in Meert, achttien, behoet,
En ons allen door zijn genade goet.

Grafschrift der princes van Oranje.

[Hoe gelukkig ook Oranje aan Jaureguys toeleg ontkwam, kostte deze het leven zijner gade. Drie dagen nadat hij, op den dankdag voor zijn herstel, zijn kerkgang gedaan had, ontviel zij hem „door schrik op schrik ge-

krenkt, en, door waaken en dienen, afgemat, in een brandende koorts gestort, die haar in weinige dagen weg-rukte." Wag.]

O fataal termijn, duchtige memorie, Sober glorie!
Wie is 't, die gy roept tuwer consistorie,
Willet hier verclaren;
Een, d'alderedelste, godvruchtigste ciborie,
Int bloeisel van haer jaren;
Charlotte van Bourbon, wettige huisvrouwe Van Nassouwe,
Vruchtbarighe ranke, totter doot getrouwe,
Manierich van seden;
Haer presentie was soet boven 's hemels douwe,
Den vijfden dach Mey sy haer einde dede, Met geduldichede,
En was begraven tot deser stede.
Haer lichaem sal hier rusten, dat is waerachtich,
Al hoort men elck klachtich,
Maer den geest rust voorts in Gods hant eendrachtich,
Binnen 's hemels erven.
Eilaes! maekt rouwe met sinnen aendachtich,
Gelijck men Joseph sach rouwe verwerven,
Om zijns vaders derven,
En, eer comt de dach, leert geduldich sterven.

1583.

Fransche fury te Antwerpen.

I.

Anno drie en tachtentich is dit gheschiet,
Januarius zeventhiene te Antwerpen in de sté;
Maer Godt heeft ons gheholpen uit verdriet,
Doen zy riepen: *tuez, tuez, ville gaignié!*
O ghy langhelobde knietasters courtoos,
Archlistich volck, François, ontrau van gronde,
Slanghen onder de palynghen ghecropen zeer boos,

Vermomt Hughenois, leughenachtich van monde!
Haddy in de Parijssche moort gheen stonde
U coussen te bynden, om sdoots te ontvliên,
tWaere nochtans tijt dat mense upbonde,
Ende niet en sloddercouste tot over de kniên.
O valsch uytgheven, verradelijcke spiên
Des landts, omme rooven Hantwerpen, de stad!
Parijssche moorders! moeten wy u hier oock zien,
Met groote buycken up een ghebroucbillet gadt!
Was dat u knietasten naer de coussebanden pradt?
Neent, maer of tslodder velteecken waere vergheten.
Ey moorders loos, van bloede niet zadt!
Moet men u ontrauwe alle de werelt duere weten?
U zijn nu de coussebanden met spiescen ghemeten;
Leertse upbynden ende thoont haer noblesse,
Ende en roupt niet meer, of ghy wert doot gesmeten:
Ville gaigné, vive la messe! [1].
Ter messe hebdy gheweist, tis claer ghebleken,
Ons wachte duersteken, die ghy blootshoofts vont staen;
Ende zy deden u eere, schaempt u van u moorderstreken.
Maer quaemdy ter weken noch eens monsteren voortaen,
U zouder weinich naer Vranckerijcke ghaen
Victorie roupen, twelck veele beclaghen mach.
Maer hadden wy u te Parijs alzulcx ghedaen,
Ghy zout ons vermoort hebben thien daghen naer den dach:
Wy vermochtent u oock te doene een hart gelach;
Wy zijn zulcx aerts niet, maer hebben uwer verschoont,
Meer als duysent ghevende stoot noch slach,
Maer ghevanghelick gheset, ghenaede bethoont,
Ghetracteert naer dat elck was ghepersoont.
Danct Godt der goetheit, ende onser herten ghetrauwe,
Ghy die ontrauwich by ons hebt ghewoont.
tScheen dat elck zijn herte ons uitdelen zouwe,
Zo ghyncdy vooren open, cnopt nu vast u tauwe.
Ghy creecht cnopgaten, rocriemen, bynt vast u tesse,

1 „Les François pensoient que criant *vive la Messe*, les Catholiques sortiroient à leur faveur; mais ils les trouverènt plus rudes que les autres." Pruneaux aan Bellières, 26 Jan. 1583 (Gachard's *Analecta belg.* p. 315).

Ende en roupt niet meer tHantwerpen so bauwe: *Ville*, enz.
Ville gaigné, riept ghy, men zalt ghedynken,
Met tzweert al blyncken, om ons volck an te vueren.
Die ons zouden moorden, de vrauwen verdryncken,
Zach men u volck wyncken, boos van natueren.
Ziet, riep ghy, tcanaille sprinct over de mueren:
Ville gaignié, want, met loose listen,
Hadter ghy vijf duysent, vul van erruerен
In busquade, daer gheen boorghers af en wisten;
En tgheweire was in u hof, vul tonnen en kisten,
Voor bagaigie ghebrocht, omme ons volck te vernielen.
Maer de cansse liep verdraeyt, daer ghylieden luttel op ghisten;
Want de moorders spouwen selfs meerst al haer zielen.
En ghy, Monsieur [1], bedenckende u misdaet, liet zien u hielen,
Vreezende tgheschut te sterck was in Godts hant.
Ghy meendet rijcke te maecken uwe fransche fielen,
Maer zy roofden te vrouch, te laete stichten zy brant.
Dacht ghy een nieu Vranckrijck te maecken van tlant,
Ende uwe moeder [2] daerinne te stellen als voghdesse?
Riep daeromme u volck ende ghy, als een thyrant, *Ville*, enz.
Zes daeghen te vooren heift u volck, 't is blijckelick,
Ghezocht practijckelick baghen, coppen, en schaelen,
By alle juweliers, en ghesteenten rijckelick,
Die zy ghelijckelick tsmaendaechs zouden haelen
Zonder Godtspennynck, maer met moorden soudyse betaelen.
Zulcx was de meenynghe, 't exploot van de spele,
tSchreyen der vrauwen, tsmeecken onser quaelen,
En zou 't ghebaet hebben int afsteken der kele?
Maer neen, 't is beter dat wy uwer veele
Up straet ontblooten; al achte ghy ons onsterck;
Drie hondert slougher xv^c^, ten was niet te veele;
Zy mochter meer ghedoot hebben int perck.
Maer twas ghenouch om te begraven int bollewerck.
Alst u belieft, mueght ghyse besoucken commen;
Maer niet up zulcker wijse, of ghy wert den zerck.
Compt devotich om een misse, met zwitsen trommen,
Heidensche wijse, anbidden de stommen,

1 Anjou. 2 Cath. de Medicis.

Voor de zielen, naert decretaels confesse,
Zonder meer te roupen met grootter sommen: *Ville*, enz.
Zeer naer een jaer hebdy hier ligghen vermotten,
Het balleken doen botten, gheen vianden vercleent.
En als u quamen claghen goede patriotten,
Die liet ghy ghaen trotten, met troost onghemeent
Zegghende: hebt patience; *ma grand' troupe vient.*
'tIs waer ghy en spraect noynt waerder woordt:
Haer toecompste werdt noch van weduwen en weezen beweent,
Want zy tHantwerpen meenden te doene een leelicke moort.
Was dat uwen eedt, doen ghy ons quaempt anboort,
En wy u ontfinghen als een hertoghe gheeert?
tEn is niet te verantwoorden. Maer hoordt,
Wildy dat uwen goeden naeme wederkeert,
Justicieert zulcke raetslieden, u qualick gheleert,
En dat ghy als een jonck vorst zijt bedrogen.
Bekent uwe faulte, updat uwen lof vermeert.
Ghy wenscht weder de herten u afghetogen?
Maer hebdy zulcx uyt uwes moeders borst ghezoghen?
Zoo is te vergheifs dees voorgaende lesse;
Want ghy zou 't u weder te roupen pooghen: *Ville*, enz.
Wy hebben u als een princelick vorst anveert,
Inghehaelt zeer weert, met veel jolijten;
Maer wy haelden in het Troyaens peert,
Want met vuur en zweert wildet ghy ons verrijten.
Hebdy aen Joab gheleert dus cussende bijten?
Of heeft u Rahabeams jonghen raet ghepraempt?
Of zocht ghy als Achab u singulier profijten?
Spreekt uyt u herte, of ghy blijft beschaempt. (naempt.
D'éene huere waerdy een hertoghe, d'ander huere moorder ver-
t'Is claghelick zydy verleyt; maer hebdijts schult,
Zoo macht u spijten dat ghy tHantwerpen oynt quaempt;
Want den put, die ghy ons grouft, heeft u volck ghevult;
Den gheveinsden hynckaert bleef oock in tumult;
Daer en was int dootslaen noch begraven gheen faveur.
Misricorde creech vaste slaghen up den bult.
Dies wiert de loose: o Monsieur, Monsieur,
Misricorde! — ghy waert in ghetreur;
En u volck met menighe ghecuste duuccesse,

Die mooght bidden en roepen, achter de duer: *Ville*, enz.
Een comedie spilden ons die van Parijs,
Dat wy hier onwijs en zonder herte waeren.
Wy hebbent u oock bethoont; zegt: grand merchijs;
Leeft naer beter advijs, wildy welvaeren.
Of wy en zullen thertooghcleet niet spaeren,
Een ander te omhanghen dat men u omghynck.
Maer wildy een goet hertoogh zijn, al u jaeren,
Vuldoet den eet die ghy zwoert doen men u ontfynck;
Laet vaeren tcaetspel, het steken naer den rynck,
Steict naer den vyant; 't hooft haer monstreert!
Dit brynct den tijt mede, 't spelen is kynderdynck.
Volcht de Romeinen, ons alzo gouverneert,
Met wijsen raet en crijghslieden welghemonteert.
Zouckt den vyant ende gheen bolbanen.
tZal worden vergheten hebdy u verabuseert.
Staet weder up, uwen val en zal niemant vermaenen;
Ghelooft des lants staeten, niet uwe courtoisaenen:
Zy en kennen onsen aert niet, maer wy haeten finesse,
Deur 't roupen in Hantwerpen, met vlieghende vaenen,
Ville gaignié, vive la messe.

II.

Wie wil hooren een nieu liet,
Al watter tAntwerpen is ghescliet,
Van d'Alenson, van dAlenson,
Hy is gaen loopen, somen siet,
Come ung Poltron.
Te Borgerhout, was bier ghebrout,
Hy sprack totten Prince: com proevet mout, Duck enz.
Prené Couragie, niet en verflout, Sprack den Poltron.
Als hy nu buyten de poorte quam,
En den Prince niet en vernam, Duck d'Alenson enz.
Wert hy seer toornich ende gram, Den *Treter Laron.*
De Prince dacht in zijnen moet:
Mede te trecken en waer niet goet, Met enz.
Vreesende eenighen teghenspoet Vanden Poltron.

Op S. Anthonis dach vermelt,
Soud' hy monsteren en gheven ghelt, Duck enz.
Zijn hart was tot den Prince ghestelt, *Come ung Poltron.*
tGeschiede aende Kipdorp-poort,
Daer hebben sy oock de wacht vermoort, Duck enz.
Ville gaigné wert daer ghehoort, Vanden Poltron.
Seventhien vaendelen volcx met namen,
En vier cornetten peerden tsamen Van d'Al. enz.
Tot aende Wijngaertbrug sy quamen, De *Treters Laron.*
Doe schiede daer een groote moort,
Ville gaigné wert daer ghehoort, Van enz.
Vive la messe, Tue, soo voort, Sprack den Poltron.
De Hughenoots springen inde vest;
De voghels verlaten haren nest, Sprack enz.
Die kans verkeerde op het lest, Vanden Poltron.
De borgers weerden haer cloeck als mans,
Zy leerden te recht verstaen het frans, Van enz.
Rochepot, Biron, verliepen de kans, De *Treters Laron.*
Daer bleeffer vijfthien hondert doot,
Met de edelen cleyn en groot, Van enz.
Zijn Hoocheyt wasser selff in noot, Den *Treter Laron.*
Zy moesten voort al met ghewelt,
Tot Berchem was het pover ghestelt, Met enz.
Daer at hy rapen van het velt [1], Den *Treter Laron.*
Gheeft God de eere, vroech en laet,
Die inder noot zijn volck bystaet, Met enz.
Hout int ghedacht het snoo verraet, Vanden Poltron.

1 Verg. *de Nederl. onder Filips II.* bl. 184 aant. 1.

Anjous Aftocht.

Si j'avois la faconde De sçavoir raconter,
Et dire à tout le monde La grand nécessité
Qui est en ceste fois Sur nous pauvres François!
Il y a en ceste armée Tant de braves soldats
Qu'endurent et patissent Pour Messieurs des Estats,
Ni n'oseront chanter Leur grand nécessité.

L'un veut vendre ses chausses Et l'autre son pourpoint,
L'autre son arquebouze, Pour un morceau de pain;
Vont chez le vivandier Et s'en vont sans payer.
Le vivandier se fâche A monsieur de Beaupuy,
Luy demandant justice, Au prevost et à luy:
Torment, tu cognois bien Que les soldats n'ont rien.
Du temps que nostre prince Estoit dedans Anvers,
Nous faisions bonne chère Dedans les cabarets;
Nous avions des moyens, Mais nous n'avons plus rien.
La chance est bien tournée, Le temps est bien changé;
Nous n'avons plus de bière Ni de pain à manger.
Mon Dieu, le grand tourment Quand on a point d'argent
Depuis que nostre maître S'est de nous exempté,
Nous n'avons que misère Et grand calamité.
Bien heureux est celuy Qui est auprès de luy.
Vous faictes ici guerre Pour des gens inconstans,
Qui sont autant aimables Comme la pluye au vent;
Le petit veut avoir Sur le grand le pouvoir.
Monsieur le mareschal, Lieutenant général,
Ne faictes plus la guerre Pour ces gens inconstants;
Amenez nous souldain, Car nous mourons de faim.
Monsieur de La Vallé Il y est esveillé,
Qu'avez toute puissance Sur tous les chevaliers,
Pouvez-vous bien souffrir Nous voir ainsi languir?
Monsieur de La Moverie, Lagard de Glaveson,
Priez tous, je vous prie, Monseigneur le baron,
Qu'il ne permette point Que nous souffrions de faim.
Mais si jamais peux être En France, en ma maison,
Ne feray jamais guerre Pour ce villain Cryon;
Combattray pour mon roy, Pour Monsieur et sa loy.
Prions tous, je vous prie, Le Seigneur tout-puissant,
Qu'il nous donne la grace De sortir de Brabant;
Et nous donne la paix, Qui dure à tous jamais.
Qui a fait la chansonnette? — C'est un brave soldat,
Estant en sentinelle Près de Bergues sur Jon (?),
Qui n'en souffroit la faim Et n'avoit point de pain.

Oranjes vertrek uit Antwerpen.

[Afscheidslied den Prins bij zijn vertrek van 22 July 1583 door een spaanschgezinde pen toegedicht. (Verg. *de Nederl. onder Filips II.* bl. 187 en 312).]

Adieu vous dict le bon Prince d'Orange,
Ville fameuse, et grand peuple d'Anvers!
Adieu vous dict, celuy qu'as pour louange,
Sept ans y a, béni en prose et vers;
Adieu vous dict cestui prinçe Guillaume,
A qui nul aultre avez paragonné;
Adieu vous dict en valeur d'un royaulme,
A quy tout le vostre as abandonné;
Adieu vous dict de Nassau ce bon comte,
Qu'aviez choysy pour chief et protecteur;
Adieu vous dict, pour quy t'as faist nul compte
De ton vray roy et naturel Seigneur.
Adieu vous dict celui, le roy d'Espaigne
Quy tous pour luy vous a fait renier;
Adieu vous dict, quy vous en Allemaigne
Le bon Mathias a faict renvoyer;
Adieu vous dict, quy le frère de France
A sçu faire son pair et compagnon;
Adieu vous dict, quy la chère alliance
De vous a fait et du duc d'Alençon;
Adieu vous dict, et sa fille Antverpine,
Vostre filleule et aultres ses enfants,
Adieu vous dict, mais bien d'une autre mine,
Qu'il ne vous salua passé sept ans.
Adieu vous dict, vos palays magnifiques
Assez luy ont donné joie et plaisir;
Adieu vous dict, vos loingtaines trafiques,
De rechercher il ne plus le loisir;
Adieu vous dict, vos trésors et richesses
Jusques au fond il sçait estre espuisés,
Adieu vous dict, vos pompes et bravesses,
Pour aultres se contente qu'empeschés (?)

Adieu vous dict, et sy vous recommande,
A vous mesmes pour dores enavant,
Adieu vous dict, s'en rallant en Zélande,
Sa seule retraite de mainenant.
  Adieu vous dict, car il prévoit l'approche
D'une saison aultre que du passé,
Adieu vous dict, de peur qu'on luy reproche,
Qu'en s'enfuyant de vous il soit chassé;
Adieu vous dict, ce grand prince, Alexandre
De Parme, trop luy est victorieux,
Adieu vous dict, il craint enfin l'esclandre,
Que de longtemps l'a faict estre peureux;
Adieu vous dict, le jeu des patriottes
Plus ne luy plaist d'entre vous voir n'oïr,
Adieu vous dict, toutes ses mines sottes,
En pleurs et larmes viendront à faillir.
  Adieu vous dict, en luy plus ne te fie,
Il n'a pouvoir de plus se souvenir,
Adieu vous dict, de soymesme il défie,
A son but oncq il ne poura venir,
Adieu vous dict, bientost une aultre danse
De durs fredons on te fera baller,
Adieu vous dict, le malheur de ta chance
Il ne sçaurait faire aultrement aller;
Adieu vous dict, il sent que Dieu tres-juste,
Punir te vouldrat exemplairement,
Adieu vous dict, de raison fort iniuste,
Il regnoit de vostre compartement.
  Adieu vous dict, tu luy as faist service,
De l'avoir jusques ornes mayntenu,
Adieu vous dict, il crainct le benefice
Qu'il te sera par trop cher recognu;
Adieu vous dict, au pays de Zélande,
Il sera à la mire de la fin,
Adieu vous dict, lorsqu'on ne luy demande,
De luy propre quel sera le destin,
Adieu vous dict, il sant qu'il agonise,
De tous cetui estant abandonné,

Adieu-vous dict, tantost Gueldre ne Frise,
N'aultre pays a luy sera adonné.
  Adieu vous dict, de vous et luy l'Angloise
Prétend les sommes prestées ravoir,
Adieu vous dict, ce ne sera que noyse,
Que par ensemble plus debvrez avoir;
Adieu vous dict, la royne d'Angleterre
Du plus fort veult reprendre le party,
Adieu vous dict, Monsieur hors cette terre,
Pieça par vous, malgré luy, est party;
Adieu vous dict, leur secrete machine,
Tout au rebours ils ont vu terminer;
Adieu vous dict, chascun tient bonne mine,
Mais en secret ils n'ont plus qu'à finer.
  Adieu vous dict, vostre Duc légitime
Bien aultrement de vous a resolu;
Adieu vous dict, ce grand roy magnanime,
De force jà veult estre recognu;
Adieu vous dict, Portugal et l'Espaigne,
Et tous les Indes s'y employeront;
Adieu vous dict, ne France, ne Bretaigne,
N'Ecosse, ne Suysse y restiteront;
Adieu vous dict, la tres iuste querelle
Desire jà mener le roy à boult;
Adieu vous dict, ses subjects de bon zèle
Liberer veult astheur le roy de tout.
  Adieu vous dict; d'Anvers, o Calvinistes,
A te déchasser viennent les Papaux,
Adieu vous dict, Luthers et Mennonistes,
Astheur il fault que cedez aux royaulx;
Adieu vous dict, hors jà de vostre ville,
Les bons fideles ne polrez plus férir;
Adieu vous dict, ceulx, qu'as mis en exile,
Sont prets d'à grandes troupes retourner;
Adieu vous dict, les Malcontents ensemble,
Les Espagnols, Tuscans sont ralliés,
Adieu vous dict, c'est de toy qu'il luy-semble,
Qu'il se voldroit veoir rasassier.

Adieu vous dict, sy brieff ne te pourvoyes,
De repentance n'auras nul loysir,
Adieu vous dict, il apperchoit les voyes,
Dont les rigueurs te viennent assaillir;
Adieu vous dict, ne criez plus Orange,
Car de toy il sera trop esloigné;
Adieu vous dict, vous n'aurez que calange,
D'avoir son nom trop souvant reclamé;
Adieu vous dict, et luy sans Dieu demeure,
Mais toy vers Dieu dressez un humble coeur;
A Dieu, priez jour et nuit, et toute heure,
Affin que ne t'acclables de malheur.

Oranjes dood.

[„Soo ist dan gebeurt op den x Julij, als Guill. van Nassouwe snoenens etende was, metten borgemeester van Leeuwarden;.... als nu dan Guill. voorschreven wter Cameren quam, so heeft (Balt. Gerard) hem te gemoet gegaen ende, mickende op zijn slincke zijde, heeft zijn geladen pistolet gelost ende deur zijnen mantel getreft onder het slincke mammeken van den Prince, makende een wonde omtrent twee vingeren wijt...... Den Prince is terstond nedergevallen ter eerden, ende niet langher dan den tijt van eenen Pater-noster heeft hij zijne lippen een weynich geruert.".... *Hist. Balthazar Gerards*, 1584. „ende heeft zijn Exc. in het vallen geroepen: *Mon Dieu, ayez pitié de mon ame, mon Dieu, ayez pitié de ce pauvre peuple.*" *Resol. der Stat. Gen.* van 10 July 1584].

I.

Nero moordadich, Zijt ghy noch int leven?
Judas verradich, Wat hebdy nu bedreven?
Nassou, 't edele bloet, Hebdy doen sneven,
Die ons de Heere goed Hadde gegeven.
Prins, fier van moede, D' gemeente u beclagen,
Edel van bloede, 't Zal u vyant gewagen,

Dat ghy, door moorders daet, Nu zijt verslagen,
O boosen spaenschen raet, Het zijn u laghen!
'tJaer vierentachtich, Julio thien, eylacy!
Vermoort warachtich, De Heere geef ons gracy! —
Te Delft binnen der stee, Met grooter stacy,
Begroef men hem, met wee Van alle nacy.
Goe accordancy, Na edelheyts hanteeren,
Met ordonnancy Sach men schutters passeeren,
De dienaers quamen nae Van al de heeren;
Men sach, vroech ende spae, Zeer lamenteeren.
Prince almachtich, Heer! soudy ons nu geven
Een die ons crachtich Soude brengen in sneven,
Ick hoop een beter; Siet, o Heer verheven!
Straft na verdiensten niet Ons in dit leven!

II.

Lof! Baltazar Geerarts, die, door Gods providentie,
sConincks sententie hebt gheexecuteert,
Over den tiran, Orainge, boos van inventie,
Wyens pestilentie in Belgis noch regneert;
Als eenen draeck heeft hy theel lant gheinfecteert,
Gods volck ghepersequeert, noyt herder noten,
Maer als Sint Joris hebt ghy ons ghedefendeert,
Wt liefden ghemoveert, den draeck doorschoten.
Als coninck Codrus geern u bloet vergoten,
Daer peys quam wtghesproten, so hy was te winnen:
Hierom heeft u oock geenen arbeyt verdroten,
En hebt vast ghesloten dit werck te beginnen,
Als een ander Phinees, wt jalourser minnen;
Dies elck moet bekinnen, spijt het ketters gespuys:
Lof! blijschap en glorie van tBourgonsche huys.
Als Aod hebt ghy een vroom feyt ghewrocht,
Die Eglon ghiften brocht, nae zijn fantazije,
Denselven coninck heeft hy ter doot besocht,
Die Israel noyt vermocht, vol van envije.
In zijn somer-eet-camer was hy niet vrije,
Als een vette prije, heeft hem Aod doorsteken;
Achthien iaren hiel hy Israel in slavernije,

Ghelijck ons partije, vol duvelsche treken.
By David moegdy oock wel zijn gheleken,
Die, nae Schriftuers spreken, Goliath bracht ter doot;
Ghelijck Samson hebdy Godts leet gaen wreken,
Godts cracht onbesweken bleef u by ter noot;
Al hebdy met hem ghestort u bloet seer root,
In Abrahams schoot quamt ghy door dit cruys; —
Lof! blijschap en glorie van tBourgoensche huys.
Den verloochenden Catholijck hebdy niet ghespaert,
Mathathias' aert thoonde ghy midts desen.
Den vos Herodes, die met fortse Heer wert verclaert,
Heeft nu zijn deel ghepaert, daer hy blijft verwesen;
Boven Marcus Curtius zijdy weert ghepresen,
Die Roomen heeft ghenesen, als ridder vaillant,
Springhende in den put des doots, so wy lesen,
Waer door is gheresen ghesontheyt telcker cant;
Als Caius Mutius men u volstandich vant,
Afbrandende sijn hant, die Porsena hadde ghemist,
Segghende: noch dry hondert isser van sulck verstant,
Dies Porsena sant, en heeft nae peys ghevist;
Maer ghy Baltazar hebt den rechten man betrist,
So ghy te voren wist, die 't gheloof bracht tot gruys,
Lof! blijschap en glorie van tBourgonsche huys.
Jeraboam eerghierich, van herten obstinaet,
Vercocht om. te doen quaet, in dese landen:
Die heel Belgis heeft doen sondighen, vroech en laet,
Binnen vol van haet, het hoofd der vyanden,
Heeft Godt gheslaghen door Baltazars handen,
Tot zijnder schanden, en een eewich verwijt.
Antiochus dede niet dan moorden en branden,
Rooven dierbaer panden, tot Gods eere ghewijt;
De wortel van boosheyt, in onsen tijt,
Is bleven in den strijt, door Gods ghehinghen:
Den versteenden Pharao zijn wy nu quijt,
Hy blijft ghecastijt, die Gods volck wou dwinghen.
Dus laet ons met Moyses eenen lofsanck singhen,
Segghen onderlinghen, met een accoort ghedruys:
Lof! blijschap en glorie van tBourgonsche huys.

III.

Wat weent en zucht ghy, o Nederlandtsche landouwen,
In mijn doot, daer den gheest en ghedachtenissen, vol trouwen,
Levendich by u blijft, door myn daden groot van famen?
Heeft den Spangiaert gheen hoop, om 't bloedt van Nassauwen
En u te verwinnen, dan door moort, 't wordt onthouwen,
Liever dan ick en mijn gheslacht dees moorders namen;
Moeste lijden, hebb' gheleden den dood-scheut, 't sijnder blamen,
Van den koninck, een tyran; ten kan hem niet baten.
Alleen blijft eendrachtich, vecht stout, wilt des niet schamen,
Na het zuere komt het zoet, Godt zal u niet verlaten;
Navolght myn raet, vermaent het kint opter straten,
Al tgheen ick u, tot beschermen der landen,
Soo wel ghedaen hebb', met den vromen soldaten;
Sulcx dat sy na u, den Spangiaert ter schanden,
Als ghy, de vrijheyt, met den vaillanden
Vrijmoedich beschermen; waertoe, mijn edel gheslacht,
Wilt ghedencken aen mijn doot, kloeck als verstanden,
En wandelt in Gods vreese, dach ende nacht,
Nadenckende wat hy wonders door mijn hant heeft ghewracht!

IV.

(De Hollantsche maecht spreect teghens den Coninck:)

O ghy Spaenschen coninck, tyrannich befaemt,
Oock een moorder genaemt, hier opter aerden,
Ick woude dat ghy eens selver in mijnen tuyn quaemt,
So ghy onbeschaemt sent uwe Spaengiaerden!
Mijn getrouwe regeerders souden u met zwaerden
Vyandelick aenvaerden, en deurkerven kleen,
Omdat ghy mijn Vader, naest God van waerden,
Moordadelick heb gedoot, sonder recht of reên.
Maer nu blijfdy achter en maect u ghemeen,
Met den moorders alleen, om mijn tuyn te bederven,
tWelck God niet toelaten zal, hoop ic, met vreên;
Want, die u vrienden waren, willen voor my sterven,

Eer gy moordadelick mijn tuyn sout verwerven,
Dus wilt van hier zwerven, my geen geschil biet,
Al ben ick den prins quijt, ghy crijcht noch soo u wil niet!
Dat ghy voor een moorder wort gheacht,
Hebdy, dagh en nacht, verradelick bewesen
Aen den prince van Oraengien, die, niet voordacht,
Door de goddelicke kracht voor d'eerste reys was ghenesen;
Ick zwijgh noch van ander heeren ghepresen,
Daer wt dan geresen is dit oorloch fel,
Mach ick dan niet voor u tyranny vresen,
Of daer teghen opstaen, moedich en rebel?
Ick meen wel ja, want men siet daghelicx wel,
Dat ghy, met boos opstel, soect te verslinnen
tGoet, bloet, van man, wijf, maecht, en jonck ghesel,
Om soo moordadelicken mijnen tuyn te winnen;
Maer doet vrij u best, ghy sult weêrwerck vinnen,
Mijn leeu sitter binnen, die seer fel sonder bril siet; —
Al ben ick den prins quijt, ghy crycht noch soo u wil niet.
Al zijdy verblijt in mijn beschermers doot,
tEn is daerom geen noot voor u gewelt te schromen,
Mijn tuyn wert versterct met menich patrioot,
Soo haest die moorder schoot den prince, tuwer onvromen;
Want yder hevet kleet van beveynstheyt afghenomen,
Denckende: tzijn dromen, dat wy vast blijven staen
Op u beloften schoon; ghy sout ons doch betomen
Met u Inquisitie, ons aen een staeck te braên;
Dus hebdy geen gheloof dan by moorders plaen,
Die ghy mij sent ter baen, om den tuyn deur te wroeten,
Dan elck een is bereyt fel tegens haer te slaen,
So lang als sy mogen, met handen ende voeten.
Daerom pijnt u niet met pardon mij te groeten,
U sal wraeck gemoeten eer dat ghy stil vliet,
Al ben ick den prins quijt, ghy crijcht noch soo u wil niet.
Ghy en denckt niet eens om Gods princelijcke handt,
Die kan brengen tot schant rijcken, steden end heeren,
Dan alleen in te slocken menich coninc zijn lant,
Om boven al gemant de werelt te regeeren,
Waer door dat coningen en princen van u keeren,
En mij assisteren met gelt, goet, bloet, en raet,

tWelck u rijk noch int eynde sal doen verveeren,
Oock tot schanden brenghen al u moordenaers quaet,
Gelijck is gebleken aen Pharao met der daet,
Doen Godt hem opstinaet in 't roô-meer liet verdrencken,
Waerdy dit gedachtich, hoewelt my niet en schaet,
Met moort, brant, noch verraet en soudy niemant krencken,
Maer nu sal ick eewich u tyranny gedencken,
En met lof beschencken, als mij te Madril schiet; —
Al ben ick den prins quijt, ghy crijcht noch soo u wil niet.

Gent in zijn uiterste.

[Een schimpdicht tegen het arme Gent, uit de laatste helft van Aug., want Dendermonde (zie ben. bl. 291) ging half Aug. aan Parma over, en 4 Sept. „zijn eenige gedeputeerden van het magistraat..... gezonden..... om den peis te verzoeken, vermits de stad tot het uiterste gebracht was." (De Kempenare, bl. 342).]

Ja, Lieven [1], hoe deerlic ziedy van boven tot beneden;
Ghy moet excesse pyne hebben in al u leden!
Daer zal zeker een catarren ghevallen zijn op u borst,
Mits dat ghy belemmert spreect,
Ghy hebt te veel oliën ghêten, in der waerheden,
En die heeft u lichaem zoo deurcropen en deurreden,
Dat ghy van boven noch van onder niet en lost;
Maer eenvaudich aen 't herte steect;
't Waer zeer goet dat ghy u borst met cruysboter streect,
De olie zou te bet scheên.
Ghy zijt doot in u ooghen, waert dat ghy u zelven bekeect,
Ja, hondert theghen een,
Ghy blijfter deur de malrovyen, die in u verbreên.
Nature schijnt gheheel verwonnen,
Tot sterven moetty u zelven voorwaer bereên;
Wat remedie ghy zouct, 't es te late begonnen;
G'hebt certeyn te veel quaet garens ghesponnen.
Tot uwer ziecten en weten de medecijns gheenen raet,

[1] Gents persoonsnaam, zie boven.

'tEs al verloren gheropen, gheloopen, en gheronnen;
Lieven, maect u testament, eer dijn verstant vergaet,
Uwen puls niet meer en slaet.
Leefde noch dat draeytopken, den dobbelen Monseur [1],
Die ghy ghecoren hadt voor uwen protecteur,
Hy zoud'u wel helpen met zijnder Leliën zoetheyt,
Die ghy oynt hebt ghepresen;
Want Plinius, van alle natuerlicke meesters den fleur,
Zeght: de lelie met haren lieflicken geur
Can boeten ende ooc verzachten alle moetheyt,
En reynlick ghenesen.
Maer ghy en mueght gheen addresse vercryghen van desen,
Hy es naer de mollen-feeste.
Den droochscheerder [2] es appels van Orangen gaen lesen
Binnen Lucifers foreeste;
Al waert dat den bode liepe zijn allerzeerste,
Gheen hulpe en can u gheschiên.
Ghy mueght u zelven troosten en zijn blyde van gheeste;
Maer zeker ghy en cuent de doot gheenssins ontvliên.
'tEs nu te late, ghy bleeft doen gheheel obstinaet,
Zy en zullen 't u niet uutdraghen die u zulcx riên; Lieven, enz.
By d'Ingelsche Jesabel [3] en hebdy ooc gheen audiëntie,
Zy laet u in den noodt zonder eenighe defensie,
Zy heeft haren rock ghekeert, contrarie u begheerte,
En ghescheten haren strael;
Dus en verwacht van haer gheen assistentie.
Z'es een aventroncq, en gheeft haer gheen credentie;
Want zy zal in 't leste scheên, met eenen vuylen steerte,
En, voor Inghelschen ael,
Zal zy ulieden schyncken corisijf oft regael;
Het zijn haer manieren.
Nopende den Duytschen vorst [4], die eens was generael,
Case-met-zijn-mieren,
Hy zal ulieden ooc verlaten en bestieren:
'tVat gheeft uut zulcx als 't in heeft;
Want al wildy u een zuypken maken en wel hayieren

1 Anjou, die den 10den Juny 1584 gestorven was.
2 Oranje. 3 Elizabeth.
4 Casimir van den Palts.

Hy weet wel dat de coe gheen melck en gheeft;
Dus waert zeer goet dat ghy u al in 't nette schreeft.
Ic zie dat ghy hulpeloos zult sterven in corter daet,
En die u anders segt en es niet weert dat hy leeft; Lieven, enz.
Lieven, wildy ontsleghen zijn van uwen grooten brant,
Hier es een fraey medicijn van Italiën [1] in 't lant;
Caerle de Ve met zijn grootmoeder, zonder fraude, paerde
Binnen de vlaemsche landauwen [2].
Hy zal u wel helpen; want veel steden heeft hy ghedaen onder-
Die hy met uwer ziecten bevanghen vant, (stant,
Als Doornicke [3], Cortrijcke, ende Audenaerde,
Zijnde in groot benauwen;
't Gheheel Westquartier met die van Ypre zijn by hem behau-
En Brugghe [4] ooc, zonder ghewelt. (wen,
Aelst en Dendermonde, daer ghy gans up stelde u betrauwen,
Zijn fraey op haer voeten ghestelt;
Vilvoorden, Mechelen, en Bruessel, die noch deerlyk zijn ghe-
Zullen ooc haest vercloucken. (quelt,
Antwerpen van cranckeden ghelijc de snee smelt;
Den zelven medicijn zullen zy ooc moeten gaen besoucken,
En ghy light jammerlic en cuymt in u doucken;
Heft u hooft op, u zelven ansiende in uwen staet,
Oft ghy moet an den dans, 't en baet stampen noch vloucken;
Lieven, enz.
Lieven, desen tijt moet u seer verdrieten;
Want als men u een remedie heeft willen inghieten,
Ghy ghecter mede, ja, ghy en wildet niet eens gapen,
Doen men u zulcken voordeel schanck.
Hoe ghy nu spertelt, ghy en cueat deur de maesschen niet scie-
Maer zult moeten voortaen u fortune ghenieten, (ten;
Want alzoo veegh zidy als verwesen schapen,
Ghy moetter om gaen den ganck;
Den medicijn en wilt gheenssins hurcken naer uwen zanck,
Hy hevet al anders ghedacht,

1 Alexander Farneze.
2 Margaretha was, als bekend is, Karels natuurlijke dochter uit Marg. van Geest, van Oudenaarde.
3 Zie boven.
4 Brugge was in Mei overgegaan.

Ghelijc de maê zuldy u zelven uut-eten eer lanck,
En eeuwelick zijn veracht.
't Es verloren pyne dat ghy naer zijn compste wacht,
Ofte ghereetschap maect;
Waerdy wijs, ghy ziet wel, dat hy in zijn vuystken lacht,
Jae, wilt dat ghy met cleenen viere berrent en blaect:
Daerom, 't es te vergeefs dat ghy naer troost haect;
Ghy moet den trueren-berch op, al waer hy noch zo quaet;
Elc zeght dat wel besteet es dat ghy 't uterste smaect.
Lieven, maect u testament, eer dijn verstant vergaet,
Uwen puls niet meer en slaet,

Gents beklag na de overgave.

Waerin sy verhaelt ende beclaecht de ruwine ende bederfenisse, waerinne si ghecomen is, deur den raet ende het toedoen van heur Spaensche-gesinde, tot waerschouwinge van alle vreedsamighe steden.

Eylaes! ick mach wel claghen ende treuren,
Dat ic oyt geloofde de peysmakers quaet,
Die mi gebracht hebben in groot' doleuren,
Door hare practijcken ende valschen raet;
Sy hebben ghemaeckt dat ick worde ghehaet,
Van alle die my plaghen te beminnen,
Sy hebben my ghebrocht in sulcken staet,
Dat gheenen quaderen waer te versinnen;
Sy hebben my gebrocht de Spaengniaerts binnen,
Die verdrijven de christelijcke leere,
In wyens plaetse sy my doen beghinnen,
Den afgodendienst ende gheven eere;
De beelden ende outaren, die den Heere
So seer heeft verboden tot allen tijden,
Moet ick oprechten, in desen verseere;
Hoe soud' ick my doch eens connen verblijden
Mijn gheloof en derve ick niet belijden;
Daerom rade ick u, avont en noene,
Laet u niet verleyden, ghy diet cont mijden,
Had icx niet ghedaen ick en souds niet doene.

Sy maeckten my wijs ick soude floreeren,
Als ick soude hebben gheaccordeert,
Ick soudet al hebben na mijn begheeren,
Maer eylaes! het is nu al anders verkeert,
Ick hebbe nu tot mijnder schaden gheleert,
Datse my so deerlijck hebben bedroghen.
tGoet is opgheslaghen, de dierte is vermeert,
Neering' my belooft is een dinck gheloghen;
Die soldaten die in my zijn ghetoghen,
Moet ick den cost gheven en wel tracteeren,
Ende daertoe nochtans wy niet eens en moghen
Ons armoede claghen oft deploreeren;
Moete ick dit aldus noch langhe hardeeren,
Mijn borgers sullen sterven van hongersnoot,
Want veel gheven en niet te recouvreeren,
Dat maeckt mijne inwoonders naeckt ende bloot
Maer wat roepe ick nu om troost minjoot,
Had ick my ghehouden in mijn saysoene,
So en ware mijn armoede niet so groot, Had enz.
Ick meynde te trecken, met mijne schepen,
Waer ick soud' willen, in alle quartieren;
Maer neen, sy hebbense al wech ghegrepen,
Ende ghevoert na dAntwerpsche rivieren,
Om mijn nabueren daer med' te bestieren;
Noyt en sach eenich mensche grooter verdriet,
Daer ick coopmanschap mede woude hantieren,
Dat daer mijnen naesten leet mede gheschiet;
Vervloeckt moet hy wesen die my dat riet,
Dat ick mijn nabueren soude verlaten;
Ick had wat van te voren, nu heb ick niet,
Ick ben arm, arm zijn mijne ondersaten;
Och! had ick doch dit tractaet ghelaten,
So en leet ick niet dese tyrannye,
Want wy beter onder de Turcken saten,
Dan onder de spaengniaertsche slavernye;
Sy tracteeren my so tot elcken tije,
Dat ick des claghens wel hebbe van doene,
Maer wat batet my? — dies ick seg onblije: Had enz.
Waer ic noch vry met al het voorseyde quaet!

dWelc nochtans seer swaer is om te hardeeren,
Maer neen, hier boven men ons oplegghen gaet
Seer sware schattinghe, om te furneeren
Ses tonnen gouts, diemen moet numereeren;
De spaensche soldaten seer onghenadich,
Omdat sijt hebben laten accordeeren,
dWelck sy houden voor een werck weldadich
Ach! hadden wy doch so veel ghelts beradich
Willen gheven om ons te defendeeren,
So en soude dit volck, wreet en moordadich,
Over ons also nu niet domineeren,
Het welcke ons nu van nieus doet fondeeren
Ons casteel, dwelck wy eens hebben gheraseert;
Wie soude doch al 't quaet connen sommeeren,
Daer wy nu mede worden ghepersequeert?
Maer 't is nu verloren gheëxclameert,
Hadden wy ons ghehouden als de coene,
So en worden wy dus niet ghetormenteert; Had enz.
  Princelicke steden, seer hooch verheven,
Die noch vry sijt van 's vyants tyrannye,
Wilt quade gheesten gheen gheloove gheven,
Maer abandonneertse tot allen tijen;
Wilt u selven ende 't vaderlant bevrijen,
Staet vromelijck u religië voren,
Wilt niet inlaten de afgoderijen,
Maer weertse, so en gaet ghy niet verloren;
Staet malcandren by, so ghy hebt ghesworen,
Houdt het gheweer, dwelck ghy hebt, in handen;
Hebt liever u. vrijheyt dan goet vercoren,
En maect doch nemmermeer verbont, met schanden,
Met de Spaegniaerden, die wt vreemde landen
Zijn comen, om u tot slaven te maken;
Sy meynen u nu te binden met banden
Der onvrijheyt, maer wiltse doch versaken;
Wilt door mijn exempel de meyning' staken,
Van te moghen crijghen een goet pardoene,
Oft ghy sult in groote slavernye gheraken; —
Had icx niet ghedaen, ick en souds niet doene.

1585.

Antwerpen.

I.

Hoe de Prince van Parma een brug over 't Scheld maecte, om Antwerpen te dwingen.

Geluckig zijn de steden, Daer de Heer wort ghevreest,
Ende oock aengebeden, Ootmoedich inden gheest,
Die met een hart verslagen, Oock altoos sorge dragen,
Ja hebben een mishaghen, Der sonden minst en meest.
O Heer! aenhooret karmen, Des volcx tAntwerp' in stat,
Wiltse doch nu ontfarmen, Thoont haer doch eens den schat
Uwer grooter ghenaden, Zy, die nu zijn beladen,
Wiltse met troost versaden, Opent haer doch den padt.
Zy zijn seer sterck beleghen, Te water en te landt;
Heer! laet u eens beweghen, En doetse doch bystandt;
Want al de spaensche fielen, Die soecken te vernielen
De welvaerdt onzer zielen, Hier in dit Nederlandt.
Aensiet doch eens, hoe machtich Dat Parma nu daer leydt;
Maer teghen Gods handt crachtich En heeft hy niet bereyt;
Want alst den Heer wil gheven, Moet hy schricken en beven,
Jae, wordt oock gantsch verdreven, Door Godts almachticheydt.
Hy heeft voor hem ghenomen, Godts woordt te roeyen wt,
En dan in plaets te comen Met Antichrist gheluyt,
Jae, dienisten der afgoden, Die God claer heeft verboden;
Veel argher als de Joden Zijn sy, hoort mijn beduyt.
Men liet hem daer volbringhen De brugh — wast niet een schant? —
Daermet hy nu can dwinghen Antwerpen, schier Brabant;
Maer Godt laet sulcks gheschieden, Omdat wy van hem vlieden,
En oock gheen eer en bieden Zijn heylich woort playsant.
Wy willen ons begheven Tot u, o Heere goet!
Terwyl dat wy noch leven, Verwachten ghenade soet;
Wy hadden ons verlaten Op ruyters en soldaten,
Doe wy noch liber saten, Nu straft ghy den hooghmoet.

Prins, Heer en Godt almachtieh! Sietse barmhertich aen,
Die tot u roepen klachtich; Wiltse ter noot bystaen,
tAntwerpen binnen der mueren, Dat zijt moghen verdueren,
Teghen die, t' allen uren, Strengh nae hun leven gaen.

II.

Parma in Antwerpen.

Alexander bracht onder steden en landen groot,
Door zijn groote vromicheit, alom wel bekent,
Maer gij, onverwinnelijck prins, van verstande groot,
Passeert hem in alle dingen nu seer excellent;
Want als wy t' onder waren hebt gij ons gekent,
En ons minnelijck ontfanghen; hoort, wat David verclaert:
't Is al wel gewaeckt daer Godt een stadt bewaert.
Antwerpia, verheught u, die hebt geleghen
XIX jaren in Mars' dominatie,
En noch niet ontslagen, maer hebt ghecregen
Parma tot voorspreker van examinatie,
Tusschen ons en onsen hertoghe vol gratie,
't Coninckliјck saet van Hispaniën verheven;
Hertogh van Brabant, ons natuerlijck Heere!
Van welken wij, door quaet raets ingeven,
Geweken waren, compt nu vaderlycken weere
Ons aennemen, en d' misdrijf gedencken niet meere.

Nederlander en Spanjaart in gesprek.

N. Wat maeckstu, bloetdorstighe Spaengiaert, hier?
S. *Que dices Flammingo vellaco,* vuyl putier?
N. Wat? Hoe nae wilstu my oock marteeren?
S. *Por Dios* ende int vier iongen en ouden brusleeren,
N. Maer Godt, o Spaengiaert! en salt niet ghehenghen,
S. *Giuro Dios,* ick salt al doen hengen.
N. Spaengiaert, Spaengiaert! Godt sal dy plagen.
S. *Questos Lutheranos* hoortmen te branden by nachte, by dage.
N. Maer, Spaengiaert! waer vinstu dat beschreven?

S. Nuestro Senior Papa heeft daer toe indulgentie gegeven.
N. Vuestro Senior Papa is een Antichrist geheten.
S. Mesquino Flammingo, dat sal dy noch den hals spleten.
N. Ick beminne het Euangelium des Heeren.
S. Que Diavolo, ick sal dy noch wel anders leeren.
N. Ick diene een Godt met waren geloove.
S. Nuestros Dios zijn die dan geheel doove?
N. Vuestros Dios zijn van iser en metael gegoten.
S. Escarnidor Flammingo, sy sullen dy noch inder hellen stoten.
N. Godt duer zijn doot heeft my den hemel verworven.
S. Hablador Flammingo, int vagevyer moestu liggen verborgen.
N. tVagevyer ist duer het Euangelium wtgepist.
S. Nuestro padre el Papa seyt, dat het dy mist.
N. Ick acht het woort des Heeren, en niet *Vuestro padre.*
S. Mofodor Flammingo, daerom bistu een boos verradre.
N. O Heer, ontfermt dy over dijn erfdeel!
S. Vellaco, poleronello, ick sal dy noch verderven heel.
N. O Godt Schepper, neemt wech uwen toornigen sweert.
S. Bufon, logrero, het is hem niet dijns weert.
N. O Heer Jesu, in dijne handen beveele ick my!
S. Madona dal Loreto, als ick sterf neem my tot dy!

1586 en 1587.

Leicester.

I.

Ghelijck als die Joden bevrijt worden door Coningin Hester,
Alsoo gonne ons Godt oock te geschieden door Milorde Lester.

Ghetrouheyt sucht en spreeckt by haer zelven:
O Godt, wouden sy my doch delven,
Heel onder die eerd! ick ben nae doot,
Want niemandt en was daer, die my iet boot;
Ick lijde nu over groote kelde,
Int water te sitten en is gheen weelde

Bloots-hoofts, ende oock gheen schoên aen de voet,
Gheen hoes aen de been, opt hooft ooc gheen hoedt;
Ick sterve van honger noch daer boven,
Hoe sou ick dit dan connen loven? —
Erbarmt u mijnder, ghy eertsche cruyde!
Och! off mijn stemme soo harde luyde,
Dat Godt die Blomme bevel wou gheven,
My bystandt te doen in dit leven,
Dat sy sich rondtsom my helpen vleyen,
Met haeren bladeren my te becleyen;
Maer ick sit soo heel int verdriet,
Die Bloemmen en willen int water niet.
Ie suspire iusques a la mort;
Gherechticheyt, *vous me faictes tort.* —
Dees clacht hebben de Bloemmen al ghehoordt,
En waren hierin oock seer verstoort,
En saghen Ghetrouwicheyt int verdriet,
Sy seyden, ten was haer tijdt noch niet:
„Lijdt u noch wat, wy zijn oock mat,
Oock gheheel vande coude verdreven,
Wy Bloemmen hebben een landt-dach voorschreven,
En zijn oock soo metten ander verdraghen,
Den landt-dach te houden in 's Graven-Hagen,
In Iannuari naementlyck, den thienden;
Want wy alle Bloemmen, nu dit siende,
Sullen u oock bekleeen en beschadauwen,
Dat hert int lijf sal u ervrauwen;
Stelt vry op de Bloemmen u vertrouwen,
Maer meest op Godt, die ons laet wassen,
tEn sou sich anders niet wel passen.
Die lieve bloemme, mijn Heeren Staten,
En sullen u oock gheensins verlaten,
Dit sonder ghevaer oft arghelist;
Sy brengen gheladen veel schepen met mist,
Daer die Bloemmen in sullen groyen;
In corter tijt verwacht men 't bloyen,
Dat is gheheelijcken ons vermoede;
Godt de Heer, die schick alle dinck te goede!"
Een seer soete locht is tVtrecht in stede,

Godt de Heere behoetse in vrede! —
Daer quamen die Bloemkens van edeler aert,
En hebben voor Getrouwicheyt niet ghespaert,
By nacht ende by dach seer vlitich ghedient
Die Engelsche bloem, haer beminde vriendt. —
Godt geef sijn Excellentie te prosperieren
En ons te verlossen van de wilde dieren;
Want hy is van goede genegentheit,
Godt will' hem bewaren voor tegenheit.

(*Parma:*)

Ick meynde de Bloemen nu geheel te verdrucken,
Nu bestaen zy haer het meest te ontluycken,
Sy crijghen nu goedt onderstandt
Van dat vermaledijde Enghelandt,
Sus soude icksе spraecken hebben gheleert,
Haer moeders tael in Spaens verkeert,
Dat welcke de inquisici also meyndt,
't Is wel begonnen, maer noch niet gheëyndt.

II.

O edele en vrome prince, in duechden verheven,
Vermaert in oprechticheyt, en godvruchtich van leven,
Verselt met wijsheyt, die dochter der memorie,
En met sterckheyt, die macht van wapenen voert in glorie;
Die, door u vrijwillighe liefde en oprechte ghenegentheyt,
Baert vierich verlanghen in onse teghenheyt,
Om te bedwinghen inquisitie, brant, rooff, moort, en ghewelt,
Die mijn in dese ellenden deerlijck hebben ghestelt; —
Wellecoom moet zijn u Excell. van herten-wenschen,
Die langh' verbeyt is van alle vroomhertighe menschen,
Opdat U Ghenade Iustitia, en Politia, vol eeren,
Wederom ghelieve op te queecken en doen flooreeren,
Door u oprechte begheerte en vroom ghemoet,
Oock door ghetrouheyt en volstandicheyt t'onsen behoet;
Om door u te moghen verwoestingh' en tyranny versetten,
En wederom gheregheert worden nae ons oude wetten,
Vry van conscientijs' dwang, die reden ghehoorsaem,
Tot loff, prijs, en eer, van Gods heylighe naem.

1587 en 1588.

Een schraal en een voordeelig jaar.

Als men screef duysent vijf hondert seven en tachentich jaer,
Doen gout het coren tot Bruessel achtien rinsguldens voorwaer,
Maer anno achtentachentich sachment wonderlijcken verkeeren,
Doen çocht men om achttien rinsguldens, dat es claer,
Allen den nootdruft, die hier volcht naer; —
Al hadden wij langhe geweest in swaer verseeren,
Wij verblijden ons deur de wercken des Heeren: —
Een sister terwen, een sister corens, hier wel op let,
Een sister gersten, een sister havere met
Een sister boonen, een sister erten ront,
Een gelte wijns, een ame biers vol-getont,
Thien pont rintvlees, thien pont hamelvlees, es gesont,
Thien pont verkenvlees, thien pont boter, seer goet,
Thien pont hollandsche kees, met eenen veltenen hoet,
Een half vat sout ende een quaerte smout,
Eenen halven steen scepen, dit wel onthout,
Eenen halven steen kersen, ende een paer scoên,
Eenen riem met een tessche ende noch gelt, daer in te doen,
Met eenen vrouwendoeck, wel gestijft, staende net,
Daerom hier rijpelijcken op let,
Met een paer messen — die waren quaet vergeten,
Want men vele van dese partijen daermede moest eten —
Dit cocht men al om achtien rinsguldens warachtich;
Daerom, o mensch, aensiet Gods werken crachtich! —
Int selve jaer is gecomen een huysman in 't openbaer,
Om te coopen een paer schoên voorwaer,
Mede brengende een sister coren, erten, en boonen,
Die verkocht hebbende om te betalen zijn schoên,
Gebrack hem noch twee stuyvers om te voldoen.

Maurits.

Mauritius reyn, Edel princelijck greyn
Van Orangiën, graef van Nassouwen!

Gesproten pleyn Wt duytschen stam certeyn,
Ghy strijdt voor u vaders lant getrouwe,
Ons God wil u behouwen, cloeck en victorieus,
Tegen die u benouwen, Met vals practijcken beus,
Door haer aenslaghen zwaer, Edel graef Mauritius preus,
Vroom als een reus, Dit is u gheschoncken heus,
Tot een nieuw jaer.
Als een vroom helt Zijt ghy altijt vermelt,
En waecht u jonck lijf en leven,
Den vyant ghy quelt, En slaet hem wt het velt,
Veel verjaecht, en oock verdreven,
Ons God wil u voort gheven voorspoet tot alder tijt!
En laet u daer beneven Met rust en vrede leven,
Tot 't ghemeen lants profijt, Wenschen wy allegaer,
Hier in dit krijt, looft God met vlijt, Edel graef Mauritius
subijt, Int nieuwe jaer.
Ws vaders lant, Heerlijck en triumphant,
Bloeyt nu schoon, en seer voorspoedich,
Als den diamant, Int gout aen elcken kant,
Door rijckdom seer overvloedich;
God wil u behoedich nu en t' alder tijt zijn,
En maken u bevroedich, Met zijn wijsheyt seer goedich,
Als een goet harder fijn, Voor ons schaepkens allegaer,
Op dit termijn, wilt vrolijck zijn, Edel graef Mauritius
devijn, Int enz.
In voorspoet seer, Looft God als een goet Heer,
Die u hout cloeck en stout int strijden,
Int vervolghen keer, Verschrickt daerom niet seer,
Maer bidt hem sonder vermijden;
Hy sal u int lyden, verhooren haestelick wel,
Die voor Gods woort stryden, Soo 't bleeck aan Israël,
Door Gedeons cleyne schaer, Naer dit exempel spoort
met opstel, Edel graef Mauritius snel, Int enz.
Prince goet greyn, Edel Mauritius reyn,
Wt den huyse van Nassouwen,
Ghy zijt certeyn Ons toevlucht nu [1] alleyn,
Naest God op dy wy bouwen,

1 Na Leycesters vertrek (Dec. 1587).

Vast op hem betrouwen, zijn excellency wijt
Helpt ons wt 't benouwen, Breught ons vyant in rouwen,
Soot blijckt ghenoech subijt, Altijt int openbaer,
Met groot jolijt, prijst Godt in tijt, Edel graef Mauritius
verblijt, Int nieuwe jaer.

De onoverwinnelijke Vloot.

De stercke Godt, eeuwigh en sonder ent,
Heeft zijn kracht hierin gemaeckt bekent,
Dat hy ter schanden en gantschelijck onder de voet
Nu heeft gebracht der Spaengiaerts hooge moet;
Haer wreet opset heeft hy, zijn naem ter eeren,
Door zijne macht, tot niet gedaen verkeeren.
O gy volck Godts, die op der aerden leeft,
U hert en mont tot zijnen lof begeeft!
Gy Engelsch volck, die Godt groot' gunst bewijst,
Danckt hem hooglick, met luyder stem hem prijst!
Gy Nederlant, met Engelant verbonden,
Wilt overal van lof en danck vermonden! —
In 't jaer een duyst vijfhondert tachtigh acht —
Wonderlijck jaer by alle man geacht! —
Isser een dier van vier jaren ende dracht,
Van een Spaengiaert in zee ter werelt gebracht,
Vreemt van fatsoen, in sterckte groot en heerlijck,
Ende om te sien seer wonder en verveerlijck.
Dit monster was de scheepstoerusting groot,
Die d' aerd en locht gedreyght heeft metter doot,
Ja opentlijck dorst seggen op dat pas,
Dat hy geheel des werelts vreesen was,
End' dat niemant, soo stoutelijck dorst hy spreken,
Sou derven doen van tegenstant een teecken.
O Hemelen, als gy aensaecht een vloot
Van hondert vijf en dertigh schepen groot,
Op 's waters rugh elck geleeck een kasteel,
Vol geschut, kruyt, loot, en volcks seer veel,
Meynde gy niet, dat men haest sou aenschouwen
Der kinderen Godts verderf en swaer benouwen? —

O groote zee, ick bid u, seght my, als
Dees sware last was op dijn natten hals,
Zijn dijn schouderen alsdoen niet moe geweest,
En van verdriet gehadt een swaren geest,
Woutstu dy niet alsdoen wel onderwinden,
Om schip en volck in dijn balgh te verslinden? —
Hemelen en aerd', zeght my, als gy daer zaeght,
Aen d'ander kant, noch een dier onvertzaeght,
d'Welck al gereet met yver ende vlijt,
Om hem byeen te voegen, niet den tijt
Verwachtend', hebstu dy niet willen setten,
Om dat alsdoen oock mede te beletten?
O koningin, die Godt den Schepper vreest,
Die sonderlingh gedreyght heeft dit tempeest,
O koningin, den vreemden goedertier,
Die bovenal gestaen heeft dit dangier,
Dochte gy niet, dat Godes hant almachtigh
Alleen geweest is dijn bewaringh krachtigh? —
Gy volckeren, die 't meyr als wegh bepaelt,
End' gy Staten, die Christo niet en faelt,
Staten, verknocht soo vast met goet eendracht,
Tot wederstant des spaenschen konings macht,
Zeidy niet: daer en is geen hoop voorhanden,
Dan alleen Godt, tegen onse vyanden? —
Gy, jonge spruyt van hoogh beroemde stam,
Waer door dit lant in voorspoet seer toenam,
Kint, dat zijn vader in alles wert gelijck,
Peynsde gy niet, dat Godt, in goetheyt rijck,
Alleen vermach ons dit gewelt afweeren,
En dat noodweer in kalmte doen verkeeren? —
Als nu de zee, niet seer met haren danck,
Gedragen hadt dees vrucht, twee maenden lanck,
Heeft sy daerna, maer haest met wint gequelt,
Dees schepen al op een goê ree gestelt,
Ontrent de stadt van Calis dat zy waren,
Hebben daerom vreugt willen openbaren.
Onder hun was alreets verdeylt het goet
an Engelandt en van dees landen soet;
ijn is, seyt d'een, hiervan 't gouvernement,

Mijn is dees stadt, seyt d' ander; hoort, hoe jent
Ygelijck van hen (maer al te vroegh) vertelde,
Zijn staet, zijn landt, goederen, en zijn gelde.
Maer principael de coningh dachte te zijn
Alreets gekroont; wat koste tot dien fijn
Heeft hy gedaen! zijn voorgaende geluck
Gaf hem oorsaek te dwalen in dit stuck,
Denckende, dat alsnu, tot zijnder vromen,
De schoone roos van Engelant was gekomen.
Maer Godt, die 't al uyt den hemel door-ooght,
Den stouten drukt, den nedrigen verhooght,
Die van zijn volck goedighlijck hoort de klacht,
Als sy benaut hem bidden met aendacht,
Heeft haestelijck over dit heyr hooghmoedigh,
Nedergestort zijn toorn en gramschap gloedigh.
Want d' Engelsche, gelijck als honden snel,
Dapper en kloeck, tegen dees beyren fel,
Hebben gedaen, al met haer kleyne boots,
Dees kraken hoogh met schieten veel aenstoots,
En hebben hen soo vromelijk gedragen,
Dat desgelijcx noyt is gehoort zijn dagen,
Die van Hollant en Zeelant, seer vermaert,
Sijn alsdoen oock by malkander vergaert,
Hebben d' uytganck van Duynkercken soo beset,
Dat de prince van Parma wert belet,
Met zijn schepen ende volck, in groote hoopen
Aldaer versaemt, alsdoen in zee te loopen.
En mitsdien dat des anders meyning was,
Hem oock hier by te voegen soo 't gaf pas,
Heeftse verwacht, maer metter tijdt doch, hoort,
Heeft d' Engelsman gesonden aen hun boort,
Voor wint, voor stroom, veel branders, die hun deden
Nemen de vlucht, noyt meerder schaâ sy leden.
d' Een metter haest, zijnde voor brant verveert,
Hout af zijn tou, volck en schip hy salveert,
d' Ander oock mee zijn ancker stracks oplicht,
En om t' ontgaen sijn seylen hy ontswicht,
En soo verbaest hen op de loop t' saem stellen
Langs Engelant, de wint neemts' oock te quellen.

Van wint gejaeght, van d' Engelsche vervolgt,
Oock van Godts hant, seer zijnd' op hen verbolgt,
Naer Oostend nu, dan loopen zy nae 't Noort,
Heel Schotlant om, wie heeft desgelijcx gehoort? —
Een groot deel op de Yrsche kusten stranden,
Een groot deel oock komen in 's vyants handen.
De rest haer koers na Spaengiën heeft geset,
Doch al vergeefs, want Godt heeft het belet,
Geen bequaem weer noch wint hy hen verleent,
Sulcx dat daerom sy wierden seer verkleent,
Ende, soo daer 't huys yemant is gekomen,
Dat hy niet weer hem geeft op onse stroomen.
Gruwelijck gericht van Godt gebenedijt,
Waer op wel staet te letten in dees tijt,
Een wonderwerck getuyght seker en wis,
Dat als een mensch vol trots Godt tegen is,
Schikt Godt alsdan dat hy moet schanden dragen;
Naer hy groot is, daerna meet Hy zijn plagen.
Maer gy Godts volck, door zijne macht behoet
Van dit gewelt, u monden open doet,
Ontsluyt u hert, wilt hem geven de eer,
Dat van Spangiën verwonnen is het heer,
Maeckt dat zijn lof ende naem, vol van weerden,
Overal groot gemaeckt wert op der eerden.
O gy Godts volck, dewelcke seer veel quaet,
Veel leyts, veel pijns, veel arbeyts, seer veel smaet
Toebereyt was, hiervan zijnde bevrijt,
Hem lof en prijs geeft nu en t' aller tijdt,
En ziet wel toe dat gy dees wonderdingen,
In geen vergeet of onacht en laat bringen.
Kudde van Christ, die metter waerheyt wel
Nu seggen mocht: o Godt van Israël,
Hoe wonderlijck hebstu ons vander doot
Des lijfs ende ziels bewaert, in desen noot! —
Singt van herten de weerdigheyt verheven
Van zijn goetheyt en sterckheyt daer beneven.
Segt: o mijn Godt, Vader in Hemelrijck,
Mijn rots, mijn borgt, wie is doch dijns gelijck?
Gelucksaligh, ja, gelucksaligh is hy,

Die voor zijn schilt en steunsel hevet dy;
Almagtigh God! geen quaet en kan benouwen
De vromen, die vastlijck op dy betrouwen.
Godt is, die de winden hout in zijn macht,
Die tot zijnen dienst staen dagh ende nacht,
Hy is die geen die doet al wat hy wilt,
In den hemel ende op de zee, seer milt;
't Gantsch aertsche dal, sonder te murmureeren,
Met dienstbaerheyt volbrenght al zijn begeeren.
Dees koningen en dese princen, ziet,
Sijn by den Heer der Heeren gantschelijk niet,
Dees moedige pof-hansen zijn voorwaer
Als stroo voort vier, voor onsen Godt loofbaer,
Want tegen Godt, zijn Soon, en zijnder kercken,
Helpt geene raet, aenslagh, noch 's menschen wercken.
Vreest dan niet meer, gy volck van God bemint,
Den sterflicken mensch te schenden seer gesint;
Aenroept den Heer en bidt hem vyerighlijck,
Betrout in hem, verwacht stantvastelijck;
De mensch en is niet meer dan stof der erden,
't Welck van Godts wint licht'lijck verstuyft kan werden.
O Godt, die van ons vyandt dickwils hoort,
Tot u oneer, dit quaet lasterlijck woordt
Haer Godt is Godt over water en wint,
Op 't lant en heeft hy gesagh nochte bewint; —
Thoont, dat voortaen gy zijt, in den krijgh bloedigh,
Soo wel te lant als te zee ons Godt goedigh.

1589.

De Bergverkoopers.

[Zoo noemde men de muitende bezetting van Geertruidenberg, door welke deze stad den 10en April 1589 aan Parma verradelijk was overgegeven, en wier oneerlijk bedrijf in onderstaand lied billijk gehekeld wordt.]

Segt, ghy berghsche soldaten, Hoe waert ghy soo ghesint,
Dat ghy hebt gaen verlaten tWelk u wel had ghedient?
Moet ghy niet self met my bekinnen,
Dat ghy waert berooft van sinnen, En oock al siende blint? —
Hadt ghy niet bet ghebleven Vereenicht met Hollandt,
Want 't was u al vergheven, Al u groot onverstaudt,
Ghy moet nu bet u cragen wagen,
En daertoe meer slagen dragen, Nu ghy dient den vyandt.
U weelde gaet verkeeren, Ghy meucht wel wesen gram,
Ten Berch waerdy als heeren, Elck hoer scheen een Madam,
Neus [1] en Laberkeet vileyne,
Langhen Fleur en magher Heyne, Was daer den hooghen stam.
Dit waren d' edel mannen, Die daer hadden bevel,
Jan van Maestricht ghebannen, Oock Spillebeen kent men wel,
Oock Lenaert Spronck, en Houtepen,
Alsulcke luyden vreesde men, Wat docht u van dat spel?
Magheren Heyn, wilt hooren, Was edel van persoon,
Een papenkint ghebooren, Daertoe een hoerensoon;
Alsulck ghespuys was daer den adel,
Zy saten als graven inden zadel, Bloncken van goude schoon.
Vierslot had oock besteken, Een Judas spel seer vals,
Te Berghen ist ghebleken, Daervan is veel gheschals,
Dits oock een boer, van zijnen vader,
En daertoe een landt-verrader, Hy kon Spaens ende Wals.
Eerst waerdy als Romeynen Gheacht en oock befaemt,
Maer nu zijt ghy vileynen Van alleman ghenaemt,
Omdat ghy ghinght den Berch vercoopen,
Ende zijt daer wtgheloopen, Als schelmen onbeschaemt.
Daertoe oock al u daden, Die ghy eer hebt ghedaen,
Gaet ghy nu selfs versmaden, Den Spaengiaert hanghen aen;
Ghy moet nu nae haer pijpen danssen,
tSy voor steden of voor schanssen, U loon sult ghy ontfaen.
Moetwillich waerdy seere, Teghen reden en recht,
Ghy wout selfs blyven heere [2], Nochtans waerdy maer knecht,

1 Hendrik van de Kieboom alias Neus, Luitenant; dezen en de verder opgenoemde eigennamen, zie men alle achter 't plakkaat der Staten, Bor, III. blz. 414 vv.

2 Zij beriepen zich op hunnen eed aan Leicester, dien zij alleen kennen wilden; ook wilden zij, zoo hun bevelhebber vertrekken mocht, een anderen kiezen.

Den heere die ghy hadt gheswooren [1],
Die en woudy gheensins hooren, U saecken stonden slecht.
Die u moesten betalen, Stont ghy ten dienste niet,
Dus zijt ghy, sonder falen, Wel waert wat u gheschiet;
Godt en wil dat niet ghehinghen,
Dat de knecht zijn heer sal dwinghen, Dus naeckt u zwaer verdriet.
Waerom woudy niet hooren Nae die heeren vaillant,
Van Dordrecht [2] wt vercoren, Die daer stelden te pant,
Haer lijf en goet, tot een verstijven,
Dat ghy sout daer binnen blijven, Betalen u contant.
Cornels en capiteynen, Hebben gheteeckent daer,
Diet met der harten meynen, Alsdat ghy sout voorwaer,
Tot alder tijt de stadt bewaren,
Soo ghy deedt voorleden jaren, Maer nu zijt ghy onclaer.
Den Spaengiaert sal u klouwen, Met woorden wel bedocht,
Denckt oft u is berouwen, Dat ghyse hebt aensocht,
U hooghen moet en mach niet baten,
Nu ghy hebt die stadt verlaten, Zijt ghy oock al vercocht.
Ghy creecht wel uwen wille, Beloften schoon van als [3],
Maer zy zweghen al stille, Haer hart docht binnen vals.
Ghy hebt aen haer veel trots bedreven,
Dat en sullens' u niet vergheven, Maer brenghen u om den hals.
Sy sullen daerop toeleggen, Om te korten uwen steert,
Men salt noch hooren segghen, Want ghy zijt straffens weert,
Ten Berch en waerdy niet om dwinghen,
Zy sullen u hier of daer voorbringhen, Te voet en oock te peert.
Ghy sult nu singhen hooren, In een latijns beduyt,
Van eenen paep gheschooren, Zijn preken overluyt;
Ghy sult nu leeren nyghen en stuypen,
sMorghens vroech een misken suypen, Al eer ghy rijdt om buyt.
Ghy hebt veel quaets bedreven, Aen man, vrouw, ende kint,
Die ghy bracht om haer leven, Was 't vyandt ofte vrint;

1 Nam. de Staten.

2 „Werde noch met alle middelen en namelijk met brieven . . . . . van der stede van Dordrecht gearbeyd om henluyden te bewegen tot redenen; maer al sonder vrucht." Bor.

3 „Den 28 Martii heeft Odoardo Lansavethia, gouverneur van Breda, een brief aen de voorsz. gemuytineerde geschreven, vol groote beloften." (Bor.)

U leven, dat ghinck God verdrieten,
Ghy sult comen al te nieten, U straffe die beghint.
Ghy zijt nu wel bedeghen, Met den duyvel van Dort,
Nu ghy hem hebt ghecreghen, Die zijn leven verkort [1];
Men sal hem binden ende smijten,
Hy moet zijnen dootstront schijten, Als hy ghevanghen wort.
Oorlof, int concludeeren, Dit dient oock wel verhaelt,
Dat zy nu vast mineeren, Die ten Berch zijn betaelt,
Hier of daer wordt d' een ghehanghen [2],
En de rest mach worden ghevanghen, Verdienste niet en faelt.
Ick bid u, trouw soldaten, Betracht altijdt u eer,
En wilt oock niet verlaten Den dienst van uwen heer,
Al quam u schoon de vyant terghen,
tZy voor Heusden of voor Berghen, En ander steden meer.
Hout u kloeck als Romeynen, Ghetrouw tot inder doodt,
En slacht niet de vileynen, En vreest gheenen aenstoot;
Fy hen, alle die overloopers,
Ende oock die stee-vercoopers, Haer schande, die is groot.
Prins, Heer en Godt almachtich, Eeuwich ghebenedijt,
U stercke handt seer krachtich, Voert voor ons wt den strijt,
Al 't voornemen van ons vyanden,
Wilt dat maken heel ter schanden, Want ghy ons Heylant zijt.

1590.

Breda verrast.

[„Door het turfschip van Adriaen van Bergen werd (3 Maart) de belangrijke vesting Breda, negen jaren te voren met zooveel hardnekkigheid, maar vruchteloos tegen den Spanjaard verdedigd, teruggebragt onder het gebied

1 Een viertal niet zeer duidelijke regels.

2 Bij plakkaat der algem. Staten van 17 April werd er een prijs op hun hoofd gezet. „D'eerste die volgende dit placcaet geëxecuteert is geweest, was Lodewijk van Brunswijk .... hij was in den Hage gevangen en werd den 29 Mey aldaer gehangen." Bor.

van haren wettigen landsheer, en met den nieuwen staat vereenigd. Ieder kent de gebeurtenis....." (Bosscha.)].

Weest nu verheught ende verblijdt,
Looft Godt met vreucht gebenedijt,
Prijst zijnen naem verheven,
Die in 't jaer tnegentigh, ziet,
Tot Breda wonderlijck geschiet,
Victory heeft gegeven;
tIs niet geschiet in menigh jaer,
Sulcken aenslagh seer wonderbaer,
Sonder veel bloets vergieten,
't Huys van Nassau, het edel bloet,
Ons seer getrou met lijf en goet,
Liet hem sulcks niet verdrieten.
Graef Maurits met een kloeck verstant,
Een jonge vorst vroom en vaillant,
Heeft dit feyt wel beghonnen,
Door goeden raet, hem aenghedient
Van een turfschipper als goet vrient,
Van Willem Jacobsz.[1] versonnen,
Die 't vaderlandt was toeghedaen,
Soo ghy sult hooren door 't vermaen,
Hoe hy dit heeft besteken;
't Was de turfschipper vant casteel,
Binnen Breda, dat schoon juweel,
Wiert een Romeyn gheleken.
Dit schip was lustich toebereyt,
Den turf daer looslick opgheleyt,
Onder vol trou soldaten,
Ontrent tseventich mannen stout,
Die, met perijckel menichfout,
Vijf nachten int schip saten;
Den derden Meert, twas saterdach,
Voor noen, dat hy noch buyten lach,
Corts nae middagh, wilt hooren,

[1] Een van elders niet bekende naam, waar alleen Adriaen van Bergen of van den Berge genoemd wordt.

Quam tschip int casteel binnen, siet,
Verwachten blijdschap of verdriet,
Van beyts quam hun te voren.
Van Heusden, Worcum, Loevesteyn,
En oock van Sevenberghen reyn,
Was dit crijchsvolck ghenomen,
Om te volbrenghen den aenslagh,
Nu in den Meert den derden dach,
Grootlijcx tot onser vromen;
Den turf wert van het schip ghehaelt,
Den aenslach was bynae ghefaelt;
Den schipper, seer vaillandich,
Sprack tot den ghenen die hem droech:
t'Avont hebben sy turf ghenoech;
tWas een jongman verstandich.
De draghers waren half ghestoort,
Want sy wouden noch draghen voort,
Zy sochten ghelt om drincken,
Om dat by Vastelavont was,
Langde den schipper wt zijn tas
Drinckgelt om hen te schencken.
Capiteyn Argier[1] met verstant,
Capiteyn Lambrecht seer vaillant,
Noch een vaendrich vercoren,
Twee luitenants hielden mee an;
Dees vijf waren daer hoofden van,
Om 't crychsvolck te gaen voren.
Door hoesten ende niesen zwaer,
Wiert men haerliên bycans ghewaer,
Conden haer niet bestieren,
Den jongsten schipper, een vroom helt,
Heeft hem doen aent pompen ghestelt,
Om niet te hooren tieren;
De schiltwacht die riep, half verbaest:
Is daer volck by u dat soo raest? —
Zy hadden sulck propoosten,

1 Waarschijnlijk *Heraugiere*, onder wiens-beleid de gansche onderming stond.

Den jongman sprack, sonder vertreck:
Ick moet pompen, het schip is leck,
Hy hiet Adriaen Joosten.
  Die vant casteel, seer wel bedocht,
Hadden nochtans het schip besocht,
Maer ten scheen niet te deghen,
Zy waren op het schip, tis waer,
Want die van binnen saghen haer,
Die doen wel stille zweghen;
tGhinck daer ghelijckt met Troye dee,
Die 't griecksche peert in haerliên stee
Haelden, en zijn bedroghen,
Soo hebben oock die vant casteel,
Grootlicx tot haren achterdeel,
Dit schip selfs inghetoghen.
  Tot tweemael in den selven nacht,
Baden sy tot God met aendacht,
Eer sy dit feyt aenvinghen,
Ten elf uren of korts daeraen,
Begonden zy wt tschip te gaen,
Om haer werck te volbringhen;
Twintich wasser wt 't schip ghegaen,
Doe quam daer een Italiaen,
Men seyt om turf te stelen;
Die grepen sy al by den hals,
Sy dwonghen hem bescheet van als,
Maer 't secreet kond' hy helen.
  Doe sy hem hadden by der keel,
Moest hy hun daer segghen, hoeveel
Volcx dat sy daer sterck waeren,
Hy seyd' tweehondert twintich man;
Maer dese reys loogh hy daeran,
Meende hun te vervaren,
Zy vraechden hem daer voorder van,
Hy seyde hondert twintich man;
tVolck croop vast wt den schepe,
Zy dooden dien Italiaen,
Doen zijnse stoutlick voortghegaen,
Zy haddent wel begrepen.

Doen sy nu tsaem waren by een,
En hielden sy niet langh ghemeen,
Maer zijn stracx voortgheloopen,
Ses corps-de-garden waren daer,
De twee, die maeckten sy eerst claer,
Toghen doe in twee hoopen,
Met schieten, steken, houwen, slaen,
Soo zijnse voorts te werck gegaen,
Haer vyanden doorboorden;
Maer binnen thuys, opt selve pas,
Daer des gouverneurs soon op was,
Creghen sy met accoorden.

Als sy 't casteel tot haren wil
Hadden, was in stadt groot gheschil,
Want sy d'een brugh afbranden;
Graef Maurits wert dees maer vertelt,
Die quam flucx aen met zijn ghewelt,
Den vyant vlood met schanden;
Doe wert van graef Hoënlo ghehoort,
Teghen de borghers een accoort,
Men soud' hen niet pillieren,
Noch oock belasten met rantsoen,
Maer moesten zijn soldaten koen
Twee maenden sold fineeren.

Oorlof, ghy borghers altesaem,
Looft ende bidt des Heeren naem,
Dat hy doch wil bewaren
Den graef van Nassou, 't edel bloet,
Oock al dees lants regeerders goet,
Dat sy moghen voortvaren
Met haerliên wel begonnen werck;
Al is de vyant noch soo sterck,
Godt sal victory gheven,
So wy hem dienen t' alder tijt,
Eeren en beminnen met vlijt,
En naer zijn woort wel leven.

1591.

Maurits' Kaatsspel.

[„ 30 Mei, Maurits vermeestert Zutphen; 10 Junij, Deventer en bedreigt Groningen; rukt op het berigt dat Parma voor het fort Knodsenburg is, in allerijl derwaarts, over het Roveensche moeras; komt te Arnhem, verslaat Parma's ruiterij en dwingt hem tot den aftogt, 26 Julij." Groen v. Prinst.]

I.

Gheeft God den Heer lof, prijs, en eer,
Van zijn groote weldaden,
Volcht zijne leer, van harten seer,
Hy leyt ons in zijn paden,
Onsen vyant maect hy tot schant,
Door een vroom prins vercoren,
Hollant, Zeelant bieden de hant,
Om 's Paus ghebroet te storen.
Wt 't Hollants pleyn, hoort wat ick meyn,
Is een jonck helt ghereden,
Graef Maurits reyn, dat edel greyn
Van keyserlicke zeden,
In Mey lieflijck, van bloemen rijck,
Twee-ende-twintich daghen
Trockmen ghelijck, hoort dees pracktijck,
Eerst wt des Graven Haghe.
Ghelderlant vet, daer wast ghewet,
Den aenslach wt te rechten,
Zutphen seer net, dat wert beset
Met ruyters ende knechten,
Daer brachten wy, wt Hollant, by
Het spel van avontueren;
Ons kaets-baen vry, die moesten sy
Soo dapperlick besueren.

Op één na uyt des Meys virtuyt,
Ghinghen wy 't spel aenheven,
Daer lach de buyt voor onse snuyt,
Daer wy om waechden t' leven;
Dit eerste spel kosten ons wel
Dryentnegheutich ballen,
Zutphen seer snel, met goet opstel,
Is ons ten deel ghevallen.

Avant, *Avant*, hoort dit verstant,
Voor Deventer seer boude,
Of daer yemant, was soo vaillant,
Die met hem speelen woude:
Graef Harman [1] hoort, was seer gestoort,
Met al zijn paepsghesellen,
Wy quamen voort tot aende poort,
De kaetsbaen ghinck men stellen.

sMorgens met eer, hoort na dees leer,
In Juny neghen daghen,
Badt men den Heer, van herten seer;
Wy, die int velt daer laghen,
Den lofsanck bly songen wy vry:
Mijn ziel maeckt groot den Heere;
Doe kaetsten wy, met ons party,
Dat spel moesten sy leeren.

Dit caetsen stijf golt lijf om lijf,
Al die het spel begonnen:
Graef Harman stijf, hoort dit motijf,
Meende hy hadt ghewonnen;
Maer zijn gespuyst is, voor de vuyst,
Meest in de bres ghedreven,
Ballen vier duyst speelden wy juyst,
De caets is ons ghebleven.

Papou was cranck, vol spaenschen dranck,
Om 't spel wouden sy vechten,
Tot onsen danck, hadden wy vranck
Veel ruyters ende knechten,

1 Graaf Herman van den Berg, de zoon van Maurits' moei Marie graaf Willem van den Berg.

Die brachten wy, onder de ly,
sAvonts ontrent vier uren,
Graef Harman vry, met zijn party,
Moesten het spel besueren.
 Menighen bal, sonder ghetal
Sachmen int kaetspel lichten,
Papou en sal niet zijn soo mal
Een liet hier van te dichten;
Vive le Geus! dat was ons leus,
Voor die ons kaetspel sochte,
Graef Maurits preus, kloeck als een reus,
Dit spel wt Hollant brochte.
 Den avont quam, die ons benam
Dat wy 't spel niet voleynden,
Veel wasser lam, deur vyer en vlam,
Van die graef Harman seynden;
Wy lieten daer het speelen zwaer,
En maeckten goeden chiere,
tGebraet wel gaer en 't wijntjen claer
Na crijchslieden maniere.
 sMorghens 't was dach, graef Harmen sach
Dat hy 't spel moest verliezen,
Om 't wijnghelach, sonder verdrach
Moest hy zijn afscheyt kiesen;
Hy gaf te pant de stadt playsant,
Seer sterck en hooch van mueren,
Als een galant, is hy met schant
Gevlucht met zijn partueren.
 Ballen ter noot, raketten groot
Namen wy sonderlinghen,
Wy seylden bloot, met onse vloot
In het lant van Groeninghen;
De stadt playsant is aengherant,
Orangiën sachmen draven;
Menich fraey quant, seer triumphant
Haer tot het caetspel gaven.
 Onsen vyant had gheen verstant,
Om met Hollant te spelen,

Verdugo [1] vant hemselfs in schant,
Als hy ons wou vervelen;
Hy croop voor stadt, daer hy lag plat,
Ghelijck een kat nae 't muysen,
Delfziel rat, ick segh u dat,
Daer moesten sy verhuysen.
Groninghen snel koos het voorspel,
Dat mocht ons niet vermaken,
Wy wisten wel van haer opstel,
Het spel ginghen wy staken;
Wy trocken voort Delfziel aen boort,
Ginghen daer ligghen luymen,
Daer wert ghehoort van spel accoort,
Maer Spangiën die moest ruymen.
Een caetsbaen breet maeckten wy reet,
Voor Delfziele seer hooghe,
Al wast haer leet, of hoe 't haer speet,
Zy moestent wel ghedooghen;
Orangiën sant haer eenen quant,
Om spelen sonder falen,
Papou vol schant, en had gheen hant,
Hy moest 't ghelach betalen.
Den Opslach [2] boot ons hant en poot,
Maer gaven 't spel met schande,
Haer vaendels root, gheweyren bloot,
Bleef voor 't ghelach te pande;
Paep uyt! paep uyt! was ons geluyt,
Oraengië moet florereen;
Wy ginghen ruyt, met schip en schuyt,
Na Immentil laveeren.
Daer maeckten wy een caetsbaen vry,
Van twaelf schoone partueren,
Ballen op d' zy, fijn cruyt daer by,
Dat moesten sy besueren,

[1] De spaansche veldheer Franc. Verdugo, die met zijne krijgsmacht [...]gen dekte.
[2] Er waren drie schansen bij Delfzijl, den *Opslag*, *Imentille*, en [...]ert.

Papou rebel verloor het spel,
Doen zyn wy voort ghestreken,
Lettenbort snel wou spelen wel,
Maer is met schand' gheweken.
Een tyding quam, dat Parma gram
Knodsenburgh wou verslinden,
Graef Maurits nam de ganck niet stram,
Om Ghelderlant te vinden;
Voor Arnhem ras sloegh hy int gras,
Paep-Jan [1] quam ons bekijcken,
Maer zijn ghebras, viel meest in d'as,
Hy moest met schande wijcken.
Cornetten thien waren ghesien,
Van spaensche ruiters stranghen,
Die moesten vlien, 't was weert om sien,
Veel adels bleef ghevanghen;
Menich grijs hoot kreech daer zijn broot,
Kreupel aen poot en handen,
Wie niet en vloot, die bleeffer doot,
Den Parma t' zijnder schanden.
Prince constant, eenich Heylant,
Ghy zijt seer sterck in crachten,
Want uwe hant, deed ons bystant,
Als wy het spel aenbrachten;
Lof, prijs, en eer, sy u, o Heer!
Alleene toegheschreven:
Ons harten teer wilt stercken seer,
Met uwen gheest verheven.

II.

Alle ghy Christenen bekent,
Wilt God loven ende prijsen,
Die ons, deur een vroom instrument,
Met godlick woort wil spijsen;
Hy neemt ons leytsman byder hant,

1 „Op de kornet van Alphonso Davalos stond het beeld van St. Jan, rustende op een Lam." v. Met.

Zijne Excellentie triumphant,
Grave Mauritz, hooch ghebooren,
Die naer Gods stem wil hooren.
  Den jonghen helt, seer wijs bedacht,
Is kloecklijck wtghereden,
Met ruyters, knechten, sterck van macht,
Nu in Mey-maent lestleden:
Ten eersten heeft hy aengherant,
Zutphen, die sleutel van Ghelderlant;
Dit heeft den prince, vol vromen,
Ridderlijck inghenomen.
  Van daer trock hy met groot ghewelt,
Deventer te bespringhen,
Dertich stucken zijn daer ghestelt,
Om soo de stadt te dwinghen:
Mijn ziel maect groot den Heere soet,
Sangmen daer smorgens met ootmoet,
Al tot den Heer der Heeren,
Sijn stercke handt ter eeren.
  Als ons ghebedt nu was ghedaen,
Sachmen daer heerlijck vieren,
Met heel en halv' cartouwen saen,
Door cloecke canonnieren;
Dus hebben wy een werck begonst,
Gewaecht ons leven, getoont ons konst,
Daer sachmen huysen en wallen
d' Onderste boven vallen.
  Als nu de muer lach onder voet,
Zach men de brugh aenbringhen,
dEngels regiment, cloec van moet,
Quamen seer sterc aendringhen;
Daer stond graef Harman, ons vyant,
Die deed ons dat mael wederstant,
Deur hulp van paepsche voncken,
Die hem hadden beschoncken.
  Maer als de nacht was ghepasseert,
sMorgens wat voor den vieren,
Doen was haren hoochmoet ghecesseert,

Zy wilden accordieren,
Ter beliefte Zijner Excellentie vroet,
En te behouden lijf en goet,
Dus is d'accoort beschreven,
De stadt is ons ghebleven.
  Daer nae zijn wy, met grooter macht,
Nae de Zuyderzee gheweken,
En zijn ghevaren dach en nacht,
In Groeningherlant ghestreken;
De stadt van Groeninghen playsant,
Die hebben wy eerst aengherant,
Met ruyters en knechten by hoopen,
Maer Delfziele moest becoopen.
  Den Opslach vreesde ons ghewelt,
Zoo men heeft sien ghebeuren,
Vier stucken zijnder voorghestelt,
Die moesten sy besueren;
Doen hielden sy eenen raet opt lest,
De schans te verlaten docht haer best,
Haer vendels en schoone gheweeren,
Die moesten sy ontbeeren.
  Doe trocken wy oock voor Immentil,
Die en wilden haer niet opgheven,
Maer moesten noch wel, na onsen wil,
Bidden om lijf en leven;
Daer wasser wel twee hondert straf,
tGeweer moesten sy legghen af,
Ter beliefte van Oraengiën,
Spijt alle die van Spaengiën.
  Noch een schans quamen wy te kort,
Doen wy wt Vrieslant scheyden,
Die was gheheeten Lettenbort,
Daer wy oock 't net nae spreyden;
Wy schoncken haer loot ende cruyt,
Zoo langh, dat sy daer moesten wt,
Doen hebben wy, vol vromen,
Aen Vrieslant adieu ghenomen.
  Den prins van Parma, seer ghestoort,

Quam doe voor Nimweghen strijcken,
Knodsenborch viel hy sterck aen boort,
Maer moest met schande wijcken;
Oraengiën lach by Arnhem bloot,
Daer is Parma ter feest ghenoot,
Maer zijn Spaengiaerts en Walen
Moesten daer 't gelach betalen.
Lof, prince, God gebenedijt!
U behoort alleen de eere,
Die ons sorchvuldelijck bevrijt
Voor Antichristus' leere,
Die ons u hant altijt wtstreckt,
En ons met uwen schilt bedeckt
Geeft ons, dit is ons wenschen,
Peys en vreed met alle menschen.

III.

(Loflied over Zutphen en Deventer.)

Looft Godt den Heer verheven, Die nu al heeft ghegheven
Victory groot, Sonder stoot, Den prins, ons overhoot.
Wie heeft oock van zijn leven Gehoort oft sien ghescreven,
In korter tijt, Seer subijt, Soo menich mensch verblijt,
Omdat in weynich daghen Veel wonder is gheschiet;
Twee steden die daer laghen, Tot lyden en verdriet,
Heeft God ghegheven in ons hant, Seer abondant,
Met een schans aen d'IJssel-cant.
Het schijnen niet dan droomen, Soot eerst is aenghecomen;
Den oversten Veer, Tot zijn eer, Die was vroech inde weer,
Gheen tijt die hy verquiste; Eer dat men yewers wiste,
Dat ons ghewelt Was int velt, Heeft hijt int werck ghestelt.
Hy was niet langh verleghen, En nam wel waar zijn kans,
Zijn soldaten deed' hy dreghen Sack ende pack inde schans;
All' hadden sy als boeren gevlucht, Hoort wat een glucht,
Hy creech die schans sonder gherucht.
Zijn Exellency verheven Heeft hem te velde ghegeven,
Met groote macht, Hierop acht, God heeft door hem gewracht,

In den tijt van vier daghen, Zutphen na zijn behaghen;
Daer rasch by, Weest al bly, De stad van Deventer vry.
Den vyant, seer hoochmoedich, Versochte graey goet,
Onsen jonghen prins, seer goedich, Begheerden goet noch bloet:
Wy zijn aen sulcken Heer gheraeckt, tWert niet ghelaeckt,
Die zijn vyant een gouwen brugge maeckt. (machtich,
De Heeren Staten eendrachtich Heeft God gemaeckt soo
Metter daet sLants baet Hebben sy veel apparaet;
Den leeuw, die lach aen banden, Die laet nu sien zijn tanden,
Hy is seer rat, Vet en glat, En hout al wat hy vat,
Godt heeft hem nu ontbonnen, Ghebracht vry in dat veldt,
Men sach noyt onder sonnen Een legher soo ghestelt,
Een kloeck hooft dat haer voore gaet, Met goeden raet,
Capiteynen vroom ende soldaet.
Den oppersten God wilt prijsen, Die ons doet verjolijsen,
Door 't verstant, Dat hy plant In ons prins en heeren triumphant;
tScheen niet te zijn voor handen, Dat, wt soo kleynen landen,
Soud werden bracht Alsulcken macht, Ghewelt, en heyrcracht.
Heer, wilt ons doch voort verleenen Victory en voorspoet,
Ghy siet wel dat wy 't meenen, Wy en spaeren lijf noch bloet,
Comt ons met ons banieren by, En stelt ons vry
Van de spaensche tyranny.

Parma's Klaaglied.

Och Paus, heylige vader, groot van waerden!
Wilt doch een klacht van my, u knecht, aenvaerden,
Hoe ick nu word verjaecht aen elcken kant,
En verliese steden, dorpen, en lant.
Kond ghy my geenen goeden raet toeschrijven,
Soo sullen my dees ketters heel verdrijven,
Brabant sal ick moeten verlaten rasch,
Soo valt uwen gesehoren hoop in d' asch.
Coninck Philips, die my heeft gesonden,
Vergeet my nu, dat doet mijn hert deurwonden,
Uyt Spangiën en komt silver noch gout meer [1],
Dat ick in 't lant oyt quam my wel rout seer.

1 Over Filips' onwaardige houding omtrent Parma in de laatste jaren

Wilt Philips my geen spaensche ducaten senden,
Soo sal mijn rijck seer haest in Brabant enden,
tIs al gelt, gelt! datmen hier seyt of hoort,
Dus helpt my nu, en brenght doch gelt aen boort.
Komter geen gelt, zoo moet ick met schant wijcken,
Dan komt Orangie hier in Brabant strijcken,
En neemt my af Mechelen, Leuven, en Lier,
Antwerpen komt dan oock in groot dangier.
Komt my, o heylige vader! doch te baten,
Of ick sal Vlaendren oock moeten verlaten,
En ruymen van hier, bespot en begeekt,
Want mijn comptoir is nu qualijck gespeckt.
Die boose ketters hebben my bedrogen,
't Graefschap Zutphen, dat is my ontogen,
De stadt Deventer, haest onwinbaer,
Kregen sy oock; de duyvel speelt met haer.
Met een armade van schepen seer machtigh,
Trocken sy na Groeningerlant seer krachtigh,
En liepen af mijn schansen kleyn en groot,
Groeningen selfs was oock in grooten noot.
Geeft my doch raet en hulp vol argelisten,
Dat ick weerstaen mach al dees Calvenisten,
Komt my te hulp o Paus, heylige man!
En slaet de ketters t' samen in den ban.
Ghy zijt mijn Godt, die my wel kan bevrijden,
Dus helpt my doch uyt dit so zware lijden,
Seynt alle geesten mijnder hulpe fijn,
Ja al die duyvels, die in Romen zijn.
Ick moet nu ruymen door gebreck van schijven,
Graef Maurits komt oock voor Nimwegen drijven [1],
En brenght met hem krijghsvolck en stucken blanck,
De stadt moet rasen in 't kort of in 't lanck.
Komt hy dan oock Geertruydenbergh bespringen,
Daer en sal ick geen liedeken van singen,

van zijn beheer, verg *de Nederl. onder Filips II.* blz. 208; over Parma's gebrek aan geldmiddelen, aldl. blz. 314.

1 ,,Knodsenburg ontzet zijnde, werd het leger om zich te ververschen, in de naburige steden gelegd, en thans meende men algemeen zou Nijmegen zelve worden aangetast.'' Bosscha.

Ick betaelde de Berghverkoopers net [1],
Verlies ick 't weer, daer speelt de duyvel met.
Doen ick Geertruydenbergh had ingekregen,
Speelden my Geus weder een pert te degen,
Sy brachten tot Breda den turf aen 't vyer [2],
Als ick 't gedenck, 't herte, dat breeckt my schier.
's Hertogenbosch was eens byna gaen strijcken,
Daer quam een Duytschen graef in met practijcken [3],
Sy mochten noch wel varen als Breda,
Verlies ick 's Bosch, dat gaet my veel te na.
Hier meed' adieu, o koningh Philips vercoren,
Doet my bystant of 't landt gaet heel verloren
Sendt geldt met hoopen, geldt, geldt! is de leus,
Brenght geldt, geldt, geldt! of ick moet worden Geus.
Och, princelijcken Paus! verhoort mijn klagen,
Wilt al dees Luyters door 't vagevyer jagen,
Die mij dit vlas hebben gerockent straf,
Met eeren en sal ick 't niet spinnen af.

1 Zie boven, bladz. 305. 2 Zie boven.

3 Waarschijnlijk bedoelt de dichter den mislukten aanslag van graaf Filips van Hohenlohe in Jan. 1585, waarover verg. het *Brief Discours* in Hermans' *Verzameling van Kron. betr. 's Hertogenbosch*, bl. 605 vv. en in diens *Gesch. Mengelw.* II. 367 vv.

1592.

Steenwijk belegerd.

(28 Mei — 5 July.)

I.

(Chanson gettée hors Steenwic par l'ennemy [1] y assiégé.)

De la folle entreprise Des comtes de Nassau!
A Steenwyc, la jolie, Ils donneront l'assault,

1 Deze bestond namelijk in Walen, onder Coquel.

Cest tout a eux follie, Ils ny entreront pas,
Les bons soldats de Steenwyc Ne le souffriront pas.
Ils pensent à la foulle Entrer en ce lieu,
Et nous donner la crainte Ne povoir resister
Vos coups de cannonades, Dont vous vous fiez tant,
Mais Dieu, par sa puissance, Fera bien tourner le vent.
Allés courir en France Au secours du Biernoy 1,
Lequel est en souffrance, Par la puissance du Roy
d'Espaigne, nostre bon Prince, Auquel demeurerons
Fidel en son service, Tant que nous viverons.
Roan, ville fidelle, De catholicque foy,
Laquell' est delivrée Des forces du Biernoy,
Par le bon Duc dé Parme, Gouverneur-general,
Qui a acquis grand gloire, Et tous ses bons soldats.
Retires vous Angloises 2 Et ferés sagement,
Vous aussi Hollandoises, Frisons 3 un regiment,
Alles laicter vos vaches Et engraisser vos boeufs,
Ici n'avez que faire, Vous y serez battus.
Vous, Huguenots, rebèlles A Dieu et vostre roy,
Servez une Isabelle, La reyne des Angloys,
Laquelle sera sans doubte, De brief et en un cop,
Assailli de grands forces, Pour faire le *Haes-op*.

1 Hendrik IV (van Bearn.)
2 De Engelschen, onder Francis Vere, maakten een deel van Maurits, leger uit.
3 Onder hun Stadhouder, graaf Willem Lodewijk van Nassau.

II.

(*Conseil salutaire aulx assiégés de Steenwyc.*)

Soldats de la villette De Steenwyc, rendés vous,
Ne croyez a la teste, Qui vous abuse tous,
Dieu partout est propice A ce que s'entreprendt
Par le comte Maurice, Guerrier tres-excellent.
Iadis le Duc Maurice 1, Son ayeul devant soy,
Chassa Charles d'Austrice, Pere de vostre Roy,
Croyés que, d'un corage Aultant noble et vaillant,
Ce prince preux et sage Luy en fera aultant.

1 Maurits van Saksen, de vader zijner moeder Anna.

Voire, jusqu'en Espaigne Il ira l'assaillir,
De France et d'Allemaigne Il aura, sans faillir,
Seigneurs et Gentilzhommes, Qui l'accompaigneront,
A qui les grosses sommes d'Argent ne mancqueront.
Mais avant qu'entreprendre Cest exploit genereulx,
Par force il fera rendre, Au Parmoys cauteleux,
Ce dequoy par famine, En Flandres et Brabant,
Et par sa doulce mine, Il s'est faict conquérant.
La reyne d'Angleterre, Nos estats generaulx,
Et par mer et par terre, Donneront tant d'assaulx
A vostre roy Philippe, Qui se met en pourpoint,
Et ses tresors disippe, Pour ce qu'il naura point.
Ce roy sans pair de France, Qu'appellés Biarnoys,
Fera par sa prudence, Que tout vray bon Françoys
Luy fera compaignie, D'un unanime vol,
Pour chasser d'Italie Le pape et l'Espaignol.
Quand a ce que de Parme, Avecq son grand arroy,
A donné quelqu' allarme, Au camp de ce grand roy,
Il s'est en fin de compte Retiré bien blessé,
Avecq sa courte honte, Confus et harrassé [1].
Soldats on vous abuse, Vous naurez nul secours,
Par force ne par ruse, En six fois trente jours;
Cependant on s'appreste, Pour, d'un sault furieux,
Getter vostre villette Jusqu'au planchier des cieulx [2].

1 Onbillijke voorstelling; Parma ontzette Rouan en „behaalde by allen ervaren krijgsoversten eenen groten lof." Bor.

2 Dit was geen ijdele bedreiging; den 3en July liet men eene mijn springen, die eene bres van 10 man in front maakte, en vóor dat men tot den storm kwam, gaf sich de stad bij verdrag over.

1593.

Geertruidenberg gewonnen.

Weest al verblijt ende verheucht,
Looft nu met my, in rechter deucht,
God, onsen Heer ghepresen,
Die ons, dit tegenwoordigh jaer,

Nu wederom int openbaer;
Sijn goetheyt heeft bewesen,
Voor de stadt van Geertruydenbergh,
Die van de boose boeven erch,
Nu gheleden vier jaren,
Worde vercocht aen den vyandt,
Maer sy zijn meest comen te schandt,
Tot hunlieder beswaren.
Graef Maurits, des landts gouverneur,
Die isser weer ghekomen veur,
Drie daghen in Aprille
tNegentich drie, 't zy u verklaert;
Heeft de stadt, vry en onbeswaert,
Beleyt na zijnen wille;
Hy heefter om ghemaeckt een perck [1],
Om daerin zijn vyanden sterck
Vry wederstant te bieden,
Als sy quamen met al hun macht,
Om de stadt t' ontsetten met cracht,
tWelk niet en con gheschieden.
Graef Mansvelt was oock op de baen,
Met sijn volk om te comen aen
tQuartier van d' Excellentie,
Maer doen hy sach dat hy geen cans
En had aen d' Excellentie schans,
Maeckte hy schier geen mencie,
Als of hy daer gecomen waer
De stadt t' ontsetten, maer van daer
Is hy weder ghetogen
Nae 't quartier van graef Hohenlo,
Alwaer hy oock bleef liggen soo,
Sonder 't ontzet te poogen [2].

1 „De legerplaats van Maurits, waarin het geheele dorp Raamsdonck begrepen was, werd, langs eenen omtrek van voor 't minst twee uren gaans, buitenwaarts besloten in hooge wallen en diepe grachten, welke, door bolwerken bestreken, door schansen, ravelijnen en aarden bedekkingen verdedigd werden." Bosscha.

2 „De graaf van Mansfelt verscheen 29 Mey met een leger van 14,000 man; . . . ook hij begroef zich in schanswerken, eerst van de zijde van den Hont onder Oosterhout. . . . . Toen hij echter ontwaardde dat van

Doen ons volck eerst quam voor de stadt,
Heeft den vyant een schans gehadt [1],
Buyten de stadt gheleghen,
Daerom ons volck hen heeft gestelt,
Om die te winnen met gewelt,
En hebbens' oock gekregen;
Doen den vyandt den schans was quijt,
Doen is ons volck, al metter tijdt,
Naerder der stadt gekomen;
Daer lach noch een fort tusschen tweên,
Dat heeft ons volck oock afgesneên
Van de stadt, al sonder schromen.
Doen heeft de vyant noch ghehadt
Een schans tegen over de kat,
De Contrepunct by namen,
Waernaer ons volck oock heeft ghetracht,
Om die te winnen metter macht,
Derwaert dat sy oock quamen,
Op S. Jans-dach of daerontrent,
Dat sy de Contepunct present,
Te bestormen begonnen,
Capiteyn Haen, en Buveri,
Elck van een Zeeusche Compaigni,
Hebben dit punct ghewonnen [2].
Als den vyant sach op dat pas,
Dat hy de Contrepunct quijt was,
Socht hy om t' accordeeren;
Dees mare wert, al metter spoet,
Ghedraghen aen graef Maurits goet,
Diet niet wou refuseeren;
tAccoort dat wert besloten saen:
Het garnisoen soude wtgaen,
Met haêrlien zijdgheweere,
Maer sesthien vendelen, seer schoon,

deze zijde niets tot ontzet der benaauwde vesting te ondernemen was, brak hij op en legerde zich te Waasbeek of Waspik." Dez.

1 Het fort Steelhoven, dat zich reeds 5 April aan Maurits overgaf.

2 Zie het verhaal der vermeestering bij Bosscha, I. bl. 348.

Die moesten sy, voor haren loon,
Oock altemael ontbeeren.
In Junio twintich ende vier,
Zijnde den dach ten avont schier,
Is de stadt opghegheven;
Maer eerst des anderdaechs daeraen,
Zijn de soldaten wtghegaen,
Maer dry zijnder ghebleven,
Die den Berch meed' hadden vercocht,
tWelck hun heeft aen een galgh ghebrocht,
Ten Berch zijnse ghehanghen;
Dus sietmen dat sulck volckjen fel,
Die haer Overheyt zijn rebel,
Noch al hun loon ontfanghen.
Binnen 't belegh ist oock gheschiet,
Dat graef van Hohenlo subiet
Maeckten een loos allarme,
Des stadts Gouverneur coen en fier,
Ghenaemt de heere van Masier,
Hy was doe alsoo warme;
Om 't ontset te sien comen aen,
Is hy opten thoren ghegaen,
Zijn Cappelaen oock mede,
Alwaer sy quamen inden noot,
Want zy zijn daer gheschoten doot,
De schiltwacht oock ter stede.
Ons volck heeft oock, cloeck ende stout,
Wtghevallen soo menichfout,
Teghen 't heyr der vyanden;
Hebben malcanderen gheslaên,
Ons volck brachter dickwils ghevaên,
Den vyant t' zijnder schanden,
Tot Turnhout ende elders, siet,
Daer de vyant quam int verdriet,
Heefter veel volcx ghelaten.
Ghelooft sy Godt ghebenedijt,
Die ons nu langhe heeft bevrijt,
Voor degheen, die ons haten.

Oorlof, ghy inwoonders altsaem
Van Hollant en Zeelant bequaem,
Laet ons den Heere vreesen,
Die ons nu wel int seste jaer,
In al onse benautheyt zwaer,
Zijn bystant heeft bewesen;
Zoo wy leven nae zijn ghebodt,
Hy sal ons vry, dit is het slot,
Zijn ghenade bewijsen,
Gheduerichlijck, tot alder stont,
Dus laet ons hem, wt 's herten gront,
Voor zijn weldaden prijsen!

1594.

Ernst van Oostenrijk.

[Zie over Ernst v. Oostenrijk, als landvoogd in België, *de Nederl. onder Filips II.* blz. 214 vv.]

Verheucht u, Belgica, Nederlandtsche vrouwe,
Legghet af den rouwe, doet aen der vreuchden cleet,
Hier is ghearriveert, in u landouwe,
Een Aerts-Hertoghe, Prince en Grave ghetrouwe,
Alsoo ick houwe, die u wt droefheyt en leet
Comt verlossen, daer af is claer bescheet.
Met goet, bloet, en zweet sal hy u assisteeren,
Teghen u vyanden, die noch, stuer en wreet,
Met yver heet u soecken te violeeren.
Wilt zijn Hoocheyt in weerden accepteeren,
Ghy sult floreeren in corte jaren;
tIs een vorst, die dorst na des landts welvaren.

Ernestus, ghenadich heere zeer hoogh gheboren!
Rijckelijck wilt Belgica gouverneeren,
Neemt haerder waer, want het hier te voren
Een vruchtbaer lant was in 't prospereeren.
Sedert dat d'inwoonders ghinghen rebelleeren
Teghen den coninck, heeftment in verdriet
Vermindert ghesien, en den rijckdom cesseeren;
Soo het scheen dat ons Godt gheheel verliet.

Gheen overheyt en wilden sy obedieeren niet,
Omdat boosheyt inbreken sou aen allen zijen,
Verlaten heeftse Godt, soo 't is gheschiet,
En met groote oorloghe doen castijen;
Ruyters, voetvolck sachmen loopen en rijen,
Niemant en cost hem nau in zijn huys beschermen,
Vreeselijcken last moeste den huysman lijen,
Een yeghelijck hoordemen suchten en kermen,
Rijcke, machtighe sachmen terstont verermen.

Vreese quam onder 't volck deur rooven en branden,
Aen niemant en toochdemen eenich ontfermen,
Niet dan quaet en gheschiedde binnen de landen.

Deyrelijck roofdemen geldt, goet, en panden,
In den dienst des Heeren dede men belet,
Toonende injurie in Godts offeranden.

Nochtans, al was daer menich mensch af onbesmet,
Een yeghelijc quam daer door int parquet,
Deur de wederspannicheyt, diemen sach bethoonen;
Ettelijcke borgheren, doende nae Gods wet,
Recht wast, datmen die soude in als verschoonen;
aet dan u Hoocheyt met goetheyt, weert om croonen,
enveerden 't Gouvernement, tot gheen vercleynte,
et dan tot welvaert van die onder my woonen;
s goet heer zijn over een rijcke ghemeynte.

1596.

Tocht naar Cadix.

Int jaer t' neghentich sesse, Hoort toe, 't wert u verclaert,
Zijn ghecomen expresse, Tot Vlissinghen vergaert,
Vierenvijftich schepen schoone, Wt Hollant en Zeelandt,
Om de Enghelsche croone Te doen onderstant.
Zijn Excellentie verheven, Met heeren en edelliên,
Heeft hemselven begheven, Om te comen besien,
Graef Lodewijck van Nassouwe Track met ons principael,
Jonckheer Jan [1] als de getrouwe, Die was ons Admirael.
Den eersten Mey verheven, Zijn wy t' zeyle ghegaen,
De Wielingh wtghedreven, En quamen, onbelaên,
Voorspoedich, sonder veel slaven, Eer den vierden dach was om,
Tot Pleymuyden in de haven, Daer wast al willecom.
De Engelsche met hoopen Schepen, seer wel ghemant,
Quamen daer oock aenloopen, Vergaerden van alle kant,
Self quam daer in persoone Den grooten Admirael,
Oock den graef Exsecx ydoone, Was onsen Generael.
Als wy nu altesamen By een waeren vergaert,
Die soldaten oock quamen Te schepe onbezwaert,
Zy waeren int ghetaele Ontrent thien duyst ghesien,
Wy waren int generaele Wel achthien. duysent lien.
In Junius derthiene, Is dees Armade veyl
Triumphant, heerlijck om siene, Vertrocken onder zeyl,
Hondert tsestich schepen saene, Seer weynich meer noch min,
Zijn met goey wint ghegaene Naer Spaengien, t' zeewaert in.
Wy liepen in thien daghen De Barrels int ghesicht,
Des anderen daegs wy saghen Den Vyghenberch seer dicht,
De caep Vincent Marye Zijn wy voorby gerunt,
En quamen soo opt zye, Daer wy 't hadden ghemunt.
En zijn alsoo voorspoedich, Den lesten Junij devijn,
Comen, met harten moedich, Ontrent d' eylant van Gades fijn,
Nu Calis Malis gheheeten; Den Speck was seer ghestoort,
Als hy het quam te weten, Wy wouden hem aen boort.

1 Jhr. Jan van Duivenvoorde, Heer van Warmond.

Nu moet ick oock verclaren: Binnen de haven breet
Lach een vloot om vaeren Naer Indien al ghereet,
sConincks gheweldighe schepen Hadden sy tot convoy,
Zy waeren daer benepen, tWas al hackelderoy.
Nochtans, al sonder beyen, Waren sy doe seer prat,
Haer schepen en galeyen Brachten sy in het gat;
Sint Philippus, soo sy dachten, Met seven hondert man,
Die soud' ons wel verwachten En keeren ons daervan.
Wy, als de onvervaerden, Zijn ghecomen bet naer,
Ten ancker by de Spaniaerden, Schoten dien avondt daer
Een deel gheweldighe schoten, Dit was niet haeren sin,
sMorghens heeft het haer verdroten, Ruymden sy dies bet in.
Bet in zijn sy gheloopen, Beneffens het poinctael,
De galeyen zijn ghecroopen Onder stadt altemael;
Maer wy, sonder verdrieten, Loefden sterck aen met ghewelt,
En drevense daervan met schieten, Soo datse ruumden 't veldt.
De galeyen moesten vluchten, Al schoten sy seer sterck,
Oock vreesselijck, sonder duchten, Wt die stadt en bolwerck,
Haer schieten was niet te deghen, Want waer sy schoten een
schoot,
Daer schoten wy weer teghen, Soo dat haer haest verdroot.
Doen zijn wy voortghevaren, Volghden die galleyen cort,
Die by haer schepen waren, Onder 't poinctael en 't fort,
Gheweldich ghinckt daer aent schieten, Daer vloogh zoo meni-
ghe loot,
Wel twee uren sonder verdrieten, Soo menich hondert schoot.
De Spaengiaerts moesten wijcken, Al schoten sy seer lanck,
De galleyen ghinghen strijken, Al wast teghens haeren danck;
Wat vluchten konde met beven, Verlieten haer schepen met
schant,
Ses groote zijnder ghebleven, En dry staken sy in brandt.
Sanct Philippus was den eenen, Met nog twee ander groot,
Den vies-admirael te vercleenen, Wert inghenomen bloot,
Zijn vlagh, 't mocht hem wel spijten, Wert afgheruckt metter
daet,
Doen hoorde men roepen en krijten Over de gansche armaedt.
Wy, Duytschen, als d'onvervaerden, Schietende naer ponc-
tael,

Soo ghinghen die Spaengiaerden *Schampado* altemael,
En hebben het fort verlaten, tWas voor de stadt een grou,
Wy planten, t' onser baten: Oraenge, Blanche, Blou [1].
Die soldaten met troupen, Nu zijnde onbelaen
In jachten en in sloupen, Met haer oversten saen,
Creghen hier door couragie, En voeren straex aen landt,
By 't fort, sonder quellagie, Oft eenich wederstandt.
Aen landt zijn sy ghecomen, En straex voort ghemarcheert
Nae stadt toe, als den vromen, Die sy, onghecesseert,
Met vlieghende vaendels, ghetrouwe, Gheweldich innemen ras,
Daer 't edel bloedt van Nassouwe d'Eerste ter mueren was.
d'Edel bloedt van Nassouwe, Met den Graef ons generael,
Als helden goet ghetrouwe, Waeren de principael,
De Spaengiaerden moesten wijcken, Al schoten sy seer ghestoort,
Naer 't casteel ghinghense strijken, Dat gavens op met accoort.
Dus werdt de stadt ghewonnen, De vaendels daer gheplant,
Gheplondert en doorronnen, De Spaengiaerden tot schant,
Een wonderwerck verheven Is daer doen noch gheschiet,
Ten selven dach voorschreven, Den eersten July siet.
T' sanderdaechs, 't heeft ghebleken, Zijn die galeyen ree,
Voorts, door Herodes' treken, Wech gheruymt tot in zee,
Heur schepen moesten daer blijven, Die sy verlieten met schant,
Ontrent darthien, de vijve Staken sy selfs in brandt.
Dus laghen wy daer ghestreken, Ick seght u overluyt,
Ontrent twee volle weken; Veel kregen goeden buyt,
Soo werden huysen en sloten, Daer overal int landt,
Met de stadt onverdroten, Gheplondert en verbrant.
Soo quamen die soldaten Doen wederom aen boort,
Hebben de stadt verlaten, Naedat sy was verstoort;
Den thoorn wiert afgheschoten, tWas om de clocken goet,
Veel metalen schuts ghegoten Wert daer vercreghen vroet.
Den vijfthienden Juny reene Zijn wy vertrocken bly,
En quamen aent lant ghemeene, By de cape Sint Mary,

[1] De aan Oranje ontleende kleuren der Nederlandsche vlag. Verg. de Jonge, *Over den oorsprong der Nederl. Vlag*, 's Grav. 1831, bl. 15 en 36–55, de juistheid van wiens gevoelen hierdoor op nieuw bevestigd wordt.

Ick seght u sonder lieghen, Ons legher sloegh daer neer,
Daer sach men 't vaendel vlieghen, Orangiën van der veer.
De vaendels lustich vloghen, En zijn voort, onvervaert,
Naer de stadt toeghetoghen Van Pharo, cloeck vermaert,
Dry jachten kloeck van sinnen, Met Neerlanders ghemant,
Hadden de stadt al inne, De vaendels daer gheplant.
Wy vonden de stadt open, De Spaengiaerden vileyn,
Waren daer wtgheloopen, *Schampado* groot en cleyn;
Wast niet een groote schande, Te verlaten sulck juweel? —
Staken daer inde brande Die stadt met haer casteel.
Doen Pharo nu, wilt merken, Was gherooft en verbrant,
Met huysen, cloosters, kercken, Rontomme daer int lant,
In July twintich en zeven Quamen wy weer aen boort,
Des anderen daechs verheven Zijn wy ghleloopen voort.
Wy ginghen dus passeeren De cape sint Vincent,
En quamen soo laveeren De Finisterre ontrent,
Voor de Croynge wy quamen, tVoorhool lach dichte voor,
Doen wenden wy altsamen Af van de caep Pregoor.
Doen wy nu soo met luste, Verstaet wel mijn bediet,
Overal de spaensche custe Hadden doorloopen, siet,
Gheen schepen wy daer vonden, Zoo lieten wy 't voortgaen
Naer Pleymuyden tot dien stonden, Daer quamen wy, onbelaen,
August den dach achthiene, En schoten seer playsant
Triumph, heerlijck om siene, En quamen, triumphant,
Voort in de Duyns met hoopen, Daer hielden wy ghemeen,
En zijn doen voort gheloopen, Schoten adieu int scheên.
Looft God den Heer verheven, Crijchslieden triumphant,
Dat hy ons heeft ghegheven Victory en bystandt;
Strijt als vrome crijchsknechten, Dient Godt van harten bly,
Laet ons kloeckelijck vechten Teghent spaens tyranny! —

Geen vrede met Spanje.

Menich onverdacht mensch roept paeys, meent dan te ver-
blijen snel,
Maer wie eenichsins overdenckt de tyrannijen fel,
Die de Spanjaerts in Indiën en hier bedreven,

Sal liever recht oorloch kiesen, om hem te bevrijen wel,
Dan door geveynsden paeys verliesen goet en leven.
Merct wat een bisschop [1] van de Spaenjaerts heeft geschreven,
Hoe sy d'Indiaensche heerlicke rijcken hebben verstoort,
Som grooter dan tienmael Spaengiën, alleen om gout te geven,
So veelmael hondert duysent zielen tyrannichlick vermoort;
Besiet daer d' aengeboden pays, hoe die Spanjaerts houden
woort,
Leest hoe sy int eylant Trinità gingen haer gangen:
Hoewel sy met haer gemaect hadden vriendelijck accoort,
Stadt en luyden zijn verbrant, veel tot slaven gevangen!
Souden dees landen dan naer sulcken pays verlangen,
Die bevinden dat der Spangiaerts verjolijsen is,
Datse mogen branden, drencken, onthoofden, en hangen? —
Voor een beveynsde paeys een rechte krijgh te prijsen is.
De bloetgierige Spangjaerts en zijn te verschoonen niet,
Door haer raet de coninc wreede placcaten vertoonen liet,
d'Inquisitie in te voeren, het is claer gebleken;
Daer teghens haer verbonden d'edele persoonen, siet,
Die tyrannij niet stemden, maer om vryheÿt gingen smeken.
Aenmerct daer des conings brieven en die geveynsde treken:
Om den adel te bedriegen, te brengen onder de voet,
Riet hy de gouvernante, geveynsdelijk te spreken
Met die verbonden Heeren; sommige meenden 't was al goet,
Maer wat is daer gevolcht? — het costen veel haer bloet,
Doen duc de Alba quam, die niet en was te versaden;
Dien tyran geveinsdelick op Naerden was verwoet,
Oock Zutphen en Haerlem bewijsende grouwelijcke daden;
Daerom wast Alcmaer en oock Leyden niet geraden,
Haren vyandt te geloven, geveynstheyt een afgrijsen is;
Dees beproefde stadt Leyden mach seggen, van Gods ge-
naden:
Voor een beveynsde paeys, een rechte krijgh te prijsen is.
Siet de Coelsche vrede-handel [2], laet u niet verdoven doch,
Wat sochten de Spangjaerts dan de landen te beroven? och!

1 Las Casas.

2 Over den Keulschen vredehandel, verg. *de Nederl. onder Filips II.* blz. 156 en 308.

En door schueringe van malcanderen te doen scheyden?
Haest werdt hy bedrogen, die lichtelijck gaet geloven noch.
De Staten hadden reden te sorgen voor misleyden,
Door den bedriechlijcken pays siet men stricken uytbreyden,
d'Onvoorsichtige vogels te krijgen in 't gespannen net.
Siet op don Ian, hoe geveinst dat hy hem ginck bereyden,
Namen in te nemen; wat hilp Pacificatie, of wet?
Ist niet, door den geveynsden pays, al weêr in roeren geset
Met de Spangjaerts rovery, die 't lant sochten te beswaren?
Nu d'almogende Godt heeft veel van haer aenslagen belet,
Door de Heeren Staten, die daer soecken 't gemeen welvaren;
tIs een rechtvaerdige saecke, 's lants vryheyt te bewaren,
Sulcx de vrome regeerders altoos haer advijsen is,
Leest Antonio Perez [1], sal u wonder verclaren;
Voor een beveynsde pays, een rechte krijgh te prijsen is.

Geen sterker wapen, dan datmen een tyran mistrouwen gaet,
Al maect hy geveynst pays, seer haest hy 't hem berouwen
laet,
De ketters machmen geen geloof houden, wat baet dan sweren?
tConincrijc van Granaden, dat nu in swaer benouwen staet,
Is door een geveynsde pays gecomen tot verneêren;
Siet, doen de prins van Parma van pays liet tracteeren,
Quam de spaensche vloot, om t' overvallen 't gantsche lant;
Ernestus desgelijck scheen den pays te begeeren,
Graef Maurits omtebrengen was genomen voor de hant [2];
De cardinael Albertus, lieflijck ontfangen in Brabant,
Een ygelijck, die meende dat hy om pays was gecomen,
Maer met beveynsde list toont hy nu zijn verstant,
Onder sulcken decxsel heeft hy Calis ingenomen.
Siet voor u, ghy verwesen landen, weert u als de vromen
Tegens de wrede Spaengjaerts, tyrannich haer bewijsen is,
Krijgen sy eens weer d' overhant, ygelijck mach wel schro-
men; —
Voor een beveynsde paeys, een rechte krijgh te prijsen is.

1 Filips' schrijver en handlanger, dien hij later in verbolgenheid verstiet en wreedelijk vervolgde; verg. over hem Mignets *Ant. Perez et Philippe II.* 2e ed. 1846.
2 Zie echter ben. bl. 345 aant. 2.

1597 en 1598.

Albertus' Jammer en klachten.

I.

Copie van zekeren pasquil, gheslagen aen 't Hof van Bruessel.

Albertus, die in 't Nederlandt d' eerste cardinael
Die ghesonden als gouverneur-generael
En van alle papen de principael
Comt nu zien offer wat verhael
Maer omdat het landt soo kael
En dat sijn leven, seg ick, in de schael
Dunckt my, dat hy de leste altemael } is.
Hy meynt, dat hy van Hollandt admirael
Maer bevindt datter soo menighen harden pael
Dat van onghenuchten verandert sijn tael
In steed' van Hollandts te leeren, hy een Wael
Soo dat synen rooden klapmuts schier vael
En deur 't wederstaen bevindt, datter te veel metael
En dat den Hollander in 't schieten te liberael

II.

Een clacht ontsoet, Die Albertus doet,
Tot zynder schanden; Omdat hy moet,
Speelen banckeroet Wt dese landen.

Als ick al mijnen teghenspoet
Met schand moet sien en hooren,
Die my dees jonghe prince [1] doet,
Van Orangiën gheboren,
Dat cost my mijn vijf sinnen schier,
Sal hy de kansse winnen hier,
En mijn volck dus verstooren.
Ick had ghedacht in mijnen sin,
Heel Nederlant t' omringhen,

1 „ dEel Maurits idoon, Die maekte den Rijn schoon, In 't graefschap Zutphen, Twent, Bracht hy den krijg ten end."

Hollant sou my wel laten in,
En Zeelant soud' ick dwinghen;
Maer den leeuw die den tuyn bewaert,
Die is my veel te fel van aert,
Hy komt my selfs bespringhen.
  Ter liefden onsen heylighen quant
Van Roomen, hooch verheven,
Die my gaf dees clapmuts vierkant,
Waegh ick mijn lyf en leven;
In Vrankrijck won ick Amiëns [1],
In Vlaendren Hulst [2] na mijnen wensch,
En Calis [3] moest oock beven.
  Hierom dacht ick, met hooghen moet,
Die kans had ick ghestreken,
Maer nu ist al maer teghenspoet,
Het spel is heel verkeken;
Als ick ghedenck hoe by Turnhout [4],
Mijn gantsche legher wert ghestout,
Soo dunckt my 't harte breken.
  Doe ick hier eerst quam in Brabant,
Van vrede woud' ick praten;
Maer elck verclaerde my vyant,
En spande met de Staten;
Zy vraghen na peys noch na accoort,
Maer vallen my met ghewelt aen boort,
Dat ick 't lant moet verlaten.
  Alpen en Rijnberck [5] ben ick quijt,
Camillen-schans vol vromen;
Meurs, Goor, en Grol [5], in korten tijt,
Die zijn my oock ontnomen,
Maer Amiëns, dwelck my meest quelt,
Daer is de Lely, met gheweldt,
Wederom inghecomen [6].
  Breêvoort [5] kan ick vergheten niet,
Die waren my ghetrouwe,
Zy spraken hooch vermeten, siet:

1—3 Verg. *de Nederl. onder Filips II*, bladz. 232—235.
4 Ald. blz. 233. 5 Ald blz. 235. 6 Ald. blz. 235.

Wat passen wy op Nassouwen? —
Maer de crijchshelt kloeck, onvervaert,
Die viel haer aen met schilt en zwaert,
Dus quamen sy in rouwen.
  Oldenzeel en Ootmarssen [1] mêe,
Die zijn my oock ontvloghen,
tHuys te Linghen en Enschede [1],
Zijn al int net ghetoghen;
Somma daer isser juyst een dozijn,
Die my dit jaer ontweldicht zijn,
Van dees Luthers doortoghen.
  Ick mach nu wel verlaten fier
Brabant, dees schoon warande,
Want men stroyt achter straten hier
Pasquillen, t' mijnder schanden,
Daer in dat men te weten doet,
Hoe dat de Clapmuts banckeroet,
Met trecken wt den lande.
  Och kond' ick haer een vossenvel
Listich om d' ooren strijcken,
Ghelijck de stoute Grieken snel
Aen Troyen lieten blijcken,
Hoe sou ick dan met zwaert en vier,
Invoeren d' Inquisicy hier,
Verschoonen arm noch rijcken.
  Maer voor een afghesetten Sant
Word' ick van elck ghehouwen,
Hetwelck my is een groote schant;
Ick mach mijn hooft wel klouwen,
Dat ick, van dit Luthers gheslacht,
Dus word' ghequelt, dach ende nacht,
Ick moet mijn gal schier spouwen.
  Mijnen persoon vol weerdicheyt,
Van Oostenrijck gheboren,
Ghesonden van Uw Heylicheyt,
Als gouverneur ghecoren,
Die hiet men hier een ypocrijt,

1 Ald. blz. 233.

Een wolf gekleet in schaeps habijt,
Om 't christenbloet te smoren.
  Och Paus, heylige vader goet!
Hoe sietmen u onteeren,
Van dit Calvijns ghespuys verwoet,
Die u pardon blameeren,
Aflaet, zielmissen, beêvaert gaen,
En Melis inde halve maen,
Zij alle refuseeren.
  Beelden van gout, van hout, van steen,
O heylich vat van Roomen,
En 't vaghevyer achten zy kleen,
Zy segghen: 't zijn maer droomen;
Van cappen en casuyvelen bloot,
Maken sy geuse boersens groot,
Soo wijt ist nu ghecomen!
  Oorlof, all' mijn vrienden vaillant,
Noch hier en daer ghelegen,
Adieu, ghy krijcht gheen onderstant,
Wat batet veel ghezweghen?
Want Maurits maket veel te bont,
Hy kaetst met ballen van veertich pont;
tSpel is nu ongheleghen.
  Adieu Brabant, adieu Vranckrijck,
Adieu Rijnstroom ghepresen,
Adieu kleyn en groot algelijck,
Adieu segh ick mits desen;
Als ick in Spangiën treck weêrom,
Seer kleyn sal mijnen willekom
By onsen coninck wesen.

III.

Hertogh Albertus, qualijck te vreden,
Beklaeght aldus 't verlies van veel steden:

Hebbe ick gheen oorsaecke om met reden my te beklaghen,
Om dat alle daghen my overcomt groot teghenspoet?
Wat moet al lijden, zien, hooren ende verdraghen
Dese ghepurperde bloet-rooden cardinaelshoet!

t'Is wonder, dat ickse van boosheydt niet smijt onder de voet,
Soude dat Lutersche ghebroet aldus triumpheeren,
En tegen my rebelleeren! al warense by Turcken verwoet
Opghevoet, mochtense gheen meerder quaets practiseeren;
Het zijn gheen menschen, sy willen al 't landt perturbeeren,
Dese provinciën t' samen uniëeren, met de Generael Staten,
Van pays magmen niet praten, om in vrientschap t' accordeeren,
Den geck sy scheren met perdoen en aflaten,
Als de pest sy vliên ende 't huys van Oostenrijck haten;
Daerom ick met beyde handen klauwe troosteloos mijn bol.
Sy verachten paus heylicheydt, met alle zijn prelaten,
En stroyen byde straten, te Bruessel voor een bricol;
Adieu Berck, Meurs, Alpen, Amiëns, Breefoort, Linghen,
en Grol.

Ick hoopte dat mijn vlas haest soude zijn ghesponnen,
Als ick Hulst had ghewonnen, ende Calis seer vailjant;
Maer nae mijn verstant is het oorlogh nu eerst begonnen,
Nae dien ick binnen Lonnen ende Parijs verklaert ben Vyant,
Ick meende al de werelt soude voor dese mijn bonet vierkant,
Met den hoet inde hant nedervallen op de kniën,
En reverentie bien sijn heylicheydts opperste luytenant;
Maer, als van een afghesetten sant, van my sy vluchten en vliên,
Daerom en behoort dese rebellen gheen gratie te gheschiên,
Want sy willen niet beliên 't quaet datse hebben bedreven;
Sy zinghen liever Marots, Beza, of Petrus Dathenus' ghetiên,
Eer sy de sequentie van ons Moeder de H. Kerk souden aen-
kleven; (schreven,
Zy ghelooven niet, of 't moest juyst staen inden bybel ghe-
In ketterye sy sneven, verblint als een mol,
Zegghende, dat Godt alleen magh sonden vergheven,
Hierom sullense noch naemaels beven in Patricius hol; Adieu enz.

Wat baet dat ick van Oostenrijck ben gheboren?
Wat baet dat ick ben ghecoren Gouverneur Generael?
Wat baet dat ick Aertsbisschop van Toledo, en Sante Crucis
ben Cardinael?
Wat baet dat ick van Ligue Saincte ben 't hooft principael?
Wat baet dat ick in een dwael draegh 't Pallium van Romen?
Wat baet dat ick ben Legatus-à-latere apostolijck loyael,
Wat baet dat, nademael men al dit acht voor Homerus' droomen?

Wat baet dat ick Amiëns, als de Grieken Troyen, heb ingenomen?
Wat baet dat ick de vroome burghers, als Ulysses, heb verrast?
Wat baet dat ick oyt in Pycardiën ben ghecomen?
Wat baet dat ick onghenoyt in Vrancrijck com' te gast?
Wat baet? overal wort op mij ghecoockt en ghepast,
Wat baet dat ick met ghewelt wil drijven den tol?
Wat baet dat ick 's konincx ondersaten doe overlast?
Wat baet mij S. Petrus sleutel, en 't zwaert van S. Pol?
Adieu enz.

Adieu, seg ick, het princelijck Fanssche quartier,
Adieu edele Rhijn-stroom die ick heb bedwonghen,
Adieu Meurs, daer in laghen veel Spaengiaerden fier,
Adieu Camillen-schans, die my vrywilligh zijt ontspronghen,
Adieu Grol, ick hoore ghy hebt oock accoort bedonghen,
Adieu Drent en Twent, van nu tot inder eewicheydt;
Adieu Breefoort, seg ick met droevigher tonghen,
Adieu Linghen, te vergeefs ghy van mij ontset verbeydt,
Adieu Enschede wordt u oock mits desen gheseydt,
Adieu al mijn vriendekens, die my oyt dienden ghetrou,
Adieu Oldenzeel, mijn ongheluck oock beschreyt,
Adieu Overijssel, de Vriessche vruchtrijcke landen,
Adieu, over mijn verlies wilt draghen rou,
Adieu, ick vaer nae Spangiën of Tyrol dra,
Adieu, ick beveel u in Godts handen, oock der Staten, Nassou,
Zoo meught ghy Psalmen zinghen, ut, re, mi, fa, sol, la,
Adieu Berck, Meurs, Alpen, Amiëns, Breefoort, Lingen en Grol, ick ga.

De zeven Landbeheerders.

Den pays, die was voorhanden,
Riep veel volcks onwijs bedacht,
Hier in dees Nederlanden,
Van Albertus mede ghebracht;
Sulcks niet en wacht,
Wt Spaniën ofte van Roomen;
En ghelooft dat immers niet,

Want van daer coemt ons 't verdriet,
tEn zijn voorwaer maer ydel droomen.
  Pluto en Mammon listich
Schicken ons wt 't helsche hof,
Subtyle gheesten twistich,
Die hier comen tot kleynen lof,
Door daden grof,
Daer sy de Christenen mee quellen,
Hier ghesonden in dit landt,
Door den paus of spaens tyrant;
Niet goets en comt ons wter hellen.
  Madam is eerst ghecomen
Int Neêrlant als een Regent,
Wy hebben haest vernomen,
Wat een deucht haer was ontrent;
Zy heeft gheschent
tVerbont, lant en adel verraden;
Hadde Godt ons niet bewaert,
Hier waer langh gheopenbaert
Een moort van den Parijsch' weêrgaden.
  Doe quam Duc dAlf moordadich,
Als een leeu wreet en seer fel,
Hy was dit lant seer schadich,
Want hy achten al 't volck rebel;
In zijn voorstel
Proefden wy oock terstont zijn vruchten,
Den adeldom ghedoyt,
En de Christenen verstroyt,
Met duysenden doen suchten en vluchten.
  Grouwelick was zijn leven,
Als een duyvel in menschen schijn;
tGeen dat hy heeft bedreven,
Salt Neêrlandt ghedachtig zijn.
Met valschen wijn,
Ginck hy 't verjaecht volck pardon schenken,
Maer van zijn ghenadicheyt,
Die hy hadde toegheseyt,
Mach Haerlem, Zutphen, Naerden gedencken.

Don Lowijs kond' soet wieghen
dArme Mooren, met soeten klap,
Om hun soo te bedrieghen,
Ghelijck Judas en Joap;
Voor sulcken snap
Hoort men de vrome te vermanen,
Want de inquisicy seyt
Teghens Zijne Majesteyt:
Liever gheen lant dan Luthrianen.
Don Jan, vol valsche treken,
Die quam als een wolfken tam,
Zijn schalckheyt ginck wtbreken,
Doe hy ontrent Namen quam,
En 't slot innam;
Na peys ginck hy weer crijch verwecken:
Met een bloemken in de hant,
Quam hy voor den thuyn playsant,
Maer toeghesloten vant hy 't hecken.
Parma had oock ghesoghen,
Wt zijns moeders borsten, 't fenijn,
Hy was dobbel doortoghen,
Nochtans eenen goeden schijn;
Den valschen wijn,
Eylaes! moest onsen prins ghenieten,
Door Balthazar Geeraerts,
Een moorder met weynich baerts,
Die hem binnen Delft ginck doorschieten.
Ernestus was de seste,
tScheen de peys stont in zijn macht,
Maer hy slachten de reste,
Van den vrede was noyt ghedacht;
Hy heeft ghetracht,
Om zijn fenijn oock wt te spouwen,
En te brenghen om den hals,
Door Michiel Renichon [1] vals,
Den helt, graef Mauritz van Nassouwen.

1 Verg. *de Nederl. onder Filips II.*, bl. 218 v., waar men echter tevens Ernsts onschuld aan zijn toeleg gestaafd vindt.

Albertus, hooch van name,
Is het sevende hooft seer net,
Dees landen onbequame,
Met zijn vierkante bonet,
Bloedigh besmet,
Is hy als d' ander oock bevonden;
Doch hy is cardinael,
Best en lest van altemael,
De doot heeft d' ander ses verslonden.
tHert ghinck hem openbaren,
Die men zijn heylicheyt heet,
Doe hy in doots bezwaren
Bracht een dochter, soo elck wel weet [1];
Zijn roode cleet,
Dat is bloetdorstich van sich selven.
Die int lant ootmoedich quam,
Hy heeft dat vroom christen-lam,
Te Bruessel levendich doen delven.
Den ghesalfden des heeren
Is worden een crijchsman vroom,
Om te tyranniseeren,
Dat konsent kreegh hy van Room;
tEn is maer droom,
Die op sulcke hoofden wilt bouwen.
Spruyt dan wt den boom geen goet,
Daer men sich voor buigen moet,
Wie sal men dan moghen betrouwen?
Wat hebben dese seven
Hoofden, seght my met verstant,
Veertich jaeren lanck, bedreven
Yet goets in dit Nederlant,
Dan roof, moort, brant?
Vervolgt, verjaecht, geschaeckt, ontstolen?
Desen gheestelicken man
Comt alsoo oock achter an,
Sulck ampt en is hem niet bevolen.

1 Anneken Utenhoven, wegens ketterij levend begraven. Zie de Nederl. *onder Filips II.* blz. 236 v.

Gheunieerde landen,
Die de hoere niet en vreest,
Welcke droncken sit vol schanden,
Op dat seven-hoofdich beest, —
Let op den gheest;
Vergiftich zijn de spaensche vlieghen,
Wilt ghy seker zijn bevrijt,
Respice finem altijt,
Hout ooch int zeyl, al voor 't bedrieghen.
Oorlof, mijn Heeren Staten,
Hout u vroom, als leeuwen koen,
En wilt God niet verlaten,
Maer bidt hem, avont en noen,
Tot elck saysoen;
En gedooght gheen afgoderye,
Roept de Heer in uwen raet,
Nae zijn woort te wercke gaet,
U voornemen zal wel ghedyen.

1599.

De krijg in den Bommelerwaard.

[„In het voorjaar rukte Mendoça (de Amirant van Arragon en hoofd van het spaansche leger) met 26,000 man voetvolk en 4000 paarden in den Bommelerwaard, om op die wijze in Holland door te dringen. Doch Maurits was daar om het te beletten met 16000 voetkn. en 3000 ruit. Merkwaardig is de worstelstrijd, welke hier plaats had, niet zoozeer met den degen als met schansarbeid en kanon..... Het duurde echter tot in de maand Sept., eer het spaansche leger aftrok." Bosscha.]

Hansken van Spangiën, 't sal u rouwen,
Voor Bommelken bom,
Dat ghy meynt de Waert in te houwen,
Keert wederom.

Bommel en Tielschen Weert vercoren, Tot Bomm. enz.
Hebben malcanderen eedt gesworen, Keert enz.
Sy en sullen malcanderen niet verlaten, Tot enz.
Sy hebben daertoe te cloecke soldaten, Keert enz.
Den Geldersman is op u gebeten, Van enz.
Wt haer schapraey suldy niet eten, Keert enz.
De Geldersche zijn alsoo van sinnen, Meest enz.
Sy willen doch geen tyrannen beminnen, Keert enz.
Sy willen aen u haer kragen noch wagen, Voor enz.
En u lieden met slagen verjagen, Oft enz.
Sy sullen noch, voor haer stercke schanssen, Voor enz.
Hun Switsers doen pijpen en u doen danssen, Keert enz.
U hoeren en hebben daer geen goê dagen, Voor enz.
Cleef, Munster, Westphalen sy liever sagen, Keert enz.
Wilt weder trecken nae 't lant van Cleve, Van enz.
Dees willen u niet een goet woort geven, Keert enz.
Wat letten u, voor de halve mane, By enz.
Dat onse palissaden daer stane, Keert enz.
Den vierden July, 't staet te ghedincken, By enz.
Lieten de Geusen haer wapenen blincken, Keert enz.
Sy hebben u flucx van daer gedreven, Van enz.
Daer isser doen seven hondert doodt gebleven, Keert enz.
U papen, die quamen, met cruycen en vanen, By enz.
U krijghsvolck segenen voor de halve mane, Keert enz.
tEn heeft u al geen victorie ghegeven, By enz.
Twee papen, die moesten daer oock om sneven, Keert enz.
Godt helpt altoos de vereenighde landen, Vreest enz.
Al door de leeu met scherpe tanden, Keert enz.
Wy hebben den prins van Orangiëns sone, Tot enz.
By alle vrome spant hy de croone, Keert enz.
Sijn gasten verrasten u volck int vangen, By enz.
Aan masten met basten sy souden u hangen, Keert enz.
Eylacen, ocharmen! is dan al 't karmen, By enz.
Wie sal u bescharmen oft oock ontfarmen, Keert enz.
Ghy meught sien met u valsche listen, Van enz.
Om loosselijck binnen den Bosch te twisten, Keert enz.
Ghy moet ras loopen, al soudy wat sweeten, Van enz.
De Bossenaers sullen u wellecom heeten, Keert enz.

Soo ghy cond binnen den Bosch geraken, Van enz.
Ghy mooht een Antwerps casteel daer maken, Keert enz.
Al waerdy hier over een maent geweecken, Van enz.
Daer souder soo veele van bloede niet leecken, Keert enz.
Ghy hebt de Weert in, hoe comder nu buyten? Van enz.
Ontbiet veel schepen, galeyen, en schuyten, En keert enz.
Godt wil Nassouwe genade verleenen, hier ende alom,
Dat hyse mach helpen die treuren en weenen, Dit wenscht
BISDOM.

1600.

Bréauté en Lekkerbeetjen.

[Br., een jong fransch edelman, die onder Maurits was komen dienen, had twintig manschappen uit de bezetting van den Bosch tot een afzonderlijk gevecht tegen twintig der zijnen uitgedaagd, hetwelk door genen onder Gerard Abrahams, anders Lekkerbeetjen, was aangenomen; 5 February kwamen beide benden op de Vuchter heide bijeen, en vochten moorddadig; Lekkerbeetjen sneuvelde, en Bréauté werd gevangen genomen, en daarop laaghartig afgemaakt. In Hermans' *Bijdragen voor N. Brabant*, vindt men eene verzameling van stukken tot deze geschiedenis betrekkelijk.]

O Neroos hert, en zijt ghy noch niet doodt,
Dat men u moordt noch allesints moet speuren!
tWelck men onlanghs by den Bosch sagh gebeuren,
Met Grobbendoncks [1] volck, seer vileyn en snoot,
Aen een vroom heldt, genaemt Mons. Breauté,
Na dat hy wel een ure was gevangen;
Die t' Geertruydenbergh als een vroom heldt uit reê,
Zijn twintigen, den kamp doen met verstrangen.
Desen oorspronck is meestendeel geschiet,
Door den hooghmoed aen alle beyde zijden,

1 Grobb. was bevelhebber in den Bosch.

Hoe twintigh tegen twintigh souden strijden,
Daer van wierdt een contract beschreven, siet,
Hoe datter alle dingen sou toe gaen;
Doch Breauté heeft meer als 't woordt gehouden,
Waerdoor hy noch in 't eynde werdt verraen,
Dat hy schelmen en dieven veel vertrouden.
Fy Caïns broedsel, Pharo opstinaet,
Hoe langh sult ghy noch in u wreedheydt blijven?
Fy Grobbendonck, moet men u dat toeschrijven? —
Eerloos, meyneedigh, ontrouw is u werck,
Vol tyranny, 't welck is een quade beeste;
Want de boosheydt regeert u herten sterck,
Doch in den Bosch schuylen de moorders meeste.
Sulcks is geschiet Sprockel, den vijfden dagh,
In 't Gulde Jaer als men schreef sestien hondert,
Van welcke tijdt menigh mensch was verwondert,
Door de kloeckheydt die men aen ons volck sagh,
Beroepen twintigh in elcken parthy,
Die t' Geertruydenbergh uytreên sonder verflouwen,
En reden die stadt van den Bosch naby,
Maer wierden bedrogen door t' veel vertrouwen.
Onder Grobbendoncks gasten zijn geweest
Achthien Berghverkoopers of landtverraders,
Eenige gebannen, gegeesselt, als boosdaders;
Als binnen Dort kleyn Harmen onbevreest;
Sulcks is het wildt, dat in den Bosch regeert,
Schelmen, dieven, en eervergeten boeven,
Den borger vroom wordt hiervan getrotseert,
Niet dan overloopers, moorders, met bedroeven.
Het opperhooft hiervan was Grobbendonck,
Die meest bloedt dronck van dese vrome helden;
Jan van Millo, moet men u daet dies melden,
Dat ghy deed doôn der eedle heeren pronck,
Mons. Breauté, een krijghsman totten endt? —
Grobbendonck moest, maer derfde selfs niet komen[1],
Waervan sijn bloodheydt sal werden bekent,
Zijn ontrouwheydt deed hem voor de doodt schromen.

1 Grobb. had geweigerd self te komen.

Hy sondt ons volck uyt den Bosch kaes en broodt;
Seggende dat sy een hart souden maken,
Couragie en moedt, eer haer den strijdt quam naken,
Met een trompetter sulcks hy haer ontboot;
Mons. Breauté dit schempen wel verstont,
Zijn bier of kaes-en-broodt hy niet begeerden,
Maer nam drie lecker-beetjens in den mondt,
Wiens wapen hy wel alderbest verteerden.
Nadat mijns heeren peerdt geschoten was,
Is hy flucks op een ander peert geschreden,
En heeft noch soo een wijle tijdts gestreden,
Maer 't tweede peerdt wierdt oock geschoten ras;
Op 't derde peerdt hy niet komen en kon,
Maer heeft te voet wonderkloeckheydt doen blijcken;
Offer sijn volck af te wijcken begon,
Soo sachmen hem den moedt noch niet bezwijcken.
Hy streed voorwaer als een vroom heldt toestact,
Met den zijnen, wonder is daer gebleken,
Want hy noch mans en peerden heeft doorsteken,
En zijn cousijn was oock een braef soldaet;
Noch meer met hem streden als helden koen,
Hadden sommige Fransoysen trouw gebleven,
Men soude daer bedreven hebben doen,
Dat weerdigh was in een chronijck beschreven.
Neemt een exempel aen d' Orangiën-Boom,
Die in den Thuyn bloeyt lieffelijck gepresen;
In den Thuyn is 't goedt, maer in den Bosch wreet wesen,
Want den Thuyn-Wachter is Nassouwe vroom,
Hy houd sijn woordt in alles wat hy doet,
Selfs in den strijdt siet men hem niet verblooden,
Hy is een vyandt van die daer storten bloedt,
Niet hy, als ghy, sal ymandt t' onrecht dooden.

Het Gulden Jaar.

De Geuse zijn In Bomlerweert gevallen,
Zy hebben mij Ontnomen, met hun allen,
Een hupse schans En daertoe sterck van mueren [1];

[1] „Om dieper in het land eenigen vasten voet te houden, had de

tIs een qua kans · Voor my diet moet besueren,
Want, met dees schansse fel, Meend' ick te winnen 't spel,
Dit was ooc al mijn meening; Maer 't is nu al crackeel,
Want nullo is mijn deel, Dat my brengt in beleening.
Omdat Nassou, Als een stout helt bevonden,
Hollant getrou Wil zijn tot allen stonden,
Die met gewelt Mijn volck daer quam bestrijden,
tWelc my seer quelt, Nochtans ick moetet lijden,
Ick wilde wel voorwaer, Dat dese schans aldaer,
Noyt en ware begonnen,
Het spel heb ick beroct, Maer de Geus, seer verstoct,
Die heeft het afgesponnen.
Gantz seer ontstelt Zijn nu al mijn Papisten,
Dat sy haer gelt Daeraen gingen verquisten,
Maer 't meeste spijt, Hetwelc my seer gaet stooren,
Dat ick 't verwijt Van alleman moet hooren,
Ist burger ofte boer, Een yder maect rumoer,
Ic en weet schier wat maken; Mijn crijsvolc ongefaelt,
Dat wil wesen betaelt, De crijch mach ic wel staken.
Och, nu is al Mijnen moet gantz verloren,
Ik ben ter pal, Och, was ick noyt geboren!
Al mijn betrou, Dat is van my gheweken,
Dry schanssen bou, In Vlaenderlant ontstreken [1],
dEen hiete Filippijn, d' Ander Patiency fijn,
Mijn fortres sterc van muren, Vlaendren is nu geschent,
Nieupoorte, Brugg', en Gent mogen dat wel besueren.
Mijn vreugt verdwijnt, Coragie loopt verloren,
Maer siet, het schijnt Ic bender toe gheboren;
Ic heb den strick Voor een ander gehangen,
Maer nu ben ick Daer selver in gevangen;
Och wat sal ic gaen doen, 't Hart sinct my inde schoên,

kard. Andreas van Oostenrijk, wien bij het afwezen van den aartshertog de landvoogdij was opgedragen, eene sterkte doen aanleggen, welke naar hem St. Andries is geheeten, en destijds de *sleutel* ook wel de *bril* van Holland genoemd werd. . . , . . De spaansche bezetting, uit gebrek aan betaling, aan 't muiten zijnde geslagen, gaf zich over op den derden dag (24 Maart), nadat Maurits er voor was gekomen." Bosscha.

1 Filippine werd, ten einde den overtocht van het leger naar Vlaanderen te verzekeren, door Ernst Casimir van Nassau den 21sten Juny bemachtigd; ook de andere forten tusschen daar en Oostende vielen den onzen gemakkelijk in handen.

Door angst ben ic verslagen! Elc roept, met volle crop:
De Clapmuts moet haes-op! — wie duyvel sou 't verdragen? —
Mijn leven-dach Geen meer verdriet te sporen,
Ick heb den slach In Vlaenderlant verloren 1,
Mijne macht saen Die is my nu ontnomen,
Ick mach wel gaen Al na de Paus te Romen;
Mijn heere menichfout Verslagen, jonck en out,
Dit mach ic wel beklagen; Somma, op dit termijn
Isser wel dry dozijn Gevangen en verslagen.
O, gulden jaer! Zijn dit u schoone vruchten,
Dat ic dus zwaer In groot verdriet moet suchten?
Moet ick alleyn Dit kruys noch langhe erven,
Ic ducht certeyn, Dat ict noch sal besterven;
Helpt my, o paus propijs! Helpt cardinalen wijs!
Helpt ooc bisschoppen mede! Helpt abten algelijck,
Helpt ghy prelaten rijc, Helpt my in elcke stede!
Helpt Jakopijns, Helpt oock ghy Jesuyten!
Helpt Augustijns, Helpt al ghy Carmelyten!
Helpt oock Prioors, Helpt Paters, hooch verheven!
Helpt meê Pastoors, Helpt, nichten ende neven!
Helpt Minnebroers seer groot!
Helpt meed' Carthuysers bloot!
Helpt nonnen, wilt u rassen! Helpt paep ende coster fijn!
Helpt monic en bagijn, Of 't vet loopt sat ind assen!

1 Den slag bij Nieuwpoort; zie hieronder.

Slag bij Nieuwpoort.

I.

tGulde Jaer sestien hondert, July den tweeden dach,
Heeft God zijn kracht ghetoont tWelck menich mensch verwondert,
Want in desen veltslach En wert niemand verschoont,
Hoe edel gheparsoont; Ieder moest de kop bieden,
Lustich vallende an, Gheen moest aen weêrzy vlieden,
Elck street als een crijchsman.
Graef Maurits van Nassouwen, Rydend' als een vroom helt,

Gaf de soldaten moet, Segghende, dat sy souwen
Haer kloeck quyten int velt, Want 't koste lijf en goet;
En sprack op staende voet: Siet hier de plaets om vechten,
De zee hebdy aldaer [1], Strijt kindren als lantsknechten,
Ick wil u zijn een vaer.

tVolck is moedich en rustich Tot den vyant ghetreên,
Die hem deed deysen wat, Graef Lod'wijcx crijchslien lustich
Hem op d' oude plaets deên Wederom keeren rat [2],
Graef Ernst volck stont plat [3]; De nieu Geusen [4] niet en weken,
Neemt moet! Mons. Veer riep [5]; Gent [6] quam ter zijd' gestreken,
Wiens ruyt'rij niet en sliep.

Zijn Excellentie vrome [7] Stelden 't casquet opt hooft,
En sprack: mannen 't is tijt, Dat men gheen doot moet schromen,
Godt almachtich ghelooft Zal ons helpen met vlijt.
Elck troup viel aen den strijt; En hebbense soo geslaghen
Den vyandt in de vlucht, Die hem van dees neerlaghe
Grootelijcks vint beducht.

Daer en op ander plaetsen Schier thienduysent man bleef [8],

1 Maurits had, als bekend is, om alle gelegenheid tot de vlucht af te snijden, de schepen doen verwijderen.

2 „Het was half vier in den achtermiddag, toen graaf Lodewijk Gunther van Nassau, (Lt.-Gen. der kavalery) die aan de spits zijner ruiters, zich op de regtervleugel achter de duinen bevond, de gelegenheid schoon zag, om, ofschoon daartoe geen bevel hebbende, eene charge te doen op zeven eskadrons vijandelijke ruiterij. De aanval was nadrukkelijk en werd met een schitterenden uitslag bekroond. De Nederl. ruiterij sloeg door de Spaansche heen, joeg haar op de vlucht, en, regtsaf zwenkende, vervolgde zij de vlugtenden tot onder de poorten van Nieuwpoort, van waar zij op hare plaats terug kwam." Bosscha.

3 Graaf Ernst was bij den slag niet tegenwoordig, maar 's nachts met eenig krijgsvolk uitgezonden om den vijand, die men vernam dat in aantocht was, den overgang over de brug bij Leffingem te beletten; hij kwam daarvoor te laat, en kon niets doen dan zich ende zijnen opofferen, om den vijand op te houden. Meer dan 800 der zijnen bleven op de slachtplaats, hij zelf redde met moeite zijn leven in een nabijzijnd fort.

4 Een afzonderlijk regiment, gevormd uit de bezetting van het fort Sint Andries, die in de dienst der Staten was overgegaan.

5 Françis Vere, die met Lod. Gunther de voorhoede uitmaakte.

6 Walraven Baron van Gent.

7 „Maurits, in de nederlaag zijner ruiterij zich de zegepraal ziende ontglippen, stelt in persoon zich aan de spits van 2 kornetten paarden, en rukt daarmede tusschen de vlugtenden en hunne vervolgers in, met het pistool in de hand zich gereed toonende hun het hoofd te bieden. Zij, onthutst, laten af en houden stand." Bosscha.

8 Het getal der gesneuvelden is onzeker, maar 10,000 zeker overdreven.

Wel twee duyst aen ons zijdt, Soo ghinght daerop een caetsen;
Elck voor d'ander aendreef, Om den buyt en 't profijt,
Spijt paep Jan diet benijt; Albartus, aertzhertoghe
Van Oostenrijck, doen sach Zijn doot schier mee voor ooghen,
tWas hem een hart ghelach [1].

Veel edelen en heeren, Meer dan men noemen mach,
Zijnder gebleven doot, Soo ginght op een schaepscheeren,
tBleeffer meest aende pan; Men hieu, men stack, men schoot,
Den Admirant hem boot Ghevanghen [2], die dick smaelden
Op den hollantschen kaes, Die hy wel dier betaelden,
Want 't was vant nieuwe graes.

Comt eens, Jantgiën van Spangiën, Alst u lust wederom,
En deckt den Geus wat op, Hoe smaken u d' Orangiën?
Seigneur weest wellecom, Proeft Neêrlants sopperlop;
Papou die creech den klop, dOntrouw is daer vergolden,
Aen die Schotten ghedaen, Die ghy tOldenborch [3] scholden,
En moortlijck hadt verraên.

Prince, Heer God almachtich, Zijn Excellency gheeft
Wijsheyt en goet verstant, Dat hy, wel en eendrachtich,
Regeert soo langh hy leeft, Tot rust vant vaderlant;
Verknoopt lis, pijl, en bant Der edeler Heeren Staten,
Met een ghemeen spreeck-woort, Op Godt wy ons verlaten,
dEer hem alleen behoort.

1 „Den aartshertog werd de eer gegeven van met de laatsten zijner ruiters te zijn afgereden." Bosscha.

2 „Mendoça (door zijne vluchtende ruiters verlaten) alleen van een knecht vergezeld, door de duinen zich bij den aartshertog willende vervoegen, viel in handen der onzen." Bosscha. Het was eene rijke vangst, daar hij, in Mei 1602, tegen alle onze gevangenen in Port., Spanje, Indiën, en de Nederlanden werd uitgewisseld.

3 Schans, door de Spaanschen veroverd.

II.

Wie wil hooren een nieu liet,
Wat in Julius is gheschiet,
Van de d' Admirant, van d' Admirant,
Hoe dat hy quam al int verdriet,
In Vlaenderlandt.

Maurits heeft eenen tocht ghedaen,

Met ruyters, knechten onbelaen, O Adm., enz.
Hy sette zijn volck te schepe aen, In Vl.
Al meer dan met twee duysent scheep,
Maurits zijnen aenslach begreep; Den Adm.
Most danssen alsoo Maurits peep, In Vl.
Het was wel stout gheavontuert,
Op 's vyants bodem krijch ghevuert! Den Adm.
Die hevet met zijn volck besuert, In Vl.
Doe nu Albertus dit vernam,
Wert hy seer toornich ende gram; Den Adm.
Ras met zijn volck na Nieupoort quam, In Vl.
Hy kreech twee schanssen met accoort,
Maer hebben noch al 't volck vermoort, Den Adm.
Boven belofte, eedt, of woort, In Vl.
Het scheen daer wel een goet begin,
Doen sy hadden twee schansen in, Den Adm.
Maer 't Geusen volck schoot op de pin, In Vl.
Zy kreghen twee stucken gheschuts,
Maer dat en dee hun niet veel nuts; Den Adm.
Die kreeg daer selfs wat op zijn muts, In Vl.
De tyding quam t' Antwerpen haest:
De Geusen vluchten, seer verbaest, Voor d' Adm.
Victory heeft men daer gheraest, Al in Brabant.
Albartus die bedroghen was,
Dacht dat de Geus vertoghen was; Den Adm.
Die vont dat al ghelogben was, In Vl.
Zy toghen aen al met ghedruys,
Maer sy vonden den waert daar thuys; Den Adm.
Die droech het Indiaensche cruys, In Vl.
Zy meynden ons te maken ree,
Den wech om loopen inde zee, Den Adm.
De Geusen toghen 't zweert wt schee, In Vl.
Zy vielen daer soo dapper aen,
Met schieten, houwen, steken, slaen; Den Adm.
Die wert daer inde slach gevaen, In Vl.
Albartus was daer self in noot,
Met al zijn ed'len kleyn en groot, Den Adm.
Daer bleeffer seven duysent doot, In Vl.

Veel eeldoms wert geslagen daer,
En gevangen int openbaer, Ook d' Adm.
Die sitten nu met droefheyt zwaer, In Vl.
Eylaecen 't wasser seer bekaeyt,
De kansse liep hun wel verdraeyt; Den Adm.
Zijn Spaengiaerts lagen daer ghesaeyt, In enz.
Tusschen de duynen en opt velt,
Laghen de dooden onghetelt; Den Adm.
Denckt hoe zijn harte was ontstelt, In Vl.
Wie weet waer dat Albartus bleef,
Die men oock al int dootboeck schreef; Den Adm.
Zijn volck daer kleyne vreucht bedreef, In Vl.
Hen voornemen dat is ghefaelt,
Zy hebben daer gheen prijs behaelt, Den Adm.
Rechtvaerdich heeftse God betaelt, In Vl.
Hy sit te Woerden op het slot,
En treurt om zijnen Laberlot, Den Adm.
Want hy is doot en half verrot, In Vl.
Wy cregen daer, in dat exploot,
Ook twee metalen stucken groot, Van d' Adm.
Die staen te Dordrecht voor de noot, Wt Vl.
Wy creghen noch [1], hoort mijn gewaech,
Hondert acht vend'len, 't was een plaech Voor d' Adm.
Die sietmen noch in 's Gravenhaech, Al in Hollant.
Ons princen van Orangiën soon,
Die won in deze slach de croon, Van d' Adm.
Hy is geen tyranny ghewoon, Maer vreest Godts hant.
Want doen hy zijn victory sach,
Prees God, so zijn memory plach, O, Adm.
Zijn harte vol van glory lach, In Vl.
Buyten Oostende voor de poort,
Mosten oock al de Spangiaerts voort Van d' Adm.
Die de Schotten hadden vermoort [2], In Vl.
Dees waren gevangen inden strijt,

1 „De zegeteekenen bestonden in 's vijands geschut, 105 veroverde vaandelen, drie kornetten, een prachtigen standaard, den fraaijen witten krijgshengst en de wapenrusting van den Aartshertog, en veel bagaadje." B.

2 Zie boven, blz. 355.

Zy dachten doen te zijn bevrijt Van d' Adm.
Haer moorden wracht te grooten spijt In Vl.
Wy sloegen daerna een convoy,
Maer die van Nieupoort haddent noy, Oock d' Adm.
Papou wierp *deus*, de Geus wierp *troy*, In Vl.
Doe ghy laegt in het lant te Cleef,
De wreetheyt die u volck bedreef, O, Adm.
Hollant dat al int harte schreef, Tot uwer schandt.
Papouwen cregen neusen lang,
Zy dachten 't was der Geusen dwang, Den Adm.
Maer Maurits ging der reusen gang, In Vl.
So deed hy oock in Bomlerweert [1],
Te Turnhout [2] oock, te voet, te peert, O, Adm.
Hy kort des spaensghesindes steert, Aan elcken kant.
Ghy hebt langh Maurits' doot gesocht,
En moordenaers daer toe ghecocht, Fy, Adm.
God lof! ten is noch niet volbrocht, Dat feyt mechant.
Al wat ghy doet, ten is maer wint,
Ghelijck ghy selver dat bevint, O, Adm.
U saken bet met God begint, Ghebruyckt verstant!
Waer bleef doe den grooten standaert?
Ick denck dat Lieven was vervaert; Hoort Adm.
Maurits had te veel volcx vergaert, In Vl.
Lievens broeck die stont heel ront,
Nu raet wat hy daerinne vont: Geen Adm.
Gegeten broot meer dan een pont, In Vl.
Rijck of arme, hoort na mijn,
Wilt doch vreesen de groote pijn Van d' Adm.
BISDOM wenscht elck ghetrou te zijn Voor 't vaderlant.

1 Zie boven. 2 Het bekende ruitergevecht bij Turnhout in 1597.

De zwarte Galei.

[„ De Heeren Staten-Gen. . . . . hebben . . . . tot Dordrecht doen maken een galeye, die genaemt werd de swarte galeye; sy was lang omtrent 46 of 48 treden, hadt op 15 metale stucken, met veel steenstucken, en veel roeyers en

musquetiers, de roeyers waren sittende vry voor musquetschoten." Bor. — „De roeyers (ondernamen) de groote galei, de Schelde op en tusschen de vijandelijke schansen door, tot voor Antwerpen te voeren; van waar zij een schip dat drie laagen ophadt, en 7 kleinen, terug sleepten; terwijl de trompetters 't Wilhelmus bliezen." Wagen. „De capiteynen, die dit exploit gedaen hadden. waren Lègier, Jacob Michielsz, Reinier Canys, Schultz, en Jan Euwers." Bor.]

Luystert toe, men sal u singhen,
Watter nu korts is gheschiet,
Hoe ons galley gingh bespringhen
dAdmirael tAntwerpen, siet,
En oock t' merctschip van Brussel,
Met vijf ander schepel snel,
Die daer fraey, Aende kaey, Sonder dringhen,
Vast gemeert laghen seer fraey.
Dees galey, soomen mocht merdken,
Is ontrent de Scheld' gebracht,
Wel ghemonteert, tot versteroken,
Met gheschut en roeyers macht,
Hondert muskettiers daer by,
En matroos die was oock bly,
Om te gaen, Onbelaen Tot dees wercken,
Want sy steldent op gheen waen.
Noch dry sloepen daer beneven,
Werden hier oock by ghebracht,
Om dit garen af te weven,
tWelck sy oock hebben volbracht;
tIs een stuck aerdich beleyt,
Wantmen niet veel sulck een feyt
Heeft ghesien Korts gheschiên, Wilt d' eer gheven
Die dit werck eerst gingh bespiên.
Den lesten November even,
Op S. Andries nacht lestleên,
Zijnse de Schelde opghedreven,
Met de vloedt, sonder ghesteen,
Stillekens, en wel te vreên,

Bij des vyants schansen heen,
Tot dat sy Quamen by Sonder sneven
Voor de stadt Antwerpen bly.
Flucx sy d' Admirael inroeyden,
Ons matrooskens rat ter hant,
Die op sulck spel niet vermocyde,
Want zijn volck was meest aen lant;
Dies zy 't mosten gheven drae,
Want men gaf haer gheen ghenae,
tSchieten fel Van dit spel Dapper loeyden,
tMaecten in stat groot ghequel.
Sesentwintich schoone stucken
Geschuts heeft d' Admirael op,
tIs een bloemken weert om plucken,
tIs een eytgen metten dop;
tMoeyt de Spangiaerts opt casteel,
Want sy schoten nae 't juweel,
Maer twas niet, tIs gheschiet, tDoet haer jucken,
tAntwerpen was groot verdriet.
tWas daer overal in roere,
Monick, paep, ende bagijn;
De clocken maecten groot rumoere;
Allarm, allarme! mon couzijn!
Lieve buer, wat isser te doen?
Laet ons doch daer henen spoen,
Om te sien Nae 't bediên Van dees loeren,
Die ons dus comen bespiên.
Ons matroosen aen lant waren,
Meyrden daer vijf schepen of;
Ghinghen daermeê henen varen,
Sonder vraghen oft verlof,
Oock het marct-schip van Bruessel,
tConvoy-schip van Mechelen snel,
tDocht haer goet, Metter spoet Om te maeren,
Aende Zeeusche dijcken soet.
Niet seer lang zy daer en bleven,
Doe sy 't werck hadden volbracht,
Met de ebbe zy weghdreven

Voor de wint, 't is waert belacht;
Op de schansen kreet men seer,
Maer 't was voor ons al moy weer;
tWas: roeyt an, als een man, Adieu neven,
dAdmirael is ons ghespan.
Prince, dit zijn Romeyns daden,
Waerdich in chronijck gestelt,
tIs een stuck niet om versmaden,
Eer moet hebben desen helt,
Die dit heeft ghepractiseert,
Hy behoorde te zijn vereert,
Met al zijn gasten fijn, Voor dees daden,
Schenckt haer vry de koele wijn.

1601—1604.

Beleg van Oostende.

(5 July 1601 — 20 Sept. 1604.)

I.

Hoort mans en vrouwen dit verclaren, 't Is u wel bekent,
Hoe Albertus ginck vergaren, Al voor Oostent.
Den vijfden July is hy ghetogen, Seer excellent,
Haer vaendels inde duynen vlogen, Al voor O.
Hy beloofden 't lant nae sijnen sinnen Seer excellent,
Ick sal op Sint Jacobs dagh gewinnen Die stadt O.
Ontrent seven hondert clooten, tIs wel bekent,
Op eenen dagh met cartouwen geschooten, Al op O.
Hondert en dertich duysent ballen Of schooten jent,
Heeft hy tot nu toe laten vallen Al op O.
Ik heb geschooten wel dertigh weecken Seer wel bekent,
Ick sieder soo menich cogelken steken Inde wallen O.
Sy hebben met veel verraderijen, Alst is bekent,
Gesoght met vele schelmerijen Te crijghen O.

Des Manendaeghs nae drie Coning [1], tIs wel bekent,
Doen meenden hy nae zijnen sin Te winnen O.
Drie stormen ginck hy lustigh wagen, tIs wel bekent,
Ons volck hebbense afgheslaghen, Al uyt O.
Dit stormen duerden haest drie uren Met groot torment,
Ons volck sloegense sonder treuren Weer uyt O.
Sy meenden in de stadt te blijven Seer excellent,
Men sach die Specken ter zeewaert drijven Al van O.
Ons volck haer op die ouw' stadt lieten Seer excellent,
Met grof geschut onder haer schieten [2] Al uyt O.
Wy moeten haer noch keeren krijgen Seer excellent,
Die Specken sachmen ter zeewaert vliegen Al voor O.
Ontrent bij vijf-en-twintigh hondert [3] Of daer ontrent,
Sijn gebleven, sy waren verwondert, Al voor O.
Daer zijn gebleven twee Gouverneuren Seer wel bekent,
Met vier Cornellen, die moesten treuren Al voor O.
Die van Sluys, die is om 't leven, tIs wel bekent,
Die van Antwerpen is ghebleven, Bidt voor O.
Cruyt en loot dat wy haer schoncken Seer excellent,
Daer sijn ses hondert Specken verdroncken Al by O.
Ons volck, die betaelde se al garen Seer excellent,
Die aen den Coninck ten achteren waren, Al voor O.
Nu hebben ons Heeren en vrome Staten, Dat is bekent,
Veel bootsghesellen en soldaten Gesonden t' O.
Daer sal nu alle vierendeel jaren, Seer excellent,
Altijt verversing van volck invaren, Al in O.
My dunckt waer hy daervan met eeren Wt dat ellendt,
Hy soude niet lichtelijck komen weere Al voor O.
Hy riep soo deerlijck om hulp aen Lieven: O standaert van
Gent!

1 „De Spanjaarden waren reeds bijna een half jaar voor Oostende geweest, zonder nog een enkel buitenwerk te hebben kunnen bemachtigen, en de Aartshertog besloot eindelijk tot eenen algemeenen storm tegen al de buitenwerken, welke bepaald werd tegen den 7 Jan. 1602." Bosscha.

2 „Het geschut uit de vesting deed, door een wel aangebragt *schrootvuur* eene zoo moorddadige werking, dat dit voorbeeld het zoogenoemde kartet- of blikkendoozen-vuur eene algemeene en regelmatige aanwending in de geschutkunst heeft doen vinden." Dez.

3 „Het verlies des vijands bedroeg meer dan 2000 dooden; maar het getal der gekwestten vooral was zeer aanzienlijk." Dez.

Comt my te baet, waer moogt ghy blijven? Al voor O.
Lieven sey: ick hebt verswooren, Adieu Oostent!
Ons hooft is te groot, men brant daer hooren, Wy blijven
te Gent.
Al is Albertus opgeblasen Met groot torment,
Nu krijght hy niet al sou hy rasen Met God O.
En bidt oock met een vast vertrouwen, Dits mijnen wins,
Voor Graef Maurits van Nassouwen En den jongen Prins.
En oock voor de Staten der Landen, Bidt al dat leeft,
Datse God goede verstanden En wijsheyt geeft.
En oock die soo trouwelijck vechten Met goet raet wijs,
Die vroome ruyters en kloecke knechten, God geef haer prijs!
Oorlof aen arm ende rijcken Bidt God bekent,
Dat den vyant met schanden moet wijcken Al van O.

II.

Laestmael quam ik binnen de stadt Ostende,
Doen Albertus daervoor lach en haer berende,
Met alle sijn bende, cracht, ende gewelt,
Ick ginck daer logeren tot een goedt bekende;
Want ick was vant quaet weer noch seer ontstelt,
Dies heb ick my om slapen wat neder gevelt,
Maer ick hoorde 't geschut geweldich donderen;
Ja, ja, dacht ick, daermen so stijf clopt en belt,
Wie soud' hem tot slapen connen uytsonderen?
Trommelen, trompetten, 't was om te verwonderen,
Elck raesden om 't seerste in alle contreyen;
dEen riep hier: dees gasten willen my plonderen,
dAnder creet ginder om sijn wonden en pleyen;
Ick dacht 't sal beteren met de wacht op te leyen,
En sal dan wat rusten sonder dangier fris,
Want, daer den fellen Mars syn netten gaet spreyen,
Wie sou connen slapen daer alsulcken getier is? —
De wacht wert beset omtrent den avontstont,
Nu sal ick immers wat slapen, dacht ick goet ront,
Maer, eylacy! ick vont my oock bedrogen;
Eenen hoop soldaten, die maecktent so bont,
Met singen en springen, na al haer vermogen,
Het pijpken dat speelden, de kannen die vlogen,

Den waert en vergat daer oick niet te schryven;
Sy begonden te singen, soe dronckaers plogen,
Sy sullen noch t' avont genuchte bedryven,
Al en souder een schotel in huys niet blyven;
Daer sijt ghy meester toe, dacht ick, smeert vry de borst,
Doen hieff daer een ander op, al sonder kyven:
Geeft my te drincken na mynen dorst,
Ja, want ghy hebbes noot, dacht ick, o slechten vorst
Gaet seker slapen, ghy hebbet lijff vol bier wis,
dEen riep om harinck den ander om een worst
Wie sou connen slapen daer alsulcken getier is? —
Dees gasten gingen deur en ick was wel verblijt,
Want siet, den vaeck dede my seer grooten strijt,
Maer in corter tijt quam daer een ander gelach,
Sy en waeren niet geseten, off den een, met vlijt,
Begon oic van singen te maecken gewach:
„Gepeys, ghy doet my treuren nacht en dach;"
Is dit om slapen? dacht ick, ba, neent voorwaer;
Terstont songh daer een ander sonder geclach:
„Hoort allegaer Int openbaer;"
Ey, hout uwen mont en maeckt doch mijn hooft niet swaer,
Cont ghy niet drincken, dacht ick, en stil swygen, siet?
Maer een grove stroote begon haest daer naer:
„En wie wil hoiren een nieuw liet,
Al wat er in Julius is gesciet?"
tEn sal niet sijn, dacht ick, also ick hier gis,
Want 't wasser al vol vreuchden, men treurden niet; —
Wie sou connen slapen daer alsulcken getier is? —
Eenen hoop Franschen saten daer oic en droncken,
En sy werden achteraen geheel beschoncken,
Dies hare stemmen cloncken, noyt vreemder kure,
Een begon daer te singen al sonder proncken:
Rendez-vous, rendez messieurs de noz murs,
Dat wilden Albertus wel, want 't valt hem suere,
So lange te blyven liggen voer dees steden [1];

[1] „De uitdrukkingen *ce facheux siége*, *ce péible siége* en derg. welke de Hertog van Croy (in zijne *Mémoires*) gebruikt, geven genoeg te kennen hoe rampspoedig de belegering voor de Spanjaarden was." B.

Strackx sonck daer een ander, al ginckt wat sture:
Monsieur, mon capitaine, je vous prie pour congé;
Den derden sonck oick naer de fransche sneê:
Les dames de Paris m'ont appellé meschante;
So swijcht stil, dacht ick, en doet myn beê,
Oft gaet int legher en singt by d' Infante;
Doen riep daer een wijff, een oyelycke dante:
Sa gasten, tis brant, siet toch dat men tvier blis;
Ick spronck op en stack myn schuyt van cante,
Wie sou connen slapen daer alsulcken getier is? —

Geuzenlust.

Compt voorts Trompetter [1], slecht van verstanden,
Brengt den Jesuitschen Domphoren thoont u vermogen,
De geünieerde fackel beghint weer te branden,
Sy was qualick ghebluscht, fy u der schanden!
Den reuck is Albertus inden neus ghevloghen;
O Trompetter, Trompetter, ghy hebter veel bedroghen,
Met uwen valschen Domphoren, cleyn van virtuyten,
Den Tambourijn en heeft niet al gheloghen,
Dat hy verschrict was, al hielt ghijt voor cluyten,
Voor dees brandende fackel, die ghy scheent te snuyten
Met den partialen Domphoren, seer slecht ghewrocht,
Nu sietmen den roock over tgansche lant spruyten
Deser brandende fackel, ick meyne den tocht [2]
Van zijn Excellentie, die nu heeft ghebrocht
Zijnen legher voor den Grave, ick cant niet swijghen;
Compt den stanck int hof van dees banghe locht,
Ik duchte d'Infante salder een misval af crijghen [3].
Crijght d'Infante een misval, verlost sy voor den tijt

1 De *Trompetter* en *Tamboerijn* in dit vers doelen op de beide personen opgevoerd in den *Domphooren der Hollantser fackel tot blussinghe des Brandbriefs ende Missive, die onlancks uut 's Gravenhaghe geschoten wierden* (d. i. het Plakkaat der Staten waarbij zij de Zuid-Nederlanden aanmaanden om de Spaansche zijde te verlaten) 1602.

2 Den tocht van Maurits in Limburg en Brabant, die den 18 July 1602 op het beleg van Grave nitliep, dat hij den 19 Sept. bemachtigde.

3 Ondeugende zinspeling op de bekende onvruchtbaarheid der Aartshertogin.

Van desen Grave, ghelijct wel is te duchten;
So sult ghy Trompetter dan hooren 't verwijt,
Dat den Domphoren niet en deucht, al heeft den Jesuijt
Daer aen ghelapt veel lasteren en cluchten;
Men hoort in uwen legher niet dan claghen en suchten,
Soo worden zy met den reuck van dees fackel ghequelt,
Ja, ick hoor sy zijn seer schand'lijck gaen vluchten,
Met een stille trommel, voor schelm wt 't velt [1],
Want het was met u volck soo qualick ghestelt,
Dat sy den loop cregen door den grooten stanck,
Daer en quam gheen medecyne, by faute van ghelt,
Maer Nassouwen holp hen met eenen gulden dranck,
dItalianen namen meest na hem haren ganck,
Oock self dAdmirant beghon van loopen te hijghen,
Albertus viel in flaute door onghenoechte cranck, Ick enz.
Trompetter, ghy vercocht den Tambourijn pijpen,
Als ghy uwen Domphoren hem ginct aenprijsen,
tWas doen maer kinderspel, 't beghint nu te nijpen,
Want Maurits derff den Grave aengrijpen,
In ws leghers presentie; o, wat grooter afgrijsen
Sal voor de Romanisten hier wt noch rijsen;
Den Bosch, die schick ick wel half verloren,
Comt de Grave inden Grave met veriolijsen;
So loopen de verckens dan al int coren,
Hier om Trompetter is uwen Domphoren
tAntwerpen verboden, en in meer andere plecken;
Ja hy is gansch onnut, ick seght u al voren,
Om dees groote fackel daer mede te decken,
De kinderen in Zeelant daer oock meed' ghecken,
Als zijnde vol lasters, niet weirt twee vijghen,
Ghy sult noch moeten 't hasen-vel aen trecken, Ick enz.
Prince Albertus, nu hebt ghy noch te hopen,
Op dOostensche soussisen, maer, ick laet my dincken,
Doen die gheen mirakel, het sal ons meer nopen,

1 „Het geheele Spaansche leger had zich op geringen afstand nedergeslagen en ondernam wel eene poging, om door de belegeraars heen te breken, maar de kloekmoedige houding van dezen was genoegzaam, om de Spanjaarden eenen digten nevel te baat te doen nemen, en met stille trom te doen aftrekken" Bosscha.

Als de Vlaemsche wonde die noch staet open;
Daerom wilt hen dees soussissen met haesten schincken,
Maer doetse wel peperen dat sy niet en stincken,
En mengtse wel met sout, volcht mijn vermaen,
Opdat de Geusen van dorst de zee wtdrincken,
So moechdy droochs-voets na Oostende gaen;
Maer ick hoor sy hebben veel mostaert ghelaên,
Die grijpter soo menighen by den neus,
Want hy is seer crachtich, also ick verstaen,
En dan hebben sy oock catten couragieus,
Die loeren op de worsten seer stil en heus,
Als zijnde een spijse daerom sy nijghen;
Verliest ghy den Grave en blijft Oostende Geus,
Ick duchte dInfante salder een misval af crijghen.

De Spaansche galeyen.

[In Oct. 1602 kwam Frederik Spinola met 6 galeyen uit Spanjen naar de Nederlanden; doch de „Staatschen schooten er, van de kust en uit de Hoofden zoo hevig op in, dat twee galeyen geheel doornageld werden", en daarop bij Grevelingen overzeild; één bleef „door onkunde der stuurluyden" voor Calais; twee kwamen zwaar beschadigd te Nieuwpoort. „De laatste, die Frederik zelv' ophadt is, met groot gevaar, terug- en te Duinkerken in-geloopen." Wag.]

Nu loeft den Heer met hert ende met sinnen,
Al die hier binnen woont in het Zeeusche pleyn,
Wilt lancks soo meer zijn ghenade bekinnen,
Die hy wt minnen ons bewijst int ghemeyn;
Zijn kercke reyn hy vaderlijck bewaert,
Voor de Spaensche bloethonden fel,
Die ons, tot allen stonden snel,
Meynden te wonden wel, Na haren boosen aert.
Sy sonden hier galleyen, groot van machten,
Daer door sy dachten ons te vernielen al,
Na 't Zeeus quartier was altemael haer trachten,
Om dat te smachten en brenghen gansch ten val;
Ses int ghetal, quamen sy stercklijck aen,

Maer God toonde zijn wondren claer,
En liet zijn winden dondren daer,
Om wt te sondren gaêr Die ons wilden verslaen.
Met vreese groot werden sy al bevanghen,
Men sacher stranghen dry aenden Vlaemschen eant,
Veel bleeffer doot, dander namen haer ganghen,
Met groot verlanghen, om te comen aen 't lant,
Maer Godes hant conden sy niet ontvliên,
Storm en wint, zijn dienaren, gaf
Hy bevel om te varen af,
En al dees scharen straf Te doôn, na zijn ghebiên.
Twee vanden hoop werden van d' oorlooch schepen
Cloeck aengegrepen en inden gront gheseylt;
Seignor gaf coop, om ghenade sy pepen,
Want inde nepen waren sy onghefeylt;
Hun wert ghedeylt sulcken ghenade slecht,
Ghelijck sy ons volck gheven, siet,
Want die en laten sy leven niet,
Hier om met beven stiet Hen elck ins doots ghevecht.
De seste quam tot Calis met benouwen,
Anckers en touwen was wech met al den bras,
Spinola vernam, dat die een was behouwen,
Hy dochte trouwen die wel te crijghen ras;
Maer siet, sy was al daer sy blijven most,
So wert hy zijn galleyen quijt,
Prijst God in dees contreyen wijt,
Die nu van schreyen zijt Seer crachtelijck verlost.

Jammer der Infante.

Comt Albertus, laet ons spoedich Vlieden na mijn vaderlandt,
Eer dat Nassouwen cloeckmoedich Ons verjaecht met grooter schant,
Hy heeft mijnen Graef vermant, De galleyen zijn ghestrant;
Ick verdwijn door dees pijn, Seer overvloedich,
Door 't verlies aen elcken cant.
Sy en achten niet een boone Op transport van mijnen vaêr,
tIs teghen 's landts wetten schoone En 't ghebruyck, segghen zy claer,

Want den coninck was voorwaer Van zijn recht vervallen gaer,
Het contract Was ghemact Selfs, in persoone,
Hier te zijn al seven jaer.

Maer nu heeft hy hen ghesonden Gouverneuren straf en wreet,
Die hebben hen onderwonden tLant te rooven, wijt en breet,
Teghen zijn beloft en eedt; Daerom doen zy my bescheet:
Pact u deur Met ghetreur, Tot desen stonden,
Oft u naect noch meerder leet. (en cael,

Dus, Albertus, laet ons schampen, tLandt is doch beroeyt
En ghy zijt gheen man om campen Teghen Maurits principael,
Ghy dient beter cardinael, Om te sitten opt oxsael,
Als een mof, Om het lof Fijn wt te stampen,
So ghy pleecht in Portugael.[1] (doet,

Want daer en vallen gheen slaghen, Alsoot in dees landen
Laet u mijnen raet behaghen, Stelt weer op den rooden hoet;
Ick en heb doch gheenen moet, Dat wy hier het Geusenbloet,
Met ghewelt, Wt het velt Souden veriaghen,
Wat wy doen 't is tegenspoet. (dit ras,

tIs nu sesthien maenden leden, Dat ghy quaemt, verstaet
Voor Oostende, en tis heden Also na als t' jarent was,
Maurits gaet al zijnen pas, En ick verlies al den bras,
Onsen hoop Crijght den loop Gheheel t' onvreden,
By ghebreck van ghelt in cas.

Soud' ick daerom niet ontsinnen, Dat het ons al teghen gaet?
Waer dit spel noch te beginnen, Ick sout staken met der daet,
Och, Philippus, gheeft my raet, Want wy hebbent al te quaet,
En mijn hert Is vol smert Buyten en binnen,
Sent doch ghelt eert wort te laet.

Oorlof, spruyten van Oraignen, Ick heb u te cleyn gheacht,
Om het groot machtighe Spaignen Te weerstaen met zijn ghe-
slacht,
Maer ick ben anders bedacht, Want ick ghevoel uwe macht,
Ick moet voort, Mijn paspoort Is vol calaignen,
tEn baet ghewelt, list, noch cracht.

1 Albertus was vroeger voor Filips in Portugal geweest.

Brabant en Vlaanderen in nood.

Br. Godt gheve u goeden dach, Vlaenderen gebuere,
Hoe siet ghy so schamelijc, oft zydy sieck?
Och! zijt ghy met my oock in groot ghetreure,
En sijt met een sieckte ghequelt ghelijck als ick?
Vl. Wel Brabant, waerdoor zijt ghy doch in onschick,
Oft sijn onse voncken oock in u landt ghevloghen?
Br. Ja sy sekere, en vliegender noch al even dick,
En verbranden al mijn welvaren, dats ongeloghen,
Hoe maeckt ghy 't al Vlaenderen, condy t' huys noch houwen? (ghen,
Vl. Ja qualijck genoech, daervan moet ic mijnen noot u cla-
Mijn ondersaten zijn al in treuren, mans en vrouwen,
So jammerlijck sijn wy alle in groot benouwen,
Soo worden wy dagelijcx in den buydel gheslaghen,
En al te vergeefs; is dat niet een jammer-sake? —
Och, sal den tijdt niet eens weer comen daer ick nae hake!
Br. Jae, Vlaenderen, ick en soudt u in drye dagen niet al ver-
Het welcke my al te claghen staet, (halen,
tIs al: daer moet geldt sijn, wy moeten de muyteneerders betalen,
Den Hollander weêr voor die of die stadt zijn leger slaet.
Daer moet ghelt wesen, dat is verloren;
Heb ickt oft niet, dan moet ick schaffen raet,
Sijn die muyteneerders wech, daer werter weer ander gheboren.
Vl. So varen wy in Vlaenderen ooc met dat Oostende,
tIs een landschap weerdt dat verquist is daer vooren.
En heeft alreede anderhalf jaer gheduert,
En blijft al even nae, hoe sou ick vreucht oorboren,
tIs niet dan schade en achterdeel, dat mijn lant besuert,
tWordt al bedorven, al vernielt, al gheschendt,
Wy moghen ghedencken datter nu krijch wert gevuert,
tBelegh voor Oostende wijdt ick meest Brugh en Ghent,
Die hebben Albertus langhe te halse ghereden,
Sy saghen nu selve geern daer van een endt,
Maer 't schijnt wy moetender meer gelt aen besteden,

En ons noch al gelaten al waren wy wel te vreden,
Oft Albert en d' Infante houden heur malcontent.

Br. Ja, Vlaenderen, dats al deselfde sieete die my deert,
Want de groote slappicheyt, die ick voor oogen sien,
Die leyt my int herte wel bloedich en sweert,
Dat wy ons niet als krijchlieden en biên;
Waer dattet oock sy den Geus gaeter mede voort:
dAdmirant sachmen voor de Graef met veel duysenden vliên,
Van schandelijcker stuck en is noyt veel gehoort,
Soo sterck te sijn, en gaen te loopen, fij!
Noyt en was ick in eenighe sake soo seere ghestoort;
En by Maestricht werdt immer gheslaghen onse ruyterij,
tOngheluck is ons altoos nae bij.

Vl. Dat meuchdy wel segghen, want dat is waer,
Soo wast met ons Spaensche galeyen ghestelt,
Die de Geusen te niet brachten allegaer;
Sy brachten ons uyt Spangiën veel gheschut en gheldt,
tEn wilt met ons niet zijn te water oft te veldt,
Wy visschen altijdt achter 't net,
En 't schijnt, wy hebben nog soo grooten gheweldt,
Den Geus en paster niet op, hy weet wel bet
In plaets van floreeren gaetmen ons raseeren.

Br. tIs waer den Geus blijft te velde baes,
Men laet hem alsins den poot in steken,
By ons is poffen en blasen met groot gheraes,
Die om haer betaling muyteneeren en zijn niet dwaes,
Sy maken dat mijn lantliên schier broot ontbreken;
Men dreychtse, met placcaten, te hanghen oft doodt te steken,
Maer sy gaen noch al vast haer ganghen,
Veel isser daer die in noot ontweken,
Die sy het gheldt afdreyghen en pranghen;
De placcaten luyden wel datmense sou vangen en hangh- (en,
Maer wy kloppen al voor eens doofmans deure,
Waerse comen, sy en hoevender niet na te verlangen,
Wat sy begheeren, sy nemen slechts haren keure,
Ist dan wonder dat ick ben in ghetreure? —

Vl. Ja ghebuer, so lang wy de Spangiaerts niet ontslagen en (zijn,
En salt met ons niet gaen soot sou,
Want dat sijn de ghene die ons plagende zijn,
Sy maken dat wy alle claghende zijn;
Sy sijn haer selven meer dan 't lant getrouw,
Sy schenden veel maechdekens en menighe vrou,
Sy maken dat 't lant over al kael wordt,
En dat onsen kerf in Hollandt stael wordt.
Br. Ja, ja, wy moghen klappen dat wy willen,
Sy doen ons vast blasen al in de bussen, (len,
De Geuse-ruyters by Lutzenborgh oock den harinck vil-
Sy sullen daer wat incrijgen eer dat mense sal stillen,
Den brandt int lant en connen wy niet blusschen,
Seg ick te veele, men doet my sussen.
Vl. Hoe meughen sijt in Hollandt al maken, gaget daer al wel?
Br. Sy nemen haren oogst wel waer altijdt,
Ick meyn inde saken van oorlogh-spel,
Sy hebben graef Mauritz, noch een jongh ghesel,
Die neemt de saeck ter herten, breet en wijt,
Soo dat hy landen en steden bevrijt,
En waer dat hy voorcomt, dat sietmen hem winnen,
Siet eens hoe ons volck haren tijt verslijt,
tSchijnt sy souden den duyvel opt kussen binden als sy
beginnen,
Maer sy houden haer meest al inde schelpen binnen,
Oft sy comen erghens daer slaghen vallen,
En vast betalen wy al de ballen.
Vl. Van dese siecte en sullen wy niet haest ghenesen,
Dat is mijn sorghe al nacht en dach,
Het schijnt ten mach nu niet anders wesen,
Altoos leyt my int hooft den Vlaemschen slach,
Omdat die eerst victorie riep, daer na onder lach.
Br. Ho, ho, wildy daer af noch verhalen,
Vande Turnhoutse heyde soud' ic ooc wel wat seggen,
Hoese daer suer bier droncken uyt bitter schalen,
Daer bleeffer wel twee duysent oock in ghetale,
Die Mauritz en Hollach gingen slapen legghen.
Vl. Hoe ick meer hoor, hoe ick my meer bedroeve,
Ick wou dat de Heer eens neêrwaerts saghe,

En dat hy my gave wat ick behoeve,
Oft dat den dach quam, datmen my begroeve,
Of dat hy van ons wechnam dese ellendige plaghen,
Die ick ende mijn volck lyde en draghe.

Er. De Heer der heerscharen will' geven uwen wensch,
Daer toe soo dient hy wel ghebeden:
Wy hebbent wel verdient, o Heere! ick bekens,
Wy hebben gesondicht, o ellendighe mensch,
Daerom worden wy soo met straffen bestreden;
Och! laet ons doen als die van Ninive deden,
So sal ons de Heere dan wel ghenadich zijn,
En onse ghebeden oock niet versmadich zijn.

Sluis.

[„Aan het bezit van deze vesting werd groote waarde gehecht; .... maar Spinola was niet in staat (haar) voor den vijand te redden......... Door hongersnood tot het uiterste gebragt gaf zij zich bij verdrag over (19 Aug. 1604)." Bosscha.]

Verblijdt u nu al int Nederlant, Mijn broeders wtverkoren,
Luystert nu doch toe al met verstandt, Men salt u laten hooren,
Hoe Mauricius den edelen graef,
Met alle zijn soldaten braef,
Den vyant gaet naspooren.

Ghelijck men can bevinden klaer, Hier en in alle quartieren,
Doen men schreef sestien hondert jaer, En daer toe noch viere,
Doen vergaderden, vroech ende laet,
Edel heeren met den gantschen raet,
Met den Nassouschen stamme fiere.

Den raet, die vondt een wijsheyt zaen En dat met goeden vrede,
Men soude de schepen doen beslaen In dorpen end' in steden,
Sy quamen wt allen steden stout,
Kleene schepen, groot, nieu, ende oudt,
Matroos was stracx ghereede.

Doen sondt graef Mauritz posten jent, Door Gods wijsheyt
seer koene,
Die capiteynen kreghen pottent, In allen garnisoene,

Wt alle schanssen, verstaet den toon,
Werden die soldaten opontboôn,
Want sy warender wel van doene.
Vier duysent en ses honder schepen rat, Door bevel al van mijn heeren,
Sy quamen meest na Willemstadt In den wint op laveeren,
Men sachse met die chrijchsliên zaen,
Dry daghen, wilt dit wel verstaen,
Voorby Dordrecht passeeren.
Daer was ghekriel ende geschil, In die groote Armade,
Den dry en twintichsten April, Doen voeren sy seer drade,
Die soldaten met de heeren eêl,
Te Rammekens voor dat casteel,
Moesten sy malcander verbeyden.
Den xxiiij April minjoot, Sach men die schepen met hoopen,
Veel gasten die liepen om broot En ander spijse koopen,
T' savonts deed men de trommelen slaen,
Die soldaten moesten te schepe gaen,
Twee poorten bleven te Middelburch open.
Graef Mauritz, met zijn heyr-kracht, En liet het hem niet verdrieten,
Te twaelf ueren al in der nacht, Hoorde men dry scheuten (schieten,
Die schepen lichten die anckers ras,
Want het alsdoen hooch water was,
Daer henen ghingen sy vlieten.
Die op Godt betrout hij wordt bemint, Dat merckt men hier (met verstande,
Godt sondt daer een Zuyd-Oosten wint, Doen wy scheyden uyt (Zeelande,
Die schepen voeren voort seer rat,
Voor 't kercken en voor 't zwarte gat,
Quamen int landt al van Casande.
Ons volck quam met jacht en schuyt Seer stoutelijck te lande,
Spaenjaert liep van schans en reduyt, En liepen voort met (schande,
Het volck worden aent landt gheset,
Men sloech trommen, men blies trompet,
Al in die Vlaemsche landen.
Men stelde het krijchsvolck in ghelee, En dat met blijden schyne,
Wy kreghen in de schans te Hofstee, Doen toghen wy na (Lippijne
Dat kreghen wy met accoort in,

Het was wel zijn Excelencies zin,
Sonder slach, stoot, ofte pijne.
Den vyant kreech dat in den neus, Hy was soo seer belane,
Omdat men riep vive le Geus! Het kosten hem veel tranen,
Hy zwoer by cruys en sinte Vincent,
Hy nam veel volcx al van Oostent,
En woud' ons volck soo slane.
Sy quamen met al haer ghespuys, Aan die west-zijd' van Sluys vrije,
Zijn Excellency dede by Sluys Maecken een batterije,
Soo datter niet éen spaensche guyt,
Met galeyen niet en sou comen uyt,
Dede sijn schepen soo bevrijen.
Zijn Excellencie niet te min, Die poochde na den drooghen,
Cocxie heeft hy ghekregen in, Doen ghinck hy hem voort
Na sinte Flippe alsoo men sach, (poogen,
Het geschiede wel op den Meydach,
Papou moest dat ghedoogen. (kregen,
Op den selven dach als de schans hiet, So heeft hyse in ghe-
Met goet accoort seyt ons dit liedt, Godt die gaf doen zijn
Den vyant moest daer trecken uyt, (zegen,
Wy dancken Godt voor sulcken buyt,
Die ons wijst sulcke weghen. (droten,
Sinte Cathelijn was ons oock nut, tEn heeft ons niet ver-
Op beyde schanssen met gheschut Hondert schoten geschoten,
Wy planten onsen Mey ten schans,
Wy wonnen daer eene schoone krans,
Met onse koghels ende klooten.
Hy lichten zijn legher haestelijck, Niemant en sachmen schromen,
Soo is hy flucx voor Ysendijck, Die stercke schans, ghecomen,
Met batterije onghelaeckt,
Seer haestelijck en wel ghemaeckt,
Als Paepou heeft vernomen. (souwen,
Een trompetter, seer triumphant, Sondt den helt van Nas-
Oft sy die schans in onse handt Niet opgheven en wouwen,
Sy schoten den trompetter doot,
tWas een Italiaen en moorder snoot,
Alsmen daer mocht aenschouwen.

Als zijn Excellentie dat vernam, Van zijn trouwe dienaren,
Doen sprack hŷ met moede gram, Niemant in die schans te
Hy wou hebben die soldaet ras, (sparen;
Die zijn trompetters-dood oorsaeck was,
Ghinck den tamborijn verklaren.

Twee capiteynen quamen oock ree, Om te parlementeeren,
Sy brochten den Italiaen mee, Al voor die vrome heeren,
Hy worde daer ghevangen voort,
Die capiteynen spraken van accoort,
Om met ons te accordeeren.

tAccoort ghinck voort en seer fraey, Wilt dit te recht verstane,
Den thienden dach al van den May, So zijn sy daer uytghegane,
Ses hondert mannen, hoort hier naer,
Die vendels moesten blijven daer,
Gheen trommel hoorde men slane.

In de maent Mey den twaelfsten dach, Dat men graef Mauritz zonder cesseeren,
Die stadt van Sluys belegheren sach, Met allen zijn krijghs-
Hy heeft zijn legher daer voor gheplant, (heeren
Met zijn krijchsvolck, cloeck en vailjant,
Albertus kondt niet keeren.

Hertoch Albertus, verstaet wel mijn, Is met veel krijchsvolck ghecomen,
Om de stadt Sluys t' ontsetten fijn, Weynich tot zijnder vro-
Om de stadt te victaeljeren, dit wel verstaet, (men,
Dan Albertus quam al veel te laet,
Dat hebben die van Sluys wel vernomen.

In de stadt Sluys, verstaet wel mijn, Waren vijf duysent soldaten,
Met noch thien stercke galleyen fijn, Die moesten sy alle daer
Noch omtrent vier hondert slaven minjoot, (laten,
Moesten sy vrŷ gheven cleyn ende groot,
Seer weynich tot haerder baten.

Binnen Sluys was seer grooten noot, Van zout en ander spijs mede,
In derthien dagen hadden sy gheen broot, Oock alle de sol-
Soo dat sy waren in zwaer dangier, (daten mede,

En maeckten daer al een groot ghetier,
Ter Sluys binnen der stede.
Doen hebben die van Sluys, gelijcker handt, Eenen raedt t' samen ghesloten, (verzeeren groote,
Om hun te geven in graef Mauritz handt, tBrengt Albertus in
Twee capiteynen wt Sluys seer zaen
Zijn tot graef Mauritz int leger ghegaen,
Om met hem te accordeeren.
Den xx Augustus verstaet wel mijn, Sach men int legher seer triumpheeren, (souden marceeren,
Om dat die soldaten, groot ende cleyn, Wt der stadt Sluys
Met haer volle gheweyr seer abondant,
Oock met vliegende vendels in de handt,
Soo sachmense convoyeeren.
Danckt Godt voor dese victorie schoon, Mijn broeders hooch verheven,
Die Godt ons edelen princen zoon, Met zijn soldaten, heeft
Spaenjaert moest daer van stonden aen uyt, (ghegeven
Wy dancken Godt voor sulcken buyt,
Amen! so spreken wy even.

1606.

Spinola's krijgsgeluk.

Pasquille, gestroyt by eenighe Catholijcken tot Amsterdam, 18 *Sept.* 1606.

Omdat Spignola is der Geusen dwingher,
Heeten sy hem Marquis den Springher.
Welaen! hy kan seer lustich springhen
Van Oldenzeel tot binnen Linghen,
Van Lingen tot binnen Wachtendonck,
Wat dunckt u, Geusen, van sulcken spronck?
Mijn dunckt sy is seer sterck Om te springhen binnen Berck, (steden;
Oock is hy dapper op sijn leden Om te springhen in ander

Hy sal u met springhen nog soo dwinghen,
Dat u niet en sal lusten daeraf te singhen.
Laet dan u gecken en stopt u becken,
Met Heeren en Princen en wilt niet gecken,
De kat moet mauwen, maer het Calf moet flauwen,
Wat sijn de Geusen meer als rabauwen? —
Wilt deese lesse leeren en u bekeeren,
Opdat ghy ontgaet de straffe des Heeren.

Antwoord:

Deze pasquille te wederleggen was ick veerdigh ras,
Maer ick hèbt gelaten, want tsop den cool niet weerdigh was.

1607—1609.

Heemskerk.

I.

Ontwaeckt ghy helden triumphant,
Om stryden voor het vaderlant,
Ins vyants macht maect kleyn gheschil,
Vertrout Godt die u helpen wil,
Als hy meer heeft bewesen;
Voor Gibralter nu oock, int lest,
Heeft hy verstoort den Spaenschen nest,
Twaelf Galioens daer waren,
Met noch meer schepen, t' haerder baet,
Om rooven, dat, in zee noch straet,
Gheen Hollants schip sou varen.
Heemskerck, als Admirael ghestelt,
Vrywillich, niet om goet noch ghelt,
Maer 't vaderlant ten dienste,
Met een scheepsvlote toegherust,
Zeylende langhs de Spaensche cust
Om eer, en niet om winste;
Als hy dees tydingh hadt ghehoort,
Deed den crijchsraet comen aen boort,

Om hun te resolveeren,
Dat hy van wille was gheheel
De Spaens armaed' onder 't casteel,
In de baey t' abordeeren.
Desen raet soo besloten bal,
Capiteyns, officieren al,
Bootsvolck, en trou soldaten,
Beloefden daer met lijf en bloet,
Om krencken den vyandt verwoet,
Malkanderen niet verlaten,
Heemskerck-kloeck deed hun dit verhael,
Hy sou den Spaenschen Admirael,
Met moy Lambert aentasten,
En voort ons schepen elcken twee,
Een spaens galioen, daer op die ree,
tAenboorden hy belasten.
Met sulcken orden resoluyt,
dAdmirael sprack, daer, an dat stuyt,
Laet dan ons ancker vallen;
Den Spaenschen admirael verbaest,
Siende zijn komste met der haest,
Gingh dryven nae de wallen;
Maer Heemskerck voer hem rustich by,
Met staende zeylen op zijn zy,
Clampten aen boort ghestreken,
Met moy Lambert achter aen,
Schoten dat Seignor niet kond' gaen,
Om zijne biecht te spreken.
Den strijt heftich aldus begost,
Met schieten, slaen, elck soo hy kost,
tWas vreesselick t' aenschouwen;
Den Spaenschen vies-admirael hert
Oock inden brant geschoten wert,
Conden qualick vry houwen
Ons schepen, zeylen, touwen, wandt,
Meer galioens raeckten in brant,
Door 't cruyt-springhen ghesoncken,
Veel aflaten kreech Seignor hier,

Zoo dat zy meest, door 't vaghevier,
Int wij' water verdroncken.
Den Spaenschen admirael verheert,
Wert door ons schieten ghematteert,
Liet een vree-vaen wt waeyen;
Maer onse schoten even sterck,
Om wreken die doot van Heemskerck,
Lieten hun soo niet paeyen;
Capiteyn Lambert, end Verhoef,
Harten int spel viel haren troef,
Clavren Seignor niet baten,
Want Schoppen quelden hem te fel,
Dus koos Seignor dat Ruytenspel,
Sprong wt door die busgaten.
Vier uren langh of daer ontrent,
Vochten sy, eer de strijt nam ent,
T' savonts ter sonnen peylen,
Van vier duysent man in hun vloot,
Is meer als twee duyst bleven doot,
Van een en twintich zeylen;
dAdmiraels seven hondert man,
Zijnder weynich ghecomen van,
Hy selfs is oock doot bleven,
Don Jan Alvares Davila;
Ons vrou van Scherpenheuvel dra
Brachter daer veel om 't leven.
dAdmiraels-schip S. Augustijn,
d'Vies-admiraels-schip hiet divijn:
Delvega Nostra Dona,
Madre de Dios, S. Anna,
Met Nostra Dona del Reiga,
Oock la Conceptiona;
S. Christoffel, S. Nicolaes,
La Dona de Rofaros dwaes,
La Dona des Doloros,
Met Nostra Dona de la O.
Het twaelfste hiet S. Pedro,
Al gallioens vol Seignoros.
Hondert stucken van achten klingh,

Trompetter van Cleynsorgh ontfingh,
Die 't Spaensche vlagh afhaelde;
Noch vijftich stucken men oock gaf,
Die d' Vies-Admiraels vlagh brocht af,
Eerlijck men hem betaelde;
Magellani, Candis, en Draeck,
U vlaggen strijct voor Heemskerck saeck,
Noyt sulcken eer verworvent;
Seignoor salt lang ghedencken koen,
Met heer-oom voor haer zielmis doen,
Die sonder biecht daer storven.
 Prince, Heemskerck admirael reet,
Dijn doots beschrijven is my leet,
Met hondert man daer boven,
tSestich ghequetst, dits tghetal wis,
Daer van ons vloot beschadicht is,
Eeuwich salmen hem loven;
Soldaets, maetroos, wacht u d' abuys,
Hier van te singhen int hoerhuys,
Looft Godt van desen wercke,
Misbruyckt niet ydel Godes Naem,
Maer eerbiedigh alle te saem,
Singht lof den heldt Heemskercke.

II.

 Vervrolickt u t' saem inden Heer!
Gheeft Godt alleen prijs ende eer,
Van zijn heerlicken zeghen,
Die nu 't Vereenight Nederlant,
Teghen hun alghemeyn vyant,
Stoutmoedich heeft vercreghen,
Door 't wijs beleyt en cloeck verhael,
Der E. Heer Staten Generael,
Die wel conden bespeuren,
Datmen den Spaenschen Coning groot
Geen meer afbreuck deed', dan zijn vloot
Van Indiën te scheuren.
 Dies zijnder, door expres bevel,

Inde Maes, Wielling en Texel,
Toegherust dertich schepen,
Alles ter oorloch wel ghèmant,
Wtgheseyt eenich met provant,
Daer mede inbegrepen,
Hebben voor Admirael ghestelt,
Den Ed'len vroom manhaften helt
Jacobus van Heemskercken,
Die zijnen dienst heeft aengheboôn,
Meerder door liefde dan om loon,
Soomen heeft connen mercken.
Dees heeft zijn vloot by een vergaert,
Den zeven en twintichsten Maert,
Duysent ses hondert seven,
Daer hy se vant wel toegherust,
Omtrent Wight, langs d' Enghelsche kust,
Die tot zijn coemst daer bleven;
Is naer twee daghen voortgheseylt,
Hebbende zijn coers recht ghepeylt,
Naer Portugal en Spanjen,
Voor de revier van Lisseboen,
Daer Signoor Ian haest cond' vermoen,
tWaren die van Orangiën.
Den Generael met zijnen raet,
Die resolveerden metter daet,
Die revier in te loopen;
Om 's Conings schepen alghemeyn,
Kraecken en Gallioens niet kleyn
Te lichten, was zijn hoopen;
Maer zijnde naerder onderricht,
Dat sommig' 't ancker hadden ghelicht,
d'Ander reddeloos laghen,
Heeft zijnen raedt gheretracteert,
En eyndelick gheresolveert,
Den vyant naer te jaghen.
Des hy vaeljant volchde op 't spoor,
Creech condtschap van som'ge, die door
De straet Gibralter quamen,
Datter neghen galioenen cloock,

En ander oorloghs-schepen oock,
Sijnde twintich-een t' samen,
Laghen, braveerden, lustich fraey,
Voor Gibralter al inde baey,
Om d'Hollanders te wachten,
Die wt Itaeljen souden gaen,
Off derwaerts gheladen met graen,
Om d'honger te versachten.
Dees daet, by den Koninck ghepleeght,
Heeft d'Admirael Heemskerk beweeght,
Ter zeewaarts in te varen,
Langs de Condaet en Sint Lucas,
Tot dat hy verby Calis was,
Daer zijn vianden waren,
Van als ten Oorloch wel versien,
Vol ammunicy en crijghsliên,
En zwaer metaele stucken,
't Minste van die galioenen dan
Hadden tweehondert vijftich man,
Meenden 't sou nu wel lucken.
Ghecomen zijnd' dees plaets ontrent,
Heeftet den Admirael ghewent,
Sijn Raet aen boort doen comen,
Ordre ghestelt met cloock vermaen,
Int abordeeren ende slaen,
Sulcx hy hadd' voorghenomen,
Dats, dat hy selfs met den Capteyn
Mooy Lambart, d'Admirael alleyn
Des vyants zoude aenvallen,
En d' Vijs-Admirael Alteras,
Met den vromen Capiteyn Bras,
De naest sterckste van allen.
Voorts d'ander schepen twee en twee,
Souden te samen op de ree,
Aen een gaelioen haer vooghen;
Den Constabel deed' hy ghewach,
Gheen schoot te schieten voor hy sagh,
't Wit van zijn vijants ooghen;
Daer naer hy tot de stierman voer,

Beval hem selfs te gaen aen 't roer,
En den boegh wel te raecken,
Dat oock den schipper 't ancker vroegh
Soud' laten druypen voor den boegh,
Als hy 't wel hoorde craecken.
  Den Admirael hadt oock belast,
Sijn vlagghe wel te maecken vast;
En die nae eer soud' trachten
Haelen des vyandts vlagghe of,
Soud' men vereeren, tot zijn lof,
Hondert stucken van achten;
't Welck een trompetter, stout en coen,
Hem niet ontsach vroom'lick te doen,
Als oock een ander mede,
Die 's viants Vijs-Admiraels vlagh
Oock boven van de stanghe brack,
't Welck hem vereeren dede.
  Den vierden Maert dach twintich vijf,
Als 't gantsche scheeps-volck ziel en lijf
Tot Godt hadt opgheheven,
En om zijn hulp geropen aen,
Malkander troulick by te staen,
Elcx een dronck wijns ghegeven,
Den Admirael stout voor wt liep,
„Volght my lief chrijghsluyd'! dat hy riep,
Nu moeten wy verwerven,
Voor Godes Woort en 's lants vrijheyt,
Prijs ende eer ons toegheleyt,
Of op zee eerlick sterven."
  Hier mede zeyld' hy lustich voort,
Klampten 't Hooft zijns viants aen boort,
Dat 't al kraeckten en bersten,
Capteyn Lambert van Rotterdam,
Flucx met zijn schip daer tusschen quam,
Die hem hert drang en persten;
dAander twee ende twee ghelijck,
Aen een Galioen roopende: strijck!
Daer schrick'lick wert gheschoten,
En lang ghevochten hant voor hant,

'tStont al in vyer, vlam ende brant,
Soo 't scheen in bey de vlooten.
Trom en trompet, 't sloegh al alarm,
Daer was gecrijt en een groot gecarm,
Deen socht dander te crencken,
's Viants Vijs-Admirael werd moe,
't Schip brand' hem af tot 't water toe,
't Most al branden of drencken,
d' Ander begaeven haer in zee,
Maer werden haest, ter selfder stee,
Doorschoten met mosquetten,
't Welck die van de stadt Gibralter,
En van 't casteel, siende van ver,
Niet en conden beletten.
Den spaenschen Admirael ontpaeyt,
Was soo ghemarteit en doornaeyt,
Dat hy began te flouwen,
In 't lest geen naerder raet en vont,
Heeft, om te drijven aen den gront,
Sijn cabel afghehouwen,
Maer d'onse schotender niet min,
Met grof gheschut, soo dapper in,
Dat sy waren ghedwongen,
Te laten waeyen een wit kleet,
Want 't was singjoor daer al te heet,
Misericord' sy songhen.
Denckt oft niet was een groote spijt,
En voor den Spangiaert een verwijt,
Dat zy mosten ghehenghen,
Recht voor haer stadt onder 't casteel,
Daer uyt zy schoten coghels veel,
Haer vloot in brant te brenghen;
Vive Orange was het woort,
tWert al doorschoten of versmoort,
Diet niet conden ontleggen,
Want 't was te recht Sant Marcus dach,
„Elck voor hem selven", soomen plach
Voor een spreeckwoort te segghen.

Haer Admirael lach reddeloos,
Waerin, door nijt, den Spanjaert boos
Selfs den brandt heeft ghesteken,
Soo datter zijn verbrant ghekielt,
Veerthien van haer schepen vernielt,
dAnder redd'loos ontweecken;
tSpaens bloet men daer tot wraec vergoot,
Van die onlangs waren ghedoot,
In West-Indiën ontschuldich,
Meenden te handlen met accoort,
Sijn gheworght en deerlijck vermoort,
Door wreetheyt menichvuldich,
Want, in min dan vyer uren tijt,
Bleven verslaghen, inden strijt,
Meer dan twee duyst Spaenjaerden,
Haer Admirael bleef daer oock dra,
Don Iuan Alvares Davila,
Want men niemant en spaerden,
Vijs-Admirael en menich vroem
Capiteyn, die ick al niet noem,
Hoe wel som deerlijck saghen,
Sant-Iago heeftse niet bewaert,
Maer zijn door 't vier, water, en 't swaert,
Verbrant, versmoort, verslaghen.
Daer bleef van der Staten ghewelt:
Den Heros Heemskerck, voor vermelt,
Met Capteyn Hendrick Ianssen,
Hondert dooden vond' men terstont,
En ontrent sestich seer ghewondt,
Met schut, heel en halff lanssen;
Dus creech der heeren Staten macht
dOverwinninghe, door Gods cracht,
Van 's Conings groot Armade,
Soo dat hy qualick in twee jaer
Verhaelen sal connen, voorwaer,
Sijn gheleden scheeps schade.
Wil nu Godt, den oppersten Prins,
Hem voor ons stellen allesins,

Van waer can men ons hind'ren?
Yvert dan met de Machabeên,
Strijt voor 't oprecht geloof alleen,
Soo oock voor wijf en kind'ren;
En toont doch gheen gheveynsden schijn,
Laet ons vrolich en danckbaer zijn,
Van dees groote victory,
Eendrachtich zijnen name roemt;
Emanuel alleen toecoemt
Rechtvaerdigh d'eer en glory.

Pater Neyen. [1]

De namen dick den aert der menschen voorbescheyen,
En duyden 't amt dat haer na te bedienen staet;
Sict, keert *Iean* het is *naei*, keert *Neyen* ghy spelt *neyen*,
Dus *Jean Neyen*, die neyt, waer ghy hem grijpt oft laet.
Niet dat de Pater sich op 't cleermaken verstaet,
Geestlick en geestich is 't neyen, daer ick van sprcke,
Met monde, niet met hand, geen cappen, maer den staet;
Ney, Pater *Ney*, maer wacht dat 't garen niet en breke.

1 De vredehandelaar, in Jan. 1607 het eerst naar Holland gekomen

Het achtmaandig bestand.

(12 April 1607.)

Sijt wellekom, bestand, o juweel uytgelezen,
Voorbode van den Peys, elk is met dy verblijdt,
Dewyle ghy alreed', met dijns byweзens vlijdt,
Den schadelycken storm des oorloochs hebt belezen.
Ghy sult acht maenden lang voor ons bevruchtet wezen,
Indien ghy, 't welck men hoopt, met eendracht swangher zijt,
Godt geef dy veel gelucx, opdat, te rechter tijdt,
Een goeden vasten Peys ons uyt dy com gerezen.
Maer zoudt ghy, 't wert gevreest, van tweedracht vruchtbaer sijn,
End' onder schoon gelaet verbergen boos fenijn,

Oft, na een korte kalmt', ons baren groot onweder, —
Ick wensch dat d' achtste maendt dy mach zijn doodelyck,
Dat dyne schoone vrucht in 's moeders lijf verstick,
En zeg: adieu, bestand, en d' oorloogh kom ons weder!

Bestandsliedeken.

Nieu dicht gestelt, Tot prijs vermelt Van het Bestand;
Die hiet rebel, Zijt verclaert wel Vry volck, vry landt.

Den tijt is hier, dat wy God moeten dancken,
Die vrede-rancken spruyten nu lieflijc uyt,
dOorlochs dangier met haer bloedige stancken,
Moet nu vercrancken door het bestants besluyt;
Pax als een bruyt, met der laurieren croon
Verchiert, poocht om verwinnen claer
Allen tweedracht der sinnen swaer,
Dus wilt beminnen haer, Ghy crijcht ruste ten loon.
Wech Spaenschen wreet, met allen u ghesellen,
Wilt niet meer quellen Hollandi maecht vereert,
T' onrecht verweet haer voorstanders rebellen,
Pax comt herstellen haer eer ghevioleert,
Dus triumpheert; ras, *Fama*, u trompet
Laet met claerheyt soet clincken noch,
Haer eerbaerheyt doet blincken toch,
Nu moet selfs stincken doch Ghy die haer eer besmet.
Lof, die ghetrou dees maghet zijt gebleven,
Met goet, bloet, leven, haer eer hebt voorgestaen,
Edel Nassou, God wil u graci gheven,
Weerdich verheven, die 't wild hert hebt gevaen;
Siet hoe belaen *Invidia* is bang,
Omdat ten tijden claer, nu voort,
Wert sulcken blijden maer ghehoort,
Het strijden swaer versmoort, Waernaer ghewenst is langh.
Och hoe vreedsaem sou Belgica schoon bloeyen,
Neeringh sal vloeyen door *Iustitia* reyn,
Amor bequaem met *Concordia* groeyen,
Door *Pax* bespoeyen met *Veritas* ghemeyn,
Vry leeuwen pleyn, Lyber mocht over duyn,

In veldt-warant spaceeren vry,
Den ionghen genereeren bly,
Niets pretenteeren sy, De jaghers op den Thuyn.
Ie Maintiendray mocht,vast int herte schrijven,
Eeuwich sult blijven o Maget vroom vermaert,
't Bitter gheschrey, 't schelden, 't rebellich kijven,
Pax sal verdrijven d'Iniuriën beswaert,
tIs vry verclaert, lant, staet, volc, eer en macht;
Swijcht spaensche Iesuyten loos,
Al ist dat u sal spijten boos,
't Rebel verwijten broos Wert nu niet meer gheacht.
Prins en princes, dees maegt draeght reverenci,
Haer Excellenci helpt mainteneeren goet,
Teghen 't fines en die d' oprecht intenci,
Door Mars dissenci, brenghen onder de voet;
O *Pax*, u groet verquickt Neêrlandt belast,
Bellum moet wech met schanden vliên,
Men sal moort, roof, noch branden sien;
Neerlanden-zeventhien, Godt geef u vrede vast!

Het Testament van den oorlog.

Dits Testament van der oorloghe swaer,
Die heeft geduert soo langh en menigh jaer,
In Vlaenderen, in Brabant, in Gelderlant mede,
End' in Overyssel en noch menighe stede.

Ick, oorloghe, mach my nu beclaghen wel,
Van grooter sieckten die my brengt in noot,
Want ick ben int eynde van mijne dagen snel,
Subijt moet ick eynden sonder vertragen fel,
Want de ure naeckt nu van mijnen doot;
Maer eer ick vertrecke deur 's doots exploot,
En nochtans int Nederlandt so groot bekent,
Soo wil ick achterlaten voor cleyn en groot,
Elck in 't bysonder, een testament.
Indien ick de doot nu mach ontgaen,
Soo sal ick my tot practijcken keeren,
Om d' oorloghe noch sterker te houden staen,

Deur Mars' discipulen naer mijn vermaen,
En desulcke meerder quaet gaen leeren,
Ick sal daerin voeden princen en heeren,
Soo dat ick weder sal triumpheeren,
En brenghen alle landen in verseeren,
Jae veel meer als vooren sal icks' ruïneeren.
  Eerst laet ick sommighe potentaten,
Die menich mensche hebben ten eynde gebrocht,
Deur mijn tyrannije, groot boven maten,
Veel goets en schats tot haerder baten,
Die my hebben ghedient als wel bedocht,
En meer 't ghelt dan d' oorloge hebben gesocht,
Nochtans ontcomen zijn 's doots dangieren,
Al zijnser met teerlinghen aengherocht,
Datse van nu voortaen hun beter regieren.
  Nu laet ick voor de quade tyrannen,
Die deur my hebben gedaen veel quaet,
Opt decksel van oorloge, vrouwen, kinderen, en mannen,
Gedoot, berooft, dat sy sullen zijn verbannen,
Versteken als Cains moordadigh zaedt;
Sy sullen zijn sonder troost ofte raedt,
Gheplaeght met sieckten vol van confuysen,
Teghenspoet, tribulatie, in een sobere staet,
En ten eynde ghegeten zijn van de luysen.
  Voorts laet ick allen campioenen vailliant
Lof, prijs, en eere tot allen stonden,
Omdat sy haren Heere, aen elcken cant,
Hebben helpen beschermen haer vaderlant,
En in hunnen dienst hebben gheweest bevonden
Rechtveerdigh, getrouwe, niet valsch van gronden,
Niet wreet, tyrannigh, maer vol goede zeden,
Dies moetmen haer altijts lof vermonden,
En wenschen hun d' eeuwighe salicheden.
  Aen alle geestelijcke, goede persoonen
Laet ick voor een testament,
Niet seer veel goets tot haer verschoonen,
Also sy noch ter tijdt wel souden toonen
Kloosters ghebroken, en kercken gheschent,
Kelders sonder wijn, 't is elck bekent,

Solders sonder graen, ovens sonder pasteyen,
Beschaemde prelaten, een bijster convent,
Soo datse som sitten in droefheyts valleyen.
Noch laet ick, aen alle groote steden,
Veel lasten van imposten en' excijsen,
Al ist datse langhe hebben ghebeden,
Om in peyse te sitten end' in vreden,
Soo sullen sy behouden, niet weerdt om prijsen,
Haer mueren gheraseert, soo men can bewijsen,
Haer torens ontdeckt tot haer bederven,
Veel zijnder ghedaelt die meynden te rijsen,
Veel huysen verandert in hoven en erven.
Voorts laet ick, aen de platte landouwen,
Ghebroken casteelen en verbrande huysen,
De menighe moghen hun hooft wel krouwen,
Die deur my zijn ghecomen in 't benouwen,
Oock laet icker gebroken spuyen en sluysen,
Creupel en lamme menschen deur mijn abuyse,
Kooplieden vermoort en ghebrocht t' ondere,
Vrouwen ghescoffiert, en veel meer missuysen,
Die te lang zijn om verhalen hier in 't besondere.
Oock laet ick voor die mer vechten en kijven,
En met finessen hebben vergaert veel goet,
Den ghenen die voor een V een X schrijven,
Vergaderende also goudt ende silvere schijven,
Suypende daerdeur der armen bloedt,
Financhiers, woeckeraers, die hier met spoet
tGoet hebben vercregen, deur gierichеyts aert,
Dat weder van haer vertrecken moet,
En wederom voor den duyvel vaert.
Ghy schrijvers moet ick zijn ghedachtigh,
Want onder mijn bende wort ghy ghetelt,
Ghedenckt hoe ghy, in voorleden tijt onsachtigh,
Moest blijven by u vendel op schans oft velt,
Niet doende dan wandelen achter de straten,
Als rentenieren oft cooplieden met spoet,
Ick doot zijnde wort ghy alsdan verlaten,
Ghedenckt doch mijnder, het zy u vermelt,
Versint: ghy wint nu gemackelic 's heeren gelt.

Noch laet ick aen alle leghe weerden,
Die mijn volck hebben ghelogiert,
En hun om goet chiere te maken aenveerden,
Om groote winninghe so sy begeerden,
En hebben hun koffers met schat verciert,
Dat sy uytghestreken zijn en bestiert,
So met schoone woorden als ooc met ghewelt,
En hoe sy hun voort hebben gheregiert,
Dat sy zijn heere van Bijster-veldt.
Wapenmakers, spoormakers, en ooc sonder falen
Sadelmakers, en makers van buscruyt,
Die moet ick haer testament verhalen,
Opdat ickse oock als andere mach betalen,
Die moeten al na de haven van sinte Reyn-uyt,
Al hebben sy nae haer behaghen en besluyt,
Veel gelt en goedt aen mijn volcxken gewonnen,
Jae dickmael mede ghedeelt van den buyt,
Die sullen nu smelten als de sneeu van der sonnen.
Ghy meulders, die amunitie hebt ghemalen,
En 't koren vermanghelt om u eyghen profijt,
Siet toe eer ghy dat met u ziele moet betalen,
En alsoo in d'ongherechticheyt dwalen,
Wilt u bekeeren, t' is nu meer dan tijdt,
Als ist dat ghy daer deur wel geprospereert zijt,
En daermede nu leeft in wellust en in vreuchden,
Eer langhe daghen wordt ghy alles quijt,
Onrechtveerdich goet en doet niemant deuchden.
Hoort noch ghy backers oock hier overluyt,
Ghy moet mede gerekent zijn al in mijn bende,
Dit is u testament voor mijn besluyt,
Omdat ghy, in het backen van broot en beschuyt,
U niet recht en hebt ghequeten als den bekenden,
Ghy sult, van armoede noch, in het ende,
Niet weten wat doen deur alsulck bestieren,
Dan van beroytheit noch beedlen als arme blende,
Oft comen in het gilt van de bancquerotieren.
Ghy brouwers, die oock niet en hebt gemist,
U bier te lenghen ende seer te dinnen,
En opghetont met ghyle ende ghist,

Denckende 't wort gedroncken ende uytgepist,
Om schatten groot daerdeur te winnen,
Dits u testament, stellet in u sinnen,
Want hier teghen en is gheen beweeringhe,
Leert u knechten naeyen, u jongwijfs spinnen,
Want ghy sult sitten lang met sober neeringhe.
  Ghy loose soetelaers, die, met spijs en dranck,
Mijn hongherigen buyck eer placht te voeden,
Bidt vry voor my, ick ben ter doot toe kranck,
Want soo ick sterf, soo meucht ghy wel eerlanc
U nae couwer herberghe spoeden,
Wien sullet ghy dan meer connen vergoeden
U stinckende visch, kranck bier, en grof broot,
Dus maeck ick u, uyt medelijden groot,
Een mande, om u arm leven te behoeden.
  Veel oude soldaten, en vermincte krijgsknechten,
Die blijven ooc van mijnen testament deelachtich,
Dats magherlijck eten, naer mijn berechten,
Men salse casseeren, daer en wort niet te vechten,
Dus moghen sy wel wesen clachtich,
Voorts sullen som bevonden zijn, het blijct warachtich,
Armeloos, handelōos, ende beeneloos mede,
Dies wijse ick desulcke, te samen eendrachtich,
Te gaen loopen bedelen van stede tot stede.
  Ruyters, jonghers, en snoo tros-boeven,
Kakers ende mortepayen, my oock beschreyt,
Ghy pleecht door my niets te behoeven,
Mijn doot mach u wel te rechte bedroeven,
Het huys van selden-sat is u bereyt,
En soo ghy niet van u qua parten scheyt,
Een tucht-huys, galey, kaeck, oft galghe
Uwen hals en cromme handen verbeydt;
Ghy vult voortaen niet meer soo uwen balghe.
  Ghy vuyle, opghepronckte hoeren stout,
Die soo weeldigh onder my hebt gheseten,
En door oneerbaerheyt soo menich hert benout,
Jae geschent, van u vuylicheyt zijn opghegeten,
Bekeert u in tijts, eert wort te spade,
Aenveert de deucht, wilt nu eerbaerheyt leeren,

Neemt waer den tijdt der heylsamer ghenade,
Wilt met Magdalena tot Christum keeren,
U sonden nu beschreyt aen de voeten des Heeren.
Nu laet ick aen alle beuls oock hier naer
Sevenhondert schoone vergulde broecken,
Vervult met luysen, hier en daer,
Meer vergult met dreck dan met goude claer,
Want seer vele, in allen hoecken,
Sal men die qua straetschenders moeten soecken,
Die uyt sullen zijn om rooven en vanghen,
Maer haer eynde-veers staet al in de rechters boecken.
Nu wilt my al te samen bedancken,
Van mijn testament alsnu ghemaeckt,
Ick beginne van ure tot ure te krancken,
Ick valle in gronde ghelijck der mancken,
Die sonder kricken ter neder gheraeckt;
Daerom, ghy menschen, nu bidt en waeckt,
Ick neme oorlof, want ick moet sterven,
En tot Godt in liefden vierigh blaeckt,
Opdat ghy een salige Peys meucht verwerven.

Dubbelzinnige rijmen.

'k En vind niet quaedt
Dat men 't weerseght
Die dat afraedt
Heeft groot onrecht
Jae sich verlust
In ons verdriet
End des lants rust
Gheheel verniet

'T Bestant ons voorgheslaghen,
Is schadelick voort lant,
Sticht heymelick aenslaghen,
En voedet 's oorlochsplaghen,
Met onse schaed en schand,
Des eendrachts trouwe hand,
Oock gheerne sou belaghen,
Door twist end misverstandt.

Die den Peys bundich acht
De rechte waerheyt spreeckt
Hy is wel onbedacht
Die s' hun gheheel afbreeckt
Dat men soo seer aenpreeckt
Hoe cant ons wesen quaed
Dus hy vol wijsheit steeckt
Die s' aen te hooren raedt

Sich grouwelyck misgrijpt,
Die s' ontrou te zijn radet,
Di' er yet goets uyt begrijpt,
Sich wijselick beradet;
Ons allermeest beschadet,
Dat men se houdt verdacht,
Die sulcken Peys versmadet,
Mach met recht sijn verdacht.

Boeren-Litany.

Ach, wee ons arm lantvolc, waer zullen wij ons keren,
In dezen langen krijch? zal 't noch geen eynde zijn?
Zal den vreemden soldaat dan steets ons bloedt uytteeren,
End' roepen: *Or ça Iehan vilain, Or ça Coquin,* *Da!*
Zo wijse dan niet flucx van alles voor en stellen,
Wij werden met de lont gedreycht, in brandt gestelt,
Of moeten stracx, tot boet, hun een kluyt of twee tellen,
Elck onder zijn tailjoor, end' kopen zo met gelt *Pacem.*
Och, die peys duert niet lang, noch kan ons niet bevrijden,
Maer een gemeynen peys, bestandich end' oprecht;
Doch wilstu met de roed' noch langer ons kastijden,
Wij hebben 't wel verdient, wij kennen 't, du hebst recht,
Domine!
Ons ouders wierden eer, in hares weeldes dagen,
Oock zomtijdts gekastijdt, met 's oorloochs strenge roên;
Maer hebben noyt zo langh 's krijchs overlast gedragen,
Noyt zo veel quaedts geleen, als wij, och arme! doen,
In diebus nostris.
In 't sweet ons aangezichts, wij d'armen kost besueren,
Na d'aerde, vroech end' laet, neerbuygend' onze neck,
Doch voor den vreemdelinck wij tassen onze schueren,
Ja, zelfs ons huysgezind' lijdt dickmaels broodts gebreck,
Quia non est.
Het dorre Kempen-landt met pijne wij bevruchten,
Tot 's eygenaers ghenot, end' noodt van wijf end' kindt,
End' hopend' op het lest te beuren onze vruchten,
Eylaes! het slaet ons mis, want alles stracx verslindt *Alius.*
Sij plagen ons om 't seerst van d' hooch end' lege zijden,
Nu den kaes-jager boos, nu den vrij-buyter wreet,
Den meesten overval ons nu, zo lange tijden,
Doen de gemuyteneerd' end' andere meer, Godt weet *Qui!*
Elck is een dapper man, om ons wel op te scheeren,
De koopman achter d' hegh stil deur de beurs te ryen,
A la discretion op den boer vrij te teeren,
Maer niemant die, om ons van ongelijck te vryen, *Pugnet.*
Eylaes! wat helpt de klacht? wy roepen tot de doven,
De boer en heeft geen noodt; den huysman goedt gedaen,

Is Gode leedt gedaan, by schelmen die geern roven,
Die ons slaen end' misdoen in plaetse van te staen *Pro nobis.*
O Heere, die du kenst ons' swaren noodt end' quale,
Die goedertierlyck helpst den hulpelosen man,
Dees wolven van ons weert, end' haren loon betale,
Wie isser doch die hun te recht vergelden kan, *Nisi tu?*
De vrede dit gespuys kan plagen in 't gemeene,
Zij krijgen 't uyt den krijch, zulck volck in 't troebel vischt,
Dies 't arme Nederland' een goeden peys verleene,
Want du alleen ons' hoop end' alles machtich bist, *Deus Noster!*
Zo zal men eerlang zien hun moedtwil afgesneden,
End' voor 't lontrecht 't landtrecht in zijnen ouden schijn,
Zo zal men 't scherp geweer tot sickels krom versmeden,
End' d' eerste gulden eeuw end' goede tijdt zal zijn.
Zo zullen wy met lust eens mogen schrijven *Finis*,
Bij onze langh ellend' end' al 't geleden quaedt;
Zo den peys maer oprecht geduerich end' fijn is,
End' dy, o goede Godt! danck zeggen vroech end' laet.

Andwoord der soldaten.

De boeren werden daer geheten goede lieden,
Nu werden zy te recht boos end' ontrou geacht,
Scherpzinnich met krackeel end' valschen eedt t' ontvlieden,
Als haren landtsheer zeght, hun eysschende zyn pacht: *Da!*
Als zij die met proces lang hebben doen verlengen,
End' d' heer de halve pacht verpleyt heeft, tot een boet
Zy hem een mageren gans oft koppel hoenders brengen,
End' komen zo quansuys weer bidden met ootmoet *Pacem.*
Hy werdt noch niet betaelt, zy weten van geen tellen,
dEen pacht op d' ander loopt, zy bruycken vast zijn gelt,
Wil hy dan noch op 't lest een pacht oft twee quijtschellen,
O, dats een nobel baes, end' werdt als kacks gegroet *Domine.*
Zy dragen zich gelijck der landen eygen heeren,
Gaens' uyter huere, hun de nahuer komt voor al,
Met dreygementen zy all' ander pachters weeren,
End' roepen: niemandt ons 't landt onderhueren zal,
In diebus nostris.
Zy hebben gelts genoech, voor Richters, Advocaten,

Voor 't kaerdspel end' herberch; maer zo een koopman slecht,
Hun eenich gelt oft waer heeft op geloof verlaten,
Het zijn arm kalisen, de man verliest zijn recht, *Quia non est.*
Beschuldichtse voor recht van diefte dijner vruchten,
De richter dijn bewijs aenhore, voor gewis
Ghy verliest het proces; want 't zijn maer qua geruchten,
Met valsche eeden zij betuygen, dat het is *Alius.*
Zij hebben 't eeuwichlijck op onzen dienst geladen,
End' zijn doodt vijanden van d' armen oorloochs-man,
Hoe menich vroom soldaat is van hun oyt verraden,
Ja heymelyck vermoort? 't is waer, men zeggen kan *Qui?*
Wij hebben somtijds wel van haren kost genuttet,
Uyt groten hongers noodt, dat staet den krijchsman vrij,
Die hun voor het geweldt der vyanden beschuttet,
Zo hy zich des beklaecht, d' huysman zelf krijchsman zij; *Pugnet.*
Wij weten hoe fraey zy de lorren konnen draeyen,
Ontstelende 's landts recht, met schalckheyt end' bedroch,
Zy doen wel hun profijt met alles wat zy maeyen,
Maer hebben kruys noch munt, voor d' eygenaren, noch
Pro nobis.
Dit trouweloos gheboefft deur d' oorloogh werdt benouwet,
Wij krijchsliên straffen hun, na dijn gherechticheydt
End' haer verdiensten, Heer! want ieder man aenschouwet,
Dat niemandt hun dees roed' des oorloochs heeft bereydt,
Nisi tu.
Wil dees snoo boeren weer in d' eersten staet herstellen,
Hervorm hun dubbel hert van allen arghelist,
Dat zy hun handel voorts met trou end' eer versellen,
Vermorv hun straff ghemoedt, want du almachtich bist, *Deus!*
Zo zullen zy welhaest dijn toornicheydt zien swichten,
End' tgantsche Nederlandt van 's oorloochs plaech bevrijdt,
Zo zullen wij ons meed' ten landtbouw gaen verplichten,
Opdat alsdan oock zy de weeld' end' goede tijdt *Noster.*
Zo zullen wij na wensch geraecken tot een eynde (last;
Van ons armoed', end' 't landt van 't Spaensch juck zien ont-
Och, off 't de vyandt slechts in goeder trouwe meynde,
tBegin dick wel behaeght, maer 't eynde draegt de last!

De Spaansche onderhandelaars uit een onvriendelijk oog bekeken.

Pater Ney: Ung moyne cordelier,
Fin regnard, bon courtier,
Fils de père et mère Calviniste
Seditieux, trahistre machiaveliste;
Cest oeuff couvé d'ung crapaut
Est né, ce moyne bazélique,
Pour decepvoir le pauvre evangéliste.
Crauwel: Ung Allemand, grand biberon,
Marchand larron, banquerouticr,
Est accosté de compaignon,
De monsieur le Cordelier.
Spinola: Ung gentilhomme Génevois,
Fils d'Italus, marchant courtoys,
Prudent comme un serpent,
Ambitieux et vigilant,
En guerre prompt, vaillant,
Comme Lieutenant est allé en Hollande
De par le Duc de Brabant.
Richardot: Un Borguignon sallé,
Bien masqué Espaignolisé,
De maistre d'école hault élevé,
Ung lion ravissant, venu à Président
Est envoyé en Hollande,
Pour tromper les bonnes gens,
Par ordre du Duc de Brabant.
Mancicidor: Ung Espaignol, hardi Maran
Et secretaire du roy d'Espaigne,
Superbe, loux, arrogant,
Jésuitique, pernicieux, infâme,
Pour l'inquisition à mal a donné l'ami,
Et s'employe de conseiller,
Au duc de Brabant bon ouvrier.
Verreycken: Un Brabançon fin hypocrite,
Dissimulé, lièvre, grand charlatan,
C'est l'audiencier du Duc de Brabant. —

Ces quatre joueurs de farces,
Pour piper les Hollandois,
Masques, Jesuites, Espaignolisés,
Accompagnés de deux vilains ministres —
D'ung frère Cordilier liste,
Et d'un Alleman banqueroutier adroict —
Sont envoyés de leurs maistres, on voit,
Du Pape, du roy d'Espagne, avec bonne instruction,
Du duc de Brabant, Jesuite sanguineux,
Attendroit-on de leur besoigne aulcun bien d'eux? —

Bestands-Waarschuwing. [1]

Oordeelt hier met verstandt, Oft goet zy het bestandt,
Voor 't ghemeen vaderlandt, Te maecken in Nederlandt.

O ghy vereenicht land, bestandich eer ghebleken,
Te rechte nu beswaert om van bestandt te spreken,
Met die u niet bestaen te maecken een bestandt,
Bestondet u zoo ras het bestant weer te breken,
Bestandich eer ghemaeckt met 't gheheel Nederlandt? —
Door onbestandich standt soo comdy in de schandt,
t'En can niet wel bestaen sulcx onbestandich dryven;
Soo ghy bestandich bleeft, soo waert ghy haest vermant,
Die u bestandich soeckt, door valsch bestandt, t' ontlijven;
Wat *Io el Rey* [2] verstaet zal hy bestandich schrijven,
Maer sijn bestandt bestaet in onbestandicheydt.
Bestandich was hy noyt, sal onbestandich blyven,
Merct ghy niet door bestandt dat hy u heeft verleydt?
Berooft van u verstandt, bestaende in vrijheydt?
Soo haest als ghy bestondt bestandt met hem te maecken,
Een onbestandich standt heeft hy u aengheseydt;
Maer onbestandich snoodt is hy in bestandts saecken,
Want staende in bestandt, moet noch bestandich waecken;

1 „De Spaanschen zogten Bestand en hielden lang bedekt, dat zij geene Vrede, wel Bestand, op billijke voorwaarden sluiten konden." Wagenaar.

2 's Konings spaansche onderteekening, de ergernis der vrijheidsgezinde Nederlanders.

Wat helpt dan sulck bestandt? — gantsch niet met allen doch.
Door 't bestandt onbestandich sult in onverstandt raecken,
Door dien dat uwen standt staet onbestandich noch;
Maeckt eerst bestandt te saem, en wacht u voor bedroch,
Wilt ghy bestandicheyt in goet bestandt behouwen,
Wacht u vant 't Spaens bestandt, of 't sal u naemaels rouwen.

De Gezanten in Antwerpen.

[„De vreemde gezanten, daartoe van de Staten gemachtigd, belegden eene samenkomst te Antwerpen, waar zij het eindelijk over de voornaamste punten eens werden." Van der Kemp, *Maurits*, III. bl. 66.]

O Antwerpen seer triumphant,
De heele werelt door ghepresen,
Uwen lof en can aen elcken kant
Niet ghenoech wtghelesen wesen;
Soomen in de cronijcken mach lesen,
Sijt ghy boven alle steden schoon,
So moet elck mensch ooc dan, door desen,
U wel toewenschen alleen de croon.
Bidt Godt gemeyn, wt liefden reyn,
Dat uwen lof seer saen voortaen,
Geduerichlijck over 't aertrijck
Altijt mach blijven staen.
Negen maenden al inden Haech,
Quamen by een veel Potentaten,
Hoorden 't bedroeft Nederlants geelaech,
Dat schier oock scheen van elck verlaten,
Ick hope 't sal wesen t' onser baten,
Dat wy d' oorloch sullen worden quijt,
Moghen wy dit van God noch vaten,
Soo sal elck mensch wesen verblijt.
Wel veertich jaer, 't is openbaer,
Heeft d' oorloch geduert, betruert
Heeft menich helt, het wort vertelt,
En met de doot besuert.

Onsen edelen heer den Marquis 1,
Hevet versocht met diligenci,
Dat die ambassadeurs, seer wijs,
Souden comen met reverenci,
Hier t' Hantwerpen tot assistenci,
Om te tracteeren peys ofte bestant,
Om t' accordeeren met zijn Excellenci,
Al vant bedruckte Nederlant.
Wy hopen al, dat God noch sal
Aensien nu onsen staet, seer quaet,
Die elck besuert, lanc heeft geduert,
En maect ons desolaet.
Den achtsten dach van February,
Ginck den Marquis, met al zijn heeren,
Buyten de stadt met herten bly,
Met zijn gheselschap om te vereeren,
Maer voor die reys moest wederkeeren,
Tot sanderdaechs opt selve pas,
Doen sachmen 't volc noch meer vermeeren,
Doent recht bescheyt ghecomen was.
Den Marquis doen', met herten koen,
Haer lustich tegen quam, ten Dam,
Daer hy door reet, soo elck wel weet,
Als hy haer comst vernam.
Daer hy doen in zijn coetse sadt,
Daer is hy lustich wtghetreden,
Ghinck haer teghen al op den padt,
Buyten den Dam met eerbaerheden,
En, met fraey redelycken zeden,
Embrasseerden hy seer gratieus,
En Richardot zijn best meê deden,
Om t' ontfanghen d' ambassadeurs.
Den Marquis heeft, al ongesneeft,
Haer in zijn coets gheset, seer net,
Die daer expert ghetrocken wert,
Al van ses peerden vet.
Elck mocht aenschouwen, verstaet wel dit,
Hoe fraey dat trocken de Spaegnaerden,

1 Spinola.

Vijf en vijf al in een ghelidt,
Maer de gildebroeders, als d' onvervaerden,
Die haer als broeders tsamen paerden,
Trocken als helden lustich int pleyn,
Voorwaer haer cruyt sy niet en spaerden,
Elck meriteerden een capiteyn.

De Coloveniers, seer veel ghetiers
Maecten sy met haer cruyt, seer luyt,
Maer ooc goetront, niet stil en stont
Die schermers int besluyt.

Het was seer wel der heeren danck,
Als sy hoorden, al op die vesten,
Seer lustich der trompetten gheclanck,
Diemen hoorden in Oost en Westen;
Int spelen deê elck sijn besten,
Om te verwerven prijs en eer,
O Heer! keeret doch soo ten lesten,
Verleent ons gheen oorloghe meer!

Wel menschen acht-duysent met macht,
Liepen al om te sien dees liën,
Door hope bloot en blyschap groot,
Om wat goets te gheschiën.

Den Marquis heeft haer, op die reys,
Met haren staet, naer recht en reden,
Gheconvoyeert naer haer paleys,
Doen weder in zijn coets ghetreden.
Nu dient den Heer crachtich ghebeden,
Dat hy dees heeren allegaer
Wilt verlichten met zijn wijsheden,
Gheven zijn Heylighen Geest aen haer!

Ghebenedijt is t' allertijt,
O Heer! u heylighen naem, eersaem,
Gheeft ons ghewis dat salich is,
Onse siele bequaem.

Princelijcke God! in uwen hant
Hebt ghy de herten ende nieren,
Gheeft vrede in ons Nederlant,
En wilt haer herten soo regieren,
En door u ghenade haer doch bestieren,

Om te verdrijven Mars, den bloethont,
Wy bidden dan, door goey manieren:
O Heer! ons doch uwen vrede jont!
Och Princen dan, met alleman,
U nu tot bidden spoeyt, uitroeyt
U sonden saen, soo salt wel gaen,
Als elck in liefde groeyt.

Het Bestand.

I.

Verblijt u, o bedruckt Nederlandt!
Dat men lang heeft sien treuren,
En verdruct van Mars, den tyrant,
Die den vrede ghinck scheuren,
Met *Ira*, die ons bedroghen heeft,
Wiens borsten hy ghesoghen heeft,
Dat men lang' heeft sien dueren.
O ghy fellen Mars, wreeden bloethont!
Met allen u dienaren,
Met Pluto ghy dees reden vont,
Om Belgica te beswaren,
U wreetheyt ghy ghenieten wout,
Dat ghy veel bloets verghieten sout,
Maer ghy moet nu verharen.
Als Jerusalem liggen ons mueren pladt,
Door *Invidia* moordadich,
Jeremias beweende die heylighe stadt,
Wy weenen oock ghestadich;
Wiens hert en sou niet scheuren dan,
Die siet al dees doleuren an,
Door tweedracht onghenadich?
Maer 't ghebedt der rechtveerdigen goet
Is voor den Heer ghecomen,
Dat doch al het onnoosel bloet
Tot hem sou zijn ghenomen,
Opdat wy, bedruckte nacie cleyn,
Souden comen in 's Heeren gracie reyn,
dWelck ons ziele mach vromen.

Maer wat prijs en lof can men dien
Toeschrijven, die heeft begonnen
Van bestant te spreken voor alle liên,
En sulcx oock heeft verwonnen!
Bevrijdt is hy van doleuren al,
Een grooten loon hem ghebeuren sal,
Dat wy niet wtspreken en connen.
Salich sijn de voeten, die treden daer
Na den vrede lofsame,
Van de bruyloft des Lams sullen sy, eenpaer,
Eten seer bequame;
Een hemelsche spijse is haer bereyt,
Soo de Schriftuer ons claer oock seyt,
Kinderen Godts is haren name.
Pater Ney, die is den inventeur,
Om 't bestant te vercrijghen,
Seer grootelijcx tot ons faveur,
Hoe soumen dan verswijghen,
Zijnen lof die in memorie blijft!
Maer tot Godt men dese victorie schrijft,
Daer alle kniên voor nijghen.
Wel vijftich jaer, oft daer ontrent,
Duerden al dees allarmen,
Niemant en quam in ons ellent,
Eylacen! yet beschermen;
Menich weeu en wees gemaeckt gewis,
Elcx man ter doot gheraeckt oock is,
Maer Godt wou sulcx erbermen.
Maer Godt, die herten en nieren doorsiet,
En wilt ons niet verlaten,
Maer comt ons helpen wt verdriet,
Hy verweckt veel potentaten,
Door dry coningen wort Mars verdreven sterck,
Want Vrancrijck, Engelant, en Denemerck
Comen ons nu ter baten.
Int 's Gravenhaegh' zijn eerst vergaert
dAmbassadeurs ghelijcke,
Daer de sake eerst is verclaert,
Al vant heel Christenrijcke,

Hoe dattet heel onder de voeten lach,
Het gheen dat Godt versoeten mach,
dWelck nu al is publijcke.
Den coninck gaf volcomen macht
Aan den hertoch vol wijsheden,
Om 't landt te brenghen tot eendracht,
Dat schier heel was vertreden,
Och, Mars! ghy int verstranghen sneeft,
Den Marquis 't vlies ontfanghen heeft,
En wel verdient met reden.
Inden Haegh' is hy oock ghereyst,
Hy was daer bly ontfanghen,
Meynde de sake ongheveyst,
Naer vrede hadd' hy verlanghen;
Nochtans eenen helt grootmoedich wis
Hy in d' oorloogh' voorspoedich is,
Die de wapens can omhanghen.
In dees saken was hy diligent,
Alsoot wel is ghebleken,
Om de Staten van Hollant excellent
Van desen vrede te spreken;
Sy, als wijse heeren machtich al,
Gaven ghehoor eendrachtich al,
Wouden sulcx niet versteken.
Februarij den neghensten dach [1],
Doen sachmen arriveeren
dAmbassadeurs, alsoo elck sach,
De Staten om t' accordeeren;
Quamen, naer ons verlanghen fijn,
tAntwerpen daerse ontfanghen sijn
Vriendelijck, dees edel heeren.
Graef Willem [2] ende Barnevelt,
Den President [3] eerweerdich,
Mijn heer van Breedero [4] ghestelt,
Moet hy hier sijn expeerdich,
Secretaris Aertsen [5] ick prijsen moet,

1 Zie hier voren. 2 Graaf Willem Lodewijk van Nassou.
3 Richardot. 4 Walraven, Heer van Brederode.
5 Cornelis Aersens, Griffier der Algemeene Staten.

En Jan [1] Aertsen oock eer bewijsen vroet,
Die hiertoe waren volveerdich.
Al op des heeren stadthuys,
Hebben sy den raedt ghehouwen,
Daer 't volck daghelijcx, met ghedruys,
Quamen sien, mannen en vrouwen,
Alsse versaemden ghelijckelijck,
Yeghelijck ghecleet seer rijckelijck,
Alsoomen mocht aenschonwen.
April ses is ghesloten doen,
Daer elck na had verlanghen,
Eendrachtig bestant met herten coen;
Laet ons, met blijde sanghen,
Loven Godt der heerscharen goet,
Dat elck d' accoort bewaren moet,
tGheen dat wy nu ontfanghen.
Elck sal onder zijnen vijghenboom,
Met vrede, moghen rusten,
Ende ghebruycken der reden toom,
Elck naer zijns hertsen lusten,
Vol heuninck en melck sal Belgica
Nu vloeyen, soo dat elck slaet ga
Sijn ziel, en 't quaet wtblusten.
Den coopman te water en te lant
Sal reysen, na sijn begheeren,
De schepen sullen, seer abondant,
De steden nu avanceeren,
Met neeringh' vol abondancy,
Al tot des lants playsancy,
Seer lustich assisteeren.
Borias, o Godt der baren groot!
Ende Neptunus milde,
Het scheen eylaes! dat ghy waert doot,
Bellona wist waert schilde,
En Invidia vol moordadicheyt,
De sulcx door onghenadicheyt,
Die ons dit eyken pelde.
De laucen sullen in seysens sterck,

[1] François, den Heer van Sommelsdijk? —

Met vreuchden, nu verkeeren,
De sweerden, neemt hier wel op merck,
In ploechysers met eeren,
Den landtman met betrouwen want
Die sal nu lustich bouwen 't lant,
Dat gheef den Heer der Heeren!

Maer broeders, merckt wel op het slot,
Ick segt u sonder ghecken,
En wilt doch der heerscharen Godt
Tot gramschap niet verwecken,
Ick bid u doch dees reden smaeckt,
Siet, dat ghy met Godt ooc vrede maeckt,
Wilt den ouden Adam wttrecken.

Wat baedt den vrede van 't lichaem,
En u lusten te ontknoopen,
Als die arm ziele bequaem
dOorlogh' sou becoopen?
Van de gramschap ick moet stellen, want
Sulcx eylaes! inder hellen brant
Sou moeten sijn gheroepen.

Soo dan verblijdt u inden gheest,
Met eerelijcke seden,
O ghy inwoonders, minst en meest,
In dorpen en in steden,
dWelck langhe in doleuren lach,
U nu den vrede ghebeuren mach,
En den twist wort vertreden.

Temperancia heeft *Pax* byder handt,
Concordia lofsame,
Die gaet met *Justitia* triumphant,
Met *Charitas* bequame,
Want sy des oorlochs blusters sijn,
Al dees vijve ghesusters fijn,
Heylich is haren name!

Maer dees blijschap is gheschiet,
April veerthien ydoone,
Met een heerlijcke triumphe siet,
En een stellagie schoone,
Soorment wel approbeeren mach,

Elck dat publiceeren sach;
Voor alle man ten toone.
Och prince, looft Godt, den autheur
Van alle dese saken!
Dat wy doch, tot ons faveur,
Den peys oock moghen smaken;
Int hemels palleys ghelijckelijck,
Daer Godts liefde groeyt seer rijckelijck,
Dat wy daer moghen raken!

II.

O Belgica, bloeme pleysant, Leeft nu vry sonder trueren,
Want ghy soe lange aen eenen kant, Hebt geleeft in groot erreure,
En dat door die oorloge wreet en fel, Die u schatten en scheirden en was rebel,
tEn mach haer niet meer gebeuren.

Dat heeft geduert zoe langen tijt, Omtrent de viertich jaeren,
O Nederlant, weest nu verblijt, Wilt vreugde openbaeren,
Al hebt gy lange gekermt, geclaeght, Oorloge wort nu van u (verjaegt,
Leeft nu vry sonder beswaeren.

Wat zuldy nu gaen maken al, Mars' dienaers al te samen,
Die daer menich zijn in getal, Zy mogen haer wel schamen;
Wat hebben sy bedreven int Nederlant? — Gestolen, gerooft, (gemoort, gebrant,
Dat zijn haer beste famen.

Vrouwen en dochters geschoffiert, Dat waren haer beste wercken,
Steden en dorpen gepilieert, Te verbranden huysen en kercken,
Elck moeste sijn lijf rantsoenen saen, Meer als den Turck oyt Christen heeft gedaen,
Hoe kan men daer deucht wtmaecken?

Dit zijn al de vruchten claer, Die van d'oorloge sijn gecomen,
Menich mensche doen suchten swaer, Haer koeyen en peerden genomen,
Sy zeiden 't was al crijchsgebruick, Sy haelden het coren groen (van den struick.
Wat macht haer nu al vromen? —

Sy moghen 't wel beclaghen seer, Dat orloghe moet verharen,
Haer groote gagies en loopen niet meer, Van alle Mars dienaren,
Het moester al teren op den boer, Capiteyn, soldaet, knecht, (en hoer,
Al die int Nederlant waren.

Dan wisten sy noch eenen loosen vont Van mutinatiën op
te rechten, (viere slichten,
En beschreven die dorpen daer terstont, Of sy wildense metten
Soe werden die huysliên overal geplaecht, Des nachts van ha-
Men souder een liedeken afdichten. (ren bedde gejaegt,
Daer waeren de sommige soe seer verblijt, Om de repartitie
te maecken, (te geraecken;
En beschreven die dorpen breet en wijt, Zoe wisten sy aen gelt
Maer, eylasen! het is nu al verkeert, Sy hebben een ander
Haer micken dat sijn al staerten. (lesse geleert,
En oick veel anderen int gemeyn, Die haer by den crijch
plachten te geneeren, neeren,
Die moeten oick leven int geweyn, Haer profijten siet men mi-
Haer groote vocaciën sijn al gedaen; Die plachten te rijden die
Soe siet mense declineeren. (moeten nu gaen,
Deen voor dander nu, hoort mijn vermaen, Ick en wilts haer
niet verwijten,
Ziet men in banden van ysere slaen, Het is wel om te spijten;
Sy schendent al, cleyn ende groot, Soe menigen huysman
Sy moesten 't al ontsplijten. (naeckt en bloot,
Sy meenden dat eeuwelijck dueren sou, Den huysman te
bederven, (sterven,
Van de doot en hadden sy geenen grou, Sy en dochten niet op
Sy mogen wel bidden den Heere divijn, Dat hy se wilt gena-
Dat sy sijn rijcke erven! (dich sijn,
Orlof commisarissen triomphant, Ick bid u om een bede,
Cornels, capiteynen, en lutinant, Ick segge adiu hier mede,
Vaendraghers, sergiants, en corporael, En alle soldaten prin-
Laet nu den huysman in vreden! (cipael:
Princelycke Godt omnipotent, Een heer boven alle heeren!
Die van alle dingen is regent, Wilt tweedracht van ons keeren,
En haet en nijt, die quaede beest, Die ons beswaert heeft alder-
Dat sy eendrachticheyt leeren. (meest,

III.

Belgica plaisant, Wilt u nu verblijden,
Schoon edel Nederlandt, Want gheen vyant,
En sal u nu bestrijden, In vrede, peys, bestant,

Door d' ambassadeurs want, Die peys quamen maken;
Lof en danckt Godt ghelijcker handt, Dat wy aen peys ghera-
Bidt al ghelijck Voor d' edele, hoochgheboren (ken.
Philippus, coninck groot Vant Spaensche rijck,
Voor Vrancrijck wtvercoren, Voor Enghelandt minjoot,
Al dees Monarchen groot, Met den coninck van Denemercken,
Hebben ghedaen haer best exploot, Om den peys te versterc-
Met groot jolijt Waren sy willecome, (ken.
Al dees ghesanten vroet, Elck was verblijt,
Om d' ambassadeurs vrome, Te sien al met spoet,
Dese peysmakers goet, Bidt voor haer t' aller uren,
Die ons van d' oorloogh' verwoet Verlossen, sonder treuren.
Seer vriendelijck Malcanderen sy ontfinghen,
Dees edele heeren wijs, Diligentelijck
Sy al te samen ghinghen, Int collegie propijs,
Met rade wijs, Aldaer sy doen, verheven,
Hebben elck haer advijs Tot peysmaken ghegheven.
Peys en bestant, Dat is nu vast ghesloten,
Seer vast gheaccordeert, Bly abondant,
Tusschen dees Bontghenoten, Die peys hebben begheert,
Gheconcludeert Bestant aen beyden sijden, (blijden.
Den veerthiensten dach April expeert, tAntwerpen met ver-
Op Palmsondach Sachmen al d' edele heeren,
Met vreuchden sonder ledt, Met peys verdrach,
Op stadthuys bancqueteeren, En scheeren een bancquet,
Magher noch vedt En was daer gheen ghebreken;
Die heeren vander stadt en wedt, Bleven daer niet versteken.
Met goet accoort, Soo zijn dees heeren machtich,
Seer vriendelijck ghescheên, Alsoot behoort,
In liefde, peys eendrachtich, Als peysmakers certeen,
Blijschap niet cleen T' samen aldaer bedrijven,
Onder al stadt ghemeente reen, Verheuchden mans en wijven.
Peys generael Is ons nu willecome,
In Belgica eerlanck, Daer principael
Ons naer verlanghet vrome, Om te gaen vry en vranck,
Sonder bedwanck, Door steden en door landen,
Hierom looft Godt al met ghedanck, En met ghevouwen han-
Elck in sijn stijl, Te lande sal floreeren, (den.
Te water ook publijck, D' ambachtsman subtijl,

Die sal nu weer besoigneeren Sijn ambacht constelijck,
Den coopman rijck Sal nu weer prospereeren,
Die schepen op zee al ghelijck Sullen in peys laveeren.
Den landtman sal Nu weêr den acker bouwen,
Met vrede breet en wijt, Sijn beesten al
Opt velt en stal behouwen, Daer meê doen sijn profijt,
Met groot jolijt Sijn vruchten weer vergaren,
Die hy door d' oorloch worde quijt, Dat sal hy nu bewaren.
Ghy, borghery, Comt nu oock wt beswaren,
Verlost van smert en pijn, Ghy, schippers vry,
Sult nu laveeren, varen, Waert u ghelieft te sijn,
Olie, suycker, wijn, Vijghen, rosijn ons bringhen,
Met aller vremde biere fijn, Om vrolijken te singhen.
Ghy voermans meê, Met u peerden en waghen,
Nu wilt vry rijden voort, Door dorp en steê,
Men sal u niet meer plaghen, Noch vraghen naer paspoort,
Stringhen noch coort Niet meer ontstucken snijden,
Ghy sult ghelaên in vrede voort Met kar en waghen rijden.
Ghy boden al Sult nu weer brieven draghen
Overal, breet en wijt, Het volck sal trecken,
Te schepe, waghen, Naer haer vrienden verblijt,
Die in langhen tijt Malcanderen niet en spraken,
Sullen nu al, subijt, Vrientschap en vreuchde maken.
Meulens noch huysen Salmen niet meer branden,
Ghelijck men heeft ghedaen; Alsulcken abuysen
Moet nu al wt ons landen, Met d' oorloch, wech gaen,
Maer nu voortaen, Meulenaers, maelt met vreden,
Maelt vry met alle winden saen, In dorpen ende steden.
Sijt oock verblijdt, Ghy visschers en zee-lieden,
Vangt nu harinck en vis, Want nu groot profijt
Daerdoor u sal gheschieden, In corten tijt ghewis;
Dien tijt nu is Comende in dees landen,
Looft en danckt Godt den Heere fris, Al met ghevouwen
handen.
Den edeldom Haer sullen oock verblijden,
In peys en vreden eêl, Opmaken wederom
Huysen aen allen sijden, Speelhof en schoon prieël,
Menich slot, casteel Salmen opmaken schoone,
Comen daer, sonder crakeel, Met vreden weêr op woonen.

Looft Godt den Heer, Die ons nu heeft ghegheven;
Peys, vrede, en bestant; Bewijst hem eer,
Lof, prijs, en danck verheven! dAmbassadeurs ghesandt,
Wt Vranckrijck en Enghelandt, Ende oock wt Denemercken,
Sy hebben nu den peys, bestant, dAccoort ghesloten stercken.
Ter eeuwigher memori, Soo moeten al haer namen
Ghemelt zijn openbaer; Prijs, eer, en glori,
Met grooten lof haer famen Sijn weerdich vertelt maer,
Die waren daer ghesant, Dees edele heeren,
Om peys, bestant, en vrede claer, Met vrientschap t' accordeeren.
Sijn Excellenci, Marquis Spinola verheven,
Hy heeft sonder respijt, Groote deligenci,
Ghetoont en oock bedreven, Om d' oorloch en strijt
Ons te maken quijt, Wt die seventhien landen,
Godt lof! 't is nu gheschiet subijt, Door de heeren met verstande.
Prijs, lof, eer jent Moet al dees heeren wesen,
Daer toe vercoren zijn Mijnheer de President,
Metten Audiencier ghepresen, Mancicidor fijn,
Lof den Heer devijn! Minnebroeder Jan Ney
Was den bode van den peys, Met pijn reet over berghen en hey.
Oorlof voor al, Wilt Godt den Heere loven
Voor zijn ghenade goet! Belgica nu sal,
Die scheen, gheheel verschoven, Te legghen onder de voet,
Nu weer met voorspoet, Met vrede triumpheeren,
In neering, welvaert, overvloet; Amen, o Heer der Heeren!

IV.

(Krijgers-klacht.)

Mayken, mijn lieff, wat sullen wy maken,
Valemedios, in dit bestandt?
tBringht quade neringe al in de saken;
„*Si Signore*, ruymt het lant."
Elders te gaen, 't waer groote scant,
Naer huys te comen naeckt ende bloot,
Soo laet ons spelen, Al sonder quelen
Schabbeken wt, het spout in noot.

Ma dona catta, la mala cankere;
Bella Florentia, geeft ons raet!
„Niet en vertoefft, ghy Venus jankere,
Want ghy leeft in soberen staet;
Siet dat ghy naer Italiën gaet,
En roept schou-vegher sonder leer,
Naillen en spellen, Die sullender gellen,
Want den crijgh en deucht niet meer.”
Par la tête, que je porte
Moeten wij door? — „oui, monsieur.”
Laes, madame, niet een corte,
Brenghen wy thuys voor ons labeur;
La guerre est morte; met groot getreur,
Moeten wij in den rouwe gaen,
En gaen wercken Op al de percken,
Dat heeft ons dit bestant ghedaen!
„*El robor* is schoon, en ghy moet mede
Adiu goet Ser, goet conter-man;”
Bewijst my nu een anderen stede,
Daer ick my nu in betoonen can!
„Goet boy, master, ick en can
Der oe niet helpen, soo ghy siet,
Gaet weven, gaet breyen, Gaet schapen weyen,
Want den crijgh en doecht er niet.”
Post hondert dausend slendermenten,
Wat sullen wy maken, moeder mijn? —
„Mijn lieber Hans, wy en hebben geen renten,
Sconckt soo garen den coelen wijn;
Het salre noch moeten gewassen sijn,
Eer dat den coninck ons betaelt,
Soe laet ons proeven Het lant te ploeghen,
Want den crijgh ons provers smalt.”
Wy arm bedroefde Nederlanders,
Die den crijgh laes! hebben ghedient,
Wy haddent oock veel liever anders,
Want dit bestant en is ons gheen vrint;
Ja, waren sy soe wel ghesint,
Sy zouden leven onghetreurt,

tMocht voor desen Wel anders wesen,
tIs misschelijck hoe langh dat duert!

V.

(Krijgers-afscheid.)

Boto a dios moet ons begheven,
Que mal negotio wordt hier ghedreven,
Dat wy moeten schampen oft ruymen
Met onse pocken ende fluymen,
Onder eenen schielicken peys oft bestandt,
Al uyt dit goede Nederlant!
Ma Catzo is oock qualijck ghesindt,
Meynde hem hier te maecken bemindt,
Comende van Napels seer delicaet,
Nauwelicx overcomen, siende hun quaet,
Sy moeten oock voort, al sonder sneven,
Ende onse goede Nederlanden begheven.
Serre den Conterman, met sijn ghespuys,
Lest overkomen met groot ghedruys,
In 't rooven en steelen seer dapper ter handt,
Moet oock gaen keeren naer Enghelandt;
Want den peys oft bestant deser landen verheven
Hun seer luttel oft niet sullen gheven.
Par la teste d'ung veau, niet wel te vreden,
Mach wederom sijn landt gaen betreden,
Hoewel hy blijft onsen naeste ghebuyr,
Spitten, ploeghen, en spaden valt hem te suyr,
Hy hoorde veel liever de trommel slaen,
Dan weder nae syn landt te gaen.
Hundert tausent Slappermenten wordt ooc confuys,
Qualick betaelt te trecken naer huys;
In somma, 't is alomme quaet bestier,
Want sonder geldt en tapt men gheen bier.
Moet ons *Boto a Dios*, *Ma Catzo*, *Serre den Conterman*,
Par la teste d'ung veau, ende *Hundert tausent Slapper-*
menten begheven,
So moeten de landen in vreden leven.

VI.

Sult ghy, o Nederlant, dan nu eens sien den tijt,
Den langhghewenschten tijt by jonghen en by ouwen,
Dat ghy van 't bloedigh sweert van *Mars* sult sijn ghevrijdt,
Welck u! eylaes! soo langh gehouden heeft in rouwen?
O, God gheve dat sulcks gheschie ter goeder trouwen,
Dat 's vredes olijftack gheen schaedlick' adders hoed',
Maer dat het langh bestant een vollen peys uitbroed',
Een peys, die eeuwichlick bevrijden mach uw' heerden,
Opdat soo d' oorlogh weer vertreck in d' helschen gloet; —
God sy in d' heemlen eer, den menschen peys op eerden!
O wee het volck dat steeds des oorloghs plaghen lijdt,
En hoort den donder van musketten en cartouwen!
O, wel het volck dat steeds ins peys aenschijn verblijdt!
tMach in een veylge rust haer vaders erven bouwen;
Maer moet men niet weerom sich op d' oorlogh betrouwen,
Als ons d'onvaste peys meer quaets dan d' oorlogh doet,
En 't veeljarigh bestandt becommert 's lands voorspoet?
Maer moet men weerom oock den vrede niet aenveerden,
Als door een goet verdrach 's lands vrydom werdt vergoedt? —
God sy in d' heemlen eer, den menschen peys op eerden!
Het is nu veertigh jaer, dat ghy u selfs bestrijdt,
Onsinnich Nederlant, en, sonder te verflouwen,
De heele Christenheyt tot een tooneel ghedijdt,
Waer menich treurspel haer voor ooghen werdt gehouwen;
Het scheen ghy d' oorlogh hadt voor eeuwigh moeten trouwen,
Maer, siet, men u althans, in plaets' van peys, voordoet
Een langdurigh bestant, 't welck eenen vrede voedt,
En is den besten wech tot peys, dien wy begeerden;
Dus, o landsaten, singht, met een danckbaer ghemoet:
God sy in d' heemlen eer, den menschen peys op eerden!
tIs beter, ghy d' oorlogh door een bestandt nu slijt,
Om voorts des armen volcks bloetstortinghe te schouwen,
Dan dat ghy langher u na d' overhand bevlijt,
Om s' oorloghs twijfligh eynd met meer bloets te bedouwen;
De groene lauwerkroon is lieflicker t' aenschouwen,
Dan de bleeck' olijfkrans, maer haer vrucht niet soo soet;

Want nu een langh bestant, verciert met s' vrydoms hoet,
Dan namaels d' overhandt veel hoogher is te weerden;
Dus biddet ende pijnt, dat, door uw 's levens boet,
God sy in d' heemlen eer, den menschen peys op eerden!
Com bestand, 's peys voorbood, ghy meer dan welkom sijt,
Wil over 't Nederlandt uw vreuchdenvaen ontvouwen,
Ghy *Lucifers* gesant, oorlogh vermaledijdt,
Moeder des ongelucks, vertreck uyt ons' landouwen,
Ghy hebt ons al te langh uw' bittren dranck ghebrouwen,
En door u wreede handt vergoten 's menschen bloet.
Dus, o vereenighd' volck, schept nu een goeden moet,
Sy sijn te schand gheraeckt die u soo seere deerden,
Maer denkt niet dat alleen door uwe macht of goet, —
God sy in d' heemlen eer, den menschen peys op eerden!
O Princen Christelick, u t' onser hulpe spoedt,
tSehip ons' Gemeenen-Bests, door uwer gunsten vloedt,
Brenght op s' peys stille ree, en matight soo uw sweerden,
Dat door heel Christenrijck, op een bequamen voet,
God sy in d' heemlen eer, den menschen peys op eerden!

Peys, maer een goeden peys, verleen in onse daghen,
O Heer! want die alleen van dy hercomen moet;
Voor een tweed' oorloghe, voor heymelick' aenslaghen,
End' voor inlandtschen twist 't Vereende Land behoed! —

VII.

O Nederlanders! die zoo lang om ruste riept,
En noit gerusten slaap in veertich jaren sliept,
Rust nu een goede poos met matelijk verblijden,
Doch op uw hoede blijft wel van der Staten zijden;
Laet u 't Bestand de schrik en angst ten deel ontslaen,
Maer vrylijk hangt Vermoên en Sorgh (uw) Waghen aen.

WOORDENLIJSTJEN.

althans (bl. 415), thans.
astheur, *à cette heure.*
baghe, ring.
bauwe, stout.
beyr, mannetjens-varken.
bet, beter.
bilsteen, molensteen.
boggher, *bougre.*
boersens, beurzen, tassen.
bolbanen, kromme wegen.
cleuvenier, klovenier.
conroot, gewoel.
corte, kleine munt, ter waarde van een duit.
cuent, kunt.
cuymen, zuchten.
dick, dikwijls.
dranck (bl. 220), drong.
drade, wakker.
echel, bloedzuiger.
eertschen duck, aartshertog.
ervrauwen, vervrolijken.
geraden (bl. 223), *gerathen.*
gewracht, gewerkt.
ghelas, glas.
gheteest, gekweld.
ghulden, gilden.
Goy, *Goykens*, God, Godjens.
greyn, of *graen*, lief, jongheer.
haesop spelen, vluchten.
hanghel, handel.
henby, voorbij.
heinde, einde.
hencken, hangen.
heur, *heuren* (bl. 248, 250), uur, uren.
heretycken, ketters.
hoën, kransen.
hueverste, overste.
huysman, boer.
interden, intreden.
kalsey, *chaussée.*
kalis, vagebond.
kelde, koude.
kempen, hennepen.
langde, gaf.
layen, vlammen, branden.
loer, ellendeling.
loose, afgang.
meelmolen, Westfriesch voor: korenmolen.

meulders, molenaars.
micke, broodjen.
mineeren, verminderen.
missuysen, misbruiken.
ontheeten, belooven.
oxsael, *doxal.*
overhoot, opperhoofd.
oyelicke, oolike.
oynt, *oyt*, altijd.
pol, boel, minnaar.
polrez, *pourrez.*
Preekaren, Predikheeren.
rappigh, *ruidich*, schurftig.
ruwijn, *ruine.*
saten (*ter*), genoegzaam.
schabbeken, manteltjen.
schapray, spinde.
scheën, *scheëne*, scheiden.
som, sommigen.
stranghen, stranden.
stroote, strot, keel.
stuypen, buigen.
tailjoor, tafelbord.
tesse, tas, zak.
tjarent, vóor een jaar.
trahistre, *traître.*
veltenen, vilten.
vercauwen, verkoelen.
verdult, geduldig;
(bl. 218) versuft.
vergheert, vergaard.
verharen, vertrekken.
verhandt, van de hand.
verlenghen, verlangen.
verjolijsen, verheugen.
vermanghelen, veranderen, verwisselen.
vermoeyde, vermoedde.
vervrouwen, vervrolijken.
vleeschbank, slachtbank.

DRUKFEILEN.

IN DEN EERSTEN BUNDEL.

Bladz.						
Bladz.	XV.	reg. 9 v. o.	staat:	3	*lees:*	2
—	47.	„ 8 v. o.	„	*dede*	„	deden
—	41.	„ 12 v. b.	„	*desghelyc*	„	desghelijc (*)
—	84.	„ 4 v. b.	„	*des*	„	ons
—	137.	„ 2 v. o.	„	*celui*	„	lui
—	140.	„ 7 v. o.	neem de·„" weg.			
—	160.	aant. 1.	staat:	*Donigha*	*lees:*	Doïngha
—	166.	reg. 4 v. o.	„	*het*	„	naar het
—	205.	„ 13 v. o.	„	*volgende,*	„	volgenden
—	219.	„ 21 v. o.	„	*cacx* (?)	„	cacx
—	270.	„ 13 v. o.	„	*peu se*	„	peu de
—	276.	„ 10 v. b.	„	*'t Sint*	„	t' Sint
—	283.	„ 14, 15 v. b.	lees:			

Ghy siet die Guesen alle ghelijck
Soecken ons te rooven met practijck

—	344.	reg. 3 v. b.	staat:	*slot*	*lees:*	sloot
—	397	„ 9 v. o.	„	*couer*	„	coeur
—	400.	„ 8 v. b.	„	*vrienden*	„	vreemden

(*) **Misschien vjndt men een enkel maal ook nog elders dezelve fout, *y* voor *ij*, d. i. een enkele voor een dubbele *i*.**

IN DEN TWEEDEN BUNDEL.

Bladz. 15. reg. 18 en 19 v. b. lees:

Met een gedruys soo coemt hij stout
„ De prince van Orangiën bout"

—	31.	reg. 15 v. b.	staat:	*zijn voeten*	*lees:*	se
—	38.	„ 7 v. b.	„	*soude*	„	soudt
—	39.	„ 11 v. b.	„	*adesse*	„	adresse
—	40.	„ 16 v. b.	„	*zijn*	„	om zijn

—

Bladz.	45. aant. 1.	staat:	*losse brug*	*lees:*	loose brug
—	49. „ 2.	„	*bl.*	„	bl. 102.
—	56. reg. 12 v. b.	„	*kalkwater*	„	kalkwater [2] en zie daarbij de aant. 2 van bl. 64.
—	65. „ 5. v. o.	„	*fris* [2]	*lees:*	fris en verplaats aant. 2 naar bl. 56.
—	66. aant.	„	*der Walen*	*lees:*	des Walen
—	67. reg. 12 v. b.	„	*knoopen* [1]	„	knoopen [2]
—	68. aant. reg. 2 v. o.	„	*op*	„	op zijne
—	69. reg. 12 v. o.	„	*Ter Muyen*	„	tArmuyen
—	74. „ 9 v. b.	„	*mach*	„	mocht
—	74. „ 22 v. b.	„	*waere*	„	varre
—	75. „ 14 v. b.	„	*lens*	„	leus
—	78. „ 8 v. o.	„	*haetst*	„	haests [1]
—	112. „ 20 v. b.	„	*vermijden*	„	vermijden [2]
—	121. „ 10 v. o.	„	*borgere*	„	borgers
—	128. aant. 1	„	*fuora villaco*	„	*fuera vellaco*
—	128. reg. 2 v. b.	„	*opgeslaghen*	„	opghesleghen
—	128. „ 10 v. o.	„	*wie wie*	„	wie wil
—	142. „ 15 v. o.	„	*en d'*	„	end'
—	149. „ 10 v. o.	„	*Hoe*	„	Doe
—	157. „ 8 v. o.	„	*eerstem*	„	eersten
—	162. „ 22 v. b.	„	*wil*	„	wel
—	165. „ 14 v. b.	„	*heen*	„	heel
—	206. „ 12 v. b.	„	*gedoemt*	„	genoemt
—	217. „ 2 v. b.	„	*Sy*	„	Wy
—	„ „ 6 v. b.	neem de „ weg.			
—	„ „ 17 v. b.	staat:	*Ey*	„	Sy
—	232. „ 11 v. b.	„	*Basa*	„	Beza
—	235. aant. 2	„	2	„	1
—	240. reg. 1 v. o.	„	*grootste*	„	grootst
—	259. „ 9 v. b.	„	*in comm.*	„	incomm.
—	281. „ 4 v. o.	„	*ne*	„	n'a
—	282. „ 9 v. o.	„	*ornes*	„	ores
—	289. „ 1 v. b.	„	*verveeren*	„	vernecêren
—	365. „ 11 v. b.	„	*voorts*	„	voort
—	384. „ 18 v. b.	„	*Maert*	„	maent
—	416. „ 17 v. b.	„	*s' peys*	„	's peys